

MØNT OG MAGT

Danmarks monetarisering 1074-1241

Af Thomas Guntzelnick Poulsen

Efteråret 2020

Afhandling indleveret til ph.d. bedømmelse

Mønt og magt

Danmarks monetarisering 1074-1241

Af Thomas Guntzelnick Poulsen

Efteråret 2020

Afhandling indleveret til ph.d. bedømmelse

Forord.....	3
1: Indledning	5
1.1: Teori og begreber.....	6
1.1.1: Den formalistisk – substantivistiske diskussion	7
1.1.2: Monetariseringsbegrebet.....	9
1.2: Problemstilling og kronologisk ramme	11
1.2.1: Problemstilling.....	12
1.2.2: Tidsmæssig afgrænsning	12
1.3: Afhandlingens opbygning.....	13
2: Opdatering af møntrækken 1134-1241	15
2.1: Forskningshistorie	15
2.2: Metode.....	17
2.3: Typepræsentation	19
2.3.1: Jylland.....	32
2.3.2: Sjælland	85
2.3.3: Skåne	100
2.4: Sammenfatning	112
3: Analyse af Danmarks monetariseringsproces.....	113
3.1: Forskningshistorie	113
3.2: Metode.....	116
3.2.1 Tidsmæssig afgrænsning	116
3.2.2. Indsamlingsprincipper: Geograf	117
3.2.3. Klassifikationsdiskussion	118
3.2.4 Analyseprincipper.....	120
3.2.5 Kildekritik.....	122
3.3: Landsdelsmønt	126
3.3.1 Definition af landsdelene	127
3.3.2 Spor af landsdelsmønt i møntfundene.....	129
3.3.3 Spor af vægtforskel på landsdelenes mønter	130
3.3.4 Hvorfor landsdelsmønt.....	131
3.4: Monopolmønt	132
3.4.1 Kongemagtens monopol på mønten.....	132
3.4.2 Kirkens rolle i udmøntningen belyst igennem de skriftlige kilder.....	135
3.4.3 Kirkens rolle i udmøntningen belyst igennem mønterne	136
3.5: Renovatio monetæ	137
3.5.1 Forskningshistorie	137
3.5.2 Renovatio monetæ i lyset af den opdaterede møntrække.....	139
3.5.3: Frekvensen af renovatio monetæ	143
3.6: Rigmønten og afslutningen på møntveksling.....	147
3.6.1 Forskelle i mønternes lødighed	147

3.6.2. Skriftlige kilder omhandlende plovskatten og afvikling af renovatio monetæe	148
3.6.3 Spor af afviklingen af renovatio monetæe i møntfundene	149
3.7: Analyse af tabsfrekvensen	151
3.7.1: Mønternes cirkulationstid generelt	152
3.7.2: Beregning af mønttypernes cirkulationstid	155
3.7.3: Analyse af tabsfrekvensen.....	157
3.7.4: Tabsfrekvensen for Jylland	159
3.7.5: Tabsfrekvensen for Sjælland	163
3.7.6: Tabsfrekvensen for Skåne	166
3.7.7: Sammenfatning	169
3.8: Analyse af fundspredningen	170
3.8.1 Sammenfatning	175
3.9: Konklusioner.....	175
4: Administrationen af landets ressourcer	180
4.1: Ejerskab og drift af jorden.....	180
4.2: Administration af de kongelige jorde.....	181
4.3: Kirkens rolle.....	183
4.4: Urbaniseringen.....	184
4.5: Sammenfatning	187
5: Danmarks monetarisering 1074-1241	189
5.1: Slutningen af 1000-tallet: Monetariseringens begyndelse.....	189
5.2: 1100-tallet: Det dynamiske århundrede	192
5.3. Første halvdel af 1200-tallet: mønt til alle.....	194
5.4: Konklusion: Monetariseringen af Danmark 1074-1241	196
6: Summary	197
7: Opsummering.....	201
8: Litteratur	205
Bilag.....	217
Katalog	222

Forord

Nedenstående ph.d.-afhandling strækker sine rødder mere end 10 år tilbage i tiden, da ideen om en undersøgelse af monetariseringens tidlige fase i Danmark først slog rod. Det stod dog fra begyndelsen klart, at en gennemgribende opdatering af den eksisterende møntrække var en forudsætning for at kunne gå videre med dette arbejde. Hovedparten af møntrækken for perioden 1074-1241 hvilede på Peter Haubergs omfattende arbejde fra tiden omkring forrige århundredskifte og var ikke siden blevet gennemgribende opdateret.

I 2012 kunne den første del af det omfattede opdateringsarbejde med støtte fra Kulturstyrelsen Rådighedssum, Advokat Axel Ernsts og Frøken Alfrida Ernsts Legat til Fremme af Numismatisk Forskning i Danmark samt Museum Østjylland tage sin begyndelsen. Dette arbejde publiceres som artikel i 2016. (Poulsen, Thomas Guntzelnick: De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner 1074-1134. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 2015 (2016), s. 117-221).

Den resterende del af opdateringsarbejdet for perioden 1134-1242 blev gennemført i foråret 2018 og finansieredes af Museum Østjylland. Fra Advokat Axel Ernsts og Frøken Alfrida Ernsts Legat til Fremme af Numismatisk Forskning i Danmark blev givet støtte til tegning af nye mønttyper. Oprindeligt var det, efter aftale med redaktør Per Christian Madsen, tanken, at denne del af arbejdet skulle have været publiceret i *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* i samme form, som den første del af opdateringsarbejdet. I mellemtiden søgte Museum Østjylland midler fra Slots- og Kulturstyrelsens pulje til styrkelse af forskerkompetencer til at foretage en analyse af det danske møntvæsen og monetariseringen af Danmark 1074-1241 med udgangspunkt i det samlede revisionsarbejde. Museets ledelse og redaktionen af *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* besluttede, at det eneste meningsgivende ville være at udgive den resterende del af opdateringsarbejdet samt analysen af monetariseringsprocessen som én samlet publikation.

Frem for en kumulativ ph.d.-afhandling, hvilket indledningsvist var tanken, udarbejdedes derfor i stedet en samlet ph.d.-afhandling, der består af både revisionsarbejdet for perioden 1134-1241 samt analysen af det danske møntvæsen og monetariseringen af Danmark 1074-1241.

Analysen af det danske møntvæsen og monetariseringen af Danmark 1074-1241 blev gennemført i løbet af 2020 med støtte fra Slots- og Kulturstyrelsens pulje til styrkelse af forskerkompetencer – anden opkvalificering samt Museum Østjylland. Der er som sagt indgået aftale med redaktionen for *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* om at publicere hele afhandlingen som et særbind af *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*.

Undertegnede skylder en lang række personer tak for, at denne afhandling har kunnet realiseres. En helt særlig tak skal rettes til Jens Christian Moesgaard, der igennem hele projektets tilblivelse har bistået med råd og vejledning samt gennemlæsning af manuskripterne. Museumsinspektør ved Den kgl. Mønt- og Medaillesamling Helle Horsnæs har været behjælpelig med fotografering af en stor del af mønterne. Min nærmeste leder Lutz Klassen har hjulpet med den administrative del af projektet samt flere gennemlæsninger af manuskriptet. Generelt skal også rettes en tak til ledelsen på Museum Østjylland for at støtte op om projektet både finansielt og i forhold til tilrettelæggelse af arbejdet. Tak til Anne Marie Pinholt Jeppesen og Annette Frederiksen for korrekturlæsning af afhandlingen. Yderligere skal rettes en stor tak til redaktør Per Christian Madsen for at publicere både første del af opdateringsarbejdet og for med det samme at tilbyde at publicere den resterende del i sin fulde længde ved at hellige en hel årbog til dette.

Slutteligt skal rettes den største tak til min familie for at finde sig i lange arbejdsdag og aftener samt manglende ægtefælle og far i weekenderne. Uden deres støtte var det ikke lykkedes at komme i mål.

1: Indledning

Den første halvdel af middelalderen er karakteriseret ved meget store forandringer i Danmark. Det land, man skuede ud over ved begyndelsen af 1200-tallet, har formodentlig ikke været genkendeligt for en person, der levede i midten af 1000-tallet. Overalt i landet var bygget kirker af sten, ligesom et netværk af byer nu dækkede landet. Alle vegne var ny jord blevet lagt under plov, og et stort antal nye landsbyer var vokset frem. Kongemagten stod stærkt og kronen skiftede hoved uden sværds slag. Ved kongens side stod den nye magtfaktor i landet i form af kirken. Danmark var i 1103/4 blevet fri af ærkebispesædet i Hamburg-Bremen og havde fået sit eget i Lund. I fællesskab styrede kongen og kirken nu landet. Forandringerne påvirkede også den helt almindelige befolkning. I de mange nye byer voksede en ny selvbevidst gruppe af håndværkere og købmænd frem, og på landet ændrede bondens forhold sig fra en personbåren relation til magteliten til en i stigende grad formaliseret relation bestående af lovbundne betalinger af jordreje og afgifter.

Forandringerne omfattede i høj grad også landets mønter. Allerede fra begyndelsen af 1000-tallet blev udmøntningen i Danmark permanent, i modsætning til de tidligere udmøntningers mere sporadiske karakter. De danske mønter cirkulerede sammen med et stort antal udenlandske mønter, men dette mønster ændrede sig markant i anden halvdel af 1000-tallet, hvor dansk mønt fik monopol i Danmark, og landet blev opdelt i flere selvstændige landsdele med hver deres mønt. Brugen af mønt spredtes langsomt til større dele af befolkningen, og værdisætning af alt fra jord til ydelser blev i stigende grad fastsat i mønt.

Den tidlige middelalder var således på alle niveauer af samfundet en tid præget af forandring, hvilket med rette har fået den svenske arkæolog Peter Carelli til at døbe tiden "det dynamiske 1100-tal".

Afhandlingen, der foreligger her, udspringer af en grundlæggende frustration over manglen på en tilfredsstillende forklaring på fundsituationen for mønter fra slutningen af 1000-tallet til anden halvdel af 1100-tallet. Perioden er karakteriseret ved et i øjnefaldene beskedent fundmateriale i forhold til de foregående og efterfølgende perioder. En umiddelbar forklaring på dette fundbillede ville være, at det er udtryk for en krise. Den almindeligt accepterede teori går i den forbindelse følgelig også på, at fundbilledet er udtryk for mangel på mønt som følge af en generel mangel på sølv i Vesteuropa på den tid. Teorien er udviklet af den engelske historiker Peter Spufford. Spufford tillægger mængden af sølv i omløb stor betydning for udviklingen og mener, at sølvforsyningen kun på den korte bane kan ændres af politiske tiltag. På den lange bane vil den altid være afhængig af mineaktivitet og betalingsbalance med regioner med sølv (Spufford 1985, s. 30). Da Europa i store dele af middelalderen stod i negativ betalingsbalance i forhold til landene uden for kontinentet, var udviklingen i høj grad drevet af omfanget af sølvproduktionen.

Ved midten af 900-tallet ledte fund af sølvforekomster i Goslar således til en voldsom vækst i den europæiske møntproduktion, navnlig fra 990'erne, og dette fik stor betydning for udviklingen af den europæiske handel. Spufford betegner de sidste år af 900-tallet og første halvdel af 1000-tallet som den mest betydningsfulde periode for den tidlige vækst i vesteuropæisk mønt (Spufford 1985, s. 77). Dette kommer tydeligst til udtryk i Skandinavien igennem den tyske Otto-Adelheid mønt, der begyndte at blive slået i 983 (Illisch 2013). Sølvstrømmen fra de tyske miner nordpå gik igennem netop denne mønt, og de to er tæt forbundne med hinanden. Produktionen af sølv toppede omkring 1025, og omkring 1040'erne var minerne stort set udtømt (Spufford 1985, s. 95). Efterfølgende faldt produktionen af mønt voldsomt i hele Vesteuropa.

Fra 1160'erne var Europa igen forsynet med mønt igennem fund af nye sølvforekomster fra forskellige steder i Europa. Mængden af sølv fra disse miner oversteg langt den fra minerne i Harzen i 900-tallet og

begyndelsen af 1000-tallet. Spufford sammenkæder fundet af nye sølvforekomster i 1160'erne med forskellige andre europæiske udviklinger som befolkningsvækst, overgang til lønarbejde og jordleje, der alle bidrog til en kommercialisering af hele samfundet. De forskellige faktorer var således alle sammen med til at forstærke udviklingen, med sølvforsyning som den absolut vigtigste katalysator.

Nedgangen i danske møntfund fra slutningen af 1000-tallet og første halvdel af 1100-tallet er følgelig blevet sammenkædet med den generelle nedgang i møntproduktionen, der ramte Vesteuropa efter lukning af sølvminerne i Goslar. Fundet af nye sølvforekomster i 1160'erne er ligeledes blevet paralleliseret med de danske forhold, idet antallet af enkeltfundne mønter stiger i netop denne periode. Denne stigning er også sammenfaldende med en generel ekspansiv periode i dansk historie under Valdemar den Store og hans sønner. Udviklingen i Danmark er således blevet knyttet meget tæt til Spuffords teori om sølvforsyning som udslagsgivende faktor i forhold til møntproduktionens omfang.

Selvom en del af forklaringen på den beskedne fundmængde af mønt i den pågældende periode i Danmark uden tvivl kan findes i Spuffords teori, har den aldrig på helt tilfredsstillende vis kunnet forklare alle udviklinger i den danske møntcirkulation. Blandt andet, hvorfor faldet i fundmængden af mønt i Danmark synes langt større end i Tyskland og England. Desuden er der, som beskrevet ovenfor, tale om en periode præget af vækst. Dette gælder for hele Vesteuropa generelt, og svaret på, hvordan dette kan hænge sammen med en krise i møntforsyning, er endnu ikke givet. Som den engelske økonomihistoriker James Bolton konstaterer: "There is, so far, no completely satisfactory answer to that question" (Bolton 2012, s. 139). Tidspunkterne for fald og vækst i de danske møntfund stemmer heller ikke helt overens med udviklingen i den europæiske sølvforsyningssituation. I Danmark ses en ganske markant forøgelse i møntproduktionen under Svend Estridsen. På dette tidspunkt var minerne i Goslar holdt op med at producere sølv. Her kan der naturligvis være tale om, at der ved et land som Danmark, der udgør periferien af den europæiske finansielle verden, er en vis forsinkelse på konsekvenser af denne udvikling. Godtages denne forklaring fås dog en udfordring i den anden ende, hvor Danmark synes meget hurtig til at genoptage en større møntproduktion allerede i 1160'erne, samtidig med eller en smule før opdagelsen af de nye sølvforekomster. Således følger udviklingen i Danmark til i grove træk den europæiske, men der er også forskydninger i forløbet, der gør, at sølvforsyningen ikke kan være den eneste forklaring på den fundsituation, vi ser i dag.

1.1: Teori og begreber

Spuffords forklaring på nedgangen i antallet af møntfund skal ikke dermed afskrives, men der er flere problemer forbundet med den, og samtidig passer den dårligt med Carellis beskrivelse af et samfund i dynamisk udvikling. Det er afhandlingens mål at forklare, hvad nedgangen i antallet af møntfund fra slutningen af 1000-tallet og første halvdel af 1100-tallet og den tilsvarende forøgelse af møntfund fra anden halvdel af 1100-tallet og første halvdel af 1200-tallet er udtryk for. Denne problemstilling vil blive uddybet nærmere i det efterfølgende afsnit.

Et fundamentalt element for forståelse af møntfundene er betydningen af markedet i den middelalderlige økonomi. Dette griber ned i en klassisk økonomisk diskussion mellem på den ene side substantivisme og på den anden side formalisme. Den substantivistiske teori har i høj grad fundet anvendelse inden for økonomisk antropologisk teori. Den er i stigende grad blevet kritiseret og har givet anledning til en post-substantivistisk tilgang, der i langt højere grad tillægger markedet betydning. Et meget væsentligt omdrejningspunkt for afhandlingen er begrebet monetarisering, hentet fra økonomisk videnskab, hvorfor

en diskussion af det også er nødvendig. Før afhandlingens problemformulering foldes ud, skal de nævnte væsentlige begreber derfor beskrives og defineres nærmere her.

1.1.1: Den formalistisk – substantivistiske diskussion

Modsnævningsforholdene mellem substantivistiske og formalistiske økonomiske modeller igennem historien blev først beskrevet af den østrig-ungarske økonomihistoriker Karl Polanyi i bogen *The Great Transformation* (Polanyi 1944). Ifølge den formalistiske model defineres mennesket som grundlæggende drevet af profitmotiver og egeninteresse. Når blot mennesket kan agere frit, vil det fremme konkurrence og aktivitet på markedet uafhængigt af tid og sted. Som repræsentant for den substantivistiske tankegang mente Polanyi ikke, disse betragtninger kunne overføres på de førkapitalistiske samfund og argumenterede for, at fremkomsten af et moderne europæisk markedsbaseret samfund ikke var en uundgåelig udvikling, men et resultat af historiske betingelser. Polanyi udskilte de tre økonomiske systemer *Reciprocitet*, *Redistribution* og *Markedsøkonomi*. Reciprocitet kan oversættes til gensidighedsprincip, og dækker over gavegivning i forskellige former. Med begrebet redistribution karakteriserer Polanyi økonomiske systemer, der er kendetegnet ved, at et samfunds værdier samles ved samfundets magthavere og herfra fordeles ud efter forudbestemte regler og principper. I begge de to første systemer er en vares værdi defineret ud fra sociale og religiøse regelsæt og hierarkiske strukturer. Et egentligt marked svarende til nutidens økonomiske teorier opstår først, når varer og ydelser frit kan handles mellem personer uafhængigt af status og relationer. Det er prisreguleringen, der er af størst betydning for Polanyis definition af markedet. Det er således sagtens muligt at have handlet med profit - og denne handel kan også have foregået på et marked, uden at der er tale om markedsøkonomi.

En grundlæggende forskel på markedssystemet og reciprocitets- og redistributionssystemet er, at i markedsøkonomien er den økonomiske virksomhed isoleret fra samfundet, økonomisk motiveret og orienteret imod maksimering af udbyttet af de tilgængelige ressourcer (Lunden 1988, s. 49). I reciprocitets- og redistributionssystemet er både samfundets og aktørens status på spil. Ifølge Polanyi er den før-markedsbaserede menneskelige økonomi derfor ikke drevet af ønsket om materielle goder, men om menneskets sociale krav og aktiver.

En vigtig forudsætning for udviklingen af markedsøkonomi er et velfungerende pengevæsen. Dette er af den substantivistisk inspirerede socialantropolog George Dalton blevet betegnet som *general purpose money* i modsætning til *special purpose money*, der omvendt finder anvendelse indenfor økonomiske systemer med reciprocitet og redistribution (Dalton 1967, s. 97-121). En økonomi baseret på markedsprincipper kan ikke fungere uden en velfungerende pengeøkonomi, og Daltons konklusion indebærer således, at pengeøkonomi bliver en forudsætning for markedsøkonomi (Dalton 1971, s. 70-72). Omvendt er markedet ikke en forudsætning for pengeøkonomi, og reciprocitets- og redistributionssystemer er ikke afgrænsede til naturalieøkonomier. Pengeøkonomi er ligeledes et bredere begreb, der ikke nødvendigvis skal omfatte mønter. For eksempel var smør og køer i højmiddelalderens Norge et alment anderkendt betalingsmiddel (Gullbekk 2003, s. 228).

I Norden er Polanyis teorier først videreført af Kåre Lunden, der i den nordiske sagalitteratur finder eksempler på reciprocitetens form for gavegivning og redistributionssystemets værdikoncentration hos kongemagten og kirken (Lunden 1988, s. 40-44). Ifølge den substantivistisk orienterede retning i antropologisk økonomiteori kan kun reciprocitets- og redistributionssystemerne have fungeret samtidig, mens markedsøkonomi kun har kunnet eksistere alene. Polanyis teorier er blevet yderligere underbygget af neo-evolutionistiske forskere, med det eksplicite mål at etablere ahistoriske og generelle

samfundsmodeller (Skre 2008, s. 333). Dette er ganske tydeligt udtrykt i Kåre Lundens arbejde, hvor grænsen mellem naturaliebaseret og møntbaseret økonomi i Norge bliver trukket meget skarpt (Lunden 1988). Denne videreudvikling af Polanyis teori giver et meget unuanceret billede af middelalderens økonomi, og den er blevet mødt med en del kritik igennem de sidste 30 år (Skre 2008, s. 327-341). Alene det at definere markedet som ét begreb giver meget lidt plads til fortolkning af middelalderens forskelligartede kildemateriale. Med sådan et udgangspunkt vil aktiviteten på en handelsplads fra vikingetiden udelukkende kunne sammenlignes kvantitativt med en højmiddelalderlig købstad og ikke kvalitativt (Grinder-Hansen 2000, s. 15). For på et meningsgivende niveau at kunne undersøge en handelsplads fra vikingetiden er det nødvendigt at kunne operere med en gradvis udvikling af det økonomiske system, hvor markedsøkonomien inddrages.

Ifølge Polanyi er markedet baseret på individets rationelle ageren i et forsøg på at tilfredsstille sine ønsker og behov. Dette er blevet udfordret af både antropologer, økonomer og sociologer. Økonomiske handlinger er socialt betingede og kan ikke forklares med individuelle motiver alene. De er indlejrede, *embedded*, i et igangværende netværk af personlige relationer i stedet for enkeltaktører (Skre 2008, s. 333, Swedberg og Granovetter 1992, s. 9). Polanyi bruger selv udtrykket indlejret, *embedded*, men kun om de præindustrielle samfund. Hvis det også gælder moderne samfund, falder substantivisternes argument for adskillelsen mellem markedsøkonomien og de præindustrielle samfund. Individet er ikke kun styret af medfødte tendenser, og der er ikke længere absolut sammenhæng mellem typer af transaktioner og sociale konstellationer. Ifølge denne post-subtativistiske retning er individet fuldt ud i stand til at håndtere varer, både som økonomisk og social aktør (Skre 2009, s. 49-50).

Kritikken af substantivismen har været dominerende i de sidste 30 år. En af de tidligste kritikere var den engelske historiker og antropolog Alan Macfarlane (Macfarlane 1978). Macfarlane er modstander af opdelingen i et "ikke-markedsorienteret bondesamfund, hvor økonomien er "indlejret" (*embedded*) i de sociale relationer og et moderne markedsorienteret, kapitalistisk system, hvor økonomi og samfund er adskilt". Macfarlanes opgør med substantivistisk økonomiteori inspirerede flere til at tillægge penge og mønt større betydning i den middelalderlige økonomi. Således argumenterer den engelske historiker Bruce Campbell for, at det engelske middelalderlige landbrug i høj grad var styret af markedet, og at krisen i 1300-tallet derfor bør forklares som en markedsøkonomisk krise fremfor en økologisk krise (Campbell 1995). Som beskrevet ovenfor tillægger Peter Spufford sølvforsyningen den altoverskyggende betydning for den kommercielle udvikling i hele Europa (Spufford 1988).

Den tyske filosof Georg Simmel fremhævede allerede i 1907 i *Philosophie des Geldes* vigtigheden af relationer mellem mennesker, for at penge kan have værdi (Simmel 1907). Ifølge Simmel giver mennesker genstande værdi ved at distancere sig fra dem. Uden afstanden til objekterne holder de kun værdi for den enkelte. Ved at distancere sig fra objekterne indtræder de i værdiernes række og bliver økonomiske objekter. De økonomiske objekter er således defineret igennem deres værdi. Penge fungerer som en effektivisering af transaktionerne, og mister ikke værdi på samme måde, som naturalier gør. I Simmels definition af at noget indtræder i værdiernes række, er relationerne mellem mennesker følgelig altafgørende. Simmels teori understøtter således den post-subtativistiske understregning af, at økonomiske handlinger er socialt betingede og ikke kan forklares med individuelle motiver alene.

I forhold til den post-subtativistiske kritik af Polanyi har den norske arkæolog Linn Eikje Ramberg i en nyligt afsluttet afhandling taget til genmæle over for Polanyi og hans teorier. Ramberg er af den holdning, at post-subtativisterne i for høj grad udvider begreberne ved at udvide rammerne for markedsøkonomien og ved at ville definere generelle begreber for ændringer i samfundet uden brug af

evolutionistiske antydninger. Dette efterlader os ifølge Ramberg uden egnede redskaber til tolkning af fortiden (Ramberg 2017, s. 27-30).

1.1.2: Monetariseringsbegrebet

Begrebet monetarisering er et yderst væsentligt omdrejningspunkt for afhandlingen. Nedenfor vil dets betydning for diskussionen om møntbrug og møntcirkulation blive uddybet.

Markedsøkonomi, markedsprincipper og *general purpose money* beskrives ofte samlet med begrebet *monetarisering*. Begrebet stammer fra økonomiens verden og bruges til at beskrive den proces, hvormed noget konverteres til eller etableres som lovligt gældende betalingsmiddel, der er alment anerkendt - ikke mindst juridisk. Det anvendes i langt overvejende grad i forbindelsen med pengebrug, hvilket også vil være tilfældet i denne afhandling, men det er ikke nødvendigvis begrænset til penge. Inspireret af en artikel af Kirsten Bendixen forsøgte Bjørn Poulsen som den første at trække begrebet monetarisering fra den økonomiske teori over i middelalderens økonomihistorie ved at beskrive, hvorledes møntbrugen blev udbredt til hele befolkningen i Danmark (Bendixen 1977, Poulsen 1979). Henrik Klackenberg gør begrebet monetarisering til omdrejningspunkt i sin afhandling *Moneta Nostra*. Klackenberg ønsker at fokusere på processen, hvorved monetariseringen sker, og definerer monetarisering som dækkende alt lige fra statskontrolleret udmøntning til fremkomsten af markedsøkonomi. Han ser monetariseringsprocessen som del af en række historiske fænomener, som han med Fernand Braudels og andre Annales-historikeres tidsmodeller placerer blandt historiske processer (*les conjonctures*) af middellang varighed (*moyenne durée*) (Klackenberg 1992, s. 15-19). Klackenbergs definition ligger i høj grad i tråd med Mark Blackburn, der få år tidligere havde argumenteret for, at der i stedet for i så høj grad at fokusere på, hvornår en monetær økonomi etableredes, burde fokuseres på graden af monetarisering (Blackburn 1989, s. 23). Blackburn ønsker fokus rettet imod, hvor pengene bliver brugt, i hvilke dele af samfundet og til hvad.

Udfordringen med begrebet monetarisering opstår dog ofte i forbindelse med, at procesdelen kan virke meget bred og samtidig ofte flyder sammen med slutproduktet, som vel bedst kan betegnes som "det fuldt ud monetariserede samfund". Hvad der mere præcist forstås ved et fuldt monetariseret samfund er der større uenighed om, og sammenblandingen af procesbegrebet og slutproduktet kan yderligere skabe forvirring på området. Ifølge Keld Grinder-Hansen er definitionen af begrebet så relativt, at det næsten ikke længere kan bruges. Selv opgiver han dog at finde et bedre udtryk og betegner det monetariserede samfund som defineret ved en situation, hvor mønter benyttes som *general purpose money* på alle niveauer af samfundet (Grinder-Hansen 2000, s. 19). Christopher Kilger er ligeledes utilfreds med begrebets meget brede definition og den store fokus på processen, der besværliggør en definition af endemålet (Kilger 2004, s. 229). Kilger foreslår i stedet for monetarisering, at bruge begrebet *monetaritet*, der er mere snævert defineret ved ikke at være knyttet til processen. Jon Anders Risvaag har taget Kilgers idé et skridt videre og foreslået, at monetaritetsbegrebet opdeles yderligere i møntbrug og udmøntning (Risvaag 2006, s. 26). Svein Gullbekk mener ligeledes, at monetarisering er et problematisk begreb, men bruger det dog fortsat til beskrivelse af udviklingsprocessen. Han foreslår at anvende begrebet pengeøkonomi i stedet for monetarisering til at definere endemålet (Gullbekk 2003, s. 24). I sin nyligt indleverede ph.d. afhandling problematiserer Olav Elias Gundersen ligeledes begrebet (Gundersen 2019, s. 26-27). Gundersen er inspireret af Georg Simmel, og argumenterer for, at selv højt monetariserede samfund kan operere med møntbrug efter både pålydende værdi og vægt samtidigt. Han eksemplificerer med guldmønter, der i 12-1300-tallets Europa handledes efter metalværdi i et veloplyst købmandsmiljø og derfor var yderst stabile i ædelmetalindhold. Sølvmønters lødighed derimod fluktuerede voldsomt, fordi de handledes blandt jævne

folk, der ikke havde adgang til viden om mønternes lødighed (Volckart 2008, s. 39-40). I dette eksempel er kun sølv mønterne ifølge Simmels teori indtrådt i værdiernes række, men de fungerer sammen med guldmønter, der handles efter metalværdi. Gundersen konkluderer følgelig, at begrebet monetarisering er utilstrækkeligt, men dog indeholder visse anvendelige beskrivende elementer (Gundersen 2019, s. 27).

Den engelske middelalderøkonomihistoriker James Bolton anvender en betydeligt mere præcis definition af begrebet monetarisering. Han konkluderer, at for at være monetariseret skal et samfund: 1- have nok penge i cirkulation til at gøre pengebrug normal og ikke lejlighedsvis, 2- have en tilstrækkelig veluddannet befolkning til dokumentation og regnskabsførelse, 3- have ensartet vægt- og måleenhed, for at varer frit kan flyde i hele riget, 4- have udvidet brug af kredit. Han mener således ikke, England i perioden 973-1158 lever op til nogen af disse fire punkter (Bolton 2012, s. 133).

Der kan ikke herske tvivl om, at England på dette tidspunkt udgjorde et betydeligt mere velordnet samfund end Skandinavien, og navnlig inden for monetære anliggender var England mere udviklet. Overført direkte til de nordiske lande efterlader Boltons definition ikke meget rum for at tale om et monetariseret samfund i Skandinavien førend langt oppe i middelalderen. Således var andelen af skrivekyndige personer i middelalderens begyndelse i Danmark begrænset til personer omkring kongen og gejstligheden. Først med indførelse af papir og overgangen til dansk fremfor latin omkring 1400 begyndte produktionen af dokumenter uden for disse kredse at stige markant (Hybel og Poulsen 2007, s. 88 og 98). Dette betyder dog ikke, at Boltons definitioner ikke er relevante. Med fokus på monetarisering netop som proces, kan de bruges som mål, med delvis opfyldelse af delmålene som væsentlige resultater. For denne afhandling gælder det navnlig for det første mål, der kræver, at et samfund skal have nok penge i cirkulation til at gøre pengebrug normal og ikke lejlighedsvis.

Som det fremgår af ovenstående er begrebet monetarisering langt fra nogen uproblematisk størrelse. Cecilia von Heijne udtrykker problematikken meget fint, idet hun sammenligner monetariseringens brede definitionsrammer med begrebet vikingetid, der ligeledes kan opfattes meget forskelligt. Von Heijne holder dog fast i, at disse samlingsbegreber er nødvendige, blot er det vigtigt, at anvendelsen følges af en diskussion og definition (von Heijne 2004, s. 32). Klackenbergs model er ganske rigtigt meget bred, men ved i så høj grad at fokusere på procesdelen holdes fokus på kildematerialet og kan bedre registrere de ændringer, som følger af øget monetarisering. Fordelene ved Klackenbergs tilgang til begrebet monetarisering er, at den giver mere fortolkningsplads for fundmaterialet uden at begrænse det med prædeterminerede grænser. Michael Kræmmer sætter fint ord på netop denne udfordring ved at pointere, at hvor monetarisering betegner en proces, henviser begreberne pengeøkonomi og monetariseret derimod til en tilstand. Monetariseringen må altså have krydset en grænse for at nå til tilstanden pengeøkonomi og monetariseret, men i praksis er det uhyre svært at sætte kvalitative og kvantitative mål for denne grænse (Kræmmer 2016, s. 82). Der findes ikke fast definerede mål for, hvor mange mønter, der skal være tilstede på en given lokalitetstype, for at den kan betegnes som monetariseret (Poulsen 2008, 159-161). Følgelig er det også vigtig altid at holde begreberne monetarisering og monetariseret adskilt.

Polanyi fremhæver selv, at hverken markedet eller tilstedeværelsen af mønt i sig selv afslører samfundets økonomiske system. Tilstedeværelsen af mønt skabte ikke alene markedet (Polanyi 1944, s. 61). Historisk er alle mønter i skandinavisk sammenhæng, helt fra de tidligste sceattas, blevet betragtet som *general purpose money*, men det er langt fra tilfældet. Svein Gullbekk har således foreslået, at der i byerne anvendtes *general purpose money*, mens der på landet anvendtes *special purpose money* (Gullbekk 2003, s. 282). Peter Carelli mener derimod, at de mange tidlige møntfund koncentreret omkring torvet i Lund er udtryk for *special purpose money*, og at det først er efter 1150, hvor møntfundene udbredes til hele byen,

der er tale om gennemført monetarisering med *general purpose money* (Carelli 2001, s. 195). Øget brug af mønt er således ikke ensbetydende med markedsøkonomi. Klackenberg er selv bevidst om netop denne udfordring. Hans hovedkilde er kirkegulvsmønterne, der viser i hvor høj grad bønderne havde adgang til mønt. Ud fra fundmaterialet alene kan det dog ikke besvare, om de repræsenterede *special purpose money*, der kun anvendtes til afgift til kirken og kongen eller *general purpose money*. Dette spørgsmål kan kun besvares ved at sammenligne forskellige typer møntfund samt ved at inddrage skriftlige kilder (Klackenberg 1992, s. 39-40). Linn Eikje Ramberg er som Klackenberg tilhænger af en mere bred tilgang til den middelalderlige samfundsøkonomi, hvor flere kildegrupper inkluderes i den endelige konklusion. Ramberg er ikke tilhænger af substantivisternes og post-substantivisternes alt for store fokus på økonomiske systemer, hvis dimensioner alligevel kun vanskeligt kan afdækkes med arkæologiske metoder (Ramberg 2017, s. 246). Her udgør Simmels fokus på vigtigheden af objektets værdi og de menneskelige relationer en alternativ middelevvej til den substantivistiske/post-substantivistiske diskussion om markedets betydning for den middelalderlige økonomi, idet Simmel slet ikke bevæger sig ud i den diskussion.

Der vil i denne afhandling blive arbejdet ud fra den opfattelse, at markedet spillede en rolle for udviklingen af den middelalderlige økonomi. Ikke nødvendigvis i alle samfundslag, men ikke desto mindre blev dele af udviklingen drevet frem af markeds kræfter. Inspireret af Rambergs afstandtagen fra den for store fokus på økonomiske systemer, er bestemmelsen af de forskellige systemer ikke viet stor plads i analysen. Blot er det en væsentlig forudsætning for analysen, at forskellige økonomiske systemer kan fungere side om side. Således kan både kongemagten og markedet samtidig være væsentlige faktorer for udviklingen i brugen af mønt. De to behøver ikke være gensidigt ekskluderende. Begreberne *general purpose money* og *special purpose money* vil ikke blive anvendt i afhandlingen. De er meget statiske i forhold til, at de blot beskriver, hvorledes pengene blev anvendt. I stedet flyttes fokus til selve betalingen, der enten kan være vertikal, når bonden betaler afgift til konge eller kirke, eller horisontal, når håndværkeren i byen betaler for fødevarer.

I forhold til begrebet monetarisering vil afhandlingen i høj grad at lægge sig i tråd med Klackenbergs og Blackburns opfattelse af monetariseringen som en proces fremfor et mål. Betegnelsen monetariseret vil følgelig ikke blive anvendt. Ved således at holde fokus på processen, undgås nødvendigheden af at skulle definere faste grænser som monetariseringsprocessen skal krydse, før der kan tales om et monetariseret samfund. Den kritik, der ved flere lejligheder er blevet rettet mod begrebet monetarisering, er ofte knyttet til undersøgelser, der søger netop sådanne mål, det være sig markedsøkonomi, pengeøkonomi eller det monetariserede samfund. Ved i højere grad at tillade markedet at spille en rolle i samfundsudviklingen og ved ikke at anvende prædeterminerede slutmål forsvinder udfordringerne ved begrebet monetarisering.

1.2: Problemstilling og kronologisk ramme

Afhandlingen omhandler Danmarks monetariseringsproces i perioden 1074-1241 belyst igennem møntfundene. Analysen rettes imod udviklingsforløbet i brugen af mønt og hvilke kræfter, der stod bag udviklingen. Det er hensigten at beskrive monetariseringen indenfor de forskellige dele af det middelalderlige samfund, og hvordan den påvirkes af og selv påvirker forhold i samfundet.

1.2.1: Problemstilling

- Afhandlingens hovedformål er at beskrive, hvorledes monetariseringsprocessen udviklede sig i Danmark i første halvdel af middelalderen, nærmere bestemt 1074-1241, samt hvilke hensigter kræfterne bag den havde.
- Et meget væsentligt spørgsmål i forbindelse med analysen af monetariseringsprocessen er, om den var del af et lineært udviklingsforløb, der tog sin begyndelse allerede i slutningen af 900-tallet, hvor en kontinuerlig udmøntning begyndte i Danmark, eller om monetariseringsprocessen først fik en lineær karakter i anden halvdel af 1100-tallet eller første halvdel af 1200-tallet. Baggrunden for dette fokus på udviklingsforløbet er ønsket om at belyse om nedgangen i antallet af møntfund i slutningen af 1000-tallet er udtryk for et afbrud på monetariseringsprocessen eller om det blot er udtryk for en midlertidig situation uafhængig af perioden op til.
- Et centralt afsæt for afhandlingen er, at det var kongemagten, der stod bag indførelsen af mønt i Danmark. Men hvilke motiver lå bag kongemagtens beslutning om dette? Var der fra starten et ønske om, at brugen af mønt skulle sprede sig til alle samfundslag, eller var det tilstrækkeligt, at skatter og afgifter kunne lægges i mønt?

Ved at anskue monetariseringsprocessen bredt og ved inddragelse af flere kildegrupper bliver det muligt at vurdere, hvad der er årsag til faldet i fundmængden i slutningen af 1000-tallet og første halvdel af 1100-tallet. Var Danmarks monetariseringsproces begyndt langt tidligere og nedgangen derfor en konsekvens af en krise, eller havde monetariseringsprocessen endnu ikke taget fast form, således at nedgangen i fundmængden i højere grad er udtryk for en midlertidig normalsituation? Herigennem vil det også være muligt at finde svar på, hvor stor en rolle sølvforsyningen spillede for møntcirkulation i Danmark. Svaret på dette spørgsmål er ikke udelukkende afhængig af, hvilken form monetariseringsprocessen tog igennem den undersøgte periode. Det vil i ligeså høj grad være afhængig af den kronologi for monetariseringsprocessens udviklingsforløb, som etableres igennem analysen af møntfundene. Hvis denne er sammenfaldende med udsvingene i sølvforsyning, som beskrevet af Spufford, vil det være tydelige indicier for en sammenhæng mellem de to. Er der derimod større afvigelser, peger det mod, at sølvforsyningerne har spillet en langt mindre rolle for den danske udvikling.

1.2.2: Tidsmæssig afgrænsning

Den tidsmæssige afgrænsning for denne afhandling er perioden 1074-1241. Afgrænsningen er knyttet til danske kongers regeringsår, hvilket konkret vil sige, at den tager sin begyndelse ved Harald Hens kroning og sin afslutning ved Valdemar Sejrs død. Valget af begyndelses- og afslutningstidspunktet har rødder i traditionel numismatisk forskningshistorik. Harald Hen er allerede i Kristian Erslevs artikel om Roskildes ældste mønter fra 1875 blevet krediteret for at have reformeret det danske møntvæsen ved at begrænse og ensrette motivvalg og omskrifter samt koncentrere udmøntningen på færre møntsteder (Erslev 1875, s. 181). Afslutningstidspunktet begrundes af en række faktorer, der ikke blot vedrører det numismatiske forskningsfelt, idet Valdemar Sejrs død varslede afslutningen på Valdemarstiden. Perioden herefter opfattes sædvanligvis som en modsætning til Valdemarstiden med sin indre ustabilitet præget af forskellige tronprætendents magtkampe. Dette havde også store følger for møntvæsenet, idet hyppigt gennemførte

møntvekslinger og devalueringer reducerede den danske mønt til rene kobbermønter af meget ringe kvalitet. Valdemar Sejrs død er følgelig også i numismatikken en gennemgående skillelinje (Haugberg 1884 og 1906, *Danmarks middelalderlige skattefund*, Grinder-Hansen 2000, Ingvardson 2010).

Afgrænsningens tilknytning til henholdsvis Harald Hens og Valdemar Sejrs regeringstid kan anfægtes. Der hersker i dag bred enighed om, at reformen, som Kristian Erslev tilskrev Harald Hen, formodentlig blev påbegyndt af hans far Svend Estridsen i 1060'erne (Moesgaard 2017). Ud fra et rent monetært synspunkt ville et begyndelsestidspunkt i 1060'erne følgelig være mere korrekt. På samme måde kunne afhandlingens afslutning være sat ved Valdemar Sejrs møntreform fra 1234. Reformen har stor betydning for både landets møntmasse og dennes spredningsmønster. Navnlig møntserien JY109, der i særdeleshed forbindes med denne reform, har et markant anderledes fundspredningsmønster end ældre og samtidige mønter, ligesom den fortsatte i cirkulation efter Valdemar Sejrs død indtil midten af 1250'erne.

Når der alligevel holdes fast i en afgrænsning tilknyttet kongernes regeringstid, skyldes dette flere forhold. En afgrænsning rettet mod kongernes regeringstid skaber nogle faste dateringsrammer, som ikke ville kunne etableres, hvis afgrænsningen var blevet sat ved særlige mønttyper. Hertil er mønttypernes dateringsrammer for usikre. Landets opdeling i adskilte landsdele med hver deres mønt er yderligere med til at gøre en dateringsramme baseret på mønttyper problematisk, idet afgrænsningerne følgelig skulle være forskellige for hver landsdel. Samtidig svarer den valgte dateringsramme til den oftest anvendte i en række relevante afhandlinger, hvilket gør det muligt at relatere indeværende arbejde til disse publikationer. Ved for eksempel at føre undersøgelsen op til 1241 slutter den op til Keld Grinder-Hansens undersøgelse af mønterne fra perioden 1241-1340, hvor en lignende monetariseringsundersøgelse blev gennemført (Grinder-Hansen 2000).

1.3: Afhandlingens opbygning

Afhandlingen er opbygget i fem kapitler. Efter det indledende kapitel præsenteres i kapitel 2 en opdatering af møntrækken for perioden 1134-1241. Denne skal ses som en direkte forlængelse af artiklen "*De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner 1074-1134*", der er publiceret i Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie (Poulsen 2016). Møntrækken fra den lidt over 100-årige periode 1134-1241 er ikke blevet gennemgribende bearbejdet, siden P. Haubergs undersøgelser fra 1900 og 1906. Selvom Haubergs metodiske tilgang ikke kan anfægtes på et overordnet plan, er hans inddelinger præget af at være baseret på et mangelfuldt kildemateriale. En opdatering af møntrækken er derfor påkrævet, da den er en forudsætning for, at der kan gennemføres videre undersøgelser over periodens udmøntninger og møntomløb.

I afhandlingens kapitel 3 præsenteres analysen af møntfundene baseret på den samlede opdaterede møntrække. I alt inkluderer analysen 19.110 mønter fra det middelalderlige Danmark inklusiv Skånelandene og Sydslesvig. En væsentlig andel af disse mønter stammer fra den usædvanligt store skat fra Grenaa, der bestod af mindst 12.007 mønter. Yderligere 5.567 mønter kommer fra periodens resterende 67 skattefund. Tilbage er 1536 enkeltfundne mønter, der for en stor dels vedkommende stammer fra detektorfund og kirkegulvsundersøgelser.

Analysen af møntfundene er opdelt i to hovedafsnit. I det første hovedafsnit fokuseres på de administrative tiltag, som kongemagten gennemførte igennem den undersøgte periode. Det er gennem disse administrative ændringer, kongemagtens evne og lyst til at kontrollere og styre møntvæsenet tydeligst træder frem i fundmaterialet. I afsnittet behandles landsdelsmønt, monopolmønt, *renovatio monetæ* og

Valdemar Sejrs rigsmønt. De enkelte underafsnit fremstår som en kombination af den numismatiske forskning i emnet samt analyser fra afhandlingens møntmateriale.

I andet hovedafsnit af kapitel 3 præsenteres en analyse af mønternes tabsfrekvens. Tabsfrekvensen anses her som udtryk for niveauet af møntbrug. En succesfuld gennemførelse af kongemagtens administrative tiltag var ikke ensbetydende med en højere tabsfrekvens, da tiltagene ikke i sig selv påvirkede aktivitetsniveauet. En forøgelse i aktivitetsniveauet krævede befolkningens opbakning som udtrykt igennem et øget brug af mønt i stadig flere transaktioner. Udgangspunktet for analysen af tabsfrekvensen er den enkelte mønttype. Analysen af tabsfrekvensen indledes med en diskussion og bestemmelse af mønternes cirkulationstid. Med udgangspunkt i den etablerede cirkulationstid præsenteres analysen af tabsfrekvensen for hver landsdel. Dette bruges som udgangspunkt for en generel beskrivelse af tabsfrekvensen for hele riget. Den samlede vurdering af udviklingen af tabsfrekvensen, danner grundlag for en fundspredningsanalyse. Denne viser, hvor monetariseringsprocessen satte ind, samt hvorledes den spredtes i samfundet. Den kombinerede tabsfrekvens- og fundspredningsanalyse viser, hvorledes brugen af mønt udvikledes i samfundet igennem den behandlede periode. Analysen af kongemagtens administrative tiltag supplerer billedet af dette udviklingsforløb og belyser derved eventuelle hensigter bag tiltagene. Det er væsentligt at se, hvorledes kongemagtens administrative tiltag spiller sammen med udviklingen i tabsfrekvensen og fundspredningen. Det er dette afsnit, der udgør kernen i analysen af monetariseringen af Danmark i perioden 1074-1241.

Udviklingen inden for møntvæsenet og brugen af mønt foregik ikke uafhængigt af resten af samfundsudviklingen. Som beskrevet indledningsvist var begyndelsen af middelalderen en meget dynamisk tid, og udviklingen af møntvæsenet kun én brik i hele samfundets forandringsproces. I kapitel 4 vil udviklingen af administrationen af landets ressourcer og urbaniseringsprocessen blive inddraget i analysen af monetariseringsprocessen. Kapitlet dækker udviklingen af den generelle administration og drift af jord, administrationen af kongens jordbesiddelser og ejendomme, kirkens interesse i monetariseringen samt urbaniseringsprocessen. I kapitel 5 vil dette udviklingsforløb afslutningsvist blive kombineret med resultaterne af analysen af møntfundenes tabsfrekvens og fundspredning fra kapitel 3. Herved etableres en overordnet model for udviklingen og spredningen af møntbrug og den møntbaserede økonomi i Danmark i perioden 1074-1241.

2: Opdatering af møntrækken 1134-1241

En forudsætning for at kunne undersøge Danmarks monetariseringsproces fra slutningen af 1000-tallet til begyndelsen af 1200-tallet er gennemførelsen af en gennemgribende opdatering af Haubergs omfattende arbejde med møntrækken fra tiden omkring forrige århundredskifte (Hauberg 1900 og 1906). Perioden 1074-1134 er tidligere bearbejdet af forfatteren (Poulsen 2016). Nedenfor præsenteres perioden 1134-1241. Der indledes med en beskrivelse af forskningshistorien og den anvendte arbejdsmetode og herefter præsenteres møntrækkerne fra de tre landsdele hver for sig.

Hauberg selv var udmærket klar over, at dele af hans arbejde var baseret på mangelfuldt materiale. Dette gjaldt i særdeleshed for tiden efter midten af 1100-tallet, hvor fundmaterialet var sparsomt og omskrifterne på mønterne stort set forsvundet. Han formulerede sine forbehold på følgende vis.

”Men heraf følger, at Undersøgelsens Resultater ofte maa komme til at bero paa et Skjøn, paa den personlige Bedømmelse af de Oplysninger, som Mynterne yde med Hensyn til deres Rækkeforhold. Senere Tider ville sandsynligvis paa flere, muligvis paa adskillige Punkter gennem nye Fund naa til en anden Opfattelse af Myntrækkernes Udvikling end den i det følgende antagne”.

Hauberg 1906, s. 28

Ønsket om en revision af Haubergs arbejde er ofte blevet fremsat i den numismatiske litteratur, da det er en forudsætning for, at der kan gennemføres videre undersøgelser over periodens udmøntninger og møntomløb (Galster 1931, Bendixen 1972, Grinder-Hansen 2000). Ønsket om at gennemføre sådanne studier udspringer i høj grad også af de store mængder enkeltfundne mønter, der dukkede op ved de omfattende kirkegulvsundersøgelser i 1950'erne og 1960'erne samt ved privates brug af metaldetektorer igennem de sidste ca. 30 år.

Opdateringen af møntrækken er her på ingen måde tænkt som et udtømmende arbejde. Den er tænkt som et arbejdsredskab for at kunne gennemføre analysen af det danske møntvæsen og monetariseringen af Danmark 1074-1241 og fokuserer følgelig udelukkende på aspekter, der er af relevans i forhold til denne analyse. Fokus for opdateringsarbejdet vil for langt den overvejende grad ligge på møntfundene og i mindre grad detailstudier af den enkelte mønt. Det vil for eksempel sige, at stempelstudier og gennemgribende variantanalyser ikke er blevet gennemført. Der skal ikke herske tvivl om, at en dybere forståelse af flere af mønttyperne ville kunne opnås ved sådanne studier. Dette kræver dog så stor en arbejdsindsats, at det ikke vil kunne lade sig gøre indenfor rammerne af denne afhandling. I stedet bringes hele den samlede fundmasse for perioden her for første gang i én overskuelig fremstilling.

2.1: Forskningshistorie

Den numismatiske forskning har langt op i tid koncentreret sig om at opstille møntrækker, hvorfor fokus følgelig har været på morfologi, kronologi og proveniens. Arbejdet lænede sig primært op ad skattefundsmaterialet og det skriftlige kildemateriale. Både fordi begge er fortræffelige kilder til netop kronologiske og morfologiske studier, men også fordi disse kildegrupper i lang tid i overvejende grad udgjorde det primære materiale.

De første tilløb til en ordning af de danske middelalderlige mønter går helt tilbage til *Numismata Danorum* fra 1670 af Johannes Mule. De tidligste danske numismatiske værker er beskrevet i større detalje i artiklen *De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner* (Poulsen 2016) og skal ikke kommenteres

yderligere her. Ét ældre værk fortjener dog at blive nævnt, idet det ikke indgik i denne præsentation. I 1866 bearbejdede og beskrev Christian Frederik Herbst fundet af en stor mængde brakteater, der seks år tidligere var blevet gjort ved Bjergsted Hede (Herbst 1866). Hans bestemmelser overtog Hauberg mere eller mindre direkte, da han i 1906 udgav *Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146-1241* (Hauberg 1906). Ligesom Haubergs forrige bog *Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146* (Hauberg 1900) kom denne til at danne udgangspunkt for det efterfølgende arbejde med periodens mønter. Hauberg var selv forbeholden ved flere af sine konklusioner, og dette blev også meget hurtigt tydeligt, da der i 1910 i Aagade i Grenaa blev fundet en stor møntskat fra Valdemar Sejrs regeringstid. Hauberg nåede ikke selv at publicere fundet. Dette arbejde tilfaldt Georg Galster, der ud over at præsentere de mange nye typer fra Grenåskatten, også rebearbejdede hele det jyske materiale fra perioden 1146-1241 (Galster 1931).

I modsætning til perioden indtil 1146 er det småt med skattefund dateret til perioden 1146-1241. Dette har haft den konsekvens, at det er ret begrænset, hvor meget der er blevet arbejdet med periodens mønter, idet revisionsarbejde typisk er forbundet med publiceringen af nye skattefund. Skattefundet fra Vråbjerg, fundet i 1934, er her en undtagelse, og Georg Galster benyttede da også lejligheden til at revidere på flere af de samtidige sjællandske mønttyper (Galster 1935). Til gengæld begyndte mængden af mønter fra kirkernes gulve som følge af istandsættelse og indførelsen af harpecirkulæret i 1956 at vokse eksplosivt. Indledningsvist blev dette nye materiale præsenteret af Fritze Lindahl (Lindahl 1963). Arbejdet fulgtes ti år senere op af Kirsten Bendixen, der her havde fokus på de mange nye mønttyper, der var dukket op af kirkernes gulve (Bendixen 1972). Af interesse for forståelsen af kirkegulvsmønterne er også Henriette Rensbro's Ph.d. *Spor i Kirkegulve. De sidste 50 års arkæologiske undersøgelser i kirkegulve som kilde til sognekirkernes indretning og brug i middelalder og renæssance* (Rensbro 2007).

Det stod som sagt allerede klart for Hauberg selv, at hans arbejde krævede en revision, så snart nyt materiale tillod det. I håb om at kunne komme i gang iværksatte Kirsten Bendixen en indsamling og systematisering af samtlige kendte danske mønter fra vikingetid og middelalder. Arbejdet blev desværre aldrig ført til ende, men registranten med det indsamlede materiale findes stadig på Den kgl. Mønt og Medaillesamling og udgør et overordentlig vigtigt redskab i tilgangen til det empiriske materiale for hele perioden. Uden denne registrant ville det være nødvendigt at gennemgå samtlige fundprotokoller på Møntsamlingen. Desværre bliver Kirsten Bendixen kun alt for sjældent krediteret for dette store arbejde, da det som sagt aldrig blev ført til ende og publiceret.

Arbejdet med Anno Domini mønten, der knyttes til Valdemar Sejrs væsentlige møntreform fra 1230'erne, blev begyndt af Nils Ludvig Rasmusson (Rasmusson 1935). I forbindelsen med sin præsentation af kirkegulvsmaterialet benyttede Fritze Lindahl lejligheden til at revurdere denne tolkning (Lindahl 1963). I forlængelse heraf præsenterede Kaj Georg Kaaber i 1986 en grundig revurdering af mønterne fra de sidste 7 år af Valdemar Sejrs regeringstid (Kaaber 1986). Han argumenterede her også for, at mønterne fra denne 7 årige periode i virkeligheden snarere burde ses som samhørende med de efterfølgende såkaldte "borgerkrigsmønter". Da Keld Grinder-Hansen i sin bearbejdning af borgerkrigsmønterne (Grinder-Hansen 2000) valgte at begynde ved 1241, er Kaabers opfordring ikke blevet taget op, og det ville følgelig efterlade et hul i kronologien at afslutte herværende undersøgelse ved året 1234. Af noget større omfang rent kronologisk er Ann-Christine Palms studenteropgave fra Stockholms Universitet (Palm 2002). Her bliver hele det skånske materiale for perioden 1146-1241 revurderet ud fra en analyse af fundspredningen på de kendte møntfund. Jens Christian Moesgaard laver et tilsvarende stykke arbejde for Sjællands vedkommende for Valdemar den Stores og Knud VI's regeringsperiode (Moesgaard 2013). Undersøgelsen baseres på kendte skattefund fra perioden, og udover den kronologiske del, behandles periodens

møntomløb også. Det nyeste arbejde med periodens mønter er Gitte Ingvardsons bearbejdning af møntfundene fra undersøgelsen af Hedensted Kirke (Ingvardson 2016a). Af særlig interesse her var fundet af to hidtil ukendte brakteattyper. Brakteaterne lader sig forholdsvis let placere i den allerede etablerede rækkefølge, men som noget nyt tager Ingvardson hele forståelsen af brakteaterne op til revurdering, idet hun foreslår, at de repræsenterer successive udmøntninger og ikke som tidligere antaget en kort intensiv mere eller mindre samtidig udmøntning.

Udover de ovenfor nævnte værker og artikler er der blevet udgivet kortere artikler om enkelte mønttyper eller fund. Der vil være henvisninger til disse artikler ved de relevante mønttyper i præsentationen af disse samt i litteraturlisten.

2.2. Metode

Den gennemgående mangel af inskriptioner på periodens mønter kombineret med det mangelfulde skattefundsmateriale tvang Hauberg til at kronologisere mønterne efter stilistiske træk. Her vendte han sig navnlig mod kronens udformning på kongemotivet på mønternes forside. I det omfang de afbilledes på mønterne, blev bispehuernes udformning ligeledes anvendt. Dette viste sig allerede med fundet af Grenåskatten at være et yderst usikkert dateringsgrundlag. Hvad angår den geografiske placering af mønter, brugte Hauberg primært mønternes fundspredning samt vægt, idet lettere mønter formodedes at stamme fra de jyske møntsteder. Begge dele har vist sig i det store og hele at være anvendelige metoder. Dog var et af hans vigtige holdepunkter, at Viborg bispen aldrig fik del i udmøntningen, hvorfor alle jyske mønttyper med gejstlige motiver automatisk henførtes til Ribe og senere også Slesvig. Denne hypotese har ligesom hans stilistiske dateringer vist sig ikke altid at være korrekt.

I forbindelse med opdateringen af møntrækken for perioden 1134-1241 har udgangspunktet for indeværende behandling været at bruge skattefundene til at bestemme mønternes indbyrdes kronologiske placering, og fundspredningen til at placere mønterne geografisk. Det har fra undersøgelsens start været et erklæret mål i så vid udstrækning som muligt at undgå at basere dateringer og geografiske henførelser på stilistiske træk. Fundspredning, skattefund og indskrifter på mønterne er blevet brugt som skelet, og dette er blevet suppleret med stilistiske observationer, når ingen af de andre metoder lod sig anvende. Fundspredningen har vist sig uhyre anvendelig i den generelle opdatering af Haubergs arbejde. Den betydelige forøgelse i mængden af enkeltfundne mønter har betydet, at det billede, der tegnes af fundspredningsmønstret, fremstår langt tydeligere end tidligere. Det har således alene ud fra fundspredning været mulig at revidere mange af Haubergs geografiske henførelser.

For det jyske materiale har det desværre vist sig at være næsten umuligt at gennemføre den ovenfor beskrevne arbejdsmetode konsekvent. Med til tider op til otte fungerende udmøntningsteder har det vist sig vanskeligt alene ud fra fundspredningen at sige noget om møntens tilhørsforhold. Navnlig da mønterne ser ud til at have cirkuleret mere eller mindre frit i hele Jylland. Der er dog i videst muligt omfang arbejdet ud fra hypotesen om, at mønterne fortsat vil være overrepræsenteret i det område, hvor de er præget. For Slesvigs vedkommende gør de manglende detektorfund fra de tyske område, hvor privat detektering ikke er tilladt, at mængden af møntfund kun er omtrent halvdelen af gennemsnittet for resten af Jylland. Det er derfor nødvendigt at tage højde for dette i fundspredningsanalysen. Til trods for en betydelig større variation i motivvalget, end der ses ved de skånske og sjællandske mønttyper, er det ikke desto mindre muligt at udskille jyske bagsidemotiver, der med stor sandsynlighed må stamme fra det samme udmøntningssted. Disse består af følgende motiver: fane med stjerne under, dobbeltkors med motiver i korsvinklen, krumstav med kors lagt henover, krumstav på fod, lille midterkors i cirkel med prikker i

korsvinkel og indskrifts- eller dekorationsbånd langs kanten, krumstav med tværstang, krumstav med scepter/sværd som tværstang. Ved således at kombinere motiv og fundspredning er det muligt at samle mønttyperne i grupper og herigennem at henføre dem til udmøntningsteder. Kun i beskedent omfang har det været nødvendigt at se bort fra fundspredningen i henførelsen af typerne til de respektive udmøntningsteder, og i ingen af disse tilfælde er der tale om talmæssigt overbevisende modsatrettede fundspredningsmønstre. Det drejer sig primært om to typer. Den første er bagsidemotivet ”lille midterkors i cirkel med prikker i korsvinkel og indskrifts- eller dekorationsbånd langs kanten”. Gruppen er dog meget overbevisende henført til Ribe igennem en indskrift med biskop Tuvo af Ribe på en af mønterne. Fra denne mønt stammer ligeledes et møntstempel fundet i Grydergade i Ribe (Søvsø 2007). Den anden er bagsidemotivet fane med stjerne under. Her er de ældre af mønterne dateret til Valdemar den Stores regeringsperiode. Da det formodes, at der udelukkende udmøntedes brakteater i Nørrejylland på det tidspunkt, er typen indledningsvist henført til Ribe eller Slesvig. Flere af de senere typer viser også et fundspredningsmønster, der henfører dem til en af disse byer.

Langt hovedparten af de ovenfor nævnte møntgrupper henføres til enten Ribe eller Slesvig. Det efterlader en noget broget masse til Nørrejylland, hvortil eventuelle gennemgående bagsidemotiver ikke igennem fundspredningsmønstret har kunnet henføres. Henførelsen af mønter til Nørrejylland er derfor stort set udelukkende baseret på fundspredningen. Hertil kommer en gruppe mønter, hvor hverken motivvalget eller fundspredning har kunnet henføre mønten nærmere end til Jylland.

En anden nyttig arbejdsmetode for det jyske møntmateriale har været at vende fundspredningsanalysen på hovedet og se på, hvilke mønter, der er fundet i en landsdel fremfor hvilke landsdele en mønt er fundet i. Dette har for det jyske materiale vist sig anvendeligt for perioden op til omkring 1200.

Hvad indskrifter angår, består disse ofte blot af et enkelt bogstav. Haubergs bestemmelse af, hvad disse henviser til, er stort set blevet genanvendt. Der er naturligvis utallige muligheder for, hvad et enkelt bogstav kan være udtryk for, men i alle tilfælde har andre her anvendt bestemmelsesparametre, som for eksempel fundspredning, bekræftet Haubergs fortolkning af bogstavets betydning. Mønttyper med bogstaver udgør derfor en meget vigtig pille i store dele af den nedenfor præsenterede møntrække, hvilket er vigtigt at holde sig for øje.

Et andet vigtigt arbejdsredskab for dateringen af mønterne er betydningen af et effektivt *renovatio monetarum* system. Typebeskrivelserne er i videst mulige omfang bundet op på, at mønterne veksles og ældre typer udgår. Er det muligt at bestemme den kronologiske rækkefølge af mønterne i en given periode, oftest en regeringsperiode, kan det bestemmes hvor mange år pr. mønttype, der gennemsnitligt er i perioden. Dette har bl.a. kunnet lade sig gøre med det sjællandske materiale fra Valdemar den Stores regeringstid. Metoden forudsætter ligeledes, at en ombytning af mønterne er repræsenteret ved en helt ny type, sådan som det tydeligt ses ved Grenåskatten. Det efterlader til gengæld de mange varianter, der er fra hver mønttype, og hvad betydning de bør tillægges. For Grenåskattens fem talrigeste mønttyper er der tale om henholdsvis 2, 6, 6, 7 og 8 varianter. Kan varianterne også være udtryk for møntvekslinger? I så fald er typerne ikke ændret samtidig for de jyske møntsteder, men i stedet er visse steder fortsat med samme type i op til seks år, efter det første sted havde ændret typen. Varianterne kan eventuelt også være udtryk for møntvolumen. Har det været nødvendigt at sætte yderligere mønter i omløb, markeredes disse måske med små tegn på mønterne. Læg hertil, at der mangler klare kriterier for adskillelsen mellem typer og varianter. Det ligger dog uden for rammerne af herværende undersøgelse at gå ind i denne diskussion, idet det ikke er muligt at danne sig et overblik over varianterne fra de enkelte typer, når der kun som her anvendes proveniensbestemte mønter. For at opnå dette må mønter i privatsamlinger ligeledes inkluderes.

Det er allerede blevet nævnt, at der fra perioden generelt er få skattefund, og at disse oftest er forholdsvis små. I de omkring 50 registrerede skattefund (bortset fra Grenåskatten) er der i gennemsnit kun omkring 45 mønter pr. skat. Dertil kommer, at skattefundene ofte kun indeholder én eller ganske få typer mønter som følge af renovatio monetæe systemet. Skatten fra Aagade i Grenå skiller sig meget ud fra dette billede. Selvom over 10.000 af skattens mønter er fordelt på blot fem typer, er der ikke desto mindre repræsenteret i alt 37 forskellige typer i skatten. Dette giver et meget bredt billede af de mønter, der har cirkuleret i årene op til skattens nedlæggelse. Blandt de 37 forskellige mønttyper fra skatten er der stor variation i motivvalget. Alle fremstår dog med et let genkendeligt jysk stiludtryk, selvom det er ikke muligt at skille dem ad i grupper ud fra deres motiver og stil. Dette bliver særligt tydeligt på de mønttyper, der formodes at være Grenåskattens to sidste årgange mønter, og som fordeler sig på 12 forskellige typer. Her burde det forventes at kunne skille de enkelte udmøntningsteder fra hinanden, men det lader sig på ingen måde gøre. På baggrund af møntmaterialet fra Grenåskatten må det således konkluderes, at det ikke er muligt at udrede den kronologiske rækkefølge på baggrund af mønternes motivvalg. I hvert fald ikke for det jyske materiale fra første fjerdedel af 1200-tallet.

Der er dog også tilfælde, hvor det ikke har været muligt at supplere Haubergs stilistiske og kronologiske bestemmelser yderligere. I disse tilfælde er Haubergs bestemmelser overordnet set blevet bibeholdt. Det vil fremgå i de enkelte typebeskrivelser, på hvilket grundlag en given mønttype er blevet dateret. Afslutningsvis må det således konkluderes, at mens mønternes geografiske placering nu fremstår langt mere sikker, så er bestemmelsen af den kronologiske møntrække selv med 100 års fundtilvækst fortsat afhængig af tolkningen af stilistiske træk og enkelt bogstaver, og det er tvivlsomt om fremtiden vil ændre væsentligt ved dette.

I det følgende fremlægges materialet efter de regioner, hvor mønterne er blevet udmøntet. Denne præsenteringsform blev også anvendt ved behandlingen og publikationen af materialet fra perioden 1074-1134, og har vist sig at have mange fordele, idet landsdelene i langt højere grad end Riget var den juridiske enhed for møntprägningen. Motivvalg, vægt og dimensioner er mere styret af mønttypens regionale tilhørsforhold end af hvilken konge, der satte sit navn på dem. Flere af disse særegne træk udvises dog delvist op igennem den undersøgte periode, navnlig mellem Sjælland og Skåne, men også for det jyske materiale i den sidste del af perioden.

2.3: Typepræsentation

Det nummereringssystem der er blevet taget i anvendelse ved revisionen af møntrækken fra perioden 1074-1134 (Poulsen 2016) er videreført direkte i arbejdet med perioden 1134-1241. Det betyder, at Erik Emunes første skånske mønt har nummer SK13 og hans første sjællandske mønt har nummer SJ10. Der kendes ingen jyske mønter fra Erik Emune, så her er den første mønt Erik Lams fra Slesvig med nummer JY15.

Begrundelsen for at gennemføre omnummereringen i forhold til Haubergs nummereringssystem konsekvent for alle mønttyper er et ønske om, at betegnelserne afspejler den regionale opdeling af mønterne. For perioden 1134-1241 er der ligeledes i høj grad tale om, at mængden af nye mønttyper er meget stor. Det ville følgelig skabe en meget fragmenteret møntrække, hvis udelukkende de siden Haubergs arbejde nytilkomne mønttyper skulle have nyt nummer. Nummereringen af mønttyperne er bygget op efter en fast skabelon. Indledningsvist angives landsdelen ved følgende JY = Jylland, SJ = Sjælland, SK = Skåne. Af nedenfor anførte grunde (se afsnit 3.3 Landsdelsmønt) er der ikke gjort forsøg på, at skabe

selvstændige møntrækker for de jyske møntsteder. Efter angivelsen af landsdelen kommer typens hovednummer, der er et stigende tal fra henholdsvis JY15, SJ10 og SK13 alt efter landsdel. Dette hovednummer er udtryk for den foreslåede kronologiske rækkefølge.

Det har ikke i samme grad som ved revisionsarbejdet for perioden 1074-1134 været muligt igennem nummereringen at angive udmøntningsby og udstedende konge. Dette skyldes for det første, at der til en lang række af mønttyperne findes flere undergrupperinger, der har samme hovednummer, samme udsteder og kommer fra samme udmøntningsby. For det andet er der kun enkelte tilfælde af mønttyper, hvis hovednummer dækker over flere regenter, som for eksempel SJ13. For det tredje blev der i Skåne og på Sjælland udelukkende slået mønt i Lund og Roskilde. Behovet for en markering af udmøntningsbyen har derfor ikke været tilstede i disse landsdele. I Jylland er der i perioder, navnlig i midten af 1100-tallet, flere mønttyper med kendt udmøntningsby, men i hovedparten af den undersøgte periode er mønttyperne blot henvist til Nørrejylland, Ribe eller Slesvig. Der kunne således i nogen tilfælde angives udmøntningsby i nummeringen, men i langt hovedparten ville det ikke have været muligt. For at opretholde en vis konsistens i nummeringen er det derfor besluttet at opgive at angive udmøntningsby igennem nummereringen. I stedet har mønterne fået et hovednummer og et fortløbende undergrupperingsnummer, adskilt fra hovednummeret ved et punktum, i det omfang, det har været nødvendigt.

Mønttyperne er gengivet efter en standardiseret opsætning. Beskrivelse af de enkelte mønttypers for- og bagsidemotiv er udeladt. Denne beslutning grundes i den relativt store ensartethed i store dele af mønttypernes motiver samt den tiltagende grad af forsimplicering af motiverne. I stedet henvises til oversigtstavlerne. Angivelse af møntpræger er udeladt, da der, bortset fra ganske få helt i periodens begyndelse, ingen kendes fra periodens inskriptioner. Eventuelle varianter er ikke anført, da mængden ganske enkelt er for stor til at dette ville kunne gennemføres inden for projektets rammer. Angivelsen af vægt er placeret i infoboksen, der er tilknyttet hver mønttype.

Opsætningen er som følgende:

Nyt typenummer

Reference tidligere referencenummer

Infoboks om proveniensbestemte fund opdelt i enkeltfund og skattefund. Fundene præsenteres efter amterne fra før 1970. Arkæologiske fund fra Danmark registres stadig efter denne amtsinddeling, hvorfor der er holdt fast i denne administrative enhed i fundpræsentationen.

Nyt type nr.	Amt X	Amt Y	Fund i alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	Antal mønter	Antal mønter	Antal mønter		
Skattefund	Antal mønter/ antal fund	Antal mønter/ antal fund	Antal mønter/ antal fund	Primært skattefund	

Datering: datering og baggrund for den.

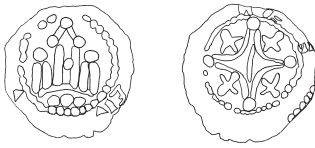
Møntstedtilskrivning: geografisk placering og baggrund for den.

Henvisninger: dækker i videst muligt omfang kommenterende litteratur.

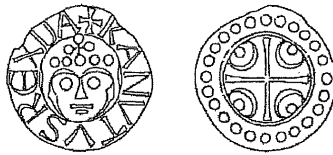
Nedenfor præsenteres møntrækkerne for hver af de tre landsdele. Indledningsvist er indsat oversigtstavler med samtlige mønttyper opsat efter landsdel. Oversigtstavlerne præsenteres samlet ved typebeskrivelsernes begyndelser for at give et bedre visuelt overblik. Tavlerne anvender i det omfang, det er muligt eksisterende tegninger, men de mange nye mønttyper har betydet, at en større gruppe er nye tegninger. Nedim Gruhonjic fra Museum Østjylland har tegnet SJ38, JY35, JY48, JY69.1, JY69.2, JY100, Jy102, JY104, JY105.2, JY106.3, JY106.4 og JY108. Tegningerne JY37, JY45, JY56, JY57, JY58, JY59, JY61, JY62, JY63, JY64, JY65, JY66, JY67, JY68.2, JY71, JY72, JY73, JY74, JY75, JY76, JY77, JY78, JY79, JY80, JY84, Y85, JY89, JY90, JY91, JY92, JY93, JY94, JY99, JY105.4, JY105.7 og JY107 er lavet af forfatteren.

Jylland

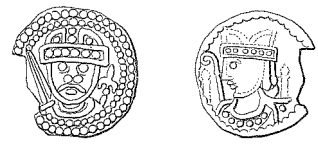
JY15

JY16

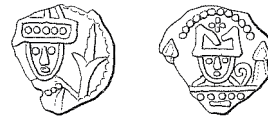
JY17

JY18

JY19

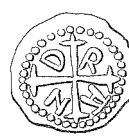
JY20.1

JY20.2

JY20.3

JY20.4

JY21.1

JY21.1

JY21.2

JY21.2

JY21.3

JY21.3

JY21.4

JY21.5

JY21.6

JY22

JY23

JY24

JY25.1

JY25.2

JY25.3

JY26

JY27

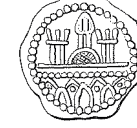
JY28.1

JY28.2

JY28.3

JY29.1

JY29.2

JY30.1

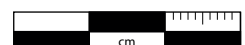
JY30.2

JY30.3

JY31.1

Jylland

JY31.2

JY31.3

JY31.4

JY31.5

JY31.6

JY32.1

JY32.2

JY32.3

JY32.4

JY32.5

JY32.6

JY32.7

JY32.8

JY33.1

JY33.2

JY33.3

JY33.4

JY33.5

JY33.6

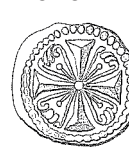
JY33.7

JY34.1

JY34.2

JY34.3

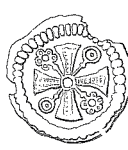
JY34.4

JY34.5

JY34.6

JY34.7

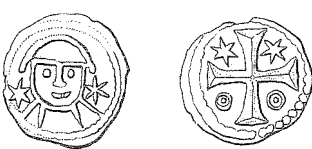
JY34.8

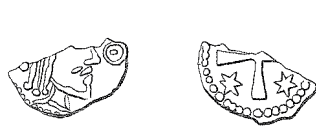
JY35

JY36

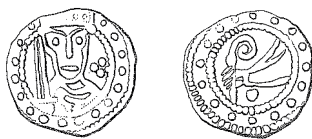
JY37

JY38

JY39

JY40.1

JY40.2

Jylland

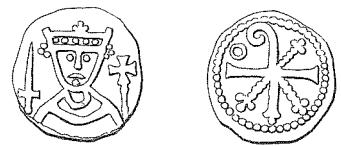
JY41

JY42

JY43.1

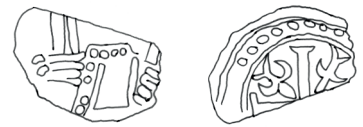
JY43.2

JY44

JY45

JY46

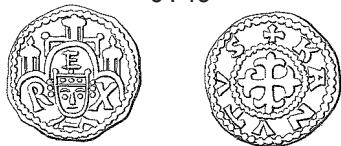
JY47

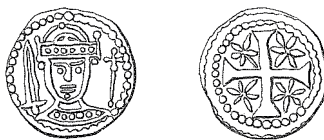
JY48

JY49

JY50

JY51.1

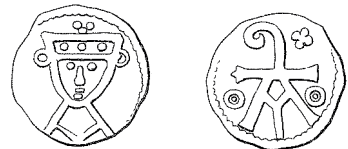
JY51.2

JY52.1

JY52.2

JY53

JY54

JY55

JY56

JY57

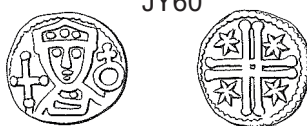
JY58

JY59

JY60

JY61

Jylland

JY62

JY63

JY64

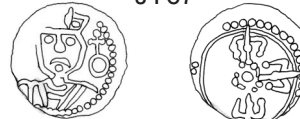
JY65

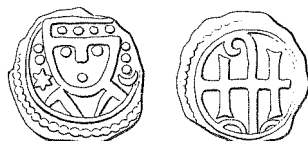
JY66

JY67

JY68.1

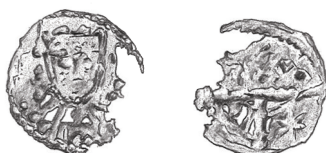
JY68.2

JY69.1

JY69.2

JY70

JY71

JY72

JY73

JY74

JY75

JY76

JY77

JY78

JY79

JY80

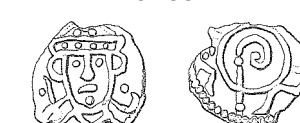
JY81

JY82

JY83

Jylland

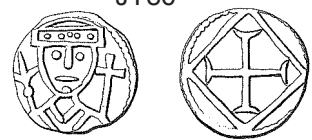
JY84

JY85

JY86

JY87

JY88

JY89

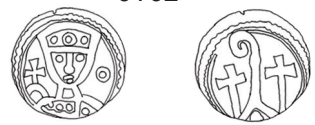
JY90

JY91

JY92

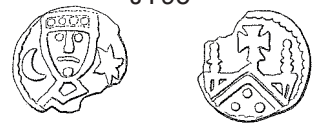
JY93

JY94

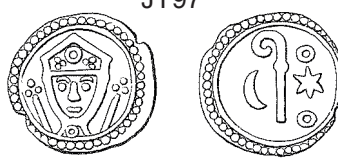
JY95

JY96

JY97

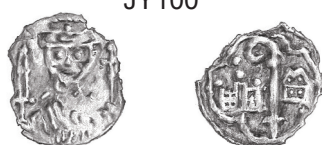
JY98

JY99

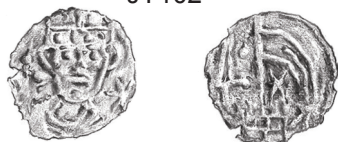
JY100

JY101

JY102

JY103

JY104

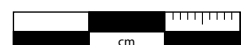
JY105.1

JY105.2

JY105.3

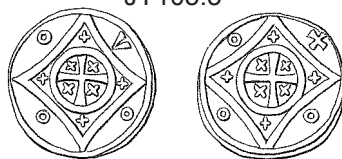

Jylland

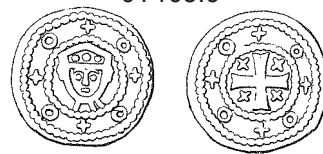
JY105.4

JY105.5

JY105.6

JY105.7

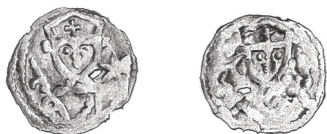
JY106.1

JY106.2

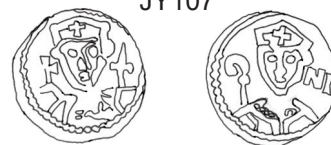
JY106.3

JY106.4

JY107

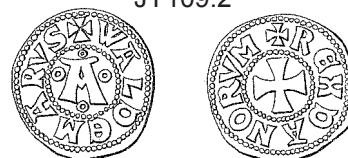
JY108

JY109.1

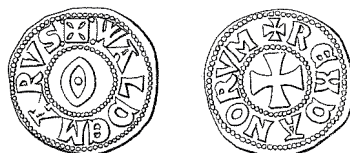
JY109.2

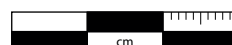
JY109.3

JY109.4

JY109.5

Sjælland

SJ10

SJ11

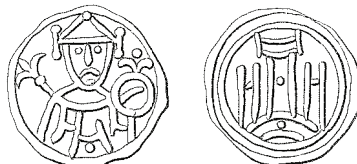
SJ12

SJ13.1

SJ13.2

SJ13.3

SJ13.4

SJ13.5

SJ14

SJ15

SJ16

SJ17

SJ18

SJ19

SJ20

SJ21

SJ22

SJ23

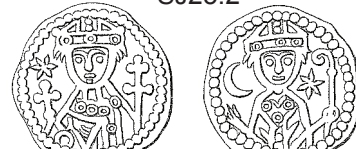
SJ24

SJ25.1

SJ25.2

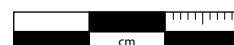
SJ25.3

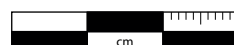
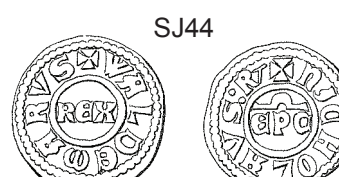
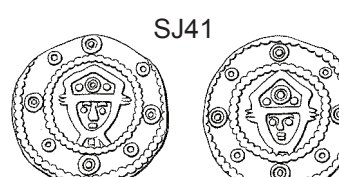
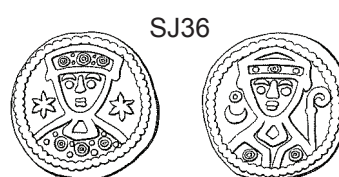
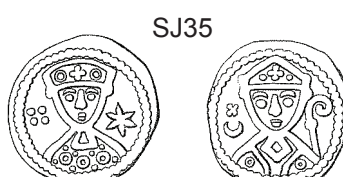
SJ26

SJ27

Sjælland

SK13

SK14

SK15

SK16

SK17

SK18

SK19.1

SK19.2

SK20

SK21

SK22

SK23

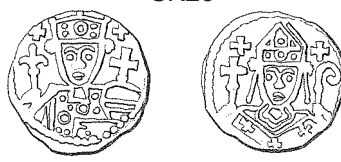
SK24

SK25

SK26

SK27

SK28

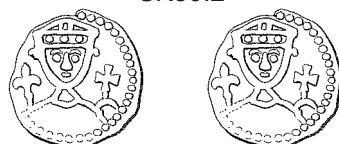
SK29

SK30.1

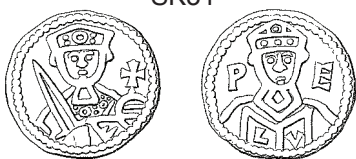
SK30.2

SK30.3

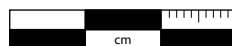
SK31

SK32

SK33

Skåne

SK34

SK35

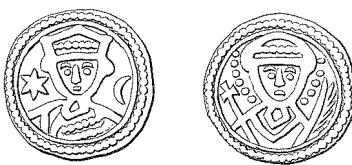
SK36

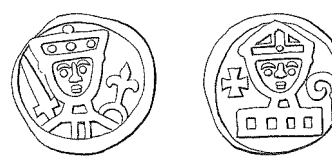
SK37

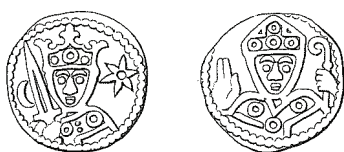
SK38

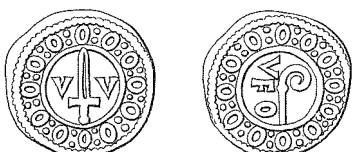
SK39

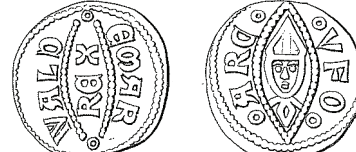
SK40

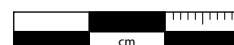
SK41

SK42

SK43

2.3.1: Jylland

JY15

JY15	Slesvig	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,49

Forslået datering: 1137-1146 (Erik Lam). Mønten kendes kun i et eksemplar fra udgravningen af Skt. Michaels Kirke i Slesvig. Indskriften er meget slidt. På forsiden læses ERI.RE+. På bagsiden læses +H+E+. Kongenavnet Erik henfører mønten til enten Erik Emune eller Erik Lam. Bagsideteksten kunne være en henvisning til Slesvig biskoppen Herman 1140-1141. Slesvig biskoppen fik først andel i mønten i 1175, men det er tidligere set, at møntretten midlertidigt blev givet til kirken. Forsidemotivet med tre tårne ses første gang på SK11 fra Kong Niels, men var meget populært under Svend Grathe og begyndelsen af Valdemar den Stores regeringstid SJ13. Ud fra bagsideindskriften dateres mønten til Erik Lams regeringstid.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig. Vægten peger på et jyske udmøntningssted. Mønten kendes kun i dette ene eksemplar fra Slesvig. Udgravninger i Slesvig har afsløret, at møntfundene fra byen hovedsagelig består af slesvigske mønter.

Henvisninger: Jensen 1973. Poulsen 2016, s. 171 og 175. Moesgaard 2016.

JY16

JY16	Ribe	Vejle	Århus	Aalborg	Thisted	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	1	1	1	6		0,61
Skattefund	1/1						1/1	Efter 1146	

Forslået datering: 1146-1152 (Knud V). På den proveniensløse mønt angives kongenavnet KANVTVSREXDA, hvilket henfører den til Knuds regeringstid. Ud fra møntens tilstedeværelse i Vester Starup Kirkegaard-skatten kan der ikke være tale om Knud VI. Den proveniensløse mønts forsidebillede afviger dog væsentligt fra de andre kendte fund, og det kan således betvivles, om der er tale om en variation eller en helt anden mønttype. Ud fra sammensætningen af Vester Starup-skatten må JY16 være en ældre Knud V type. Mønten kan være Knud V's nørrejyske mønt, fra før brakteater blev taget i brug.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Vægten peger på et jysk udmøntningssted. Fundspredningen peger forsigtigt på en udmøntningsby i Nørrejylland, men der er næsten lige så mange fund fra Ribe Stift.

Henvisninger: Galster 1931, s. 252-253, fig. 43. DMS nr. 46 Vester Starup Kirkegaard. NNÅ 1953, s. 213. NNÅ 1956, s. 210 nr. 2. Jensen 1975.

JY17

Reference Hbg. Svend Grathe, Ribe 14

JY17	Ribe	Vejle	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		3	3		0,6-0,81-
Skattefund	4/1		4/1	efter 1146	0,73

Forslået datering: 1146-1157 (Knud V/Svend Grathe). Mønten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Den er fundet i Vester Starup Kirkegaard-skatten sammen med JY18 og JY19 samt JY16. Navnlig JY16 mønten er vigtig for dateringen af skatten. Det er fristende at argumentere for, at den er ældre end brakteatudmøntningerne, idet der ingen er fundet i denne ellers rimelig blandede skat. Da brakteater med ganske få undtagelserne aldrig er fundet uden for Nørrejylland, er dette dog ikke noget

validt argument. Hauberg henførte mønten til Svend Grathe uden at argumentere yderligere hvorfor, og Ribe som udmøntningsted ud fra bispefremstillingen på bagsiden. Knud V havde jo ellers magten i Jylland og Svend på Sjælland og i Skåne. Til gengæld kendes et dokumentet, hvor Svend Grathe bekræfter Ribebispens ret til halvdelen af kongens ret i byen. Mønten nævnes ikke specifikt, men formodes af flere at være indbefattet af disse rettigheder. I denne sammenhæng er det vigtigste dog at etablere, hvem der havde magten i Ribe. Dokumentet er ikke dateret nærmere end Svends regeringstid 1146-1157. Det må således fortsat stå åbent, om det er Knud V eller Svend Grathe, der har slået mønten, men i lyset af ovenfor nævnte dokument må Svend Grathe indtil videre siges at være favorit.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredning peger entydigt på Ribe som udmøntningssted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 42. DMS nr. 46 Vester Starup Kirkegaard. Diplomatarium Danicum 1,2 nr. 98.

JY18

Reference Hbg. Svend Grathe, Ribe 15

JY18	Ribe	Tønder	Vejle	Aalborg	Præstø	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		1		2	2	5		0,63-0,76-
Skattefund	3/1		1/1			4/2	efter 1146, ca. 1150	0,68

Forslået datering: 1146-1157 (Knud V/Svend Grathe). Mønten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Den er fundet i Vester Starup Kirkegaard-skatten sammen med JY17 og JY19 samt JY16, og i Eltang-skatten sammen med JY19 og JY14. Fundet af de rimelig ensartede typer JY17-JY19 sammen i Vester Starup Kirkegaard-skatten og Eltang-skatten viser, at de må være samtidige eller næsten samtidige (se JY17 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen er ikke entydig med fund fra både Ribe og Nørrejylland. Ud fra ligheden til JY17 henføres mønten til Ribe. Meget tyder ligeledes på, at der i denne periode kun blev slået brakteater i Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 42. DMS nr. 46 Vester Starup Kirkegaard og nr. 50 Eltang (I). Diplomatarium Danicum 1,2 nr. 98. Poulsen 2016, s. 142.

JY19

Reference Hbg. Svend Grathe, Ribe 16

JY19	Ribe	Vejle	Viborg	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		1	1	2	efter 1146, ca.	
Skattefund	3/1	1/1	1/1	5/3	1150, ca. 1160	0,51

Forslået datering: 1146-1157 (Knud V/Svend Grathe). Mønten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Den er fundet i Vester Starup Kirkegaard-skatten sammen med JY17 og JY18 samt JY16, i Eltang skatten sammen med JY18 og JY14 og formodentlig også i Østerild Kirke-skatten med JY14, JY36 og JY38. Fundet af de rimelig ensartede typer JY17-JY19 sammen i Vester Starup Kirkegaard-skatten og Eltang-skatten viser, at de må være samtidige eller næsten samtidige (se JY17 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredning peger på Ribe som udmøntningssted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 42. Galster 1931, s. 250-251. DMS nr. 46 Vester Starup Kirkegaard, nr. 50 Eltang (I) og nr. 56 Østerild Kirke. Diplomatarium Danicum 1,2 nr. 98. Poulsen 2016, s. 142.

JY20.1

Reference Hbg. Svend Grathe, Viborg 4

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 11 eksemplarer
Vægt: 0,23-0,25

Forslået datering: 1152-1154 (Svend Grathe). Kongenavnet SVENO henfører mønten til Svend Grathes regeringstid. Begyndelsen på brakteatudmøntningen er af Jørgen Steen Jensen forslået påbegyndt efter hyldning af den tyske Kejser Barbarossa i Merseburg i 1152. Dette efterlader et meget lille vindue for Svend Grathe til at udmønte brakteater, idet han i 1154 flygtede til Tyskland, og først i 1157, samme år som han blev dræbt, vendte tilbage. Man har tidligere ment, at brakteaterne er slået mere eller mindre samtidig, men Gitte Ingvardson har argumenteret for, at de er udmøntet som successive møntserier fra fem til seks nørrejske møntsteder. JY20 tolkes ud fra dets grovere og mere simple korsmotiv, som Svend Grathes første serie nørrejske brakteater. Dette understøttes delvist af materialet fra Øster Uttrup I-II skatten, om end billedet ikke er helt entydigt. Der bør dog i den forbindelse ihukkommes, at det endelige antal mønter i Øster Uttrup I skatten ikke er kendt.

Forslået møntstedstilskrivning: Viborg. Hauberg foreslog Viborg som udmøntningsted, da byen ikke er nævnt på nogen af JY20 brakteaterne i modsætning til Randers, Aalborg og Aarhus. Til gengæld nævnes kongens navn. Som Nørrejylland's måske vigtigste by virker det meget påfaldende, at der ikke slås mønt her. Et tilsvarende mønster ses også på Svend Grathes anden nørrejske brakteat serie JY21. Der er naturligvis tale om en konklusion baseret på negativ bevisførelse, men det virker ikke desto mindre som den oplagte forklaring.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 33 og 41. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY20.2

Reference Hbg. Svend Grathe, Århus 7

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 2 eksemplarer
Vægt: 0,22

Forslået datering: 1152-1154 (Svend Grathe). Korsbrakteaten er del af Svend Grathes første serie nørrejske brakteater (se JY20.1 for nærmere om datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Aarhus. På brakteaten læses ARAS, hvilket henfører den til Aarhus. Det er første gang i godt og vel 100 år, at Aarhus dukker frem som møntsted igen.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 41. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY20.3

Reference Hbg. Svend Grathe, Randers 9

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 6 eksemplarer
Vægt: 0,19-0,21

Forslået datering: 1152-1154 (Svend Grathe). Korsbrakteaten er del af Svend Grathes første serie nørrejske brakteater (se JY20.1 for nærmere om datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Randers. På brakteaten læses RAND, hvilket henfører den til Randers.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 42. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY20.4

Reference Hbg. Svend Grathe, Aalborg 11

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 5 eksemplarer

Vægt: 0,21-0,25

Forslået datering: 1152-1154 (Svend Grathe). Korsbrakteaten er del af Svend Grathes første serie nørrejske brakteater (se JY20.1 for nærmere om datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Aalborg. På brakteaten læses ALAR, hvilket henfører den til Aalborg.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 42. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY21.1

Reference Hbg. Svend Grathe, Viborg 5 og 5a

Mønten kendes fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 19 eksemplarer samt Bårapp-skatten fra Halland, hvor der var ét eksemplar.

Vægt: 0,22-0,24

Forslået datering: 1152-1154 eller 1157 (Svend Grathe). Kongenavnet SVENO henfører mønten til Svend Grathes regeringstid. Begyndelsen på brakteatudmøntningen er af Jørgen Steen Jensen forslået påbegyndt efter hyldning af den tyske Kejser Barbarossa i Merseburg i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Dette efterlader et meget lille vindue for Svend Grathe til at udmønte brakteater, idet han i 1154 flygtede til Tyskland, og først i 1157, samme år som han blev dræbt, vendte tilbage. Man har tidligere ment, at brakteaterne er slået mere eller mindre samtidig, men Gitte Ingvardson har argumenteret for, at de er udmøntet som successive møntserier fra fem til seks nørrejske møntsteder. JY21 tolkes ud fra dets fine og velproducerede motiv, som Svend Grathes anden serie nørrejske brakteater. Dette understøttes delvist af materialet fra Øster Uttrup I-II skatten, om end billedet ikke er helt entydigt. Der bør dog i den forbindelse ihukommes, at det endelige antal mønter i Øster Uttrup I skatten ikke er kendt. Mønten kendes i to varianter. En hvor kronen er uden bøjle og kongehovedet uden overskæg, og en hvor kronen har dobbeltbøjle og kongehovedet overskæg. Dette findes på JY21.1-JY21.3, hvilket svarer til brakteaterne fra henholdsvis Viborg, Randers og Aalborg. Dateringen af brakteaten åbner muligheden for, at den kan være slået i 1157 i den korte periode Svend var tilbage i Danmark. Alternativt kan varianten fra de tre store byer Viborg, Randers og Aalborg, JY21.1-JY21.3, være slået i 1157, mens de andre er slået før flugten til Tyskland i 1154.

Forslået møntstedstilskrivning: Viborg. Hauberg foreslog Viborg som udmøntningsted, da byen ikke er nævnt på nogen af JY21 brakteaterne, i modsætning til Randers, Aalborg, Horsens, Hjørring og Århus. Til gengæld nævnes kongens navn. Som Nørrejyllands måske vigtigste by virker det meget påfaldende, at der ikke slås mønt her. Et tilsvarende mønster ses også på Svend Grathes første nørrejske brakteat serie JY20. Der er naturligvis tale om en konklusion baseret på negativ bevisførelse, men det virker ikke desto mindre som den oplagte forklaring.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 33 og 41. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY21.2

Reference Hbg. Svend Grathe, Randers 10 og 10a

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 13 eksemplarer

Vægt: 0,18-0,25

Forslået datering: 1152-1154 eller 1157 (Svend Grathe). Brakteaten med kongehovedet i profil er del af Svend Grathes anden serie nørrejyske brakteater (se JY21.1 for nærmere om datering). Mønten kendes i to varianter. En hvor kronen er uden bøjle og kongehovedet uden overskæg, og en hvor kronen har dobbeltbøjle og kongehovedet overskæg.

Forslået møntstedstilskrivning: Randers. På brakteaten læses RANDRVSIA, hvilket henfører den til Randers.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 42. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975.

Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY21.3

Reference Hbg. Svend Grathe, Aalborg 12 og 12a

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 6 eksemplarer

Vægt: 0,22-0,26

Forslået datering: 1152-1154 eller 1157 (Svend Grathe). Brakteaten med kongehovedet i profil er del af Svend Grathes anden serie nørrejyske brakteater (se JY21.1 for nærmere om datering). Mønten kendes i to varianter. En hvor kronen er uden bøjle og kongehovedet uden overskæg, og en hvor kronen har dobbeltbøjle og kongehovedet overskæg.

Forslået møntstedstilskrivning: Aalborg. På brakteaten læses ALABVRGIA, hvilket henfører den til Aalborg.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 42. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975.

Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY21.4

Reference Hbg. Svend Grathe, Horsens 6

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 4 eksemplarer

Vægt: 0,19

Forslået datering: 1152-1154 eller 1157 (Svend Grathe). Brakteaten med kongehovedet i profil er del af Svend Grathes anden serie nørrejyske brakteater (se JY21.1 for nærmere om datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Horsens. På brakteaten læses HORS, hvilket henfører den til Horsens.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 41. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975.

Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY21.5

Reference Hbg. Svend Grathe, Århus 8

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 3 eksemplarer.

Vægt: 0,24-0,25

Forslået datering: 1152-1154 eller 1157 (Svend Grathe). Brakteaten med kongehovedet i profil er del af Svend Grathes anden serie nørrejyske brakteater (se JY21.1 for nærmere om datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Århus. På brakteaten læses ARVSIA, hvilket henfører den til Århus.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 42. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975.

Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY21.6

Reference Hbg. Svend Grathe, Hjørring 13

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 7 eksemplarer.

Vægt: 0,20

Forslået datering: 1152-1154 eller 1157 (Svend Grathe). Brakteaten med kongehovedet i profil er del af Svend Grathes anden serie nørrejske brakteater (se JY21.1 for nærmere om datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Hjørring. På brakteaten læses HERINGA, hvilket henfører den til Hjørring.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 42. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY22

Reference Hbg. Knud V, Viborg 4

Mønten kendes fra Vejen Mose-skatten, hvor den er den eneste type repræsenteret samt et udgravningsfund fra Øm Kloster.

Vægt: 0,21-0,28

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). På forsiden læses +KANVT REX DAN. Kongenavnet Knud henfører mønten til Knud V's regeringstid. Begyndelsen på brakteatudmøntningen er af Jørgen Steen Jensen forslået påbegyndt efter hyldning af den tyske Kejser Barbarossa i Merseburg i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Man har tidligere ment, at brakteaterne er slået mere eller mindre samtidig, men Gitte Ingvardson har argumenteret for, at de er udmøntet som successive møntserier fra fem til seks nørrejske møntsteder.

Brakteaten findes ikke i Øster Uttrup I-II skatten men er enerådende i Vejen Mose-skatten, hvilket bekræfter teorien om, at mønterne er udmøntet som successive møntserier. At dømme ud fra sammensætningen af brakteater i Øster Uttrup I-II skatten kan Knud V's brakteater opdeles i to serier, med JY26 som den talrigeste i anden serie. JY22 knyttes derfor til Knuds første brakteatserie. Det kan dog ikke afvises, at den er del af en senere udmøntning, som ikke er repræsenteret i Øster Uttrup I-II skatten. Her vil den i så fald udgøre den eneste brakteat, hvilket passer dårligt med det billede, skattefundene ellers tegner.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Hauberg foreslog Viborg som udmøntningssted, og det ville også være oplagt, da Knud havde magten i Jylland. Uden indskrifter om udmøntningssted på nogen af Knud V's mønter, er det dog umuligt at stedfæste brakteaten nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 33 og 41. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 45 Vejen Mose-skatten. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY23

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske brakteater 2

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 4 eksemplarer.

Vægt: 0,21-0,26

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningssted. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit).

Ud fra tilstedeværelsen i Øster Uttrup I-II skatten formodes den at være fra tiden før slaget ved Grathe Hede. Man har tidligere ment, at brakteaterne er slået mere eller mindre samtidig, men Gitte Ingvardson har argumenteret for, at de er udmøntet som successive møntserier fra fem til seks nørrejske møntsteder. Brakteaten har ikke ligheder til andre nørrejske brakteater. Ud fra dens beskedne antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af en tidligere serie nørrejske brakteater.

Med det meget beskedne antal brakteater henført til Knud V i forhold til Svend Grathe, kunne de ubestemte nørrejske brakteater tænkes at være udstedt af Knud V og være del af hans to serier brakteater. Der er naturligvis tale om en konklusion baseret på negativ bevisførelse, men det virker ikke desto mindre som en oplagt forklaring. JY23 skulle i så fald være del af første serie brakteater. Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 43. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY24

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske brakteater 3

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 2 eksemplarer.

Vægt: 0,20-0,36

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Ud fra tilstedeværelsen i Øster Uttrup I-II skatten formodes den at være fra tiden før slaget ved Grathe Hede. Brakteaten har ikke ligheder til andre nørrejske brakteater. Ud fra dens beskedne antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af en tidligere serie nørrejske brakteater, muligvis fra Knud V's første serie brakteater (se JY23).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 44. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY25.1

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske brakteater 7

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 1 eksemplar.

Vægt: 0,23

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Ud fra tilstedeværelsen i Øster Uttrup I-II skatten formodes den at være fra tiden før slaget ved Grathe Hede. Brakteaten er del af en serie med et centralt tårn med bygningsfløje på siderne og en mur omkring. Ud fra seriens beskedne antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af en tidligere serie nørrejske brakteater, muligvis fra Knud V's første serie brakteater (se JY23).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 44. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY25.2

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske brakteater 8

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 1 eksemplar.

Vægt: 0,24

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Ud fra tilstedeværelsen i Øster Uttrup I-II skatten formodes den at være fra tiden før slaget ved Grathe Hede. Brakteaten er del af en serie med et centralt tårn med bygningsfløje på siderne og en mur omkring. Ud fra seriens beskedne antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af en tidligere serie nørrejske brakteater, muligvis fra Knud V's første serie brakteater (se JY23).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 44. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY25.3

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske brakteater 9

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 1 eksemplar.

Vægt: 0,27-0,40

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Ud fra tilstedeværelsen i Øster Uttrup I-II skatten formodes den at være fra tiden før slaget ved Grathe Hede. Brakteaten er del af en serie med et centralt tårn med bygningsfløje på siderne og en mur omkring. Ud fra seriens beskedne antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af en tidligere serie nørrejske brakteater, muligvis fra Knud V's første serie brakteater (se JY23).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 44. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY26

Reference Hbg. Knud V, Viborg 3

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 18 eksemplarer.

Vægt: 0,25-0,35

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). På forsiden læses CANVT REX. Kongenavnet Knud henfører mønten til Knud V's regeringstid. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Man har tidligere ment, at brakteaterne er slået mere eller mindre samtidig, men Gitte Ingvardson har argumenteret for, at de er udmøntet som successive møntserier fra fem til seks nørrejske møntsteder. Brakteaten minder om Svend Grathes anden serie af brakteater JY21. Ud fra dens store antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af Knud V's anden serie nørrejske brakteater. Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 33 og 43. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY27

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske brakteater 1

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 19 eksemplarer.

Vægt: 0,20-0,26

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Ud fra tilstedeværelsen i Øster Uttrup I-II skatten formodes den at være fra tiden før slaget ved Grathe Hede. Brakteaten har ikke ligheder til andre nørrejske brakteater. Ud fra dens store antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af Knud V's anden serie nørrejske brakteater (se JY23).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 43. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY28.1

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske brakteater 4

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 6 eksemplarer.

Vægt: 0,14

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Ud fra tilstedeværelsen i Øster Uttrup I-II skatten formodes den at være fra tiden før slaget ved Grathe Hede. Brakteaten er del af en serie med to tårne omkring en central bygning. Ud fra seriens store antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af en senere serie nørrejske brakteater, muligvis fra Knud V's anden serie brakteater (se JY23).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 44. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY28.2

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske brakteater 5

Mønten kendes fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 10 eksemplarer samt et enkelt eksemplar fra en udgravning ved Süderdomstrasse i Slesvig.

Vægt: 0,21-0,25

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Ud fra tilstedeværelsen i Øster Uttrup I-II skatten formodes den at være fra tiden før slaget ved Grathe Hede. Brakteaten er del af en serie med to tårne omkring en central bygning. Ud fra seriens store antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af en senere serie nørrejske brakteater, muligvis fra Knud V's anden serie brakteater (se JY23).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 44. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Hatz 2001, nr. 4. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY28.3

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske brakteater 6

Mønten kendes kun fra Øster Uttrup I-II skatten, hvor den er fundet i minimum 2 eksemplarer.

Vægt: 0,25-0,34

Forslået datering: 1152-1157 (Knud V). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Brakteatudmøntningen i Danmark er forslået påbegyndt i 1152 (se Opsummeringsafsnit). Ud fra tilstedeværelsen i Øster Uttrup I-II skatten formodes den at være fra tiden før slaget ved Grathe Hede. Brakteaten er del af en serie med to tårne omkring en central bygning. Ud fra seriens store antal i Øster Uttrup I-II skatten tolkes den som del af en senere serie nørrejske brakteater, muligvis fra Knud V's anden serie brakteater (se JY23).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 44. Galster 1931, s. 237-246. DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY29.1

Reference Hbg. Valdemar den Store, Viborg 19

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Vægt: 0,11

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). På brakteaten læses +REX WALDEM (ALDEMARVSIEX). Kongenavnet henfører brakteaten til Valdemars regeringstid, og ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden, efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157. Man har tidligere ment, at brakteaterne er slået mere eller mindre samtidig, men Gitte Ingvardson har argumenteret for, at de er udmøntet som successive møntserier fra fem til seks nørrejske møntsteder, samt at Valdemar den Store udelukkende udmøntede brakteater i Nørrejylland i sin regeringstid. I Biersted Hede-skatten er seks serier repræsenteret, hvilket alt efter hyppigheden af møntveksling kan repræsentere mellem 10 og 30 år. De fleste mønter er kun repræsenteret med en-fire eksemplarer pr. serie. To typer skiller sig dog ud ved at være langt mere talrige. Disse må formodes at være de nyeste. De resterende kan ikke dateres nærmere end ældre end de nyeste og generelt Valdemar den Store regeringstid. Sammen med JY29.2 udgør JY29.1 en mindre serie på to typer i Biersted Hede-skatten. At dømme ud fra antallet af brakteater og typer i serien, må det være en af de ældre serier.

Forslået møntstedstilskrivning: Viborg. På brakteat JY29.2 læses WIBERGIS. Ud fra ligheden med denne, henføres JY29.1 også til Viborg.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 33 og 47. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY29.2

Reference Hbg. Valdemar den Store, Viborg 17

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 2 eksemplarer.

Vægt: 0,23

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). På brakteaten læses WIBERGIS. Ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157 (se JY29.1 for datering).

Sammen med JY29.1 udgør JY29.2 en mindre serie på to typer i Biersted Hede-skatten. At dømme ud fra antallet af brakteater og typer i serien, må det være en af de ældre serier.

Forslået møntstedstilskrivning: Viborg. På brakteaten læses WIBERGIS, hvilket henfører den til Viborg.
Henvisninger: Hauberg 1906, s. 33 og 46. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY30.1

Reference Hbg. Valdemar den Store, Viborg 18

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 2 eksemplarer.

Vægt: 0,23

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). På brakteaten læses +WALDA ? AR REX. Kongenavnet henfører brakteaten til Valdemars regeringstid, og ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157 (se JY29.1 for datering).

Sammen med JY30.2 og JY30.3 udgør JY30.1 en mindre serie på tre typer i Biersted Hede-skatten. At dømme ud fra antallet af brakteater og typer i serien, må det være en af de ældre serier.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Hauberg foreslog Viborg, alene fordi det er hovedudmøntningssted i Nørrejylland. Gitte Ingvardson har åbnet muligheden for, at det utydelige tredjesidste bogstav i Valdemar kan være et O og indgå i OAR for Aarhus. Uden yderligere fund kan henførelsen dog ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 33 og 46. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY30.2

Reference Hbg. Valdemar den Store, Horsens 23

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Vægt: 0,25

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). På brakteaten læses HORSENES. Ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157 (se JY29.1 for datering).

Sammen med JY30.1 og JY30.3 udgør JY30.2 en mindre serie på tre typer i Biersted Hede-skatten. At dømme ud fra antallet af brakteater og typer i serien, må det være en af de ældre serier.

Forslået møntstedstilskrivning: Horsens. På brakteaten læses HORSENES, hvilket henfører den til Horsens.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 47. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY30.3

Reference Hbg. Valdemar den Store, Randers 24

Vægt: 0,20

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). På brakteaten læses REGIS RANDRVSIA. Ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157 (se JY29.1 for datering).

Sammen med JY30.2 og JY30.3 udgør JY30.3 en mindre serie på tre typer i Biersted Hede-skatten. At dømme ud fra antallet af brakteater og typer i serien, må det være en af de ældre serier.

Forslået møntstedstilskrivning: Randers. På brakteaten læses RANDRVSIA, hvilket henfører den til Randers.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 47. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY31.1

Reference Hbg. Ubestemte norrøjske møntsteder 25

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 4 eksemplarer.

Vægt: 0,20

Forslået datering: 1157 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157. Motiv viser et hoftebillede af en konge og en dronning vendt mod hinanden. Figurerne er adskilt af en palmegren. Der er bred tilslutning til, at motivet viser Valdemar den Stores bryllup med Sophia af Minsk i 1157. Brakteaten er således meget veldateret i modsætning til flere af de andre stumme typer.

Brakteaterne JY31.1-JY31.6 udgør en serie på seks brakteater i Biersted Hede-skatten. Formodentlig er samtlige norrøjske møntsteder fra denne serie repræsenteret i skatten. Med den meget tidlige datering i Valdemars regerings tid, må det være en af de ældste serier, hvis ikke den ældste.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 47. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY31.2

Reference Hbg. Ubestemte norrøjske møntsteder 26

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Vægt: 0,17

Forslået datering: 1157 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motiv viser et hoftebillede af en konge og en dronning vendt mod hinanden. Figurerne er adskilt af et sværd (se JY31.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 47. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY31.3

Reference Hbg. Ubestemte norrøjske møntsteder 27

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Vægt: 0,19

Forslået datering: 1157 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motiv viser et hoftebillede af en konge og en dronning vendt mod hinanden. Figurerne er adskilt af et liljescepter (se JY31.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 47. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY31.4

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske møntsteder 28

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Forslået datering: 1157 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motiv viser et hoftebillede af en konge og en dronning vendt mod hinanden. Figurene er adskilt af en fane med tre vedhængende kvaster (se JY31.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 47. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY31.5

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske møntsteder 29

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Vægt: 0,19

Forslået datering: 1157 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motiv viser et hoftebillede af en konge og en biskop. Biskoppen holder en krumstav, der adskiller de to figurer. Detaljegraden og hele udførelsen er grovere end de foregående typer af JY31.

Brakteaten adskiller sig således på flere punkter fra de andre i type JY31, og den er kun forsigtigt foreslået som en del af serien (se JY31.1 for datering). Brakteaten kan repræsentere yderligere udmøntninger i serien, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. Ligesom det var tilfældet ved JY21 og muligvis JY32.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 47. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY31.6

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske møntsteder 30

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Forslået datering: 1157 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motiv viser et kronet hoved holdende en krumstav. Det kombinerer således konge og bispemotivet fra JY31.5 og har samme grovere detaljegrad og udførelse som denne. Den er meget forsigtigt lagt til serien JY31. (se JY31.1 for datering). Brakteaten kan eventuelt repræsentere yderligere udmøntninger i serien, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. Ligesom det var tilfældet ved JY21.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY32.1

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske møntsteder 35

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 2 eksemplarer.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet viser en port eller portal med tre tårne. I porten ses et kronet hoved en face.

Brakteaterne JY32.1-JY32.8 udgør en serie på otte brakteater i Biersted Hede-skatten. Navnlig de fem første brakteater JY32.1-JY32.5 har næsten identisk motiv. Det store antal brakteater i denne serie taget i betragtning må det formodes, at flere af typerne repræsenterer yderligere udmøntninger, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. Ligesom det var tilfældet ved JY21. En af mønterne i serien er repræsenteret ved 12 eksemplarer. Dette kunne tyde på, at serien er en af de nyere i Biersted Hede-skatten.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY32.2

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 36

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 2 eksemplarer.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet viser en port eller portal med tre tårne. I porten ses et kronet hoved en face. Brakteaterne JY32.1-JY32.8 udgør en serie på otte brakteater i Biersted Hede-skatten (se JY32.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY32.3

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 37

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet viser en port eller portal med tre tårne. I porten ses et kronet hoved i profil. Brakteaterne JY32.1-JY32.8 udgør en serie på otte brakteater i Biersted Hede-skatten (se JY32.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY32.4

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 38

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Vægt: 0,20

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet viser en port eller portal med tre tårne. I porten ses en korsstav. Brakteaterne JY32.1-JY32.8 udgør en serie på otte brakteater i Biersted Hede-skatten (se JY32.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY32.5

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 39

Mønten kendes fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 12 eksemplarer samt et enkelt eksemplar fra en undersøgelse ved Skt. Olai Kirke, Hjørring Amt.

Vægt: 0,18

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet viser en port eller portal med tre tårne. I porten ses murværk, muligvis et alter jf. Hauberg. Brakteaterne JY32.1-JY32.8 udgør en serie på otte brakteater i Biersted Hede-skatten (se JY32.1 for datering). Der er 12 eksemplarer af JY32.5 i Biersted Hede-skatten. Den repræsenterer formodentlig forrige serie nørrejyske brakteater. Sammen med JY34.6, der formodes at repræsentere den gældende serie brakteater, er denne brakteat med til at understøtte teorien om, at brakteaterne er udmøntet i successive møntserier og ikke som tidligere antaget mere eller mindre ad én omgang.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Under forudsætning af, at Viborg er Nørrejyllands vigtigste møntsted, kunne JY32.5 godt stamme fra byen. Uden yderligere fund kan henførelsen dog ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY32.6

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 33

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 4 eksemplarer.

Vægt: 0,19

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet viser tre tårne over en portal. I portalen ses en krumstav. Tårnene er prydet med kors. Motivet er ringere udført end de forrige typer i JY32 serien, men trods alt så nært beslægtet, at det regnes for en del af serien (se JY32.1 for datering). Brakteaten kan repræsentere yderligere udmøntninger i serien, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. Ligesom det var tilfældet ved JY21.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY32.7

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 34

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Vægt: 0,18

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet viser tre tårne over en portal. I portalen ses en krumstav. Motivet er ringere udført end de forrige typer i JY32 serien, men trods alt så nært beslægtet, at det regnes for en del af serien JY32 (se JY32.1 for datering). Brakteaten kan repræsentere yderligere udmøntninger i serien, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. Ligesom det var tilfældet ved JY21.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY32.8

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 31

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Vægt: 0,19

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet viser en flad bue, eventuelt en krone, med to palmer flankeret af fugle på toppen. Under buen/kronen ses to ringe og en stjerne. Motivet er meget specielt og kun på et meget skematisk plan beslægtet med de andre typer i serien JY32 (se JY32.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY33.1

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 41

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157. Motivet er et gudslam med glorie og teksten ANGVS. Over lammets ryg ses tre små ringe og under bugen én ring. Brakteaterne JY33.1-JY33.7 udgør en serie på syv brakteater i Biersted Hede-skatten. De fem første brakteater JY33.1-JY33.5 har næsten identisk motiv med gudslammet, mens de sidste to har henholdsvis en fugl og en grif. Brakteaterne bindes i høj grad sammen af de små ringe omkring hovedmotiverne, der går igen på alle syv. Disse er blevet foreslået som en art møntmestermærke.

De sidste to typer med det noget ændrede hovedmotiv kan repræsentere yderligere udmøntninger, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. At dømme ud fra antallet af mønter pr. type i serien JY33 er den ikke den yngste i Biersted Hede-skatten.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY33.2

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 42

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 5 eksemplarer.

Vægt: 0,18

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet er et gudslam med glorie og bogstavet A. Lammet holder en korsstav. Brakteaten indgår i en serie på syv brakteater, JY33.1-JY33.7, i Biersted Hede-skatten (se JY33.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY33.3

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 43

Mønten kendes fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar samt 1 eksemplar fra undersøgelsen af Hørdum Kirke i Thisted

Vægt: 0,19

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet er et gudslam uden glorie. Lammet holder en korsstav med palmegren og et scepter. Under buen, mellem benene, ses fem små ringe. Brakteaten indgår i en serie på syv brakteater, JY33.1-JY33.7, i Biersted Hede-skatten (se JY33.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY33.4

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 44

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet er et gudslam med glorie og sværd. Under lammet ses flere små ringe. Foran det er fem ringe sat i en korsform. Brakteaten indgår i en serie på syv brakteater, JY33.1-JY33.7, i Biersted Hede-skatten (se JY33.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY33.5

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 40

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet er et gudslam uden glorie og med krumstav. Under lammets hoved ses et V, hvilket kunne være en henvisning til Valdemar. Foroven, foran og under lammet en lille ring. Brakteaten indgår i en serie på syv brakteater, JY33.1-JY33.7, i Biersted Hede-skatten (se JY33.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY33.6

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 45

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Vægt: 0,18

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet er en fugl med udfoldede vinger. Rundt om fuglen samt på dens vinger ses små ringe. Ringene samt dyremotivet er bindeleddet til serien JY33. Brakteaten indgår i en serie på syv brakteater, JY33.1-JY33.7, i Biersted Hede-skatten (se JY33.1 for datering). Brakteaten kan repræsentere yderligere udmøntninger i serien, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. Ligesom det var tilfældet ved bl.a. JY21.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY33.7

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 46

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Vægt: 0,20

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet er en grif. Under bugen ses to små ringe. Ringene samt dyremotivet er bindeleddet til serien JY33. Brakteaten indgår i en serie på syv brakteater, JY33.1-JY33.7, i Biersted Hede-skatten (se JY33.1 for datering). Brakteaten kan repræsentere yderligere udmøntninger i serien, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. Ligesom det var tilfældet ved bl.a. JY21.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY34.1

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 48

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Vægt: 0,21

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157. Motivet er et konsekrationsskors med liljer i korsvinklerne. Brakteaterne JY34 udgør en serie på seks brakteater i Biersted Hede-skatten samt yderligere to fra udgravningen af Hedensted Kirke. De seks første brakteater JY34.1-JY34.6 fra serien har næsten identisk motiv med konsekrationsskors med forskellige motiver i korsvinklerne. De sidste to har anderledes konstruerede kors, ligeledes med motiver i korsvinklerne. Ligheden i hovedmotivet binder de otte brakteater sammen i serien JY34. De sidste to typer med det noget ændrede hovedmotiv kan repræsentere yderligere udmøntninger, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. En af

mønterne i serien er repræsenteret ved 59 eksemplarer. Dette kunne tyde på, at serien er en af den yngste i Biersted Hede-skatten.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY34.2

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske møntsteder 49

Vægt: 0,21

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 6 eksemplarer.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157. Motivet er et konsekrationsskors med blad i korsvinklerne.

Brakteaten indgår i en serie på otte brakteater, JY34.1-JY34.8 (se JY34.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY34.3

Reference Hbg. Ubestemte nørrejske møntsteder 50

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Vægt: 0,21

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157. Motivet er et konsekrationsskors med blad i korsvinklerne.

Brakteaten indgår i en serie på otte brakteater, JY34.1-JY34.8 (se JY34.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY34.4

Mønten kendes kun fra undersøgelsen ved Hedensted Kirke, hvor den er fundet i 3 eksemplarer.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Dens nærmeste parallel er JY34.3. Motivet er tre bladornamenter med to bær imellem hvert af bladornamenterne. Brakteaten indgår i en serie på otte brakteater, JY34.1-JY34.8 (se JY34.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY34.5

Mønten kendes kun fra undersøgelsen ved Hedensted Kirke, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Dens nærmeste parallel er JY34.3. Motivet er fire bladornamenter, der danner et

kors. I korsvinklerne ses små ringe. Brakteaten indgår i en serie på otte brakteater, JY34.1-JY34.8 (se JY34.1 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY34.6

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 51

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 59 eksemplarer.

Vægt: 0,18

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Ud fra tilstedeværelsen i Biersted Hede-skatten formodes den at være fra tiden efter Valdemar den Store blev enekonge i 1157. Motivet er et konsekrationsskors med en rose i to korsvinkler og en ring på en stang i de to andre. Brakteaten indgår i en serie på otte brakteater, JY34.1-JY34.8 (se JY34.1 for datering). Der er 59 eksemplarer af JY34.6 i Biersted Hede-skatten. Den repræsenterer formodentlig nyeste serie nørrejyske brakteater. Sammen med JY32.5, der formodes at repræsentere den forrige serie brakteater, er denne brakteat med til at understøtte teorien om, at brakteaterne er udmøntet i successive møntserier og ikke som tidligere antaget mere eller mindre ad én omgang.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 49. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY34.7

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 32

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 2 eksemplarer.

Vægt: 0,20

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet er et kors bestående af et sværd og en krumstav med liljer i korsvinklerne. Til trods for det lidt ændrede motiv binder ligheden i hovedmotivet formodentlig brakteaten til de syv andre brakteater i serien JY34 (se JY34.1 for datering). Det ændrede motiv kan skyldes, at brakteaten repræsenterer yderligere udmøntninger i serien, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers. Ligesom det var tilfældet ved bl.a. JY21.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY34.8

Reference Hbg. Ubestemte nørrejyske møntsteder 47

Mønten kendes kun fra Biersted Hede-skatten, hvor den er fundet i 1 eksemplar.

Vægt: 0,25

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Brakteaten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningsted. Motivet er et kors bestående af blade med et liljekors lagt henover. Til trods for det lidt ændrede motiv binder ligheden i hovedmotivet formodentlig brakteaten til de syv andre brakteater i

serien JY34 (se JY34.1 for datering). Det ændrede motiv kan skyldes, at brakteaten repræsenterer yderligere udmøntninger i serien, formodentlig fra nogle af de større møntsteder, såsom Viborg eller Randers.

Ligesom det var tilfældet ved bl.a. JY21.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Uden yderligere fund kan henførelsen ikke kommes nærmere end Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 36 og 48. Herbst 1866. DMS nr. 52 Biersted Hede. Jensen 1975. Ingvardson 2016a, s. 87-90.

JY35

JY35	Ringkøbing	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,45

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Mønten rummer ingen oplysninger om udsteder eller udmøntningssted. Den kendes kun i et enkelt meget slidt eksemplar, der er svært bestemmelig. På forsiden ses muligvis en bygning bestående af tre vandrette linjer, hvis mellemrum er udfyldt af kugler. Bagsiden er meget utydelig. Muligvis ses en krumstav. Der kendes ingen lignende danske mønter. Mønten har en vis lighed til en Knut Eriksson (1167-1196) mønt. Den dateres forsigtig til Valdemar den Store regeringstid. Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Under forudsætning af at mønten er dateret korrekt, er den med stor sandsynlighed udmøntet uden for Nørrejylland, idet meget tyder på, at der i denne periode kun blev slået brakteater i Nørrejylland. Fundspredningen peger også på Ribe som udmøntningssted. Det samme gør krumstaven på bagsiden, selvom det i enkelte tilfælde har vist sig, at der kan være gejstlige motiver på byerne, hvorfra man ikke kender til, at kirken skulle have haft andel i mønten. Med kun et enkelt proveniensbestemt eksemplar er det svært med sikkerhed at bestemme udmøntningsstedet. Den lave vægt på kun 0,45 g. peger på et udmøntningssted i Jylland.

Henvisninger: NNÅ 1969, s. 235. NNÅ 1972, s. 62 nr. 70. Lagerqvist 1970, IA, 15. Ingvardson 2016a, s. 90.

JY36

Reference Hbg. Valdemar den Store, Slesvig 58

JY36	Slesvig	Ribe	Vejle	Ringkøbing	Viborg	Randers	Aalborg	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		5	5	1		1	1	1	12	Efter 1157/ ca. 1160	0,47-0,65
Skattefund	1/1				2/1				3/2		0,54

Forslået datering: 1157-1160 (Valdemar den Store). Mønten kendes fra skatten fra Østerild Kirke samt en skat med ukendt findested, men som jf. fundprotokollen på Møntsamlingen stammer fra det nordlige Slesvig. I begge skattefund er mønten fundet sammen med JY14, der stammer fra perioden 1100-1150. Mønten har halvbrakteatpræg, hvilket vil sige, at blanketten er så tynd, at præget træder igennem på den modsatte side. Et træk, der også må siges at trække mønten bagud i tid. Den placeres derfor i begyndelsen af Valdemar den Stores regeringstid, men kan også være ældre.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Det ikke-gejstlige revers fik Hauberg til at henføre mønten til Slesvig. Dette understøttes dog ikke af fundspredningen, der entydigt peger på Ribe som udmøntningssted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 50. Galster 1931, s. 254-257. DMS nr. 51 Ukendt fundsted og nr. 56 Østerild Kirke. Ingvardson 2016a, s. 90-91. Poulsen 2016, s. 142.

JY37

Reference Hbg. Valdemar den Store, Slesvig 59

JY37	Ribe	I alt
Enkeltfund	1	1

Forslået datering: 1157-1170 (Valdemar den Store). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Bagsidemotivet med stort kors med stjerne i korsvinklerne minder meget om JY36. Forsidemotivet er derimod et hoved i profil fremfor en face. Profilmotiv er generelt et ældre træk. Mønten dateres derfor til første halvdel af Valdemar den Store regeringstid. Det kan dog ikke afvises, at den er ældre.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Med kun én proveniensbestemt mønt er fundspredningen meget usikker. Det ikke-gejstlige revers fik Hauberg til at henføre mønten til Slesvig. Ligheden til JY36, der mere overbevisende er henført til Ribe, gør, at mønten ligeledes henføres til Ribe.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 50. Galster 1931, s. 254-257.

JY38

Reference Hbg. Valdemar den Store, Slesvig 61

JY38	Haderslev	Vejle	Viborg	Randers	Aalborg	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1		1	1	4		0,65-0,71-
Skattefund			2/1			2/1	ca. 1160	0,67

Forslået datering: 1157-1165 (Valdemar den Store). Mønten kendes fra skatten fra Østerild Kirke, hvor den er fundet sammen med JY14, der stammer fra perioden 1100-1150. Den placeres derfor i begyndelsen af Valdemar den Stores regeringstid. Med to eksemplarer i skatten fra Østerild Kirke kan JY38 være den yngste mønt i skatten, om end grundlaget herfor er meget tyndt. Den gives derfor en lidt bredere dateringsramme end JY36. Korsfanen markerer formodentlig et af Valdemar den Store togter mod venderne. Mønten er del af en række meget ensartede sønderjyske mønttyper med fane med en stjerne.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig/Ribe. Under forudsætning af at mønten er dateret korrekt, er den med stor sandsynlighed udmøntet i Slesvig eller Ribe, idet meget tyder på, at der i denne periode kun blev slået brakteater i Nørrejylland. Det ikke-gejstlige revers fik Hauberg til at henføre mønten til Slesvig, hvilket formodentlig er korrekt, selvom det i enkelte tilfælde vist sig, at der kan være gejstlige motiver på byerne, hvorfra man ikke kender til, at kirken skulle have haft andel i mønten. Fundspredning peger på, at mønten stammer fra Nørrejylland, men der er næsten lige så mange møntfund fra Ribe Stift og Sønderjylland. Ser man udelukkende på hvilke mønter, der cirkulerede i de sønderjyske områder, vil det fremgå, at kun visse typer cirkulerede her. Blandt andet JY38.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 50. Galster 1931, s. 254-257. DMS nr. 56 Østerild Kirke. Ingvardson 2016a, s. 90-91. Poulsen 2016, s. 142.

JY39

Reference Hbg. Valdemar den Store, Ribe 53

JY39	Ribe	Skanderborg	Viborg	Holbæk	Sorø	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	1	1	5	0,45-0,63-0,55

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Hauberg daterede den ud fra kroneform til Valdemar den Stores regeringstid. På en variant ses en ældre, trekantet kroneform, som ved Svend Grathe. Krone og bispehueform har vist sig at være et yderst usikkert dateringsgrundlag. Mønten henføres derfor kun med store forbeholdt til Valdemar den Stores regeringstid, men den kan sagtens være både ældre og yngre.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Under forudsætning af at mønten er dateret korrekt, er den med stor sandsynlighed ikke udmøntet i Nørrejylland, idet meget tyder på, at der i denne periode kun blev slået brakteater i Nørrejylland. Med to proveniensbestemte fund fra Nørrejylland og ét fra Ribe er fundspredningen heller ikke entydig. Ser man udelukkende på, hvilke mønter der cirkulerede i Ribe Stift og de sønderjyske områder, vil det fremgå, at kun visse typer cirkulerede her. Blandt andet JY39. Krumstaven på bagsiden kunne ligeledes pege på Ribe.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 50. Galster 1931, s. 254-257. NNA 1972, s. 204. Bendixen 1972, s. 61 note 69.

JY40.1

Reference Hbg. Valdemar den Store, Ribe 55

JY40.1	Ribe	Ringkøbing	Århus	Viborg	Randers	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	1	1	1	4	1	10	0,51-0,68-0,59

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Hauberg daterede den ud fra kroneform samt den kløvede bispehue til Valdemar den Stores regeringstid. Krone og bispehueform har vist sig at være et yderst usikkert dateringsgrundlag. Mønten henføres derfor kun med store forbeholdt til Valdemar den Stores regeringstid, men den kan være yngre.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Under forudsætning af at mønten er dateret korrekt, er den med stor sandsynlighed ikke udmøntet i Nørrejylland, idet meget tyder på, at der i denne periode kun blev slået brakteater i Nørrejylland. I så fald peger fundspredning på, at mønten kommer fra Ribe. Ser man udelukkende på hvilke mønter, der cirkulerede i Ribe Stift og de sønderjyske områder, vil det fremgå, at kun visse typer cirkulerede her. Blandt andet JY40.1.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 50. Galster 1931, s. 254-257.

JY40.2

Reference Hbg. Valdemar den Store, Ribe 57

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Mønten er aldrig fundet i proveniensbestemte sammenhænge. Ud fra ligheden til JY40.1 gives den samme datering.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe (se JY40.1).

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 50. Ingvardson 2016a, s. 90.

JY41

Reference Hbg. Valdemar den Store, Slesvig 62

JY41	Ringkøbing	Randers	Hjørring	Thisted	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	1	4	0,57-0,68

Forslået datering: 1157-1182 (Valdemar den Store). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. På forsiden ses til højre for kongen et meget specielt korscepter med blade på staven. Sceptret er stort set identisk JY38, hvorfor der formodes at være en sammenhæng mellem de to mønter. Uden skattefund er det dog umuligt at præcisere den nærmere, hvorfor mønten dateres bredt til Valdemar den Stores regeringstid.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig/Ribe. Under forudsætning af at mønten er dateret korrekt, er den med stor sandsynlighed udmøntet i Slesvig eller Ribe, idet meget tyder på, at der i denne periode kun blev slået brakteater i Nørrejylland. Det specielle scepter ses også på JY38. Fundspredning peger på at mønten stammer fra Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 50. Galster 1931, s. 254-257.

JY42

Reference Hbg. Valdemar den Store, Slesvig 63

JY42	Slesvig	Vejle	Svendborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3	0,84

Forslået datering: 1175-1202. (Valdemar den Store/Knud VI) Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Hauberg henførte den ud fra kroneformen til Valdemar den Store, men næsten identiske kroner ses på JY43.1 og JY43.2, som han henførte til Knud VI. I 1175 fik Slesvigbispens del i byens mønt. Krumstaven på bagsiden markerer muligvis denne begivenhed. Mønten dateres derfor til slutningen af Valdemar den Stores regeringstid eller Knud VI's.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig. Under forudsætning af at sammenkædningen med slesvigbispens andel i udmøntning fra 1175 er korrekt, henføres mønten hertil. Der er dog tale om en hypotese, og mønten kan også være fra Ribe. Møntens fundspredning giver ikke noget entydigt svar. Mønten er fundet i Slesvig, der generelt er karakteriseret ved et næsten "rent" slesvigsk møntmateriale, hvad enkelt- og skattefund angår. Det taler for, at den er fra Slesvig

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 51. Galster 1931, s. 255-256. Moesgaard 2016. Mørkholm 1989, nr. 15, s. 4.

JY43.1

Reference Hbg. Knud VI, Slesvig 25

JY43.1	Ribe	Odense	Svendborg	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	1	3	0,59-0,85-0,75

Forslået datering: 1175-1202 (Valdemar den Store/Knud VI). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Mønten er del af en serie meget ensartede mønter, der dateres til slutningen af Valdemar den Stores regeringstid eller Knud VI's (se JY42 for datering). På mønten har krumstaven også korsarme.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig. Fundspredningen et noget blandet billede. Ud fra ligheden til JY42 henføres den forsigtigt til Slesvig.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 53. Galster 1931, s. 255-256. Moesgaard 2016. Mørkholm 1989, nr. 15, s. 4.

JY43.2

Reference Hbg. Knud VI, Slesvig 26

JY43.2	Aalborg	Odense	Sorø	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3	0,86

Forslået datering: 1175-1202 (Valdemar den Store/Knud VI). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Mønten er næsten identisk med JY43.1 og gives derfor samme datering. Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig. Mønten er aldrig fundet i Sønderjylland. Ud fra ligheden med JY42 henføres mønten forsigtigt til Slesvig.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 54. Galster 1931, s. 255-256. Moesgaard 2016. Mørkholm 1989, nr. 15, s. 4.

JY44

Reference Hbg. Knud VI, Viborg 17

JY44	Odense	Svendborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	0,5-0,62

Forslået datering: 1182-1190 (Knud VI). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Bagsidemotivet minder meget om brakteatserien JY34. Ud fra hypotesen om, at Valdemar den Store udelukkende slog brakteater i Nørrejylland, placeres mønten i første halvdel af Knud VI's regeringstid.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland/Odense. Liljerne på bagsiden peger på, at mønten er et nørrejysk træk. Fundspredning peger på, at mønten kommer fra Fyn, om end grundlaget er beskedent. Fyn var formodentlig del af den nørrejske møntregion. Det har været debatteret, hvorvidt der blev slået mønt i Odense. I 1229 skænker Valdemar Sejr bl.a. det halve af Fyns møntindtægt til sin kommende svigerdatter Eleonore, men om det blot er udtryk for indtægter fra veksleboder, vides ikke.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 34 og 53. Ingvarson 2016a, s. 87-90. Mørkholm 1989, nr. 32, s. 7.

JY45

JY45	Vejle	I alt
Enkeltfund	1	1

Forslået datering: 1182-1190 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Liljerne i korsvinklerne er dog magen til JY44 og JY47 Dekorationsbåndet med to ringe med prikker imellem kendes fra JY39, der dateres til 1157-1182. Mønten placeres derfor i første halvdel af Knud VI's regeringstid.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Liljerne i korsvinklerne er kendetegnende for flere nørrejske typer. Fundspredningen siger Ribe, men fundmængden er yderst beskedent.

Henvisninger: NNÅ 1971, s. 194. Bendixen 1972, s. 62 note 78.

JY46

Reference Hbg. Valdemar den Store, Viborg 20

Vægt: 0,51

Forslået datering: 1182-1190 (Knud VI). Mønten er aldrig fundet i proveniensbestemte sammenhænge. Hauberg henførte den til Viborg, ud fra vægt og det ikke-gejstlige bagsidemotiv. Et interessant argument idet forsiden tydeligvis viser en biskop ved siden af kongen. Mønten eneste lighed med andre danske mønter er liljemotiverne i korsvinklerne på bagsiden. Disse ses på henholdsvis JY44 og JY47 Den er derfor med store forbehold placeret her.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Den lave vægt på kun 0,51 g. peger på et udmøntningssted i Jylland. Liljemotiverne i korsvinklerne på bagsiden peger på at mønten kan være fra Nørrejylland. Bispemotivet synes dog mere at pege på Ribe eller Slesvig.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 34 og 47.

JY47

Reference Hbg. Knud VI, Viborg 18

Vægt: 0,60

Forslået datering: 1182-1190 (Knud VI). Mønten er aldrig fundet i proveniensbestemte sammenhænge.

Forsidemotivet minder meget om brakteaten JY33, og bagsiden om JY34. Ud fra hypotesen om at Valdemar den Store udelukkende slog brakteater i Nørrejylland, placeres mønten i første halvdel af Knud VI's regeringstid.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland/Odense. Ud fra bagsidens lighed til JY44 kunne mønten muligvis stamme fra Odense.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 34 og 53. Ingvardson 2016a, s. 87-90. Mørkholm 1989, nr. 32, s. 7.

JY48

JY48	Slesvig	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,28

Forslået datering: 1182-1190 (Knud VI). Mønten kendes kun i ét eksemplar fra undersøgelsen af Franciskanerklostret i Slesvig. Den var i tre fragmenter. På forsiden ses en løve eller et gudslam. Det er ikke tydeligt, om den holder en korsstav eller en korsfane. På bagsiden ses en ringmur med to tårne. Bagest på ringmuren er et kors. Gudslam motivet kendes fra JY47 samt JY33 serien af brakteater. På en ukendt proveniensløs brakteattype fra Møntsamlingen kendes et løvemotiv, der også minder om JY48.

Bagsidemotivet har ingen direkte paralleller men fra brakteaterne JY28 og JY32 kendes tydelige bygningsmotiver. De mange motivparalleller til brakteater antyder, at mønten er fra anden halvdel af 1100-tallet. Ud fra hypotesen om, at Valdemar den Store udelukkende slog brakteater i Nørrejylland, placeres mønten i første halvdel af Knud VI's regeringstid.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Fundspredningen peger på Slesvig som udmøntningssted, men med kun ét proveniensbestemt fund er det svært at placere mønten alene ud fra fundspredning. Ud fra forsiden ligheden til flere nørrejyske mønter kan den også placeres her.

Henvisninger: Hatz 2001, s. 191 nr. 84. Galster 1931, s. 243 fig. 36.

JY49

Reference Hbg. Knud V, Slesvig 5

JY49	Odense	I alt	Funddatering	Vægt
Skattefund	7/1	7/1	ca. 1200	0,5-0,65-0,57

Forslået datering: 1190-1195 (Knud VI). Mønten kendes kun fra skatten fra Albani Torv. Her udgår den syv af skattens 31 mønter mod 24 af type JY50. Den må derfor formodes at være den ældste af de to typer, og da JY50 har en sen datering, placeres JY49 ligeledes i slutningen af Knud VI's regeringstid. Hauberg henførte mønten til Knud V, da han ikke mente, man brugte indskrifter under Knud VI. Det har vist sig at være forkert antaget. Fundet sammen med JY50, der også kendes fra Grenå-skatten, viser, at mønten må være Knud VI. Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland/Odense. Møntens bagsidemotiv minder meget om JY14, der henføres til Nørrejylland. Fundspredning peger på Odense som udmøntningsted, om end der kun kendes til ét fund (se JY44 for diskussion om Odense som udmøntningsted).

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 38 og 43. Poulsen 2016, s. 142. DMS nr. 60 Odense (I) Albani Torv.

JY50

Reference Hbg. Valdemar den Store, Slesvig 60 og Grenå 3

JY50	Odense	Randers	I alt	Funddatering	
Skattefund	24/1	1/1	25/2	ca. 1200/ca. 1225-1230	0,42-0,73-0,64

Forslået datering: 1195-1202 (Knud VI). Mønten kendes fra skatten fra Albani Torv og Grenå-skatten. I skatten fra Albani Torv udgør den langt hovedparten af mønterne, mens den i den senere Grenåskat kun er repræsenteret ved et enkelt eksemplar. Mønten placeres derfor sidst i Knud VI's regeringstid. Hauberg henførte mønten til Valdemar den Store ud fra kronens form. Kroneform har dog vist sig at være et yderst usikkert dateringsgrundlag.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland/Odense. Det store bagsidekors med motiver i korsvinklerne er kendetegnende for flere jyske mønttyper. Flere hælder til Odense som udmøntningsted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 50. Galster 1931 nr. 3. DMS nr. 60 Odense (I) Albani Torv og nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY51.1

Reference Hbg. Knud VI, Ribe 20

JY51.1	Svendborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,55-0,67

Forslået datering: 1182-1202 (Knud VI). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Hauberg daterede den ud fra kroneform til Knud VI's regeringstid. Stilistisk virker den også yngre. Den henføres derfor meget forsigtigt fortsat til Knud VI's regeringstid.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Bispehuen har tidligere været anvendt på mønter fra Ribe.

Fundspredningen peger på en udmøntningsby i Nørrejylland, om end grundlaget er yderst beskedent.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 53 .

JY51.2

Reference Hbg. Knud VI, Ribe 21

JY51.2	Odense	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	1		1	0,77
Skattefund		3/1	3/1	

Forslået datering: 1182-1202 (Knud VI). Mønten kendes fra et lille skattefund bestående af tre sammensmeltede mønter. Kun den ene JY51.2 mønt kunne bestemmes. Hauberg daterede den ud fra kroneform til Knud VI's regeringstid. Stilistisk virker den også yngre. Den henføres derfor meget forsigtigt fortsat til Knud VI's regeringstid.

Forslået møntstedtilskrivning: Jylland. Bispehuen har tidligere været anvendt på mønter fra Ribe. Det beskedne fundmateriale peger på, at mønten kan være slået både på Sjælland og i Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 50.

JY52.1

Reference Hbg. Knud VI, Slesvig 27

JY52.1	Odense	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,94

Forslået datering: 1182-1202 (Knud VI). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Den minder på flere måder om de senere typer med krumstav på fod, hvor bl.a. JY82 henviser til biskop Tuvo af Ribe (1214-1225). Ved siden af krumstavens hoved er en cirkel, hvilket også ses på JY43.1 og JY43.2. Mønten dateres derfor forsigtigt til Knud VI's regeringstid. Den er del af en længere række mønter med krumstav på fod.

Forslået møntstedtilskrivning: Nørrejylland/Odense. Fundspredningen peger på Nørrejylland eventuelt Fyn, om end kun et proveniensbestemt eksemplar kendes.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 51. Galster 1931, s. 255-256. Moesgaard 2016. Mørkholm 1989, nr. 15, s. 4.

JY52.2

Reference Hbg. Knud VI, Slesvig 30

Vægt: 0,82

Forslået datering: 1182-1202 (Knud VI). Mønten er aldrig fundet i proveniensbestemte sammenhænge. Georg Galster foreslog, at den nederste del af krumstaven i virkeligheden udgør et A, og at det kun kunne være en henvisning til Viborgbisperne Asger 1191-1208 eller Asgot 1208-1220. Der er på ingen måder tale om et typisk udført bogstav, og Galsters forslag må forblive en hypotese. Det kunne lige så vel være en krumstav på fod. Igen ses også cirkler omkring krumstaven. Stilistisk kan mønten henføres til både Knud VI og Valdemar Sej. Den har ingen umiddelbare paralleller i Grenå-skatten, hvorfor den formodes at være tidligere.

Forslået møntstedtilskrivning: Jylland. Vægten peger på et jysk udmøntningssted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 51. Galster 1931, s. 256.

JY53

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Slesvig 44

JY53	Vejle	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,57-0,64

Forslået datering: 1191-1220 (Knud VI/Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. På møntens bagside læses A S. Hauberg mente dette måtte være en henvisning til henholdsvis møntprægeren A og udmøntningsbyen Slesvig. Der er dog med stor sandsynlighed tale om en af Viborgbisperne Asger 1191-1208 eller Asgot 1208-1220. Haubergs arbejdshypotese om, at Viborgbisperne ikke havde del af mønten, tillod ikke denne konklusion, idet alle mønter med gejstligt motiv automatisk ikke kunne være fra Viborg. Det samme gælder naturligvis en henvisning til Viborgbisperne.

Forslået møntstedstilskrivning: Viborg. Henvisningen til Viborgbispen peger på Viborg som udmøntningsted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 40 og 59. Galster 1931, s. 259 fig. 57. NNÅ 1940 s. 163.

JY54

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Ribe 36

JY54	Ribe	Thisted	Hjørring	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund	4	1	1	1	7	0,49-0,62

Forslået datering: 1192-1234 (Knud VI/Valdemar Sejr). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Hauberg henførte den ud fra kroneform og det noget grovere arbejde til Valdemar Sejr. Stilistisk er det korrekt, at mønten deler lighedstræk med Valdemar Sejrs mønter. Mønten dateres derfor til sidste halvdel af Knud VI's regeringstid eller Valdemar Sejrs før møntreformen i 1234. Motivet er en videreførelse af typerne JY42 og JY431-2.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på, at mønten er slået i Ribe. Mønten er næsten identisk med JY42, der henføres til Slesvig.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 58. NNÅ 1956, s. 210 og s. 211. NNÅ 1957-58, s. 214. NNÅ 1970, s. 241.

JY55

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Slesvig 43

JY55	Odense	Sorø	I alt
Enkeltfund	1	2	3

Forslået datering: 1192-1234 (Knud VI/Valdemar Sejr). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Den minder meget om JY54 og gives derfor samme datering (se JY54 for datering).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe/Slesvig. Ud fra ligheden med JY54 og JY42 henføres mønten til Ribe/Slesvig.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 40 og 59.

JY56

Reference Galster, Grenå 7

JY56	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Skattefund	3/1	3/1	ca. 1225-1230	0,40-0,66- 0,51

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten kendes kun fra Grenå-skatten, hvor den er del af den store gruppe af mønter, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer (se JY67).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger et nørrejysk udmøntningsted, om end mønten kun er fundet i Grenå-skatten. Det dobbelte bagsidekors med motiver i korsvinklerne ses på JY60 fra Ribe.

Henvisninger: Galster 1931, s. 218 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY57

JY57	Ribe	Hjørring	Præstø	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3	0,43-0,46

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er ikke fundet i Grenå-skatten, men deler lighedspunkter med flere af de ældre mønttyper der kun er repræsenteret ved 1-10 eksemplarer i skatten (se JY67). Mønten formodes derfor at være nogenlunde samtidig. Bagsidemotivet er taget fra de engelske short cross pennies, der udmøntedes efter 1180.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Bagsidens dobbeltstregede kors er kendetegnende for flere jyske mønttyper, navnlig JY60 der overbevisende kan henføres til Ribe. Fundspredningen peger blot på en udmøntnings by i Jylland, om end fundmængden er beskeden.

Henvisninger: NNÅ 1957-58, s. 214. NNÅ 1966, s. 141. Bendixen 1972, s. 62 note 72.

JY58

JY58	Præstø		I alt
Enkeltfund	2		2

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er fundet i to eksemplarer i Vordingborg Slotskirke. Disse er desværre senere gået til grunde, men ud fra en tegning i Møntsamlingens Fundprotokol kan de nogenlunde bestemmes. Forsiden har en kongebyste med scepter. På bagsiden ses et dobbeltkors med T'er i tre af korsvinklerne og en cirkel i den sidste. Dobbeltkorset med motiver i korsvinklerne er meget karakteristisk for flere af de jyske mønter (JY60, JY57, JY59) og er i flere tilfælde forbundet med Grenå-skattens ældre mønttyper. Mønten gives derfor samme datering.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Til trods for at fundspredningen entydigt peger på et sjællandsk udmøntningsted, henvises mønten alligevel til Ribe ud fra bagsidens dobbeltkors.

Henvisninger: Den kgl. Mønt og Medaillesamlings fundprotokol FP nr. 1566.22 og 1566.40.

JY59

JY59	Hjørring	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	0,53

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er ikke fundet i Grenå-skatten, men deler lighedspunkter med flere af de ældre mønttyper der kun er repræsenteret ved 1-10 eksemplarer i skatten (se JY67). Primært dobbeltkorset. Mønten formodes derfor at være nogenlunde samtidig.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Den lave vægt, 0,53 g, peger på et jysk udmøntningssted. Ligheden til flere andre ripensiske mønter gør, at den henføres her.

Henvisninger: NNÅ 1964, s. 125. NNÅ 1973-74, s. 145. Bendixen 1972, s. 62 note 80.

JY60

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Ribe 37 og 38

JY60	Ribe	Haderslev	Vejle	Ringkøbing	Viborg	Randers	Thisted	I alt	
Enkeltfund	4	2	3	1	1	1	1	13	0,40-0,64-0,53

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er ikke fundet i Grenå-skatten, men deler lighedspunkter med flere af de ældre mønttyper der kun er repræsenteret ved 1-10 eksemplarer i skatten. Forsidemotivet minder således meget om JY67, og dobbeltkorset på bagsiden ses på bl.a. JY56 og JY58. Den formodes derfor at være nogenlunde samtidig. Bagsidemotivet er taget fra de engelske short cross pennies, der udmøntedes efter 1180. Mønten kendes i en variant, hvor rigsæblet er placeret på den anden side af kongens hoved.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger entydigt på Ribe som udmøntningssted.

Henvisninger: Hauberg s. 37 og s. 58. Galster 1931, s. 218 og 258-259. NNÅ 1955, s. 211. NNÅ 1957-58, s. 222. s. 223 nr. 9 og s. 225. NNÅ 1963, s. 193.

JY61

Reference Galster, Grenå 8

JY61	Ribe	Haderslev	Skanderborg	Randers	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1	1		1	4		0,47-
Skattefund				3/1		3/1	ca. 1225-1230	0,48

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer (se JY67). På hver side af forsidens kongehoved ses alfa og omega symbolet.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Bagsidens dobbeltkors med motiver i korsvinklerne i træk der kendetegner de jyske mønter. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningssted, men mønten er også fundet i både Ribe- og Haderslev Amt.

Henvisninger: Galster 1931, s. 218 og 232. NNÅ 1954, s. 145. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY62

Reference Galster, Grenå 9

JY62	Viborg	Randers	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3		0,52-
Skattefund		8/1		8/1	ca. 1225-1230	0,57

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejр). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer (se JY67). På hver side af forsidens kongehoved ses E og X, hvilket kan være en forkortelse af REX.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningssted.

Henvisninger: Galster 1931, s. 218 og 232. NNÅ 1954, s. 145. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY63

JY63	Tønder	Vejle	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	0,46-0,47

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejр). Mønten er ikke fundet i Grenå-skatten, men deler lighedspunkter med flere af de ældre mønttyper der kun er repræsenteret ved 1-10 eksemplarer i skatten (se JY67). Blandt andet JY64 og JY62. Mønten formodes derfor at være nogenlunde samtidig.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Det store bagsidekors med motiver i korsvinklerne kendes fra flere jyske mønter. Fundspredningen peger på Ribe som udmøntningssted.

Henvisninger: NNÅ 1940, s. 163 nr. 2. NNÅ 1970, s. 241.

JY64

Reference Galster, Grenå 5

JY64	Ribe	Vejle	Ringkøbing	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	3	2	2		7		0,30-0,62-
Skattefund				3/1	3/1	ca. 1225-1230	0,42

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejр). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer (se JY67).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger entydigt på Ribe som udmøntningssted.

Henvisninger: Galster 1931, s. 218 og 232. NNÅ 1940, s. 163 nr 1, NNÅ 1953, s. 214, NNÅ 1955, s. 211. NNÅ 1957-58, s. 214. NNÅ 1969, s. 235. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY65

Reference Galster, Grenå 12

JY65	Ribe	Vejle	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	5	1	7		0,31-0,61-
Skattefund			2/1	2/1	ca. 1225-1230	0,49

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejр). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer (se JY67).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger entydigt på Ribe som udmøntningsted.

Henvisninger: Galster 1931, s. 219 og 232. NNÅ 1954, s. 145. NNÅ 1956, s. 209. NNÅ 1966, s. 143. NNÅ 1971, s. 194 nr. 5. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY66

Reference Galster, Grenå 13

JY66	Ringkøbing	Randers	Aalborg	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1	2		0,47-0,7-
Skattefund		3/1		3/1	ca. 1225-1230	0,58

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer (se JY67).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Bagsidens bladkors er unikt. Fundspredningen peger forsigtig på et nørrejysk udmøntningsted.

Henvisninger: Galster 1931, s. 219 og 232. NNÅ 1957-58, s. 226. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY67

Reference Galster, Grenå 4

JY67	Ribe	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1		0,43-0,44
Skattefund		2/1	2/1	ca. 1225-1230	

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som ældre årgange, der af tilfældige grunde ikke er blevet vekslet. Som det var tilfældet med JY50, kan der endda være tale om noget ældre mønter. Hovedparten må dog formodes at være fra Valdemar Sejrs regeringstid, men ældre end Grenå-skatten, der dateres til ca. 1225-1230.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Bagsidens liljemotivet ses også på JY44 og JY47. Fundspredningen peger på både Nørrejylland og Ribe som udmøntningsted

Henvisninger: Galster 1931, s. 218 og 232. NNÅ 1955, s. 211. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY68.1

Reference Galster, Grenå 22 og Hbg. Knud VI, Slesvig 29

JY68.1	Randers	Frederiksborg	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		1	1		0,5-0,77-
Skattefund	7/1		7/1	ca. 1225-1230	0,63

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som ældre årgange, der af tilfældige grunde ikke er blevet vekslet. De formodes at være fra Valdemar Sejrs regeringstid, men ældre end Grenå-skatten, der dateres til ca. 1225-1230. Den er del af en længere række mønter, hvis bagsidemotiv er en krumstav med tværarme og forskellige motiver i korsvinklerne.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningsted (se også JY70).

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 40 og s. 54. Galster 1931, s. 224 og 232. NNÅ 1959, s. 166. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY68.2

Reference Galster, Grenå 21

JY68.2	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Skattefund	8/1	8/1	ca. 1225-1230	0,52-0,78-0,67

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejр). Mønten kendes kun fra Grenå-skatten, hvor den er del af den store gruppe af mønter, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer (se JY68.1). Den minder meget om JY68.1, blot er der to tværarme på krumstaven i stedet for én.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningssted, om end mønten kun er fundet i Grenå-skatten.

Henvisninger: Galster 1931, s. 224 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY69.1

JY69.1	Haderslev	Vejle	Viborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3	0,29-0,38-0,35

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejр). Mønten er ikke fundet i Grenå-skatten, men deler lighedspunkter med flere af de ældre mønttyper der kun er repræsenteret ved 1-10 eksemplarer i skatten (se JY68.1). Den minder om JY68.1. I stedet for en tværarm er der lagt et scepter over krumstaven. Denne blanding af et kongeligt og gejstligt motiv kunne pege på en fælles udmøntning.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig/Ribe. Fundspredningen peger på enten Ribe eller Slesvig som udmøntningsby. Fundmængden er dog forholdsvis beskeden.

Henvisninger: NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 15. NNÅ 1966, s. 142 og s. 143. Bendixen 1972, s. 62 note 75 og note 76.

JY69.2

JY69.2	Tønder	I alt
Enkeltfund	1	1

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejр). Mønten er ikke fundet i Grenå-skatten, men deler lighedspunkter med flere af de ældre mønttyper der kun er repræsenteret ved 1-10 eksemplarer i skatten (se JY68.1). Den formodes derfor at være nogenlunde samtidig. Den minder om JY68.1. I stedet for en tværarm er der lagt et sværd over krumstaven.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig/Ribe. Fundspredningen peger på Ribe som udmøntningsby, om end fundmængden er beskeden.

Henvisninger: NNÅ 1957-58, s. 224.

JY70

Reference Hbg. Valdemar den Store, Ribe 56

JY70	Odense	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	4	1	5	0,68-0,81

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Typologisk henføres mønten til Valdemar Sejrs regeringstid, og navnlig de mønter der er fundet i Grenå-skatten. Den er også fremkommet i Bokelfundet fra Niedersachsen, hvilket yderligere styrker dateringen til Valdemar Sejrs regeringstid. Mønten kendes i to varianter med henholdsvis stjerner og tre prikker i korsvinklerne på bagsiden, og liljescepter/korstav og sværd/scepter på forsiden. Den er del af en længere række mønter, hvis bagsidemotiv er en krumstav med tværarme og forskellige motiver i korsvinklerne.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland/Odense. Fundspredningen peger på en udmøntnings by i Nørrejylland eventuelt på Fyn. Krumstaven peger på en kirkelig udmøntningsret, hvilket forskningshistorisk set burde mene Slesvig eller Ribe. Der kendes dog også mønter fra Nørrejylland med gejstlige motiver. Mønten kendes fra Bokelfundet, hvilket også kunne pege på et sønderjysk udmøntningssted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 50. Galster 1931, s. 256. Meier 1932, nr. 421. NNÅ 1967, s. 180.

JY71

Reference Galster, Grenå 36

JY71	Ribe	Haderslev	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1		2	ca. 1225-1230	0,21-0,5- 0,38
Skattefund			2/1	2/1		

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som ældre årgange, der af tilfældige grunde ikke er blevet vekslet. De formodes at være fra Valdemar Sejrs regeringstid, men ældre end Grenå-skatten, der dateres til ca. 1225-1230. Mønten slutter sig til en længere række af mønttyper, hvis bagsidemotiv har en krumstav med et kors lagt over. På JY70 er ligeledes lagt er scepter med hoved i begge ender over krumstaven.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig. Fundspredningen peger på Slesvig eller Ribe som udmøntningssted. Møntens henføres forsigtigt til Slesvig ud fra ligheden til de andre typer med krumstav fra Slesvig.

Henvisninger: Galster 1931, s. 230 og 232. NNÅ 1955, s. 211. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY72

Reference Galster, Grenå 23

JY72	Randers	Odense	Svendborg	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		1	2	3	ca. 1225-1230	0,52-0,8- 0,68
Skattefund	1/1			1/1		

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den store gruppe af mønter, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som ældre årgange, der af tilfældige grunde ikke er blevet vekslet. De formodes at være fra Valdemar Sejrs

regeringstid, men ældre end Grenå-skatten, der dateres til ca. 1225-1230. Den er del af en længere række mønter med krumstav på fod.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland/Odense. Fundspredningen peger på en udmøntningsby i Nørrejylland eventuelt på Fyn.

Henvisninger: Galster 1931, s. 216 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY73

Reference Galster, Grenå 33

JY73	Tønder	Randers	I alt	Funddatering
Enkeltfund	1		1	
Skattefund		1/1	1/1	ca. 1225-1230

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejrs). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som ældre årgange, der af tilfældige grunde ikke er blevet vekslet. De formodes at være fra Valdemar Sejrs regeringstid, men ældre end Grenå-skatten, der dateres til ca. 1225-1230. Bagsidemotivet er unikt, men er muligvis en fremstilling af en bispeby.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe/Slesvig. Fundspredningen kan pege på både Ribe og Nørrejylland som udmøntningsted. Mønten er dog også fundet i to eksemplarer i Bokelfundet fra Niedersachsen, hvilket peger på et slesvigsk eller ripensisk udmøntningsted. Galster foreslår motivet henviser til Slesvig.

Henvisninger: Galster 1931, s. 230 og 232. Meier 1932, nr. 419 og 420. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY74

Reference Galster, Grenå 34

JY74	Vejle	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1		0,76
Skattefund		1/1	1/1	ca. 1225-1230	

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejrs). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som ældre årgange, der af tilfældige grunde ikke er blevet vekslet. De formodes at være fra Valdemar Sejrs regeringstid, men ældre end Grenå-skatten, der dateres til ca. 1225-1230.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe/Slesvig. Fundspredningen kan pege på både Ribe og Nørrejylland som udmøntningsted. Bagsidemotivet kendes fra JY39, der henføres til Ribe. Galster foreslår motivet henviser til Slesvig.

Henvisninger: Galster 1931, s. 230 og 232. Ingvardson 2016a, s. 92. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY75

Reference Galster, Grenå 6

JY75	Ribe	Tønder	Haderslev	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1	1		3		
Skattefund				2/1	2/1	ca. 1225-1230	0,34-0,57-0,47

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som ældre årgange, der af tilfældige grunde ikke er blevet vekslet. De formodes at være fra Valdemar Sejrs regeringstid, men ældre end Grenå-skatten, der dateres til ca. 1225-1230. Bagsidemotivet er et såkaldt firpasmotiv med fire buer, der indrammer et krykkekors. Mønten kendes i en variant, hvor der er kugler for enden af korsarmene i stedet.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på Ribe som udmøntningsby.

Henvisninger: Galster 1931, s. 218 og s. 232. NNÅ 1955, s. 211. NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 14. NNÅ 1970, s. 214. Posselt 1980. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY76

Reference Galster, Grenå 15

JY76	Ribe	Vejle	Århus	Viborg	Randers	Aalborg	Hjørring	Thisted	I alt	Funddatering
Enkeltfund	3	1	1	1		3	1	1	11	
Skattefund					5/1				5/1	ca. 1225-1230

Vægt: 0,42-0,74-0,56

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer (se JY67).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningsted.

Henvisninger: Galster 1931, s. 220 og 232. NNÅ 1957-58, s. 214. NNÅ 1964, s. 125. NNÅ 1970, s. 241. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY77

Reference Galster, Grenå 10

JY77	Randers	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		1	1		0,43-0,55
Skattefund	1/1		1/1	ca. 1225-1230	

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten er del af den store gruppe af mønter fra Grenå-skatten, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som ældre årgange, der af tilfældige grunde ikke er blevet vekslet. De formodes at være fra Valdemar Sejrs regeringstid, men ældre end Grenå-skatten, der dateres til ca. 1225-1230.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe/Slesvig. Ud fra ligheden til de andre mønter med fane og stjerne, JY38, JY87 og JY102, henføres mønten til Ribe eller Slesvig. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningsted.

Henvisninger: Galster 1931, s. 218 og 232. NNÅ 1961, s. 149. NNÅ 1966, s. 142. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY78

Reference Galster, Grenå 30

JY78	Haderslev	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1	ca. 1225-1230	0,34-0,65
Skattefund		36/1	36/1		

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 10-100 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som ældre årgange, der af tilfældige grunde ikke er blevet vekslet. Ved deres større antal i skatten formodes de at være yngre end gruppen med kun 1-10 eksemplarer. Hvad dette konkret betyder for dateringen kan dog ikke kommes nærmere. Flere af mønterne i de to grupper ligger også antalsmæssigt meget tæt på hinanden. Mønterne fra denne gruppe formodes at være fra Valdemar Sejrs regeringstid, men ældre end Grenå-skatten, der dateres til ca. 1225-1230.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Fundspredningen peger på både Ribe og Nørrejylland som udmøntningsted.

Henvisninger: Galster 1931, s. 228 og 232. NNÅ 1948, s. 171. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY79

Reference Galster, Grenå 35

JY79	Ribe	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1	ca. 1225-1230	0,45-0,74-0,60
Skattefund		66/1	66/1		

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 10-100 eksemplarer (se JY78).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Bispehuen har tidligere været anvendt på mønter fra Ribe. Den henføres derfor forsigtig til Ribe. Fundspredningen peger på både Ribe og Nørrejylland som udmøntningsted. Galster forslår, at bagsidemotivet henviser til Slesvig.

Henvisninger: Galster 1931, s. 230 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY80

Reference Galster, Grenå 24

JY80	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Skattefund	10/1	10/1	ca. 1225-1230	0,54-0,68-0,61

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten kendes kun fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 10-100 eksemplarer (se JY78).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Bispemotivet har tidligere været anvendt på mønter fra Ribe. Den henføres derfor forsigtig til Ribe. Fundspredningen peger et nørrejysk udmøntningsted, om end mønten kun er fundet i Grenå-skatten.

Henvisninger: Galster 1931, s. 226 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY81

Reference Galster, Grenå 11 og Hbg. Knud VI, Slesvig 24

JY81	Vejle	Viborg	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1		1		0,27-0,61
Skattefund			12/1	12/1	ca. 1225-1230	

Forslået datering: 1202-1225 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 10-100 eksemplarer (se JY78).

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Hauberg henførte ud fra stilistiske træk mønten til Slesvig. Mønten er fundet i ét eksemplar i Bokelfundet fra Niedersachsen, hvilket også kunne pege på et slesvigsk udmøntningsted. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningsted, men kun med to fund mod ét fra Ribe Stift. Kombineret med Bokelfundet gør det det svært entydigt at placere mønten.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og s. 53. Galster 1931, s. 219 og 232. Meier 1932, nr. 413. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY82

Reference Galster, Grenå 29

JY82	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Skattefund	6/1	6/1	ca. 1225-1230	0,46-0,69-0,58

Forslået datering: 1214-1225 (Valdemar Sejr). Mønten kendes kun fra Grenå-skatten, hvor den er del af den store gruppe af mønter, der kun er repræsenteret i skatten ved 1-10 eksemplarer (se JY72). På bagsiden læses TVVO i forskellige varianter, hvilket henviser til biskop Tuvo af Ribe. Den kan således ikke være ældre end begyndelsen på Tuvos embedsperiode i 1214. Den er del af en række serie mønter med krumstav på fod.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Henvisningen til biskop Tuvo peger på Ribe som udmøntningsted. Fundspredningen peger på en nørrejysk udmøntningsby, om end mønten kun er fundet i Grenå-skatten.

Henvisninger: Galster 1931, s. 228 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY83

Reference Galster, Grenå 26 og hbg. Valdemar den Store, Ribe 54

JY83	Vejle	Skanderborg	Viborg	Randers	København	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	3	1	3		1	8	efter 1214	0,46-0,82-
Skattefund				43/2		43/2	ca. 1225-1230	0,56

Forslået datering: 1214-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 10-100 eksemplarer (se JY78). På bagsiden læses TVVO i forskellige varianter, hvilket henviser til biskop Tuvo af Ribe. Hauberg daterede mønten til Valdemar den Store, da indskriften ikke var læselig på det eksemplar, man kendte til dengang.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Henvisningen til biskop Tuvo peger på Ribe som udmøntningsted. Fundspredningen peger til gengæld på en nørrejysk udmøntningsby, om end mønten også ved flere lejligheder er fundet i Ribe Stift.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 50. Galster 1931, s. 228 og 232. DMS nr. 64 Dystrup Kær. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY84

Reference Galster, Grenå 28

JY84	Randers	Roskilde	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		1	1		
Skattefund	292/1		292/1	ca. 1225-1230	0,32-0,73

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 100-1000 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som den næstsidste årgang, og får derfor samme datering som skattens nedlæggelsestidspunkt.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Med ét fund fra Nørrejylland og ét fra Sjælland kan udspreddningen ikke sige meget om denne mønts tilhørsforhold. Vægten peger på Jylland som udmøntningssted. Motivet kendes fra flere nørrejyske mønter.

Henvisninger: Galster 1931, s. 228 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY85

Reference Galster, Grenå 37

JY85	Åbenrå	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1		0,3-0,77-
Skattefund		125/1	125/1	ca. 1225-1230	0,50

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 100-1000 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som den næstsidste årgang og får derfor samme datering som skattens nedlæggelsestidspunkt.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig. Bagsidens blanding af gejstlig og verdslig motiv med krumstav og sværd er tidligere set på Slesvigske mønter. Fundspreddningen peger på Slesvig og Nørrejylland som udmøntningssted.

Henvisninger: Galster 1931, s. 231 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY86

Reference Galster, Grenå 14 og Hbg. Valdemar den Store, Viborg 22

JY86	Tønder	Vejle	Århus	Viborg	Randers	Aalborg	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	2	1	1	1	1	7	efter 1214	0,46-0,84-
Skattefund					127/2		127/2	ca. 1225-1230	0,57

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 100-1000 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som den næstsidste årgang og får derfor samme datering som skattens nedlæggelsestidspunkt. Hauberg daterede mønten til Valdemar den Store ud fra kroneformen og tilstedeværelsen af mønten sammen med JY106.1 i Dystrup Kærskatten, som han ligeledes fejlagtigt daterede til Valdemar den Store. Begge mønter er velrepræsenterede i Grenå-skatten.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Det store bagsidekors ses på flere jyske mønter.

Fundspreddningen peger på et nørrejysk udmøntningssted, men der er også tre fund fra Ribe Stift.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 34 og s. 47. Galster 1931, s. 219 og 232. DMS nr. 64 Dystrup Kær. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY87

Reference Galster, Grenå 27 og Hbg. Knud VI, Ribe 19

JY87	Randers	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	2	1	3		0,32-0,82-
Skattefund	355/1		355/1	ca. 1225-1230	0,52

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 100-1000 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som den næstsidste årgang og får derfor samme datering som skattens nedlæggelsestidspunkt. I Grenå-skatten blev fundet to eksemplarer af JY87, hvor bagsidestemplet af denne mønt er slået oven på en JY90 og en JY86 mønt. Alle tre mønter befinder sig i samme kronologiske kategori i Grenå-skatten, men det er jo ikke desto mindre tydeligt, at i hvert fald dele af JY87 udmøntningen må være yngre end dele af de to andre. Forslået møntstedstilskrivning: Ribe/Slesvig. Ud fra ligheden til de andre mønter med fane og stjerne, JY38 og JY102, henføres mønten til Ribe eller Slesvig. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningsted. Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og s. 53. Galster 1931, s. 227 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY88

Reference Galster, Grenå 16 og Hbg. Valdemar Sejr, Viborg 33

JY88	Slesvig	Svendborg	Århus	Randers	Aalborg	Thisted	Hjørring	I alt	Funddatering
Enkeltfund	2	1	2		1	1	2	9	
Skattefund				360/1				360/1	ca. 1225-1230

Vægt: 0,28-0,87-0,56

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 100-1000 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som den næstsidste årgang og får derfor samme datering som skattens nedlæggelsestidspunkt. Bagsidemotivet er et såkaldt firpasmotiv med fire buer, der indrammer et sværd med kors på hver side.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningsted.

Hauberg henførte ud fra stilistiske træk mønten til Viborg.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og s. 57. Galster 1931, s. 220 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY89

Reference Galster, Grenå 20 og Hbg. Knud VI, Ribe 23

JY89	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Skattefund	195/1	195/1	ca. 1225-1230	0,34-0,75-0,48

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 100-1000 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som den næstsidste årgang og får derfor samme datering som skattens nedlæggelsestidspunkt.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningsted, om end mønten kun er fundet i Grenå-skatten. Krumstav med symbol tværstang såsom scepter eller sværd ses på mønter fra Ribe/Slesvig.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og s. 53. Galster 1931, s. 222 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY90

Reference Galster, Grenå 25

JY90	Haderslev	Århus	Randers	Holbæk	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	2	1		1	1		
Skattefund			206/1		206/1	ca. 1225-1230	0,41-0,81

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe af mønter, der er repræsenteret i skatten ved 100-1000 eksemplarer. Disse betegnes af Galster som den næstsidste årgang og får derfor samme datering som skattens nedlæggelsestidspunkt.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på både Ribe og Nørrejylland som udmøntningssteder. Bispemotivet har tidligere været anvendt på mønter fra Ribe. Den henføres derfor forsigtigt til Ribe.

Henvisninger: Galster 1931, s. 226 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY91

Reference Galster, Grenå 32

JY91	Vejle	Randers	Sorø	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1	2		0,29-0,7-
Skattefund		1129/1		1129/1	ca. 1225-1230	0,5

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe på fem mønter, der er repræsenteret i skatten med over 1000 eksemplarer. Disse fem mønttyper udgør over 10000 af skattens 12000 mønter. Disse betegnes af Galster som del af den sidste årgang, altså de mønter der cirkulerede på skattens nedlæggelsestidspunkt. Ved siden af krumstavens hoved ses en cirkel som på flere andre jyske mønter.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Fundspredningen peger på flere mulige udmøntningssteder. Vægten peger på et jysk udmøntningssted. Motivet kendes fra flere nørrejske mønter.

Henvisninger: Galster 1931, s. 229 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY92

Reference Galster, Grenå 31

JY92	Tønder	Vejle	Randers	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1		3	5		0,28-0,66-
Skattefund			1781/1		1781/1	ca. 1225-1230	0,44

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe på fem mønter, der er repræsenteret i skatten med over 1000 eksemplarer. Disse fem mønttyper udgør over 10000 af skattens 12000 mønter. Disse betegnes af Galster som del af den sidste årgang, altså de mønter der cirkulerede på skattens nedlæggelsestidspunkt. Den er del af en længere række mønter med krumstav på fod.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Krumstaven på fod er eller ved flere lejligheder forbundet med Ribe. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningssted, om end der også er fund fra Ribe Stift og Sønderjylland.

Henvisninger: Galster 1931, s. 228 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY93

Reference Galster, Grenå 17

JY93	Århus	Skanderborg	Randers	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1		2		0,37-0,88-
Skattefund			1419/1	1419/1	ca. 1225-1230	0,54

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe på fem mønter, der er repræsenteret i skatten med over 1000 eksemplarer. Disse fem mønttyper udgør over 10000 af skattens 12000 mønter. Disse betegnes af Galster som del af den sidste årgang, altså de mønter der cirkulerede på skattens nedlæggelsestidspunkt.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningssted.

Henvisninger: Galster 1931, s. 220 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade.

JY94

Reference Galster, Grenå 18

JY94	Ribe	Svendborg	Randers	Thisted	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1		1	1	4		0,29-0,79-
Skattefund			2420/1	1/1		2421/2	ca. 1225-1230	0,45

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe på fem mønter, der er repræsenteret i skatten med over 1000 eksemplarer (se JY93).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningssted.

Motivet er ikke set tidligere.

Henvisninger: Galster 1931, s. 221 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade og nr. 65. Ukendt sted.

JY95

Reference Galster, Grenå 19 og og Hbg. Knud VI, Ribe 22

JY95	Ribe	Ringkøbing	Randers	Thisted	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1	2		4	8		0,2-0,63-
Skattefund			3459/1	3/1		3462/2	ca. 1225-1230	0,48

Forslået datering: 1225-1230 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Grenå-skatten, hvor den er del af den gruppe på fem mønter, der er repræsenteret i skatten med over 1000 eksemplarer (se JY93).

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Fundspredningen peger på et nørrejysk udmøntningssted.

Hauberg henførte uden nærmere begrundelse mønten til Ribe.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 53. Galster 1931, s. 222 og 232. DMS nr. 66 Grenå (I) Ågade og nr. 65. Ukendt sted.

JY96

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Slesvig 50

JY96	Svendborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,92

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er unik ved at indramme både for-og bagside motiv i en trekant. Bagsidemotivet er en krumstav med en tværstang, hvilket ses på flere sønderjyske mønttyper. Omkring kongehovedet på forsiden og krumstaven på bagsiden ses flere cirkler, hvilket også ses på bagsiderne af flere sønderjyske mønttyper. Hauberg mente, at strengen over krumstaven var et I, og at dette henviste til den slesvigske biskop Johannes, der var biskop fra 1238-44. Det dog højst usandsynligt, at biskoppen skulle optræde på mønter efter indførelsen af rigsmønten JY109. Det virker derudover også lidt søgt, og der er formodentlig blot tale om en lille tværstang på krumstaven. Stilistisk minder mønten mest om Valdemar Sejrs mønter.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Fundspredningen peger på et fynsk udmøntningsted, om end der kun kendes ét proveniensbestemt eksemplar. Den høje vægt peger til gengæld på Sjælland eller Skåne som udmøntningsted. Krumstavsmotivet samt cirklerne omkring trekanten på både for- og bagside er motiver, der kendes fra flere jyske mønter.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 40 og 59.

JY97

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Slesvig 48

JY97	Odense	Svendborg	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	2	1	5	0,68-0,86-0,79

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Typologisk henføres mønten til Valdemar Sejrs regeringstid, og navnlig de mønter der findes i Grenå-skatten.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland/Odense. Fundspredningen peger på en udmøntningsby på Fyn.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 40 og 59. NNÅ 1937, s. 182.

JY98

Reference Hbg. Knud VI, Slesvig 28

JY98	Odense	Svendborg	Maribo	Bornholm	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	1	4	0,71

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Typologisk henføres mønten til Valdemar Sejrs regeringstid, og navnlig de mønter der findes i Grenå-skatten. Mønten kendes i en variant med enten stjerner på hver side af kongehovedet og tre prikker. På bagsiden ses enten et liljescepter eller en korstav på fod til venstre for korsstaven i midten. Til højre ses altid krumstav

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Fundspredningen peger på både Nørrejylland, Sjælland og Skåne som udmøntningsted. Vægten peger på et jyske udmøntningsted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 39 og 51. NNÅ 1957-58, s. 214 og 218. Galster 1931, s. 234 fig. 17 nr. 30-31.

JY99

JY99	Tønder	Vejle	Hjørring	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1	2		0,49-0,55
Skattefund		2/1		2	1234-1241	

Forslået datering: 1220-1234 (Valdemar Sejrs). Den kendes i to eksemplarer fra Bråskovgårdskatten dateret til 1234-41. Firpasmotivet er kendetegnende for flere af Valdemar Sejrs mønter. De er blandt andet repræsenteret både i den ældre og den yngre del af Grenå-skatten. Fundet af mønten i Bråskovgårdskatten sammen med de mange eksemplarer af JY109.5 peger på, at den kunne være en af de yngre typer.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på Ribe som udmøntningssted.

Henvisninger: DMS nr. 73 Bråskovgård. Posselt 1980, s. 50. Kaaber 1986, s. 231.

JY100

JY100	Odense	Svendborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	0,48-0,58

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejrs). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Firpasmotivet er kendetegnende for flere af Valdemar Sejrs mønter. De er blandt andet repræsenteret både i den ældre, JY75, og den yngre, JY88, del af Grenå-skatten. Firpas mønter synes således at kunne dateres til Valdemar Sejrs regeringstid indtil møntreformen 1234.

Bagsidemotivet i de fire buer er specielt. I midten ses en krumstav med en kongekrone (ses også tolket som borg eller kirke) til venstre og en bispehue til højre.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland/Odense. Fundspredningen peger på Odense som udmøntningsby, om end fundmængden er beskeden (se JY70). Blanding af verdslige og gejstlige motiver er før set på mønter fra Slesvig, hvor biskoppen først relativt sent fik del i udmøntningen.

Henvisninger: NNÅ 1957-58, s. 214. Galster 1931, s. 263, fig. 74. Posselt 1980.

JY101

Reference Hbg. Valdemar Sejrs, Viborg 32

JY101	Ribe	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,45

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejrs). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Forsidemotivet er et såkaldt firpasmotiv med fire buer, der indrammer et kongebrystbillede. Bagsiden har ingen umiddelbare paralleller. Firpasmotivet kendes fra Grenå-skatten, hvor det både findes på de ældre typer og de yngre typer. Det er derfor ikke muligt at datere det nærmere end Valdemar Sejrs regeringstid før møntreformen 1234.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på Ribe som udmøntningssted. Med kun én proveniensbestemt mønt skal dette dog tages med nogle forbehold.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 34 og s. 57.

JY102

JY102	Haderslev	I alt	Vægt
Enkeltfund	1/1	1/1	0,43

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er ikke fundet i Grenå-skatten, men deler lighedspunkter med flere af mønttyperne fra skatten. Blandt andet JY87 og JY77. Den minder i særlig grad om JY87, idet der til venstre for fanen ses en krumstav, mens der på JY102 ses et sværd. Mønten dateres til Valdemar Sejrs regeringstid før møntreformen 1234. Den er formodentlig relateret til hans korstogsaktiviteter.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig. Fundspredningen peger på Slesvig som udmøntningsby, om end mønten kun er fundet i ét eksemplar.

Henvisninger: NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 13.

JY103

Reference Hbg. Valdemar den Store, Viborg 21

JY103	Slesvig	Ringkøbing	Randers	I alt	Vægt
Enkeltfund	3	1		3	
Skattefund			1/1	1/1	1,19

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er muligvis fundet i Dystrup Kærskatten. I DMS nævnes den ikke, men Hauberg nævner den som en del af skatten, og det samme gør Gitte Ingvardson. Den er medtaget her men med forbehold. Den kendes i en variant med kugler og stjerner i korsvinklerne. Møntens bagsidekors har stor lighed med JY86. Den dateres til Valdemar Sejrs regeringstid men før møntreformen 1234.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig. Fundspredningen peger ret overbevisende på Slesvig som udmøntningsted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 34 og 47. NNÅ 1957-58 s. 225. Hatz 2001, s. 169-206. Ingvardson 2016a, s. 90. DMS nr. 64 Dystrup Kær.

JY104

JY104	Vejle	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,53

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. På forside ses kronet brystbillede med pendativ og små kugler på kronen. På bagside en forvirret mængde af buer, firkanter og firblade. Bagsiden er ødelagt af, at mønten er dobbeltpræget. Mønten er svær at placere. Typologisk kan den henføres til alle Valdemarstidens konger. Uden bagsiden er det umuligt at komme bestemmelsen nærmere. Kirsten Bendixen henførte mønten til Valdemar Sejr. Som jysk type kan den dog ikke være senere end møntreformen 1234.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Vægten, 0,53 g., peger på, at der er tale om en jyske mønttype. Med kun én proveniensbestemt mønt skal fundspredningen tages med noget forbehold.

Henvisninger: NNÅ 1971, s. 194. Bendixen 1972, s. 62 note 79.

JY105.1

Reference Hbg. Valdemar Sej, Viborg 31

JY105.1	Vejle	Århus	Viborg	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	2		1	3		0,69
Skattefund		1/1		1/1	1234-1241	

Forslået datering: 1225-1234 (Valdemar Sej). Mønten er fundet i Trige Kirkegårdskatten sammen med et eksemplar af JY109.5. På bagsiden læses +V D G D S Q R (Valdemarus dei gratia Danorum Slavorum que rex). Bagsidemotivet med indskriftsbånd omkring et lille kors minder i høj grad om de mønter, der kommer til at karakterisere møntreformen fra 1234. Den formodes derfor at være udmøntet i tiden umiddelbart op til den. Dette stemmer fint overens med dateringen af Trige Kirkegårdskatten.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på Ribe som udmøntnings by. Stilistisk er serien JY105 meget veldefineret og gennem JY105.5 sikkert henført til Ribe.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 34 og 57. DMS nr. 71 Trige Kirkegård.

JY105.2

JY105.2	Haderslev	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,54

Forslået datering: 1225-1234 (Valdemar Sej). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. På bagsiden læses VOVVOVO i indskriftsbåndet. Bortset fra den ulæselige indskrift er mønten identisk med JY105.1 og gives derfor samme datering (se JY105.1).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på en udmøntnings by i Sønderjylland om end med kun et eksemplar. Type JY105 er henført til Ribe (se JY105.1).

Henvisninger: NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 16.

JY105.3

JY105.3	Ribe	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	2	0,37-0,63

Forslået datering: 1225-1234 (Valdemar Sej). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. På bagsiden læses WALDEMAR med brede typer i indskriftsbåndet. Bortset fra lyden af indskriften er mønten identisk med JY105.1 og gives derfor samme datering.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på Ribe som udmøntnings by.

Henvisninger: NNÅ 1957-58, s. 214. NNÅ 1953, s. 214.

JY105.4

JY105.4	Odense	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	2	0,24-0,32

Forslået datering: 1225-1234 (Valdemar Sej). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. På bagsiden læses IOI mindst fire gang i indskriftsbåndet. Bortset fra den ulæselige indskrift er mønten identisk med JY105.1 og gives derfor samme datering.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på en udmøntnings by på Fyn, men stilistisk er serien JY105 meget veldefineret og gennem JY105.5 henført til Ribe.

Henvisninger: Arentoft 1999. Moesgård 2002. Amzourou 2017.

JY105.5

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Viborg 35

JY105.5	Ribe	Vejle	Randers	Viborg	Aalborg	Hjørring	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	1	2	1	3	1	10	0,7-0,85-0,78

Forslået datering: 1214-1230 (Valdemar Sejr). Der er fundet flere varianter af denne mønt i mere eller mindre velbevaret tilstand og som noget helt unikt et møntstempel i Grydergade i Ribe. Ved at sammenholde de forskellige fund kan det sandsynliggøres, at der på bagsiden har stået TVVO, hvilket henviser til biskop Tuvo af Ribe.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Henvisningen til biskop Tuvo samt fundet af møntstemplet i byen peger på Ribe som udmøntningsted. Fundspredningen peger til gengæld på en nørrejysk udmøntningsby.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 58. Galster 1931, s. 262 fig. 67. NNÅ 1949 s. 154. NNÅ 1957-58, s. 214-215.

Søvsø 2007. Ingvardson 2016a, s. 91.

JY105.6

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Viborg 34

JY105.6	Vejle	Skanderborg	Aalborg	Hjørring	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	1	3	2	8	0,51-0,73-0,60

Forslået datering: 1225-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Den deler mange ligheder med typer fra JY105 serien, navnlig midtercirklen med henholdsvis kongehovedet og korset med kors eller prikker i korsvinklerne (se JY105.1). Dekorationsbåndet minder om flere af de eksemplarer af JY105 serien, hvor der er dekorationer i stedet for indskrift i båndet og er identisk med JY105.7.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på en udmøntningsby i Nørrejylland. Type JY105 er henført til Ribe (se JY105.1).

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 35 og 57. NNÅ 1963, s. 193. NNÅ 1966, s. 141.

JY105.7

JY105.7	Viborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,84

Forslået datering: 1225-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Den deler mange ligheder med typer fra JY105 serien, navnlig midtercirklen med kongehovedet på forsiden (se JY105.1). På bagsiden ses også en midtercirkel men i modsætning til korset, der ses på de andre typer fra JY105 serien, ses på JY105.7 en krumstav. På både for- og bagsiden ses dekorationsbånd med + o + o + o + o nøjagtig som på JY105.6.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på en udmøntningsby i Nørrejylland, om end materialet er spinkelt. Type JY105 er henført til Ribe (se JY105.1).

Henvisninger: NNÅ 1959, s. 168.

JY106.1

Reference hbg. Valdemar Sejr, Ribe 39

JY106.1	Tønder	Ribe	Haderslev	Skanderborg	Randers	Svendborg	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1	1	1	1	5	ca. 1234-1241	0,67-0,92-
Skattefund		1/1					1/1		0,80

Forslået datering: 1230-1234 (Valdemar Sejr). På møntens bagside læses G og V på hver side af biskoppens hoved. Indskriften daterer mønten til biskop Gunner, der var biskop i Ribe fra 1230-1245. I Viborg hed biskoppen også Gunner fra 1222-1251, hvorfor det ikke kan afvises, at det henviser til ham. Der kendes dog ikke til, at viborgbispen skulle have haft del i udmøntningen. Mønten må være slået efter Gunner blev biskop, men før udmøntningen af rigsmønten begyndte i 1234. Fundet af mønten i Obbekærskatten med de mange eksemplarer af JY109.5 bekræfter også denne sene datering. Mønten er del af en serie mønter med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside. Kongen har scepter og korstav, i enkelt tilfælde sværd, mens biskoppen ingen attributter har.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Henvisningen til biskop Gunner viser, at mønten er fra Ribe.

Fundspredningen peger på både Ribe- og Nørrejylland som udmøntningsted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 38 og 58.

JY106.2

Reference hbg. Valdemar Sejr, Slesvig 47

JY106.2	Ribe	Vejle	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	1	3	0,6

Forslået datering: 1230-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Den er del af en serie mønter, med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside. Kongen har scepter og korstav, i enkelte tilfælde sværd, mens biskoppen ingen attributter har. Mønter af denne type optræder ikke i Grenå-skatten. De er formodentlig udmøntet i perioden efter skattens nedlæggelse, men før udmøntningen af rigsmønten begyndte i 1234.

Møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger entydigt på Ribe som udmøntningsby.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 40 og 59.

JY106.3

JY106.3	Ribe	Haderslev	Thisted	Hjørring	I alt	Vægt
Enkeltfund	3	1	3	2	9	0,47-0,71- 0,57

Forslået datering: 1230-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Den er del af en serie mønter med henholdsvis kongelige og gejstlige bystefigurer på for- og bagside (se JY106.1).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på Nørrejylland eller Ribe som udmøntningssted. Ud fra ligheden med de to forrige mønttyper henføres mønten til Ribe.

Henvisninger: NNÅ 1956, s. 210 nr. 6-8 og s. 211. NNÅ 1957-58, s. 214 og S. 223 nr. 12.

JY106.4

JY106.4	Tønder	I alt
Enkeltfund	1	1

Forslået datering: 1230-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge, og eksemplaret er meget ødelagt. Den er del af en serie mønter med henholdsvis kongelige og gejstlige bystefigurer på for- og bagside (se JY106.1).

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe. Fundspredningen peger på Ribe som udmøntnings by om end kun med ét fund. Ligheden til de forrige mønttyper gør, at mønten henføres til Ribe

Henvisninger: NNÅ 1962, s. 262.

JY107

JY107	Ribe	Thisted	I alt
Enkeltfund	1	1	2

Forslået datering: 1209-1234 (Valdemar Sejr). På møntens bagside læses N og I på hver side af biskoppens hoved. Indskriften daterer formodentlig mønten til Nicolaus, der var biskop i Slesvig fra 1209-1234. Der kan også være tale om biskop Niels Stigsen fra Roskilde, der ligeledes brugte NI på sine mønter. Imod dette taler dog fundspredningen, der entydigt peger på et jysk udmøntningssted. Mønten er del af en serie mønter med henholdsvis kongelige og gejstlige bystefigurer på for- og bagside. Kongen har scepter og korstav, i enkelt tilfælde sværd, mens biskoppen ingen attributter har. Mønter af denne type optræder ikke i Grenå-skatten. De er formodentlig udmøntet i perioden efter skattens nedlæggelse, men før udmøntningen af rigsmønten begyndte i 1234.

Forslået møntstedstilskrivning: Slesvig. Under forudsætning af, at NI henviser til Nicolaus af Slesvig, må mønten være slået her. Det bekræftes ikke af fundspredningen, om end fundmængden er beskedent.

Henvisninger: NNÅ 1936, s. 222. NNÅ 1956, s. 210 nr. 12.

JY108

JY108	Viborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	0,42

Forslået datering: 1209-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig fundet i skattefund eller andre daterbare sammenhænge. Den er del af en serie mønter med henholdsvis kongelige og gejstlige bystefigurer på for- og bagside. Imodsætning til de fleste andre mønter i denne serie har biskoppen her krumstav.

Forslået møntstedstilskrivning: Ribe/Slesvig. Typen kan være fra både Ribe og Slesvig. Med kun én proveniensbestemt mønt skal fundspredningen tages med store forbehold.

Henvisninger: NNÅ 1967, s. 180. Bendixen 1972, s. 62 note 77.

JY109.1

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Ribe 41

JY109.1	Ringkøbing	Roskilde	Præstø	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3	1,04

Forslået datering: 1234-1241 (Valdemar Sejr). På forsiden læses WALDEMARVS. På bagsiden læses REX DANORVM. På forsiden ses i midterfeltet en krone med to l'er under. Mønten er en del af JY109 serien udstedt efter overdragelsen af møntrettighederne fra biskoppen i Ribe til Valdemar Sejr i 1234. Kaaber mener, dette motiv symboliserede det samlede Jylland. Tolkningen må dog betegnes som en hypotese. Mønttypen er kun fundet i yderst begrænset omfang i forhold til JY109.5, der er fundet over hele landet i meget store mængder, og som den er næsten identisk med. Den repræsenterer formodentlig en samtidig nørrejysk version af JY109.5.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Fundspredningen peger på både Ribe og Sjælland som udmøntningssted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 38 og 58. Lindahl 1963. Kaaber 1986, s. 226-230.

JY109.2

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Ribe 42

JY109.2	Ribe	Svendborg	Odense	Aalborg	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	1	1	5	0,78-0,98

Forslået datering: 1234-1241 (Valdemar Sejr). På forsiden læses WALDEMARVS. På bagsiden læses REX DANORVM. På forsiden ses i midterfeltet et A med cirkler omkring. Mønten er en del af JY109 serien udstedt efter overdragelsen af møntrettighederne fra biskoppen i Ribe til Valdemar Sejr i 1234. Mønttypen er kun fundet i yderst begrænset omfang i forhold til JY109.5, der er fundet over hele landet i meget store mængder, og som den er næsten identisk med. Den repræsenterer formodentlig en samtidig nørrejysk version af JY109.5. Kaaber mener A'et henviser til Aarhus. Hans tolkning af bogstavernes betydning er dog ikke konsistent, og tolkningen må betegnes som en hypotese.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Under forudsætning af, at A'er henviser til udmøntningsbyen kan både Aalborg og Aarhus være en mulighed. Fundspredningen peger forsigtigt på et nørrejysk udmøntningssted.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 38 og 58. Lindahl 1963. Kaaber 1986, s. 226-230.

JY109.3

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Ribe 42a

JY109.3	Sorø	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund		1	1	0,9-1,03
Skattefund	1/1		1	

Forslået datering: 1234-1241 (Valdemar Sejr). På forsiden læses WALDEMARVS. På bagsiden læses REX DANORVM. På forsiden ses i midterfeltet et E, der vender nedad. Kaaber mener E'et henviser til Erik Plovpenning, der af faderen havde fået del i udmøntningen. I så fald burde A'et fra JY109.2 vel også kunne

være Abel. Betydningen må siges at være uvis. Som de andre mønter i JY109 serien formodes den at være en samtidig nørrejysk version af JY109.5.

Forslået møntstedstilskrivning: Jylland. Fundspredningen peger på et sjællandsk udmøntningssted. Med kun to proveniensbestemte mønter er det dog et meget tyndt grundlag at placere en mønt på. Navnlig når alle sammenlignelige typer er jyske.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 38 og 58. Lindahl 1963. Kaaber 1986, s. 226-230. DMS nr. 86 Herlufsholm.

JY109.4

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Ribe 42c

JY109.4	Ribe	Vejle	Svendborg	Skanderborg	Viborg	Sorø	Roskilde	I alt	Funddatering
Enkeltfund	1		1	2	2	1	2	9	1234-1241
Skattefund		4/1				2/1		6/2	Ca. 1255

Vægt: 0,79-1,07-**0,92**

Forslået datering: 1234-1241 (Valdemar Sejr). På forsiden læses WALDEMARVS. På bagsiden læses REX DANORVM. På forsiden ses i midterfeltet et ovalt motiv, der er tolket som et O. Kaaber tolker den ovale form som en henvisning til Odense. Hans tolkning af bogstavernes betydning er dog ikke konsistent, og tolkningen må betegnes som en hypotese. Som de andre mønter i JY109 serien formodes den at være en samtidig nørrejysk version af JY109.5.

Forslået møntstedstilskrivning: Nørrejylland. Fundspredningen viser, at mønten ligesom andre i JY109 serien har cirkuleret uden for Jylland, men hovedparten af mønterne er fundet i Nørrejylland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 38 og 58. Lindahl 1963. Kaaber 1986, s. 226-230. DMS nr. 73 Bråskovgård og nr. 86 Herlufsholm.

JY109.5

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Ribe 42b

JY109.5	Slesvig	Tønder	Åbenrå	Haderslev	Ribe	Vejle	Ringkøbing	Skanderborg	Århus
Enkeltfund	1	6	4	7	36	22	2	20	5
Skattefund	34/2				317/1	184/2			1/1

JY109.5	Viborg	Randers	Thisted	Aalborg	Hjørring	Svendborg	Odense	Maribo	Præstø
Enkeltfund	10	8	5	52	15	23	13	8	19
Skattefund				6/1		7/1	16/1		

JY109.5	Sorø	Holbæk	Roskilde	København	Frederiksborg	Bornholm	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	17	19	21	4	23	1	341	ca. 1234-1241	0,47-1,22-
Skattefund	90/1			8/1	3/1		666/12	ca. 1255	0,82

Forslået datering: 1234-41 (Valdemar Sejr). På forsiden læses WALDEMARVS. På bagsiden læses REX DANORVM. På forsiden ses i midterfeltet to II'er. Mønten repræsenterer Valdemar Sejrs forsøg på en møntreform, hvor kongens kontrol med mønten styrkedes igennem overtagelse af Ribebiskoppens rettigheder i mønten i 1234. Den kendes i tre varianter, der repræsenterer tre emissioner. Hver emission markerer sandsynligvis en devaluering af mønten, som det var tilfældet på Sjælland med SJ45. Ved tredje emission er lødigheden 200/1000. Mønten er fundet i uhyre store mængder og i flere skattefund, hvor den

altid er meget dominerende. Selv i den noget senere Herlufsholmskat fra ca. 1255 udgør den henved halvdelen af skattens mønter. At dømme ud fra fundspredningen har mønten cirkuleret i hele Vestdanmark. Interessant nok er den aldrig fundet i Skånelandene og kun en enkelt gang på Bornholm. Forslået møntstedtilskrivning: Ribe. Fundspredningen viser, at mønten har cirkuleret i hele det nuværende Danmark. Mønten henføres traditionelt til Ribe ud fra sammenhængen med overdragelsen af møntrettighederne fra biskoppen i Ribe. Den er formodentlig blevet slået flere steder i landet for at lette distributionen. Da der dog ikke på nuværende tidspunkt kan føres overbevisende argumentation for hvor dette i så fald skulle være sket, er henførelsen til Ribe her opretholdt.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 38 og 58. Lindahl 1963. Kaaber 1986, s. 226-230. DMS nr. 68 Æbelholt (I), Klostertomt, nr. 69 Kirke Værløse (II), Smedegade, nr. 70 Svendborg (I), nr. 71 Trige Kirkegård, nr. 72 Horsens (I), Borgergade, nr. 73 Bråskovgård, nr. 74 Obbekær Hede, nr. 78 Ålborg (I), Strandstien og nr. 86 Herlufsholm.

2.3.2: Sjælland

SJ10

Reference Hbg. Erik Emune, Roskilde 4 og 5

SJ10	Præstø	Roskilde	København	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3		0,6-0,95-
Skattefund	5/1		253/1	258/2	efter 1131/efter 1134	0,83

Forslået datering: 1134-1137 (Erik Emune). Forsiden læses ERIC REX. Bagsiden møntprægernavn MARTIN, PAPENING, VLFRIC (Hauberg). Mønten findes i beskedent antal i Tesselbølle-skatten, der ellers indeholder mange Kong Niels mønter, navnlig af hans sidst SJ9 typer. SJ10 anslås derfor at være slået helt i begyndelse af Erik Emunes regeringstid. Mønten er velrepræsenteret i Haraldsborg-skatten dateret til efter 1134 og må derfor have cirkuleret hele Eriks regeringstid (se SK13 for datering af Haraldsborg-skatten). Hauberg udskilte denne mønt i to typer, men de er her slået sammen til én type, fordi de stort set er ens og har samme fundmønster.

Forslået møntstedstilskrivning: Roskilde. Møntprægernavnene MARTIN og VLFRIC kendes fra Niels mønttype SJ9, mens PAPENING er ny. Fundspredningen bekræfter, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1900, s. 233. Galster 1955, s. 81-87 og s. 94-100. DMS nr. 42 Tesselbølle og nr. 43 Haraldsborg Slotsbanke. Poulsen 2016, s. 156.

SJ11

Reference Hbg. Erik Emune, Roskilde 2 og 3

SJ11	Sorø	Frederiksborg	København	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3		0,71-1,08-
Skattefund			206/1	206/2	efter 1134	0,85

Forslået datering: 1134-1137 (Erik Emune). Forsiden læses ERIC (ERICV) REX. Bagsiden møntprægernavn PAPENING, VLFRIC (Hauberg). Mønten findes i stort antal i Haraldsborg-skatten. Denne rummer også fire SK12 mønter fra anden halvdel af Niels' regeringstid. Det taler for, at den Erik der refereres til er Erik Emune (for nærmere datering af Haraldsborg-skatten se SK13). Typen findes ikke i Tesselbølle-skatten og regnes derfor for senere end SJ10.

Hauberg udskilte denne mønt i to typer, hvor kongebyste på den ene går helt til møntens kant, mens den på den anden kun går til indskriftbåndets kant. De vurderes at være varianter af den samme type. Den, hvor kongebyste kun går til indskriftbåndets kant, er langt den talrigeste i Haraldsborg-skatten. Denne mønt har også kun PAPENING som møntpræger. Han er denne eneste af møntprægernavnene, der ikke også figurerer på Niels sidste sjællandske type SJ9. Dette kunne tyde på, at denne variant er Eriks Emunes yngste Roskilde mønt.

Forslået møntstedstilskrivning: Roskilde. Møntprægernavnet VLFRIC kendes tilbage fra Niels mønttype SJ9, mens PAPENING kendes fra SJ10. Fundspredningen bekræfter, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1900, s. 233. Galster 1955, s. 94-100. DMS nr. 43 Haraldsborg Slotsbanke. Poulsen 2016, s. 156 og s. 172.

SJ12

Reference Hbg. Erik Lam, Roskilde 2

SJ12	Vejle	Odense	Sorø	Maribo	København	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	1	1	5	0,8

Datering: 1137-1146 (Erik Lam). Forsiden læses ERICV REX. Kongenavnet angiver en henførelse til Eriks regeringstid. Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. ERICV REX kan således både være Erik Emune og Erik Lam. Både kongebysten på forsiden og korstypen på bagsiden er markant anderledes end de forrige mønter fra Erik Emune. Dette kunne naturligvis blot betyde, at Erik Emune valgte at ændre stil på sine mønter, men det skal formodentlig ses som udtryk for, at der er tale om hans efterfølger Erik Lam. Udmøntningen af typen formodes at have varet hele kongens regeringstid, da den er den eneste kendte type fra Roskilde.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen antyder, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1900, s. 234.

SJ13.1

Reference Hbg. Svend Grathe, Roskilde 1

SJ13.1	Randers	Holbæk	Frederiksborg	Præstø	Roskilde	København	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	2		3	1	1	8		0,72-0,78-
Skattefund			1/1				1/1	efter 1146	0,75

Forslået datering: 1146-1149 (Svend Grathe). På en variant af mønten kan læses SVEN. Kongenavnet angiver en henførelse til Svend Grathes regeringstid. Mønten er del af en serie mønter på hvis bagside er afbilledet et midttårn flankeret af to mindre tårne. Typen udmøntedes i Roskilde under både Svend Grathe og Valdemar den Store. Mønten kendes fra Bastrup Tårnruin-skatten, hvor den er repræsenteret med ét eksemplar mod fire af SJ13.2. Den tolkes derfor som ældst og er formodentlig Svend Grathes første Roskildemønt.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 41. DMS nr. 44 Bastrup Tårnruin.

SJ13.2

Reference Hbg. Svend Grathe, Roskilde 2

SJ13.2	Frederiksborg	Roskilde	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	2	3		
Skattefund	4/1		4/1	efter 1146	0,82-0,85

Forslået datering: 1150-1153 (Svend Grathe). Ligheden til SJ13.1 samt tilstedeværelsen af begge mønter i Bastrup Tårnruin-skatten gør, at mønten henføres til Svend Grathes regeringstid. Mønten er del af en større serie Roskildemønter (se SJ13.1). Mønten er i Bastrup Tårnruin-skatten repræsenteret med fire eksemplarer mod ét af SJ13.1. Den tolkes derfor som yngst og som efterfølger til SJ13.1.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 41. DMS nr. 44 Bastrup Tårnruin.

SJ13.3

Reference Hbg. Svend Grathe, Viborg 3

SJ13.3	Aalborg	Præstø	Bornholm	Halland	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		3		1	1	5		
Skattefund	6/1		6/1	133/1		145/3	Efter 1153	0,33-0,45

Forslået datering: 1152-1154 (Svend Grathe). Forsiden læses REX, bagsiden SVEN DANORVM. Kongenavnet angiver en henførelse til Svend Grathes regeringstid. Mønten er fundet i flere skatte. I Øster Uttrup-skatten, er TPQ 1152, og nedlæggelsestidspunkt formodentlig 1157. Den henføres derfor til den sidste del af Svends regeringstid, inden han i 1154 flygtede til Tyskland. Dette passer fint med de mange eksemplarer i skatten fra Bårapp, hvor der er ti brakteater af typen JY21.1.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Mønten er af Hauberg henført til Viborg. Fundspredningen peger både på Roskilde og Lund som udmøntningssted. Mønten er også tidligere blevet forslået henført til Lund. Den store lighed med Svends og Valdemar den Stores Roskilde-mønter gør, at mønten henføres til Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 41. Galster 1977. DMS nr. 47 Øster Uttrup I. Jensen 1983b. Palm, 2002. Grind-Hansen m.fl. 2013, s. 140-155.

SJ13.4

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 6

SJ13.4	Odense	Holbæk	Sorø	Frederiksborg	Præstø	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	2	3	2	1	5	14	0,6-0,87-0,74

Forslået datering: 1157-1158 (Valdemar den Store). Forsiden læses VVALDEMAR. Kongenavnet angiver en henførelse til Valdemar den Stores regeringstid. Ligheden til Svend Grathes Roskilde-mønter placerer den tidligt i Valdemars regeringstid, formodentlig hans første Roskilde-mønt. Ud fra skattefundmaterialet ser den sjællandske mønt ud til at være vekslet hvert andet eller tredje år. På denne baggrund dateres mønten meget snævert.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 45. Galster 1935 s. 272. Moesgaard 2013.

SJ13.5

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 9

SJ13.5	Holbæk	Sorø	Frederiksborg	Roskilde	København	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	2	2	1		6		0,63-0,89-
Skattefund	88/1				26/1	114/1	Ca. 1160	0,82

Forslået datering: 1157-1158 (Valdemar den Store). Forsiden læses VVALDAMAR REX. Kongenavn og skattefundsmaterialet angiver en henførelse til Valdemar den Stores regeringstid. Ligheden til Svend Grathes Roskilde-mønter placerer den tidligt i Valdemars regeringstid. Stilistisk lægger den sig tæt op ad Valdemars senere Roskildemønter med gejstlige motiver på bagsiden, hvorfor den tolkes som den sidste i rækken af mønter med et midttårn flankeret af to mindre tårne på bagsiden.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 45. Galster 1935 s. 272. DMS nr. 54 Lyngby Kirkegård og 55 Vråbjerg Bakke.

SJ14

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 8

SJ14	Sorø	Frederiksborg	Præstø	Roskilde	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	4	1	1	3	9		0,63-1,0-
Skattefund	29/1			1/1	30/2	1154/57-1182/efter 1158	0,82

Forslået datering: 1158-1160 (Valdemar den Store). Forsiden læses VVALDV MARV. Bagsiden læses ABSALONEPIS. Kombinationen af Valdemar og Absalon placerer mønten i Valdemars regeringstid. Fremhævelsen af Absalons navn kan knyttes til hans udnævnelse til biskop i Roskilde i 1158, hvorfor mønten placeres i slutningen af 1150'erne. Mønten minder meget om SK15, der nævner ærkebiskop Eskil. Den markerer begyndelsen på en lang række Roskilde-mønter med konge/bispemotiver. Dette er tegn på, at biskoppen i Roskilde fik del i møntindtægten.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Henvisningen til Absalon samt fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 45. Galster 1935 s. 272. DMS nr. 53 Vemmelev Kirkegård. Moesgaard 2013.

SJ15

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 7

SJ15	Slesvig	Sorø	Frederiksborg	Holbæk	Roskilde	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	2	2	1	3	1	9	0,7-1,32-0,88

Forslået datering: 1158-1160 (Valdemar den Store). Forsiden læses VVADMAR. Kongenavn angiver en henførelse til Valdemar den Stores regeringstid. Mønten er en del af rækken af Roskilde-mønter med konge/bispemotiver. Sammen med SJ14 er det den eneste, der nævner Valdemars navn. På denne baggrund placeres mønten sammen med SJ14 i begyndelsen af Absalons embedsperiode.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 45. Moesgaard 2013, s. 20.

SJ16

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 12

SJ16	Sorø	Holbæk	Frederiksborg	Roskilde	København	Bornholm	I alt	Funddatering
Enkeltfund	2		3	4		1	10	
Skattefund		4/1	2/1	1/1	13/1		20/4	1154/57-1182/Før 1182

Vægt: 0,46-0,93-0,73

Forslået datering: 1160-1172 (Valdemar den Store). Der er ingen indskrift til at datere mønten, der til gengæld er fundet i adskillige skattefund. Heraf består to, Vridsløsemagle By og Borren Voldsted, dog udelukkende af SJ16 mønter, hvilket naturligvis er fint til at vise, hvor godt renovatio monetæe systemet fungerede på Sjælland, men til gengæld ikke særlig behjælpeligt til udredning af mønttypernes indbyrdes kronologi. Skatten fra Tikøb er dog blandet. Den viser klart, at SJ16 er ældste mønt med kun én mod 72 SK18, der dateres til 1172-1177.

Mønten er en del af rækken af Roskilde-mønter med konge/bispemotiver. Den er her del af en gruppe med dekorationsbånd i stedet for indskriftsbånd som SJ14 og SJ15. Den skal derfor formodentlig placeres umiddelbart efter dem.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 46. DMS nr. 57 Tikøb Kirkegård. Moesgaard 2013.

SJ17

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 11

SJ17	Sorø	I alt
Enkeltfund	1	1

Forslået datering: 1160-1172 (Valdemar den Store). Der er ingen indskrift til at datere mønten, der heller aldrig er fundet i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Mønten er en del af rækken af Roskilde-mønter med konge/bispemotiver. Den er her del af en gruppe med dekorationsbånd i stedet for indskriftsbånd. Mønten minder på flere punkter om SJ16. Den skal formodentlig placeres tidligt i perioden 1160-1182 ligesom SJ16.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde, om end materialet er yderst spinkelt.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 45. Moesgaard 2013.

SJ18

Reference Hbg. Knud VI, Roskilde 10

SJ18	Sorø	Holbæk	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	Maribo	I alt	Funddatering
Enkeltfund	2	2	4	6	2	2	17	
Skattefund				1/1	4/1		5/2	1154/57-1182/Før 1182

Vægt: 07-0,99-0,89

Forslået datering: 1172-1182 (Valdemar den Store). Der er ingen indskrift til at datere mønten, der til gengæld er fundet i skatten fra Fensmark (se SJ16). I Fensmark-skatten er mønten repræsenteret ved fire eksemplarer mod 18 SJ19. Mønten er en del af rækken af Roskilde-mønter med konge/bispemotiver. Den er her del af en gruppe med dekorationsbånd i stedet for indskriftsbånd, samt en undergruppe hvor dekorationsbåndet består af små ringe. Denne gruppe rummer ud over SJ18 også SJ19-SJ22. Gruppen med små ringe tolkes ud fra skattefundsmaterialet som yngre end SJ16-SJ17.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 52. Moesgaard 2013.

SJ19

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 16

SJ19	Sorø	Holbæk	Roskilde	Præstø	København	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	2	1		1	5		
Skattefund			6/1	18/1		24/2	1157-1182/Før 1182	0,84-0,88

Forslået datering: 1172-1182 (Valdemar den Store). Mønten er fundet i Roskilde Havn – og i Fensmark-skatten. I skatten fra Roskilde Havn er mønten den eneste bestemmelige type. Fensmarkskatten er repræsenteret ved 18 eksemplarer mod fire SJ18. Mønten er en del af rækken af Roskilde-mønter med dekorationsbåndet bestående af små ringe (se SJ18). Ud fra fordelingen i Fensmark-skatten efterfølger mønten SJ18.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 46. Moesgaard 2013, s. 20.

SJ20

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 14

SJ20	Holbæk	Frederiksborg	Roskilde	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	2	1	1	4		0,72-0,97-
Skattefund			2/1	2/1	1154/57-1182	0,83

Forslået datering: 1172-1182 (Valdemar den Store). Mønten er kun fundet i den usikre skat fra Skt.

Jørgensbjerg. Den er en del af rækken af Roskildemønter med dekorationsbåndet bestående af små ringe (se SJ18).

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 46. Moesgaard 2013.

SJ21

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 15

SJ21	Sorø	Holbæk	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	Maribo	København	I alt	Funddatering
Enkeltfund	3	1	2	6	1	3	1	17	
Skattefund				3/1	39/1			42/2	1154/57-1182

Vægt: 0,6-1,1-0,81

Forslået datering: 1172-1182 (Valdemar den Store). Mønten er fundet i skatten fra Glumsø Indelukke og den usikre skat fra Skt. Jørgensbjerg. Førstnævnte skat består udelukkende af SJ20 mønter. Mønten er en del af rækken af Roskilde-mønter med dekorationsbåndet bestående af små ringe (se SJ18).

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 46. Moesgaard 2013.

SJ22

Reference Hbg. Knud VI, Roskilde 11

SJ22	Holbæk	Frederiksborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	0,82

Forslået datering: 1172-1182 (Valdemar den Store). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Mønten slutter sig til rækken af Roskilde-mønter med dekorationsbåndet bestående af små ringe (se SJ18).

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 52. Moesgaard 2013.

SJ23

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 13

SJ23	Sorø	Holbæk	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	Maribo
Enkeltfund	3	1	1	6	1	2
Skattefund				8/2		

SJ23	København	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	3	18		0,8-0,95-
Skattefund			8/2	1154/57-1182	0,79

Forslået datering: 1182-1187 (Knud VI). Mønten er fundet i skatten fra Skt. Ibs Vej og den usikre skat fra Skt. Jørgensbjerg. Førstnævnte skat består udelukkende af SJ23 mønter. Mønten er en del af rækken af Roskilde-mønter med dekorationsbåndet, men ikke længere typen med små ringe i båndet (se SJ18). I stedet ses halvcirkler med prikker på forsiden og vinkler med prikker på bagsiden. Denne type formodes at efterfølge typen med små ringe i dekorationsbåndet, og stilsiftet at repræsentere Knuds tiltræden som konge.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 46. Moesgaard 2013.

SJ24

Reference Hbg. Valdemar den Store, Ribe 52

SJ24	Odense	Sorø	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3	0,65-0,68

Forslået datering: 1182-1187 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Mønten er en del af rækken af Roskilde-mønter med dekorationsbåndet, men ikke længere typen med små ringe i båndet (se SJ18). I stedet ses kraftige prikker på forsiden og vinkler/halvcirkler med prikker på bagsiden. Denne type formodes at efterfølge typen med små ringe i dekorationsbåndet, og stilsiftet at repræsentere Knuds tiltræden som konge.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Hauberg henførte mønten til Ribe ud fra vægten og det gejstlige bagsidemotiv. Vægten er dog ikke lavere end, at det kan være en lettere sjællandsk mønt. Stilistisk lægger mønten sig tæt op ad Roskilde-mønterne med dekorationsbåndet langs randen, navnlig SJ23.

Fundspredningen antyder også, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 37 og 49.

SJ25.1

Reference Hbg. Knud VI, Roskilde 12

SJ25.1	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund	3	3	0,65-0,91-0,8

Forslået datering: 1188-1196 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Båndet langs møntens kant, der enten kunne have indskrift eller dekorationer, er væk. Dette har ellers karakteriseret Roskilde-mønterne siden Svend Grathes regeringstid. De langstrakte figurer med tydelige arme og hænder anvendes stadig. Mønten skal formodentlig placeres imellem typerne

med indskrift/dekorationsbånd og typerne med bystefigur, der ses imod slutningen af Knuds regeringstid. Den indgår i en serie af mønter, hvis indbyrdes kronologi ikke kan bestemmes nærmere. Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde. Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 52.

SJ25.2

Reference Hbg. Knud VI, Roskilde 13

SJ25.2	Sorø	Frederiksborg	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3	0,87-0,9

Forslået datering: 1188-1196 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Se SJ25.1 for nærmere om datering.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 52.

SJ25.3

Reference Hbg. Knud VI, Roskilde 14

SJ25.3	Sorø	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	1	5	0,64-0,84- 0,76

Forslået datering: 1188-1196 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Se SJ25.1 for nærmere om datering.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 52.

SJ26

Reference Hbg. Knud VI, Roskilde 16

SJ26	Frederiksborg	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	3	4	0,79-0,85- 0,82

Forslået datering: 1189-1202 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Motivet er ændret til bystefigurer uden dekorations/indskriftsbånd, men biskoppens velsignende højre hånd trækker tråde tilbage til SJ25 typerne. Den er muligvis den første af mønttyperne med bystefigurer uden dekorations/indskriftsbånd.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 53.

SJ27

Reference Hbg. Knud VI, Lund 6

SJ27	Tønder	Haderslev	Sorø	Frederiksborg	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	1	4	8	0,62,14-0,80

Forslået datering: 1189-1202 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Motivet er bystefigurer uden dekorations/indskriftsbånd. Bispehuen har hovedprydelse, pendativ, hvilket er et træk, der meget ofte ses på de foregående typer, mens de aldrig ses på de efterfølgende. Mønten dateres derfor forsigtigt til sidste del af Knud VI's regeringstid.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Hauberg henviste mønten til Lund ud fra ligheden med SK26 og SK27.

Umiddelbart synes der ikke at være meget lighed imellem de typer. Fundspredningen peger til gengæld ret tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 51.

SJ28

Reference Hbg. Valdemar Sej, Roskilde 18

SJ28	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	2	0,85-0,9

Forslået datering: 1191-1225 (Knud VI/Valdemar Sej). På møntens bagside læses P ved højre skulder af bispebysten. Mønten kan dateres til embedsperiode for enten biskop Peder Sunesen 1191-1214 eller Peder Jacobsen 1215-1225.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Henvisningen til biskop Peder Sunesen viser, at mønten er fra Roskilde.

Dette bekræftes af fundspredningen, om end der kun er to fund.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 56.

SJ29

Reference Hbg. Valdemar Sej, Roskilde 17

SJ29	Skanderborg	Sorø	Frederiksborg	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	5	8	0,82-0,88

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sej). På møntens forside læses W eller V ved siden af kongens hoved. Stilistisk må der være tale om Valdemar Sej, og mønten dateres derfor hans regeringstid. Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Den er del af en større serie mønter fra Roskilde, med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside, uden dekorations/indskriftsbånd langs mønterne kant. Motivernes attributter er placeret ved skuldrene i stedet for holdt i hænderne. Et træk der ligeledes kendes fra Lund-mønterne, og som her er gennemgående for Valdemar Sejrs senere mønter. Det er ikke muligt at adskille disse mønter ud fra skattefund. Et par af mønterne har henvisninger til biskopper bl.a. SJ28, men ellers er det meget svært stilistisk at adskille mønterne. Dog kan nævnes, at antallet af attributter mindskes til et enkelt scepter eller krumstav. Serien afsluttes med udmøntningen af Anno Domini mønten SJ42 fra 1234. Herefter ændrer mønterne markant motiv. Mønterne præsenteres efter Haubergs rækkefølge, uden at det dog skal tolkes som et udtryk for en streng kronologisk række.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 56.

SJ30

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 19

SJ30	Randers	Holbæk	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	København	I alt	Funddatering
Enkeltfund		1	2	2	1	1	7	1225-1230
Skattefund	1/1						1/1	

Vægt: 0,67-0,97-**0,74**

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten kendes i et enkelt eksemplar fra Grenåskatten. Skatten består af 37 forskellige mønttyper, hvoraf de 12 repræsenterer den gældende eller forrige årgang. Resten tolkes som ældre årgange, der af den ene eller anden grund ikke er blevet vekslet. Det er derfor tvivlsomt i hvor høj grad skatten kan bruges til at datere mønten. Navnlig når det er uden for dens cirkulationsområde. Den er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har både rigsæble og scepter. Biskoppen har krumstav. Det antyder, at den ligger i seriens ældre del.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 56.

SJ31

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 20

SJ31	Roskilde	Præstø	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	2	3	6	0,6-1,03- 0,82

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Den er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har både rigsæble og scepter. Biskoppen har krumstav og korsstav. Det antyder, at den ligger i seriens ældre del.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på både Lund og Roskilde som udmøntningssted. Ud fra ligheden med de andre Roskilde mønter, henføres den til Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 56.

SJ32

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 21

SJ32	Holbæk	Roskilde	Maribo	Halland	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	3	1	1	6	0,6-1,0- 0,84

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Den er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har både rigsæble og scepter. Biskoppen har krumstav og muligvis en bibel. Det antyder, at den ligger i seriens ældre del.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 56.

SJ33

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 22

SJ33	Århus	Sorø	Holbæk	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	Maribo	I alt	Funddatering
Enkeltfund	1	3	2	4	2	3	1	16	1202-1234
Skattefund				3/1				3/1	

Vægt: 0,84-1,02-**0,9**

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten kendes fra Tisvilde Hegn-skatten. Den er den eneste type i skatten, hvorfor skatten ikke kan hjælpe med dateringen af mønten. Den er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har scepter. Biskoppen har krumstav. Det antyder, at den ligger i seriens mellemste eller yngre del.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 56.

SJ34

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 23

SJ34	Holbæk	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	Maribo	Bornholm	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	3	1	2	1	9	0,55-0,85- 0,70

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Den er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har scepter. Biskoppen har krumstav. Det antyder, at den ligger i seriens mellemste eller yngre del. Over biskoppens skulder ses en halvmåne og en stjerne. Dette motiv går igen på SJ34-SJ36.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 56.

SJ35

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 24

SJ35	Roskilde	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	3	1	4	0,69-0,8

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Den er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har ingen attributter. Biskoppen har krumstav. Det antyder, at den ligger i seriens yngre del. Over biskoppens skulder ses en halvmåne og en stjerne. Dette motiv går igen på SJ34-SJ36.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 56.

SJ36

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 25

SJ36	Sorø	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	1	4	1	8	0,64-1,02-0,83

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Den er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har ingen attributter. Biskoppen har krumstav. Det antyder, at den ligger i seriens yngre del. Over biskoppens skulder ses en halvmåne og en stjerne. Dette motiv går igen på SJ34-SJ36.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 57.

SJ37

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Ribe 40

SJ37	Svendborg	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	Maribo	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	2	1	1	1	1	7	0,88-1,02-0,94

Forslået datering: 1202-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Den er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har scepter. Biskoppen har ingen attributter. Det antyder, at den ligger i seriens yngre del.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Hauberg henførte mønten til Ribe på baggrund af den tynde ring inden for perlekransen langs møntens kant. Fundspredningen peger dog tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 38 og 58.

SJ38

SJ38	Sorø	Frederiksborg	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	1	3	0,74

Forslået datering: 1202-1234. (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge og var ikke kendt af Hauberg. Den lægger sig i en større serie af mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har scepter th. og en lille ring med en kugle i tv. Biskoppen har ingen attributter men en lille ring med en kugle i på hver side af hovedet. De få attributter antyder, at mønten ligger i seriens yngre del.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Bendixen 1972, s. 62 note 71.

SJ39

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 26

SJ39	Sorø	Frederiksborg	Roskilde	Præstø	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	3	4	2	1	2	12	0,39-0,85-0,75

Forslået datering: 1225-1234 (Valdemar Sejr). På møntens forside læses V. På bagsiden læses N.

Forsideindskriften daterer mønten til Valdemar Sejrs regeringstid og bagsiden biskop Niels Stigsen, der var biskop fra 1225-1249. Mønten må være slået efter Niels Stigsen blev biskop men før Anno Domino mønten SJ42. Mønten er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har scepter. Biskoppen har ingen attributter. Sammen med henvisning til Niels Stigsen på møntens bagside viser det, at mønten ligger i seriens yngre del.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Henvisningen til biskop Niels Stigsen viser, at mønten er fra Roskilde. Dette bekræftes af fundspredningen.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 57.

SJ40.1

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 27

SJ40.1	Hjørring	Sorø	Roskilde	Præstø	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	2		2	1	5		0,42-0,87-
Skattefund		1/1			1/1	ca. 1290	0,68

Forslået datering: 1225-1234 (Valdemar Sejr). På møntens bagside læses henholdsvis N og I på hver side af biskoppens hoved. Bagsideindskriften daterer mønten til biskop Niels Stigsens embedsperiode 1225-1249. Mønten må være slået efter Niels Stigsen blev biskop men før Anno Domino mønten SJ42. Mønten er del af en større serie mønter fra Roskilde med henholdsvis kongelig og gejstlig bystefigurer på for- og bagside (se SJ29). Kongen har scepter. Biskoppen har ingen attributter. Sammen med henvisning til Niels Stigsen på møntens bagside viser det, at mønten ligger i seriens yngre del. Mønten optræder i en meget senere møntskat fra Fyrendal. Dog kun i et eksemplar ud af 4949 mønter.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Henvisningen til biskop Niels Stigsen viser, at mønten er fra Roskilde. Dette bekræftes af fundspredningen.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 57.

SJ40.2

Reference hbg. Valdemar Sejr, Slesvig 49

SJ40.2	Odense	Præstø	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	3	0,73

Forslået datering: 1225-1234 (Valdemar Sejr). På møntens bagside læses et I på venstre side af biskoppens hoved. Hauberg mente, at dette måtte henvise til den slesvigske biskop Johannes, der var biskop fra 1238-44. Dette virker dog højst usandsynligt set i lyset af, at der i hele Jylland på det tidspunkt kun blev udmøntet mønttypen JY109. Det er derfor usandsynligt, at den slesvigske biskop sideløbende med har slået sin egen mønt. Da fundspredningen samtidig peger på, at mønten er sjællandsk, virker dette endnu mere usandsynligt. I stedet kan der være tale om en henvisning til biskop Niels Stigsen, som på SJ40.1. Blot er

N'et ændret til et kors. Dette forslag bør naturligvis også tages med forbehold, men set i lyset af JY109's status og fundspredningen, vurderes det som mere sandsynligt, end at mønten er slået af den slesvigske biskop Johannes.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 40 og 59.

SJ41

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 10

SJ41	Vejle	Aalborg	Sorø	Frederiksborg	København	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	5	1	1	9	0,86-0,88

Forslået datering: 1230-1234 (Valdemar Sejr): Mønten er uden indskrifter og den er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Mønter har dekorationsbånd og konge- og bispehoved fremfor byste. Begge dele er træk, der stilistisk peger fremad i Valdemar Sejrs møntrække, om end der er tale om indskriftsbånd og ikke dekorationsbånd. Mønten placeres derfor forsigtigt i perioden op til Anno Domino mønten SJ42.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Den blev af Hauberg henført til Lund, hvor der også er flere mønter den deler lighedstræk med. Fundspredning peger dog entydigt på, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 55.

SJ42

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 12

SJ42	Vejle	Frederiksborg	København	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	1	5	0,61-0,86- 0,74

Forslået datering: 1234 (Valdemar Sejr). Mønten er unik i vesteuropæisk mønthistorie, idet den har påført årstal 1234. Der er længe blevet spekuleret i, hvad henvisningen til dette årstal kan betyde. Muligvis er forklaringen den simple, at man har ment, at talrækken 1-2-3-4 har haft særlig betydning, og derfor valgt at sætte det på mønten.

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Hauberg henviste mønten til Lund ud fra stilistiske træk. Fundspredningen peger på Roskilde som udmøntningssted. Kaaber har ud fra bogstavtyperne på mønten argumenteret for, at mønten både er blevet slået i Roskilde og Ribe.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 30 og 55. Rasmusson 1935. Lindahl 1963. Kaaber 1986, s. 224-228.

SJ43

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 30

Vægt: 0,92-0,93

Forslået datering: 1234-1241 (Valdemar Sejr). Mønten kendes ikke fra proveniensbestemte fund. På forsiden læses +WALDEMARVS : REX : D. På bagsiden læses +NICHOLHVS EPC. Henvisningen til Valdemar og biskop Niels daterer mønten til Valdemar Sejrs regeringstid, efter Niels Stigsen i 1225 var blevet biskop.

Mønten er af Kaaber foreslået udmøntet i efteråret 1234. Lindahl placerer den ligeledes i 1234 efter overdragelsen af møntretten i Ribe til kong Valdemar. Den lægger sig tæt op ad SJ42 dog med kronet kongehoved i stedet for blot krone på forsiden og bispehue på bagsiden ligesom SJ42

Møntstedtilskrivning: Roskilde. Henvisningen til biskop Niels Stigsen viser, at mønten er fra Roskilde.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 57. Lindahl 1963, s. 55. Kaaber 1986, s. 226-228.

SJ44

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 28

SJ44	Holbæk	Sorø	Roskilde	Maribo	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	4	4	1	11	0,87

Forslået datering: 1234-1241 (Valdemar Sejr). På forsiden læses +WALDEMARVS i indskriftsfeltet og REX på midten af mønten. På bagsiden læses +NICHOLAVS R i indskriftsfeltet og EPC på midten af mønten.

Henvísningen til Valdemar og biskop Niels daterer mønten til Valdemar Sejrs regeringstid, efter Niels Stigsen i 1225 var blevet biskop. Mønten er af Kaaber tolket som en videreførelse af og afløser for SJ42, som den minder meget om, men med kongeportrættet og bispehuen fjernet til fordel for beskrivelsen tekster; REX og EPC.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Henvísningen til biskop Niels Stigsen samt fundspredningen viser, at mønten er fra Roskilde.

Henvísninger: Hauberg 1906, s. 32 og 57. Kaaber 1986, s. 230.

SJ45

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Roskilde 29

SJ45	Ribe	Åbenrå	Haderslev	Vejle	Skanderborg	Randers	Viborg	Aalborg	Thisted	Hjørring
Enkeltfund	1	1	2		1	1	1	2	1	4
Skattefund				14/1						

SJ45	Odense	Svendborg	Holbæk	Sorø	Roskilde	Frederiksborg	København	Maribo	I alt	Funddat.
Enkeltfund	1	2	1	10	4	5	1	1	40	ca. 1234-1241
Skattefund		2/1							16/2	

Vægt: 0,57-1,21-0,96

Forslået datering: 1234-1241 (Valdemar Sejr). På forsiden læses WALDEMARVS REX i indskriftsfeltet og DAN på midten af mønten. På bagsiden læses +NICHOLAVS EPC i indskriftsfeltet og R på midten af mønten.

Mønten kendes i to varianter, hvor der på den sidste er placeret tre små prikker i en trekant i midterfeltet på både for- og bagside. Varianten markerer sandsynligvis en devaluering af mønten på 10%. Mønten er af Kaaber tolket som en videreførelse af og afløser for SJ44, som den minder meget om. Mønten er repræsenteret med to mønter i Svendborg (I) skatten sammen med syv eksemplarer af JY109.5, og med 14 eksemplarer i Bråskovgård-skatten sammen med bl.a. 177 eksemplarer af JY109.5. De to skattefund viser tydeligt de to typeres samtidighed, men samtidig også JY109.5 totale dominans som rigsmønt. Mønten var i brug indtil Valdemar Sejrs død.

Møntstedstilskrivning: Roskilde. Henvísningen til biskop Niels Stigsen viser, at mønten er fra Roskilde.

Fundspreddningen viser, at mønten er blevet anvendt i hele landet.

Henvísninger: Hauberg 1906, s. 32 og 57. Lindahl 1963. Kaaber 1986, s. 230-231. Posselt 1980, s. 49. DMS nr. 70 Svendborg (I) og nr. 73 Bråskovgård.

2.3.3: Skåne

SK13

Reference Hbg. Erik Emune, Lund 1

Møntpræger: ALWIN, PETER (Hauberg)

SK13	København	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		5	5	1134	0,71-1,08-
Skattefund	166/1		166/1		0,86

Forslået datering: 1134-1137 (Erik Emune). Forsiden læses ERIT REX + ECRI. Mønten findes i stort antal i Haraldsborg-skatten. Denne rummer også fire SK12 mønter fra anden halvdel af Niels' regeringstid. Det taler for, at den Erik der refereres til, er Erik Emune. Skattens nedlæggelse er ofte i litteraturen sammenkoblet med Haraldsborgs ødelæggelse i vinteren 1132-33. På det tidspunkt havde Erik ikke magten i Skåne, hvorfor man har foreslået, at mønten slet ikke er fra Lund, men i stedet Roskilde. Udover Haraldsborg-skatten er mønttypen dog kun fundet i Skåne, så dette tyder altså på, at den er fra Lund, og skatten nedgravet efter Eriks Sejr ved Fodevig og efter Haraldsborgs ødelæggelse. Ryttermotivet er også blev sammenkoblet med slaget ved Fodevig, hvor rytteri efter sigende blev anvendt første gang i Danmark. Udmøntningen af typen formodes at have været hele kongens regeringstid, da den er den eneste kendte type fra Lund.

Forslået møntstedstilskrivning: Lund. På en variant fra Haraldsborg-skatten ses ALWIN LVN uden kongens navn. Møntprægerens navne kendes ikke fra tidligere mønttyper. Fundspredningen bekræfter, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1900, s. 232. Galster 1955, s. 94-100. DMS nr. 43 Haraldsborg Slotsbanke. Poulsen 2016, s. 172.

SK14

Reference Hbg. Erik Lam, Lund 1

SK14	Skåne	I alt	Funddatering
Enkeltfund	10	10	efter 1137
Skattefund	40/1	40/1	

Forslået datering: 1137-1146 (Erik Lam). Forsiden læses ERICV RE + ECRI. Mønten kendes fra Åkesholm skatten, hvor den er den eneste type. ERICV RE kan således både være Erik Emune og Erik Lam. Bispemotivet på bagsiden kunne være en markering af Eskils udnævnelse til ærkebiskop i 1137, hvorfor den forsigtigt henføres til Erik Lams regeringstid. Udmøntningen af typen formodes at have været hele kongens regeringstid, da den er den eneste kendte type fra Lund.

Forslået møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen viser tydeligt, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1900, s. 179 nr. 179 Åkesholm og s. 233.

SK15

Reference Hbg. Valdemar den Store, Lund 2

SK15	Holbæk	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		1	10	11	Ca.1160	0,71-0,91-
Skattefund	2/1			2/1		0,81

Forslået datering: 1157-1162 (Valdemar den Store). Forsiden læses VVALDEMAR REX, bagsiden EZCHI ARCHIEPC. Kombinationen af Valdemar og Eskil placerer mønten i Valdemars regeringstid før Eskils død i 1177. Tilstedeværelsen i Vråbjerg-skatten dateret til ca. 1160 placerer mønten tidligt i Valdemars regeringstid. Formodentlig hans første mønt fra Lund. Galster foreslog, at der i indskriften på mønten gemte sig levn af teksten "ABSALON ARCHIEPS", og at mønten derfor skulle være slået igennem hele Valdemars regeringstid som den eneste Lund mønt. Af samme årsag flyttede han de to "stumme" typer SK16 og SK22 til Knud VI. Da det siden har vist sig, at flere af Roskilde-mønterne skal flyttes til Lund, holder denne teori dog ikke længere stik, da den forudsatte, at SK15 var den eneste Lund-mønt fra Valdemar den Store. Møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen og henvisningen til ærkebisen peger på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 44. Galster 1935 s. 270. DMS nr. 55 Vråbjerg Bakke.

SK16

Reference Hbg. Valdemar den Store, Lund 4

SK16	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	3	7	10	efter 1157	0,52-1,02-
Skattefund		1/1	1/1		0,82

Forslået datering: 1162-1167 (Valdemar den Store). Mønten kendes fra Lund, kv. Ugglan-skatten, hvor den er den mønttype med færrest eksemplarer i forhold til SK17 og SK18. Den er ikke repræsenteret i Tikøb-skatten, hvor begge de to andre typer findes.

Møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 45. Carelli 2005, s. 96.

SK17

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 5

SK17	Frederiksborg	Halland	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		1	11	12	efter 1157/før 1182	0,43-0,97-
Skattefund	1/1		8/1	9/2		0,70

Forslået datering: 1167-1172 (Valdemar den Store). Forsiden læses VVALDEMAR REX. Kongenavnet angiver en henførelse til Valdemars regeringstid. Mønten kendes fra Lund, kv. Ugglan-skatten fra Skåne, hvor den er den mønttype med flest eksemplarer i forhold til SK16 og SK18. Den er til gengæld kun repræsenteret med ét eksemplar i Tikøb-skatten mod 72 af SK18. Typen tolkes derfor som yngre end SK16 men ældre end SK18.

Møntstedstilskrivning: Lund. Mønten er af Hauberg henført til Roskilde. Fundspredningen peger dog tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 45. DMS nr. 57 Tikøb Kirkegård. Carelli 2005, s. 96. Palm 2002, s. 6.

SK18

Reference Hbg. Valdemar den Store, Roskilde 10

SK18	Frederiksborg	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund		4	25	29	efter 1182, efter 1157/før 1182	0,47-0,88-
Skattefund	72/1		4/2	76/3		0,66

Forslået datering: 1172-1177 (Valdemar den Store). Mønten kendes fra flere skattefund. I forhold til SK16 og SK17 vurderes den til at være yngst ud fra sin dominans i Tikøb skatten. I den lille skat fra Dalby Kirkegård er den fundet sammen med den noget yngre SK20 type, hvilket yderligere taler for, at typen er yngre end SK16 og SK17.

Møntstedstilskrivning: Lund. Mønten er af Hauberg henført til Roskilde. I Stora Kyrkgatan i Lund er fundet et vægtlod præget med møntens for- og bagsidemotiv. Vægtloddet formodes at have været anvendt i møntsmedjen, der lå ikke langt fra fundstedet i Laurentius kvarterets sydlige del. Mønten må altså stamme fra Lund. Fundspredningen peger også tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 45. DMS nr. 57 Tikøb Kirkegård. Carelli 2005, s. 96. Persson 1935, s. 233. Palm 2002, s. 6. Moesgaard, 2015.

SK19.1

Reference Hbg. Valdemar den Store, Lund 1

SK19.1	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	8	9	efter 1157	0,61-0,85-
Skattefund		3/1	3/1		0,77

Forslået datering: 1177-1182 (Valdemar den Store). Forsiden læses VVALDEMAR. Kongenavnet angiver en henførelse til Valdemars regeringstid. Hauberg placerede mønten som Valdemars første Lundtype, idet den var identisk med SK19.2 med undtagelse af navnet IKVNVN (KANVT). Denne henførte han til Knud V, idet han tolkede bagsidemotivet på SK10 som et alter med sidefløje magen til SK19.1 og SK19.2, og indskriften som Oluf, Harald Kesjas søn, der en kort årrække (1140-1143) udråbte sig selv som konge i Skåne. SK10 er dog slået af Kong Niels og bagsiden viser en skematisk borg. Hauberg mente også, at man allerede under Valdemar den Store begyndte at udelade at sætte regentnavne på mønterne. Dette er heller ikke korrekt. De meget ensartede typer fra de to regenter forklarede Hauberg ved deres fælles regering i perioden 1154-1157.

Da Haubergs argumenter for at datere mønten til midten af 1100-tallet er bortfaldet, kan mønten ligeså vel være slået i Valdemar den Stores og Knud VI's fælles regeringsår fra Knud kroning i Ringsted i 1170 til Valdemars død i 1182. Dette er i forfatterens optik langt mere sandsynligt, hvorfor mønttypen flyttes fra begyndelsen af Valdemars regeringstid til slutningen af den.

Møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 44. Galster 1935 s. 269. Poulsen 2016, s. 170. Carelli 2005, s. 96.

SK19.2

Reference Hbg. Knud V, Lund 1

SK19.2	Skåne	I alt
Enkeltfund	2	2

Forslået datering: 1177-1182 (Knud VI). Forsiden læses IKVNVN (KANVT). Kongenavnet angiver en henførelse til Knuds regeringstid. Mønten dateres til tiden efter Knud, som barn blev kronet i Ringsted i 1170, men før Valdemar døde i 1182 (se SK19.1). De få fund kunne tyde på, at mønten ikke har cirkuleret i så stort antal eller så længe som SK19.1.

Møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen peger på, at mønten ligesom SK19.1 er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 43. Galster 1935 s. 269. Poulsen 2016, s. 170.

SK20

Reference Hbg. Knud V, Roskilde 2

SK20	Sorø	København	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1	4	5	11		0,5-0,9- 0,74
Skattefund				1/1	1/1	efter 1182	

Forslået datering: 1182-1184 (Knud VI). Forsiden læses KTAVNV (KANVT). Kongenavnet angiver en henførelse til Knuds regeringstid. Hauberg henførte mønten til Knud V ud fra kronens og bispehuens form samt hans argument om, at man under Valdemar den Store holdt op med at bruge regentnavne på mønterne. Disse argumenter har dog vist sig ukorrekte, og ud fra tilstedeværelsen af mønten i Dalby skatten sammen SK18 placeres den først i Knuds regeringstid. Med 8-10 mønttyper fra Knuds regeringstid giver det en funktionstid på 2-3 år pr. mønttype.

Møntstedstilskrivning: Lund. Mønten er af Hauberg henført til Roskilde. Fundspredningen peger dog tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 31 og 43. Galster 1935 s. 270. Palm 2002, s. 5.

SK21

Reference Hbg. Valdemar den Store, Lund 3

SK21	Svendborg	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	2	2	5	9		0,6-0,92-
Skattefund			14/1	14/1	efter 1182	0,81

Forslået datering: 1184-1186 (Knud VI). Hauberg henførte mønten til Valdemar den Store ud fra den kløvede bispehues form. Da SK19.1 er Valdemar den Stores sidste mønt rykkes SK21 i stedet til Knud VI. Med de forbehold der har vist sig at være ved typologiske dateringer, må mønten også siges at ligge meget langt fra Valdemar Sejrs mønter. Mønten er fundet sammen med 40 SK22 mønter i skatten fra Lund Domkirke. De to typer må således have efterfulgt hinanden med SK22 som den yngste. Til trods for de forbehold man må tage ved Haubergs typologiske dateringer, er den kløvede bispehue et træk, der hovedsageligt karakteriserer de ældre mønttyper. Mønten placeres derfor tidligt i Knuds regeringstid, muligvis som hans første efter han selvstændigt regerede landet.

Møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 44. Carelli 2005, s. 97.

SK22

Reference Hbg. Knud VI, Lund 1

SK22	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	8	9	17		0,51-1,02-
Skattefund		40/1	40/1	efter 1182	0,81

Forslået datering: 1186-1188 (Knud VI). Mønten er fundet sammen med 14 SK21 mønter i skatten fra Lund Domkirke. De to typer må således have efterfulgt hinanden med SK22 som den yngste, da den er den mest talrige type i skatten.

Møntstedtilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 51. Carelli 2005, s. 97.

SK23

Reference Hbg. Knud VI, Lund 9

SK23	Roskilde	Bornholm	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	4	6	14	24	0,43-1,09-0,71

Forslået datering: 1188-1202 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Brugen af murværk på bagsiden er den samme som på SK22's forside. Mønten henføres derfor til Knud VI's regeringstid. Hvornår i hans regeringstid den skal placeres kan derimod ikke fastslås, hvorfor den gives en dateringstid, der dækker den resterende del af hans regeringstid. Den er del af en serie af tre mønter, SK24 og SK25, der alle viser helgener på bagsiden. Den indbyrdes rækkefølge af disse tre mønter kan ikke bestemmes nærmere.

Møntstedtilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 52.

SK24

Reference Hbg. Knud VI, Lund 2

SK24	Frederiksborg	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	4	6	15	25		0,63-0,85-
Skattefund		1/1		1/1	efter 1202	0,74

Forslået datering: 1188-1202 (Knud VI). Mønten er fundet i et lille skattefund sammen med en SK35 mønt, der formodentlig er slået af Valdemar Sej. Dette kunne antyde, at mønten skal placeres i slutningen af Knud VI's regeringstid, om end grundlaget er meget tyndt. Den er del af en serie af tre mønter, SK23 og SK25, der alle viser helgener på bagsiden. Den indbyrdes rækkefølge af disse tre mønter kan ikke bestemmes nærmere.

Møntstedtilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 51. DMS nr. 63 Rønne (I).

SK25

Reference Hbg. Knud VI, Lund 8

SK25	Bornholm	Halland	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	7		20	27		0,61-0,88-
Skattefund	40/1	34/1		74/2	ca. 1182-1202	0,72

Forslået datering: 1188-1202 (Knud VI). Mønten optræder i to skattefund, hvor den i begge tilfælde er den eneste type i skatten. De kan således ikke bruges til datering af mønten. Den er del af en serie af tre mønter, SK23 og SK24, der alle viser helgener på bagsiden. Helgenens hoved og glorie er magen til SK23. Han er udstyret med en rist, som er Skt. Laurentius attribut. Skt. Laurentius er skytshelgen for Lund. Møntstedtilskrivning: Lund. Afbildningen af Skt. Laurentius samt fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 52. DMS nr. 62 Rø Kirkegård (I). SML, Laholms Landsförsamling 183a-b.

SK26

Reference Hbg. Knud VI, Lund 4 og 5

SK26	Roskilde	Frederiksborg	Bornholm	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	9	6	17	0,73-0,85-0,78

Forslået datering: 1188-1202 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Kongekronens form og navnlig udsmykning med midtcirkel flankeret af to prikker ligner SK23, mens bispehuens form er meget lig SK22. Mønten henføres derfor til Knud VI's regeringstid. Hvornår i hans regeringstid den skal placeres kan derimod ikke fastslås, hvorfor den gives en dateringstid, der dækker den resterende del af hans regeringstid.

Møntstedtilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 51.

SK27

Reference Hbg. Knud VI, Lund 3

SK27	Bornholm	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	4	8	12	0,67-0,81-0,76

Forslået datering: 1188-1202 (Knud VI). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Placeringen af kongehovedet i en sekskantet stjerne og biskoppen i en forkant er uden forbilleder. Kongekronens form og bispehuens form er meget lig SK26. Mønten henføres derfor forsigtigt til Knud VI's regeringstid. Hvornår i hans regeringstid den skal placeres kan derimod ikke fastslås, hvorfor den gives en dateringstid, der dækker den resterende del af hans regeringstid.

Møntstedtilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 51.

SK28

Reference Hbg. Knud VI, Lund 7

SK28	Hjørring	Holbæk	Roskilde	Bornholm	Halland	Skåne	I alt	Funddatering
Enkeltfund	1	1	1	6	1	2	12	
Skattefund				1/1			1/1	1280-1285

Vægt: 0,7-0,94-**0,77**

Forslået datering: 1188-1202 (Knud VI). Mønten er fundet i ét eksemplar i Skriversgade-skatten fra 1280-1285. Typologisk henføres den til tiden omkring 1200. Vedhænet på bispehuen ses på stort set alle mønttyper henført til Knud VI, mens det aldrig figurerer på Valdemar Sejrs mønter. Mønten henføres derfor til Knud VI's regeringstid. Mønten var ved nedlægningen af Skriversgade-skatten meget gammel, så det er begrænset, hvilken betydning det har i forhold til placeringen af mønten Knud VI's regeringsperiode. Den gives derfor en dateringstid, der dækker den resterende del af hans regeringstid

Møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 51. DMS nr. 96 Skriversgade.

SK29

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 1

SK29	Holbæk	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	6	7	0,58-0,94- 0,76

Forslået datering: 1202-1223 (Valdemar Sejr). På møntens forside læses VV – AL. På bagsiden læses ANDREA. Forsideindskriften daterer mønten til Valdemar Sejrs regeringstid og bagsiden ærkebiskop Andreas Sunesen, der var ærkebiskop fra 1202-1223. Den meget tydelig markering af ærkebiskoppens navn kan muligvis sættes i forbindelse med hans indsættelse som ærkebiskop, og derfor være Valdemar Sejrs tidligste Lund mønt.

Møntstedstilskrivning: Lund. Andreas Sunesen var biskop i Roskilde indtil Absalons død, hvorfor mønten også kunne være sjællandsk. Fundspredningen peger dog tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 54.

SK30.1

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 3

SK30.1	Ålborg	Randers	Roskilde	Præstø	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1		1	1	3	8	14		0,43-0,99-
Skattefund		1/1					1/1	1225-1230	0,70

Forslået datering: 1202-1223 (Valdemar Sejr). Mønten minder på flere måder om SK29, navnlig krone og bispehue. Placeringen af attributterne i tydeligt markerede hænder frem for ud for skuldrene er et træk, der synes at karakterisere Valdemar Sejrs tidligere Lund mønter. Den henføres derfor til Andreas Sunesens embedstid. Der findes tre varianter af denne mønt. Den indbyrdes rækkefølge af disse tre mønter kan ikke bestemmes nærmere. Fundet af SK30.1 i Grenåskatten kunne antyde, at mønten er en senere version, men der er tale om en mønt fundet uden for sit cirkulationsområde og i kun ét eksemplar. Der er derfor tvivlsomt, hvor meget vægt man bør lægge på tilstedeværelsen af mønten i Grenåskatten.

Møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 54. DMS nr. 66 Grenå (I), Ågade.

SK30.2

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 2

SK30.2	Skåne	I alt
Enkeltfund	1	1

Forslået datering: 1202-1223 (Valdemar Sejr). Mønten henføres til Andreas Sunesens embedstid (se forklaring SK30.1).

Møntstedtilskrivning: Lund. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Skånelandene, om end materialet er yderst spinkelt.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 54.

SK30.3

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Slesvig 45

SK30.3	Randers	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	8	9	0,78-1,07-0,87

Forslået datering: 1202-1223 (Valdemar Sejr). Mønten minder på flere måder om SK29, delvist krone og bispehue. Navnlig placeringen af attributterne i tydeligt markerede hænder frem for ud for skuldrene er et træk, der synes at karakterisere Valdemar Sejrs tidligere Lund mønter. Den henføres derfor til Andreas Sunesens embedstid sammen med de øvrige SK31 mønter.

Møntstedtilskrivning: Lund. Mønten blev af Hauberg henvist til Slesvig ud fra den lille ring, der ligger inden for perlerækken langs kanten. Et træk, som han mente stammer fra Slesvig. Dette har dog i flere tilfælde vist sig at være forkert, og fundspredningen for denne mønt peger også tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 40 og 59. Palm 2002, s. 7.

SK31

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 6

SK31	Ålborg	Maribo	Sorø	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	1	1	4	0,7-0,9-0,79

Forslået datering: 1223-1224 (Valdemar Sejr). På møntens bagside læses P og E på hver side af bispebysten. På brystet på bagsiden læses LV. Indskriften daterer mønten til ærkebiskop Peder Saxesens embedsperiode fra 1223-1228. Den er del af en serie på tre mønter, SK31, SK32 og SK33, der bærer inskriptionen PE og/eller LV på de samme steder. Med en embedsperiode på seks år passer det med, at mønterne er blevet udskiftet hvert andet år, som under Knud VI. Kongefiguren holder sværdet i en tydeligt markeret hånd, hvilket kunne tyde på, at mønten var den ældste i serien.

Møntstedtilskrivning: Lund. Henvisningen til ærkebiskop Peder Saxesen samt indskriften LV viser, at mønten er fra Lund. Fundspredningen kan ikke bruges.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 55.

SK32

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 7

SK32	Præstø	Roskilde	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	0,71

Forslået datering: 1225-1226 (Valdemar Sejr). På møntens bagside læses LV på brystet på samme måde som på SK31. Mønten dateres derfor også til ærkebiskop Peder Saxesens embedsperiode fra 1223-1228. Se beskrivelse SK31. På mønten holdes attributterne ikke længere i tydeligt markerede hænder. De er dog fortsat placeret foran bystens bryst. Mønten placeres derfor som nummer to i serien.

Møntstedstilskrivning: Lund. Indskriften LV viser, at mønten er fra Lund ligesom ligheden til SK31 og SK33. Fundspredningen peger til gengæld på Sjælland som udmøntningssted. Der er i dette tilfælde blevet lagt mest vægt på indskrift og typologiske træk. Navnlig set i lyset af, at fundspredningen kun baseres på to proveniensbestemte mønter.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 55.

SK33

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 8

SK33	Roskilde	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	12	13	0,46-0,87-0,69

Forslået datering: 1227-1228 (Valdemar Sejr). På møntens bagside læses P og E på hver side af bispebysten. Mønten dateres derfor til ærkebiskop Peder Saxesens embedsperiode fra 1223-1228. Se beskrivelse SK31. Attributterne på mønten er placeret ved skuldrene og bliver ikke længere holdt i hænderne, hvilket kunne tyde på, at mønten var den yngste i serien.

Møntstedstilskrivning: Lund. Henvisningen til ærkebiskop Peder Saxesen viser, at mønten er fra Lund. Dette bekræftes tydeligt af fundspredningen.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 55.

SK34

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 9

SK34	Bornholm	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	5	4	9	0,46-0,98-0,73

Forslået datering: 1228-1234 (Valdemar Sejr). På møntens forside læses V – A. På bagsiden læses V – A (Ufo Archiepiscopus). Forsideindskriften daterer mønten til Valdemar Sejrs regeringstid og bagsiden ærkebiskop Uffe Thrugotsen, der var ærkebiskop fra 1228-1252. Mønten minder om SK29 og kan ligeledes muligvis sættes i forbindelse med Uffe Thrugotsens indsættelse som ærkebiskop.

Møntstedstilskrivning: Lund. Henvisningen til ærkebiskop Uffe Thrugotsens viser, at mønten er fra Lund. Dette bekræftes tydeligt af fundspredningen.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 55.

SK35

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 4

SK35	Bornholm	Halland	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	5		
Skattefund	1/1			1/1	efter 1202	0,87-0,94

Forslået datering: 1227-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er fundet i et lille skattefund sammen med en SK24 mønt, der formodentlig er slået af Knud VI. Dette kunne antyde, at mønten skal placeres i begyndelsen af Valdemar Sejrs regeringstid, men møntens motiv tyder på en datering omkring midten. Det drejer sig navnlig om møntens attributter, der er placeret ved skuldrene i stedet for holdt i hænderne. Dette er et træk der karakteriserer Valdemar Sejrs senere mønter fra den sidste af mønterne fra Peder Saxesens embedsperiode. Fire andre mønttyper er på samme baggrund dateret til samme periode. Frekvensen af møntvekslinger ser således ud til at være stigende i slutningen af 1220'ernes Skåne. Den indbyrdes rækkefølge af disse fem mønter kan ikke bestemmes nærmere.

Møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 54. DMS nr. 63 Rønne (I).

SK36

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Slesvig 46

SK36	Frederiksborg	Bornholm	Halland	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	2	5	10	18	0,42-0,91-0,64

Forslået datering: 1227-1234 (Valdemar Sejr). Som ved SK35 er mønten dateret til slutningen af 1220'erne eller første halvdel af 1230'erne ud fra attributternes placering ved skuldrene i stedet for holdt i hænderne. Se SK35 for nærmere beskrivelse.

Møntstedstilskrivning: Lund. Mønten blev af Hauberg henvist til Slesvig, ud fra den lille ring, der ligger inden for perlerækken langs kanten. Et træk, som han mente stammer fra Slesvig. Dette har dog i flere tilfælde vist sig at være forkert (se også SK30.3), og fundspredningen for denne mønt peger også tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 40 og 59. Palm 2002, s. 7.

SK37

Reference Hbg. Knud VI, Roskilde 15

SK37	Roskilde	Frederiksborg	Bornholm	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	2	3	1	5	11	0,57-0,86-0,74

Forslået datering: 1227-1234 (Valdemar Sejr). Som ved SK35 er mønten dateret til slutningen af 1220'erne eller første halvdel af 1230'erne ud fra attributternes placering ved skuldrene i stedet for holdt i hænderne. Se SK35 for nærmere beskrivelse.

Møntstedstilskrivning: Lund. Hauberg henviste mønten til Roskilde, idet motivet med konge- og biskopbyste her er næsten enerådende. Fundspredningen antyder dog, at mønten er fra Skånelandene, om end materialet er noget spinkelt.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 32 og 52.

SK38

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 5

SK38	Frederiksborg	Bornholm	Halland	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	4	8	0,82-0,95

Forslået datering: 1227-1234 (Valdemar Sejr). Som ved SK35 er mønten dateret til slutningen af 1220'erne eller første halvdel af 1230'erne ud fra attributternes placering ved skuldrene i stedet for holdt i hænderne. Se SK35 for nærmere beskrivelse. I modsætning til de andre mønter har denne mønt afbilledet en helgen på bagsiden ligesom SK23-SK25. Det kan således ikke afvises, at mønten skulle være noget ældre, men motivets lidt grovere stil passer bedre til denne periode end slutningen af 1100-tallet. Dateringen må dog betegnes som noget usikker.

Møntstedtilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 54.

SK39

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 15

SK39	Sorø	Frederiksborg	Roskilde	Bornholm	Skåne	I alt	Funddatering	Vægt
Enkeltfund	1	3	3		10	17		0,77-1,19-
Skattefund				1/1		1/1	1280-1285	0,89

Forslået datering: 1227-1234 (Valdemar Sejr). Som ved SK35 er mønten dateret til slutningen af 1220'erne eller første halvdel af 1230'erne ud fra attributternes placering ved skuldrene i stedet for holdt i hænderne. Se SK35 for nærmere beskrivelse. Mønten er meget grov i sin udførelse. Hauberg mente, at flere af de sjællandske fund var efterligninger eller forfalskninger. Mønten er fundet i ét eksemplar i Skrivergade-skatten fra 1280-1285. Mønten var ved nedlægningen af Skrivergade-skatten meget gammel, så det er begrænset, hvilken betydning det har i forhold til placeringen af mønten i Valdemar Sejrs regeringsperiode. Møntstedtilskrivning: Lund. Fundspredningen peger på, at mønten er fra Skånelandene. Det fremgår dog også ganske tydeligt, at den har cirkuleret på Sjælland.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 30 og 55. DMS nr. 96 Skrivergade.

SK40

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 16

SK40	Holbæk	Maribo	Bornholm	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	2	16	20	0,48-0,89-0,7

Forslået datering: 1227-1234 (Valdemar Sejr). Mønten er aldrig registreret i skattefund eller lignende præcist daterbare sammenhænge. Den følger de foregående typers motivvalg med konge- og bispebyste men er anderledes, idet der igen ses attributter holdt i hånden som på tidligere mønter. Den er placeret her sent i Valdemar Sejrs regeringstid på grund af den specielle, og ikke tidligere set, krone med liljer foroven. Denne kronetype kendes fra Roskilde-mønten SJ43, der dateres til 1234. Den må være yngre end SK41 men ikke meget. Der er naturligvis tale om en datering baseret alene på kronens form, hvilket som altid skal tages med store forbehold.

Møntstedtilskrivning: Lund. Fundspredningen peger tydeligt på, at mønten er fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 30 og 56. Kaaber 1986, s. 227.

SK41

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 11

SK41	Frederiksborg	Bornholm	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	16	18	0,45-0,87- 0,76
Skattefund			2/1	2/1	

Forslået datering: 1234 (Valdemar Sejr). På møntens forside læses V – V. På bagsiden læses VFO.

Forsideindskriften daterer mønten til Valdemar Sejrs regeringstid og bagsiden ærkebiskop Uffe Thrugotsen, der var ærkebiskop fra 1228-1252. Der ses et markant skift i symbolvalget i forhold til de tidligere mønter fra Lund. Dette er sammenfaldene med SJ42, den såkaldte ANNO DOMINI mønt, med årstallet 1234. De to mønter deler flere stilelementer, og det er blevet foreslået, at de to mønters motiver er blevet udarbejdet i tæt samarbejde.

Møntstedstilskrivning: Lund. Henvisningen til ærkebiskop Uffe Thrugotsens viser, at mønten er fra Lund.

Dette bekræftes tydeligt af fundspredningen.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 29 og 55. Kaaber 1986 s. 224-225

SK42

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 13

SK42	Bornholm	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	2	3	0,89-0,93

Forslået datering: 1234-1241 (Valdemar Sejr). På møntens forside læses WALDEMAR REX. På bagsiden læses VFO ARC. Forsideindskriften daterer mønten til Valdemar Sejrs regeringstid og bagsiden ærkebiskop Uffe Thrugotsen, der var ærkebiskop fra 1228-1252. Som ved SK41 er motivvalget markant anderledes end de forrige typer fra Skåne. Mønten er blevet forslået som et skånsk modsvar til rigsmønten JY109.

Møntstedstilskrivning: Lund. Henvisningen til ærkebiskop Uffe Thrugotsens viser, at mønten er fra Lund.

Dette bekræftes af fundspredningen.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 30 og 55. Kaaber 1986 s. 224.

SK43

Reference Hbg. Valdemar Sejr, Lund 14

SK43	Holbæk	København	Bornholm	Skåne	I alt	Vægt
Enkeltfund	1	1	3	9	14	0,49-1,01- 0,82

Forslået datering: 1234-1241 (Valdemar Sejr). På møntens forside læses WALDEMAR REX. På bagsiden ses en kirkegavl med korsspir flankeret af to tårne. Forestiller Lund Domkirke. Indskriften WALDEMAR REX er identisk med SK42, og bogstavtyperne er ligeledes ens. På trods af det anderledes motivvalg, synes mønten nært beslægtet med SK42.

Møntstedstilskrivning: Lund. Fundspredningen viser tydeligt, at mønten stammer fra Skånelandene.

Henvisninger: Hauberg 1906, s. 30 og 55. Kaaber 1986 s. 224.

2.4: Sammenfatning

I Haubergs publicerede materiale for perioden 1134-1241 udskilles der 186 mønttyper (Hauberg 1900 og 1906). Ovenfor er præsenteret 234 mønttyper og undertyper for samme periode. Det er en forøgelse på 25%. Forøgelsen er langt størst i Jylland, hvor Grenåskatten alene står for 26 nye mønttyper. Det er tankevækkende, at alle nye mønttyper på nær én sjællandsk er jyske. Ses der på spredningen af kirkeundersøgelser, der har været en stor bidragsyder, hvad nye mønttyper angår, så kan dette ikke forklare den skæve fordeling. Undersøgelserne fordeler sig jævnt over hele landet i stort set samme mønster som kirkernes almindelige udbredelse (Rensbro 2007, s. 47). Det samme gælder for Skånelandene, hvor mange kirkeundersøgelser ligeledes er blevet gennemført. Ud over det store antal nye mønttyper fra Grenåskatten kan forklaringen på de nye jyske mønttypers overrepræsentation i fundmaterialet derfor næsten kun søges i de tilsvarende mange jyske udmøntningsteder.

Med mere end 100 år mellem denne opdatering og Haubergs arbejde kan det konkluderes, at materialeforøgelsen i høj grad har bidraget til, at de enkelte mønttypers geografiske placering i dag fremstår langt mere sikkert end på Haubergs tid. Desværre har de kronologiske bestemmelser fortsat vist sig at være delvist afhængige af tolkningen af stilistiske træk og enkeltbogstaver på mønterne. Denne afhængighed er forsøgt håndteret ved, i forbindelse med typebeskrivelserne, at oplyse på hvilke grundlag den enkelte mønt er bestemt, ligesom problematikkerne omkring det er beskrevet i afhandlingens metodeafsnit.

3: Analyse af Danmarks monetariseringsproces

Nedenfor præsenteres analysen af Danmarks monetariseringsproces baseret på den samlede opdaterede møntrække. Som nævnt i indledningen er det dette afsnit, der udgør kernen i analysen af monetariseringen af Danmark i perioden 1074-1241.

Afsnittet indledes med en gennemgang af forskningshistorien samt en beskrivelse af den valgte analysemetode. Selve analysen af monetariseringsprocessen er anlagt bredt. Indledningsvist fokuseres på de administrative tiltag, som kongemagten gennemførte igennem den undersøgte periode. Dette inkluderer landsdelsmønt, monopolmønt, renovatio monetae og Valdemar Sejrs rigsmønt. Da det er et centralt afsæt for afhandlingen, at det var kongemagten, der stod bag indførelsen af mønt i Danmark, er denne del af analysen meget væsentlig, idet den viser kongemagtens motiver.

Efterfølgende præsenteres en analyse af tabsfrekvensen og en fundspredningsanalyse. En vigtig forudsætning for at kunne analysere tabsfrekvensen er at bestemme mønternes cirkulationstid. Følgelig indledes dette underkapitel af analyseafsnittet med en grundig gennemgang af den valgte metode til at bestemme denne. Igennem den efterfølgende analyse af tabsfrekvensen og fundspredningsanalysen gøres det tydeligt, i hvor høj grad mønt indgik i transaktioner og i hvilke dele af samfundet. Det viser i hvor høj grad kongemagten havde succes med, at få befolkningen til at anvende kongens mønt, og hvordan udviklingen af dette forløb.

Afslutningsvis drages konklusionerne fra de mange delanalyser sammen i en overordnet konklusion. Ved således at anskue monetariseringsprocessen bredt bliver det muligt at bestemme dens udviklingsforløb igennem den behandlede periode helt fra beslutningsniveauet hos kongemagten til de daglige transaktioner hos den almindelig befolkning.

3.1. Forskningshistorie

Den numismatiske forskning har længe koncentreret sig om kronologiske og geografiske studier og økonomisk historie er ikke blevet prioriteret eller blev overladt til historikere ud fra den opfattelse, at arbejdet med ordningen af møntmaterialet burde gå forud for egentlige mønthistoriske studier. Som nævnt ovenfor har denne forskning i høj grad koncentreret sig om studier af skattefund. I anden halvdel af det 20. århundrede blev enkeltfundne mønter i stigende grad relevante i takt med at flere og flere registreredes. Dette skete som følge af forbedret udgravningsteknik ved arkæologiske undersøgelser, et meget stort antal udgravninger i de middelalderlige kirker tilknyttet deres istandsættelse samt udbredelsen af metaldetektoren til private aktører. Det stod tidligt klart, at enkeltfund udgør en meget væsentlig kilde med stort potentiale i forhold til studier af fortidens møntomløb. I takt med denne erkendelse tiltog også interessen for studier af den økonomiske historie blandt numismatikere samt historikernes mulighed for at inddrage mønter i deres undersøgelser.

Studier af enkeltfundne mønter og i særdeleshed deres anvendelsesmuligheder i undersøgelser af møntcirkulationen blev ført frem af engelske numismatikere, der indledningsvist anvendte dem i arbejdet med romerske mønter. Ved et seminar afholdt i 1973 blev grundlæggende problemstillinger omkring materialet diskuteret (Casey, John & Richard Reece, 1974). Af indlæggene fremgår det tydeligt, at den indledende fokus var på det romerske materiale, men blandt andet Michael Metcalf og S. E. Rigold deltog også med indlæg om mønter fra den angelsaksiske periode. Få år efter publicerede Rigold sit studie af enkeltfundne mønter fra England i perioden 973-1561 (Rigold 1977). Her argumenterede han for vigtigheden af inddragelsen mønternes fundkontekst i studier af møntcirkulationen. Metcalf videreførte

ligeledes disse studier i et stort værk om angelsaksiske og normanniske møntfund i England fra 973-1086 (Metcalf 1998). Igennem 39 forud opstillede spørgsmål beskriver han udviklingen af møntbrug i England.

Det gennemgående metodevalg i de ovenfor nævnte publikationer er kvantitative studier og brug af statistiske modeller. Der blev dog tidligt sat spørgsmålstejn ved de enkeltfundne mønters formodede repræsentativitet. Ved et symposium i MARC (Medieval Archaeology Research Group) med titlen *Coins and Archaeology* deltog Mark Blackburn med et indlæg om, hvilke faktorer der påvirker antallet af møntfund fra en arkæologisk udgravning (Blackburn 1989). Blackburn, der tillægger enkeltfund stor udsagnsværdi, ønsker en opkvalificering af analysematerialet, så det ikke anvendes for ukritisk. Et meget væsentligt punkt ved MARC symposiet var, at både arkæologer og numismatikere deltog, hvilket var medvirkende til et øget samarbejde imellem disse to faggrupper i årene frem. Blackburn førte efterfølgende sine tanker ud i praksis igennem en analyse af møntcirkulationen i den tidlige middelalders Tyskland (Blackburn 1993).

Som anført ovenfor kom metaldetektoren til at spille en stor rolle for væksten af møntfund og i særdeleshed enkeltfund. I England, som i Danmark, er privatbrug af metaldetektorer tilladt, og brugen af metaldetektorer fik tidligt meget stor popularitet med voldsomme følger for fundmassen. Denne generhvervelsesmetode har stor betydning for fundsammensætningen, som påpeget af Christopher Dyer (Dyer 1998).

I dansk forskning blev studier af møntcirkulationen baseret på enkeltfund tidligt taget i anvendelse af historikeren Bjørn Poulsen (Poulsen 1979). Poulsen var ligeledes hurtig til at anerkende betydningen af metaldetektoren for studier af de økonomiske forhold på landet (Poulsen 1985). Arbejdet med enkeltfundne mønter fik i 1990'erne betydelig øget fokus igennem Keld Grinder-Hansens ph.d. afhandling om møntcirkulationen i Danmark i perioden 1241-1340 (Grinder-Hansen 2000). Grinder-Hansen gør i udbredt grad brug af metoder udviklet af engelske numismatikere til analysen af det meget store møntmateriale fra perioden. Supplerende metodiske artikler blev ligeledes udgivet i forbindelse med afhandlingens udarbejdelse (Grinder-Hansen 1994a og 1994b). Af stor betydning for den danske forskning i enkeltfundne mønter er Jens Christian Moesgaard. Fra 1990'erne og frem har Moesgaard udgivet en stribe artikler om anvendelsesmulighederne og de metodiske udfordringer ved brugen af enkeltfundne mønter. Ved *6th Nordic Numismatic Symposium* med titlen *Single Finds: the Nordic Perspective* præsenterede Moesgaard status og perspektiver på enkeltfund i en længere artikel (Moesgaard 2006). Moesgaard er gennemgående stor tilhænger af kvalitative studier af enkeltfundne mønter og fortaler for et tæt samarbejde mellem arkæologer og numismatikere. Yderligere har han gentagne gange fremhævet den store betydning af de danske museers tætte samarbejde med metaldetektorbrugerne. Moesgaards entusiasme for samarbejdet mellem arkæologi og numismatik bliver videreført af Gitte Ingvardson i *Møntbrug, Fra vikingetid til vendertogt* (Ingvardson 2010). Ingvardson, der er uddannet arkæolog, anvender en blanding af den engelsk inspirerede kvantitative metode samt detaljerede kvalitative studier med inddragelse af udgravningsdata til at belyse møntcirkulation på Sjælland, Lolland og Falster. I det seneste værk om enkeltfundne mønter i Danmark anvender Olav Elias Gundersen enkeltfundne mønter til at analysere kommercialiseringen i det middelalderlige Danmark og Norge (Gundersen 2019). Igennem sin tilknytning til Urbnet, Center for Urban Network and Evolutions på Aarhus Universitet, er Gundersens primære objektiv at undersøge kommercialisering og urbanisering. Enkeltfundsmaterialet analyseres derfor igennem udvalgte casestudies frem for geografisk definerede områder.

I Danmarks Nordiske nabolande er ligeledes blevet gennemført flere studier af møntcirkulation med udgangspunkt i enkeltfundne mønter. I Sverige, hvor privat brug af metaldetektorer er forbudt, er den største og mest geografisk spredte gruppe af enkeltfundne mønter kirkegulvmønterne. Ved førromtalte

MARC symposium i 1989 præsenterede Henrik Klackenberg en strategi for at undersøge Sveriges monetariseringsproces alene igennem analyser af mønter fundet i kirkerne (Klackenberg 1989). Klackenbergs undersøgelse var grundlaget for hans doktorafhandling *Moneta Nostra* (Klackenberg 1992). Peter Carelli præsenterede i bogen *En kapitalistisk anda* et samlet bud på de store forandringer, som Danmark gennemgik i 1100-tallet (Carelli 2001). Carelli inddrager blandt andet møntfund og fokuserer især på fund fra Lund i hans primære analyse, mens andre dele af Danmarks møntfund behandles mere overordnet. I Cecilia von Heijnes *Särpräglat* er udgangspunktet ligesom hos Carelli det middelalderlige Danmark (von Heijne 2004). Von Heijne arbejder i udstrakt grad kvantitativt og med stor fokus på det empiriske materiale. Hun har til sin undersøgelse indsamlet data om samtlige fund fra Danmark, Skåne, Halland og Blekinge for perioden 800-1130. Analysen baseres på møntfundenes geografiske spredning og sammensætning. Den inkluderer, udover dansk mønt, også udenlandsk mønt samt sølvbarer, smykker og klipsølv. Udover de ovenfor nævnte værker kan der på Numismatiska forskningsgruppen ved Stockholms Universitets hjemmeside hentes et stort antal studenteropgaver, der igennem årene er blevet indleveret her.

I Norge savnes delvist de store numismatiske kvantitative analyser af enkeltfund, der karakteriserer det svenske og danske forskningsmateriale. I 2019 udkom dog *Norske Myntfunn 1050-1319*, der præsenterer en oversigt over samtlige norske møntfund fra perioden samt en diskussion om møntbrug og udbredelsen af mønt i Norge (Gullbekk og Sættem 2019). I Svein Gullbekks doktorafhandling *Pengevesnets fremvekst og fall i Norge i middelalderen* kombinerer han, efter eget udsagn, tre bøger i én ved både at dække numismatiske, mønt- og pengehistoriske og social- og økonomiskhistoriske emner (Gullbekk 2003, s. 17). Svein Gullbekk har herudover publiceret en række numismatiske artikler. Jon Anders Risvaag rejser spørgsmålet om mønters anvendelighed i kvantitative studier, idet det numismatiske materiale ofte er ganske beskedent i forhold til, hvilke konklusioner der ønskes draget på baggrund af det (Risvaag 2006, s. 66). Hans hovedformål er at belyse mønternes rolle i et norsk bysamfund i perioden 1000-1630, og udgangspunkt er udgravningsmaterialet fra Trondheim, der domineres meget af de store undersøgelser ved Folkebiblioteket og Ærkebispesgården. I sit studie af norsk møntbrug i 1100-tallet placerer Linn Eikje Ramberg sig nærmere flere af de danske og svenske undersøgelser ved i høj grad at have fokus rettet imod møntmaterialet på et nationalt niveau (Ramberg 2017). En større del af Rambergs analyse er dedikeret til etableringen af en ny kronologisk møntrække for periodens mønter, men der er også plads til en grundig analyse af konteksten, som mønterne er fundet i.

Som det fremgår af ovenstående gennemgang af den numismatiske forskning i Danmark, Sverige og Norge, har de kvantitative undersøgelser af enkeltfund, som kendetegner den engelske numismatiske forskning, ikke helt i samme grad slået igennem her, og statistiske analysemodeller ses kun sjældent anvendt. Der findes flere kvantitative studier, der dog primært er foretaget på materiale fra det middelalderlige Danmark. Denne forskning er udført af både danske og svenske forskere, hvilket har den naturlige forklaring, at de vigtige Skånelande i mellemtiden har skiftet nationalitet og i dag er svenske. Forkærligheden for kvantitative studier på det danske materiale skyldes formodentligt, at fundmaterialet fra det middelalderlige Danmark langt overstiger det norske og svenske, og således er betydelig mere velegnet til netop sådanne studier. Generelt nyder kvalitative studier, ofte i kombination med pengehistoriske og økonomihistoriske studier, bred tilslutning i alle tre lande. I Norge, hvor fundmaterialet er mindst, er tilslutningen til kvalitative studier størst. Flere arkæologer er i dag beskæftiget med numismatiske studier, men historikere er fortsat også i høj grad engageret i dette arbejde. De to faggrupper

samarbejder i meget høj grad, og det er yderst sjældent at se artikler eller afhandlinger, der alene arbejder med det ene eller andet fags analysemetoder og empiriske materiale.

3.2: Metode

3.2.1 Tidsmæssig afgrænsning

Den tidsmæssige afgrænsning for den i afhandlingen behandlede periode er 1074-1241. Baggrunden for denne afgrænsning er beskrevet i større detalje i indledningen. Med afsæt i de skitserede overordnede dateringsrammer er det relevant at overveje en periodeopdeling af analys materialet. Det er en væsentlig forudsætning for at kunne sammenligne mønttyper over en længere periode, at møntvæsnet ikke ændrer markant karakter. Hvis faktorerne, der påvirker fundmønstret, er for forskelligartede, giver det ingen mening at sammenligne de enkelte mønttyper direkte. Indledningsvist gælder det således om at foretage en velovervejede periodeinddeling for sit analys materiale i det omfang, det er nødvendigt (Poulsen 2008).

Ved periodeopdeling, kan vælges enten mekanisk definerede tidsperioder med ens, fastsatte tidsrammer eller tidsperioder fastsat efter konger eller væsentlige begivenheder såsom møntreformer eller konjunkturændringer (Carelli 2001, s. 192). Når der anvendes mekanisk definerede perioder med faste intervaller, er det i særlig høj grad vigtigt, at møntvæsnet er ensartet på tværs af de perioder, der sammenlignes. Begge metoder har deres fordele, idet der ved den første lettere kan sammenlignes på tværs af perioder af samme længde, mens der ved den anden metode kan anvendes mønternes prægningsår som afgrænsning for perioderne. Ved mekanisk definerede perioder er det lettere at tage højde for mønter med længere cirkulationstid (Blackburn 1993, s. 39). Denne periodeopdeling anvendes blandt andet af Mark Blackburn og Keld Grinder-Hansen for henholdsvis perioden 750-1100 og 1241-1340 i 25-årige og 10-årige perioder (Blackburn 1993 og Grinder-Hansen 2000). Ved perioder defineret af historiske begivenheder er det til gengæld lettere at tage højde for udefrakommende faktorer ved at indarbejde periodeopdelingen omkring disse. Denne metode blev blandt andet anvendt af Stuart Rigold i hans oprindelige analyse af tabsfrekvensen for de engelske mønter fra perioden 973-1551 (Rigold 1977).

Der kan dog ikke herske tvivl om, at ethvert forsøg på periodeopdeling vil reducere nuanceringen af fundmaterialet betydeligt. Hvis det for eksempel vælges at samle materialet fra en periode med umiddelbar lav aktivitet, er det ikke muligt at spore eventuelle afvigende mønttyper, da disse vil forsvinde i det samlede materiale, noget der ganske ofte sker for mønterne fra den her behandlede periodes første tredjedel. Herved fastholdes opfattelsen af visse perioder som værende særlig inaktive eller aktive, og en nyfortolkning er ikke mulig. Det er i denne afhandling derfor indledningsvist valgt ikke at opdele materialet i underperioder, men i stedet at fokusere på tabsfrekvensen for mønttyperne enkeltvis i det omfang, det lader sig gøre. Grundet de usikkerheder, der generelt er forbundet med bestemmelse af materialets datering og cirkulationstid, vil en analyse alene baseret på tabsfrekvensen for de enkelte typer dog være for ujævn, og der vil derfor også blive gennemført en analyse af tabsfrekvensen i de enkelte kongers regeringstid. Hensigten er, at de to analyser skal fungere som supplement til hinanden og ikke som adskilte slutresultater med hver deres bud på udviklingens forløb. I kombination vil de danne baggrund for et tolket udviklingsforløb for tabsfrekvensen. Analysens resultater præsenteres regionsvist, idet den enkelte mønttypes regionale tilhørsforhold også var en vigtig faktor for mønternes dimension, motivvalg med mere, ligesom det er tydeligt, at regionerne ikke fulgte det samme udviklingsmønster (Poulsen 2016, s. 124-125).

3.2.2. Indsamlingsprincipper: Geografi

Afhandlingens geografiske afgrænsning er som udgangspunkt det middelalderlige Danmark, omfattende det nuværende Danmark, Skåne, Halland og Blekinge samt Sydslesvig. Undersøgelsesmaterialet inkluderer udelukkende danske mønttyper. Udenlandske mønter optræder i den undersøgte periode med få undtagelser ikke længere i skattefundsmaterialet. Dette er taget som udtryk for en generel udvikling i den danske møntcirkulation. Et endeligt bevis for denne antagelse ville kunne findes igennem arkæologiske iagttagelser om, hvilke mønter der er fundet i samtidige kontekster. Det vil imidlertid sprænge rammerne for denne afhandling også at inddrage dette materiale for at føre bevis for antagelsen. At dømme ud fra den publicerede del af møntmaterialet synes tendenserne dog at pege i samme retning (Carelli 2005, Mikkelsen 2002, Moesgaard, Hilberg og Schimmer 2016). Undersøgelsesmaterialet inkluderer ikke proveniensløse mønter, ligesom mønter i private samlinger ikke inddrages. Dette betyder naturligvis, at væsentlige numismatiske aspekter såsom stempelstudier og vægtanalyser ikke eller kun delvist vil kunne gennemføres. Set i lyset af fundmængdens størrelse har dette heller ikke kunnet lade sig gøre inden for rammerne af undersøgelsen, men det er ikke desto mindre en vigtig pointe at fremhæve i forhold til materialets fremadrettede anvendelighed.

Materialet omfattende undersøgelsesperiodens første tredjedel 1074-1134 tager afsæt i registranten fra artiklen *De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner 1074-1134* (Poulsen 2016, s. 180-215). Materialeindsamlingen til denne registrant blev afsluttet med udgangen af 2012 for det danske materiale og 2004 for det svenske; her med udgangspunkt i kataloget fra Cecilia von Heijnes doktordisputats (von Heijne 2004). Ved undersøgelsen blev materiale fra den i dag tyske del af Hertugdømmet Slesvig ikke inkluderet, da et tilsvarende projekt i samarbejde mellem Landesmuseen Schleswig-Holstein og Nationalmuseet samtidig var i gang (Moesgaard, Hilberg og Schimmer 2016). Denne undersøgelses resultater fik konsekvenser for dele af revisionsarbejdet og disse ændringer er medtaget i herværende undersøgelse. Registranten inkluderer 3.347 proveniensbestemte mønter fra det nuværende Danmark, Skåne, Halland og Blekinge. Omkring 65 % af mønterne stammer fra skattefund. Der er ikke blevet foretaget yderligere opdateringer af denne registrant. Dog er Egelevskatten fra Falster fundet i 2015 blevet inddraget i dele af analysen omhandlende de administrative tiltag, som kongemagten gennemførte igennem den undersøgte periode, samt for vurderingen af cirkulationstiden for dele af mønttyperne.

Materialet der ligger til grund for den opdaterede møntrække for perioden 1134-1241 består af i alt 15.763 proveniensbestemte mønter. Heraf udgør Grenåskatten alene 12.007 mønter. For det danske materiales vedkommende er indsamlingen afsluttet ved udgangen af 2017. For Skånelandenes vedkommende har udgangspunktet været Peter Carellis bog *Från Vespasianus till Leopold II* omhandlende møntfund fra Lund (Carelli 2005). Dette er suppleret med fundlister fra relevante museer samt Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen (SML). For materialet fra den i dag tyske del af Hertugdømmet Slesvig er der taget udgangspunkt i Gert Hatz publikation af møntfundene fra Slesvig by suppleret med yderligere materiale fra Landesmuseum Schloss Gottorf (Hatz 2001).

Tilvæksten i fundmaterialet siden Haubergs bearbejdning i 1906 ser ved første øjekast voldsom ud, men her bør ihukommes den exceptionelt store Grenåskat. Selv uden Grenåskatten er der dog tale om en stigning i fundmængden på næsten 1000 mønter, hovedsagelig detektorfund, kirkegulvsmønter og udgravningsfund. Dette står, når der som sagt ses bort fra Grenåskatten, i skarp kontrast til perioden 1074-1134, hvor væksten i fund næsten udelukkende kunne tilskrives nye skattefund.

Bestemmelser foretaget af fagfolk ved de forskellige møntsamlinger er ikke blevet efterkontrolleret, idet det formodes, at disse er korrekte. Ubestemmelige mønter er ikke blevet efterkontrolleret, da sådanne

efterprøvninger i forbindelse med undersøgelsen af perioden 1074-1134 viste sig ikke at kunne kaste yderligere lys over disse mønter. Sådanne mønter er derfor heller ikke medtaget i undersøgelsen.

3.2.3. Klassifikationsdiskussion

Der er i tidens løb blev gjort et utal af forsøg på at klassificere møntfund efter fundkategorier. Anvendeligheden af de enkelte klassifikationer afhænger i høj grad af, hvilken type undersøgelse der ønskes at gennemføre. I den mest simple version adskilles møntfund i skattefund og enkeltfund. Der findes ingen alment accepteret definition af begrebet skattefund. Der hersker dog bred enighed om, at definitionen afhænger af antallet af mønter. Én guldmønt vil repræsentere en større værdi end en pungfuld kobbermønter, men kategoriseres ikke desto mindre som udgangspunkt som et enkeltfund. I nuværende dansk forskning defineres en skat som bestående af to eller flere mønter fundet samlet i en kontekst, der godtgør, at mønterne også er mistet eller nedlagt samlet (*Danmarks Middelalderlige Skattefund* bd. 1, s. 26). Definitionen af enkeltfund giver i store træk sig selv. I visse tilfælde bliver enkeltfundne mønter defineret som kumulative eller ophobede fund, hvis flere mønter findes hver for sig, men i samme kontekst (Mørkholm 1976). Fordelen ved denne relativt simple opdeling af fundmaterialet i skattefund og enkeltfund er, at det tillader os at analysere fundene samlet, uden at et skattefund bestående af flere hundrede mønter fuldstændigt forvrider fundsammensætningen. I stedet tælles et skattefund som ét fund på lige fod med et enkeltfund (Poulsen 2016, s. 129).

Opdelingen i skatte- og enkeltfund skyldes ikke alene et ønske om at kunne analysere fundene sammen. Hvor et skattefund som udgangspunkt må betegnes som værende sammensat af mønter, der i et eller andet omfang har været igennem en udvælgelsesproces, er enkeltfundne mønter med langt større sandsynlighed repræsentanter for en ubevidst handling i form af et tab. Der kan findes eksempler på, at dette ikke nødvendigvis er sandt. En mønt kan således være tabt af en møntsamlers længe efter dens egentlige anvendelsestid, repræsentere en opsparet skat såfremt den er af høj værdi, stamme fra en oppløjet skat, eller være en del af forskellige rituelle handlinger (Suchodolski, 1996). Eksemplerne her vil alle kunne forekomme, men spørgsmålet er, hvor stor en del af enkeltfundene de udgør. Undersøgelser har vist, at enkeltfundne mønter fra samme landsdel er meget ens i deres sammensætning, og derfor må være tilfældigt tabte mønter fra den daglige handel ogandel (Casey, 1974; Dyer, 1998, s. 37; Blackburn, 1993, s. 40-41, Moesgaard 1998, s. 72-75). De betragtes derfor som repræsentative for møntcirkulationens sammensætning, og anvendes følgelig oftest eksklusivt i sådanne studier (Rigold 1977, Blackburn 1993, Grind-Hansen 2000, Ingvarsson 2010).

Der kan ikke herske tvivl om, at enkeltfund er mere repræsentative end skattefund i forhold til studier af den daglige møntcirkulation, men skattefundene bidrager ikke desto mindre væsentligt til det samlede fundmateriale, idet skattefundene fra perioden 1074-1241, og navnlig i periodens første tredjedel, udgør en betydelig andel af det samlede fundmateriale. Et ofte fremført argument for ikke at inkludere skattefund i studier af den daglige møntcirkulation er, at mønter fra skattefund er blevet særligt udvalgt til opsparring på baggrund af deres værdi, mens enkeltfund fra dagligdagshandel udgør et mere repræsentativt udsnit af den cirkulerende møntmasse. Da der i Danmark i den undersøgte periode udelukkende fandtes én valør i form af penningen, bortfalder argumentet om, at særligt værdifulde mønter skulle være udvalgt til skattene, idet alle mønter har samme værdi. Det er på den baggrund besluttet at inddrage skattefundene i dele af afhandlingens analyse sammen med enkeltfundene. For at de ikke skal komme til at forvride fundbilledet, vil skattefundene her figurere som én hændelse og ikke som antallet og mønter i den pågældende skat. Ved således at lade skattefund indgå i analysen kan begrebet tabsfrekvens synes

misvisende, da skattefund ikke er tabt, men i stedet nedlagt bevidst. Et mere retvisende begreb kunne være brugsfrekvens. Der er dog valgt her at holde fast i det i litteraturen udbredte begreb tabsfrekvens, for ikke at skabe unødige begrebsforvirringer.

Hverken enkeltfund eller skattefund kan som andre genstandstyper anvendes direkte i komparative analyser, uden der først gøres nogle overvejelser. Begge fundtyper er, i modsætning til hovedparten af andre arkæologiske fundtyper, ikke affald. Mønterne er påvirket af en række andre faktorer, som først må tages med i overvejelserne. Dette gælder generelt både for bestemmelse af hvilken type fund, der er tale om, og hvilken samtid mønten blev tabt i. Opdelingen af skatte- og enkeltfund i forskellige fundkategorier har varieret og er ofte defineret af, hvad materialet ønskedes anvendt til. Ligger interessen i detaljerede studier af mønternes fundsituation vil underopdelingen bære præg af det. Dette ses for eksempel i Gitte Ingvardsons rangdeling af enkeltfundene i hendes studie af møntcirkulationen i Roskilde i vikingetid og tidlig middelalder (Ingvardson 2010, s. 39).

I denne afhandling er der i forbindelse med revisionsarbejdet fokuseret på mønttypernes geografiske spredning og sammensætning af skattefundene. I forbindelse med afhandlingens analyse af monetariseringsprocessen har også bestemmelsen af, hvilken lokalitetstype, så som kirkegulv, by, landsby eller mark, møntfundene stammer fra spillet en rolle. Mønternes fundtype, som for eksempel detektorfund, udgravningsfund eller skattefund er kun i mindre grad blevet inddraget i analysen, bortset fra opdelingen i enkelt- og skattefund. Dette skyldes, at det ikke er afhandlingens sigte at bevæge sig i et detaljeniveau, som for eksempel Ingvardson (Ingvardson 2010). I forhold til lokalitetstyper har det væsentligste formål været at kunne skelne imellem fund fra rurale og urbane lokaliteter samt delvist højstatuslokaliteter. En definition af højstatuslokaliteter har dog vist sig at være forbundet med større udfordringer, og den er således endt med blot at være repræsenteret ved fund fra voldsteder (se afsnit 3.8 Analyse af fundspredning).

Den eneste fundtype, det har været nødvendigt at kunne definere, er offermønter. Ligesom skattefund har offermønter også været igennem en udvælgelsesproces forud for nedlæggelsen, men den primære bevæggrund for, at de er blevet udeladt af analysen af møntcirkulationen, er, at de som genstand ikke længere indgår i en monetær funktion men i stedet må betragtes som religiøst objekt. Det kan være besværligt at bestemme, hvad der gør en mønt til en offermønt, men mønter nedlagt i grave falder afgjort ind under denne kategori (Blackburn 1989, s. 17). Der kan findes talrige eksempler på, at en mønt fundet på en kirkegård ikke nødvendigvis stammer fra et gravfund (Moesgaard 2006, s. 238). Det har dog ikke i forbindelse med materialeindsamlingen til denne analyse været muligt at kontrollere, hvorvidt et givent møntfund fra en kirkegård kan sandsynliggøres at være et gravfund. I stedet er alle fund fra kirkegårde blevet holdt uden for analysen. I forhold til analysens resultater har dette ingen betydning. Typemæssigt er kirkegårdsfundene så tilfældigt spredt, at tabsfrekvensen ikke ændres nævneværdigt for nogen af de berørte mønttyper. Skattefund fra kirkegårde er dog fortsat inkluderet i analysen, da de kun i meget begrænset omfang vurderes at være nedlagt i gravene, selvom fænomenet ikke er helt ukendt (Grinder-Hansen 1990, s. 152-155).

Det har også i begrænset omfang været nødvendigt at forholde sig til, hvor stor en andel af fundmassen, der stammer fra detektorfund. Dette skyldes, at brug af metaldetektorer for private er forbudt i Sverige, hvilket har konsekvenser for dele af fundmaterialet. Langt størsteparten af detektorfund fra Danmark gøres på åben mark og vil følgelig falde under kategorien rurale fund. Dette betyder, at rurale møntfund fra Skånelandene er underrepræsenteret.

De mange mønter fundet i vores middelalderlige kirker er tidligere også blevet opfattet som offerfund, og følgelig udeladt fra analyser af møntcirkulationen. Hovedparten af mønterne stammer fra harpning af materiale fra kirkegulvene i forbindelse med istandsættelser af kirkerne omkring midten af 1900-tallet. Allerede Hauberg var bevidst om, at perioden var karakteriseret ved en overrepræsentation af fund fra gejstlige miljøer. Han konkluderede, at dette skyldes kirkens store indflydelse i samtiden (Hauberg 1906, s. 19). Der er dog formodentlig tale om en langt mere prosaisk forklaring på fundsituationen. Med kirkebyggeriet i sten, der for alvor tog sin begyndelse i anden halvdel af 1100-tallet og omkring 1200, får Danmark for første gang strukturer, der har kunnet stå stort set uforstyrrede indtil i dag. Det betyder, at genstande, herunder mønter, tabt i disse miljøer har en langt højere chance for at blive bevaret end mønter tabt i en landsby eller på et marked i en by, der ikke længere eksisterer i dag, eller i hvert fald er blevet voldsomt forstyrret af eftertiden. Der kan ikke herske tvivl om, at mønter findes, hvor mønter bruges. Svenske undersøgelser har dokumenteret, at mønter fra kirker oftest findes omkring altre eller offerblokke, hvorfor der med stor sandsynlighed må være tale om ubevidste tab sket i forbindelse med donationshandling. Skulle der have været tale om bevidste ofringer foretaget over hele kirkens levetid, burde der være et langt større antal fund (Klackenberg 1992, s. 35-38). Det store antal fund af mere dagligdags karakter såsom briller og knapper peger ligeledes på, at der ikke er tale om ofringer. Kirkegulvsmønterne er således gode markører for, i hvor høj grad bønderne havde adgang til mønt.

Det bør i forbindelse med de forskellige klassifikationer af møntfundene ihukkommes, at det kun er et yderst begrænset antal af den i samtiden cirkulerende mønt, der er tabt eller nedlagt i skattefund. Heraf er en endnu mindre andel blevet generhvervet i nyere tid og nået til museernes magasiner. Således stammer fra Aggersborg Kirke, der er en af de kirker med flest møntfund, 30 mønter fra perioden 1134-1241. Skulle dette tal repræsentere den samlede mængde tabte mønter, betyder det, at der kun var blevet tabt én mønt hvert tredje år, eller én mønt for hver 200 gudstjenester.

Den store grad af tilfældighed der følgelig ligger bag hvert enkelt møntfund betyder, at materialet overordnet set må betragtes som repræsentativt for datidens cirkulerende møntmasse. I hvert fald i forbindelse med analyser af overordnet national karakter, der ikke består af komparative studier af mindre enheder.

3.2.4 Analyseprincipper

For bedst at kunne undersøge monetariseringsprocessen over en så lang periode, som der her er tale om, er det nødvendigt at anvende relativt simple statistiske analysemetoder, der muliggør en sammenligning af møntmaterialet igennem hele perioden. Meget af det indledende metodiske arbejde indenfor dette felt er foretaget af engelske numismatikere med udgangspunkt i romerske møntfund (Casey & Reece 1974, Rigold 1977). Arbejdet er siden spredt til studier af middelalderens og renæssancens møntcirkulation. Ved i højere grad at fokusere på mønternes generelle træk frem for individuelle er det muligt ved hjælp af statistiske modeller og redskaber at sammenligne møntfundene og studere udviklingen i møntcirkulationen (Grinder-Hansen 2000, s. 177). Pionerarbejdet indenfor dette felt er i Danmark gennemført af Keld Grinder-Hansen i midten af 1990'erne i forbindelse med en ph.d. afhandling, der senere publiceredes under titlen *Kongemagtens krise. Det danske møntvæsen 1241-1340* (Grinder-Hansen 2000). En stor del af inspirationen til indeværende afhandling kommer fra Keld Grinder-Hansens værk.

Det er her besluttet at anvende mønternes tabsfrekvens som udtryk for niveauet af møntbrug, da metoden nemt kan anvendes på materialet uden alt for mange forbehold og mellemregninger. Metoden er første gang anvendt af Stuart E. Rigold i et forsøg på at efterprøve observationer gjort igennem 30 års

registrering af numismatiske fund. Samtlige engelske møntfund fra perioden 973 til 1551 blev opdelt i ti perioder og divideret med antal år i hver periode. Udviklingen af tab, eller tabsfrekvensen kunne herved sættes i en graf og nemt overskues (Rigold, 1977). Rigolds metode er siden blevet anvendt ved flere lejligheder, herunder navnlig af Mark Blackburn i hans arbejde med tyske mønter fra begyndelsen af middelalderen (Blackburn 1993). Blackburn videreudviklede metoden for at kompensere for mønternes cirkulationstid samt mere generelle overvejelser over, hvilke faktorer der påvirker fundbilledet (Blackburn 1989, og 1993, s. 39). Blackburns arbejde har haft stor betydning for studiet af møntcirkulation og enkeltfundne mønter, og det er i dag hans tekst fra 1993, der oftest henvises til fremfor Rigolds. For det danske materiales vedkommende har navnlig Gitte Ingvardson anvendt metoden i sine studier af møntcirkulationen på Sjælland (Ingvardson 2010).

Det har fra begyndelsen været ønsket at gennemføre analysen af tabsfrekvensen på mønttyperne enkeltvist i det omfang, det har kunnet lade sig gøre. Begrundelsen for denne beslutning er ønsket om at bevare så mange nuancer ved udviklingen af tabsfrekvensen som muligt. Ved at periodeopdele og udføre tabsfrekvensanalysen på større blokke af mønttyper forbliver for mange detaljer i udviklingsprocessen usynlige. Ideelt set ville tabsfrekvens for alle danske mønttyper fra den undersøgte periode kunne præsenteres samlet i én graf. Dette viste sig dog ikke at kunne lade sig gøre, da de forskellige landsdele havde alt for varierende antal af mønttyper til, at en samlet præsentation ville være meningsgivende. Udover de mere praktiske udfordringer med at præsentere materialet samlet, understøtter den store variation af mønttyper dog også yderligere teorien om, at Danmark var opdelt i landsdele med hver deres mønt. En præsentation af tabsfrekvensen for hver enkelt landsdel er følgelig langt mere korrekt og samtidig betydelig mere overskuelig. Et samlet tolket bud for tabsfrekvensens udviklingsforløb præsenteres dog i sammenfatningen af analysen.

Der har længe været enighed om, at byerne spillede en stor rolle i begyndelsen af den danske monetariseringsproces, hvorfor fordelingen mellem rurale og urbane lokaliteter følgelig er af størst interesse (Poulsen 1979, s. 284). Som allerede påpeget, er højstatuslokaliteterne ligeledes repræsenteret, men kun ved lokalitetstypen voldsted. Møntfund fra kirker er ikke udskilt for sig. De betragtes som et udtryk for befolkningens almindelige håndtering af mønter, og er derfor placeret under den rurale kategori (Klackenberg 1992). Registreringen tillader således en opdeling i kategorierne Land, By og Voldsted. Ved denne opdeling bliver højstatuspladserne underrepræsenteret, idet de kun er repræsenteret ved lokalitetskategorien voldsted. Der gemmer sig uden tvivl flere højstatuslokaliteter i både fundmaterialet fra byerne og detektorfundene. Ikke desto mindre er det, hvad registreringsniveauet tillader.

Fundmaterialet vil således blive analyseret ved hjælp af enkle, statistiske analysemetoder. Ved en afhandling, der som denne i høj grad baserer sin tolkning på kvantitative analyser af et materiale, der forud for analysen i større eller mindre grad er blevet bearbejdet, skal der udvises opmærksomhed for, at materialet ikke bevidst eller ubevidst drejes imod en prædetermineret konklusion. Det er formålet ved ikke at anvende forudbestemte periodeopdelinger og ved at inddrage hele fundmaterialet, kun med undtagelse af offermønter, at forsøge at undgå dele af disse farer. Af samme grund er ideen om et fokus på det generelle frem for det individuelle også af stor vigtighed for denne afhandling. Ikke sådan at forstå, at mønttyper med særlig fundmønstre afskrives. Blot en erkendelse af, at fokus på sådanne ikke er et mål i sig selv. Analyserne af henholdsvis tabsfrekvens og fundspredning suppleres med analyser af møntmonopol, landsdelsmønt og møntveksling.

3.2.5 Kildekritik

Den ovenfor beskrevne analysemetode er dog ikke uden sine fejl, og den har også sine skeptikere. Det drejer sig i høj grad om at være opmærksom på, hvad der kan tillades at udlede af materialet samt situationen i møntvæsnet på det undersøgte tidspunkt.

En forudsætning for at anvende metoden er hypotesen om, at størrelsen af tab er proportionelt med aktivitetsniveauet i transaktioner involverende mønt. Således vil et samfund med stor møntvolumen men lav omsætningshastighed have den samme fundmængde som et samfund med lav møntvolumen men høj omsætningshastighed. Fundmængden er derfor ikke et billede på møntvolumen, men derimod antallet af transaktioner der inkluderer mønt (Moesgaard 2006, s. 235). Det skal retmæssigt siges, at dette allerede blev slået fast af Rigold selv, men det har ikke kunnet hindre, at metoden efterfølgende er blevet anvendt for ukritisk (Rigold 1977, s. 61).

Der er meget andet, som påvirker fundsituationen. En meget vigtig forudsætning for metodens anvendelighed er, at der igennem den undersøgte periode eksisterer et ensartet møntvæsen. Et møntvæsen med mønter af lav købsværdi vil generere flere tab og følgelig flere fund end et møntvæsen med mønter af relativ høj købsværdi. Dette skyldes, at mønter af lav købsværdi har større anvendelighed i hverdags handel og derfor anvendes oftere. Typisk vil en tabt mønt af lav værdi heller ikke blive eftersøgt med samme grundighed som en mønt med høj værdi (Blackburn 1989, s. 17). I den her undersøgte periode, 1074-1241, anvendtes i Danmark udelukkende penningen, hvorfor der ikke var tale om et system med forskellige nominaler. Dette er dog ikke ensbetydende med, at penningens købsværdi forblev uændret igennem hele den undersøgte periode. Mønternes lødighed forringedes gradvist fra omkring 700‰ ved periodens begyndelsen til omkring 200‰ i 1220'erne (se afsnit 3.7 Rigmønten og afslutningen på møntveksling). Det skal retmæssigt siges, at mængden af lødighedsundersøgelser fortsat er ganske beskeden, og flere er af ældre dato, men det synes ikke desto mindre at være tydeligt, at der igennem den undersøgte periode sker en væsentlig reduktion i mønternes indhold af sølv. Forholdet mellem lødighed og tab er ikke ligefrem proportionelt, men det bør ihukommes, at mønternes købsværdi igennem den undersøgte periode blev reduceret ganske betydeligt.

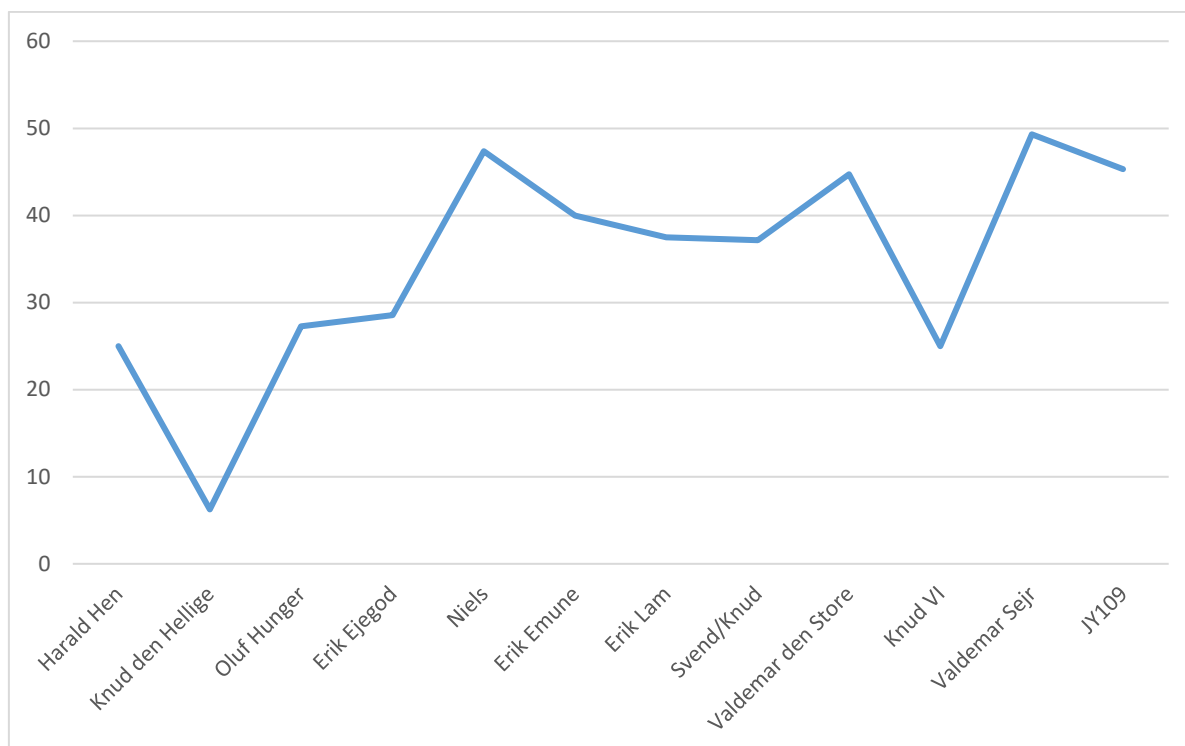
Ikke kun faktorer fra mønternes samtid påvirker fundsituationen. Det miljø mønterne er tabt i har stor betydning for deres bevaringsforhold og følgelig chancen for, at de senere kan genfindes. Tabes mønten i et beskyttet miljø som for eksempel i en kirke, vil der være større sandsynlighed for, at mønten bevares til eftertiden, end hvis den tabes i det åbne land, hvor f.eks. moderne landbrugsmaskiner kan forstyrre deres oprindelige tabsmiljø. I pløjelaget på en mark vil mønter hurtigt forgå som følge af jordbehandling både med maskine, gødning og sprøjtegift, hvis de ikke hurtigt genfindes (Moesgaard 2006, s. 255). Et skattefund kan have den samme beskyttende effekt som en kirke, under forudsætning af at det ikke ødelægges og spredes ved eksempelvis pløjning. Et meget tydeligt eksempel på dette forhold kan ses ved mængden af registrerede hulpenninge fra anden halvdel af 1300-tallet. Disse meget tynde mønter findes i stort tal i skattefund og ved kirkegulvsundersøgelser. Til gengæld ses de stort set aldrig i enkeltfundsmaterialet fra udgravninger eller detektor (Blackburn 1989, s. 16).

I forbindelse med mønter fundet i kirker er det ikke alene det beskyttende miljø, der har betydning for fundsituationen. Omkring midten af det 20. århundrede gennemførtes større istandsættelsesarbejder på mange af landets kirker. Som følge af den store mængde genstande, der blev fundet i kirkernes gulvlag, indførtes i 1956 et harpecirkulære, der bestemmer, at alt jord der bortgraves fra kirker skal undersøges ved hjælp af harpning (Olsen 1958). Dette fik særdeles stor betydning for antallet af enkeltfundne mønter fra

landets kirker. Hovedparten af de større arbejder på kirkerne foregik i perioden fra 1950'erne til 1970'erne, hvorfor mængden af fund, der tilkommer fra denne lokalitetstype, i dag er langt mere beskedent (Moesgaard 2006, s. 231). Ikke desto mindre udgør mønter fra kirker en betydelig andel af den samlede fundmængde. Da anlæggelsen af langt hovedparten af Danmarks stenkirker traditionelt placeres netop inden for den undersøgte periode (Liebgott 1989, s. 119-137), vil dette følgelig kunne få betydning for, hvor stor en andel af den samlede fundmasse, der kommer fra kirker. Det er derfor væsentlig at undersøge, hvorledes udviklingen af kirkebyggeriet i sten forløber igennem den undersøgte periode. Herved vil det kunne etableres, om der er tale om en stigning i fundmængden, der alene skyldes at flere stenkirker anlægges, og mængden af møntfund følgelig stiger, eller om der er tale om en reel stigning i antallet af mønttab.

Adam af Bremer nævner omkring 1075, at der skal have stået 300 kirker i Skåne, 150 på Sjælland, 75 i Jylland og 50 på Fyn (Adam af Bremen, 2000, bog 4.7, s. 204). Kirkerne har formodentlig alle været mindre bygninger af træ, som den fundet ved Hørning Kirke i 1887. Dateringen af de tidligste danske stenkirker har været et centralt spørgsmål siden 1800-tallet. Kirkernes dateringsgrundlag varierer fra stilistiske træk og bygningsmaterialevalg til de ganske få dendrokronologisk daterede kirker. Samlende for langt hovedparten af dateringerne er dog, at der råder stor usikkerhed omkring dem (Berthelsen, 2016, s. 109-118). Typisk har fokus været rettet mod de større kirker, som dom- eller klosterkirkerne. Her kan flere beviseligt placeres i 1000-tallet (Berthelsen, 2016, s. 118-126). De mere enkle og anonyme landsbykirker derimod har ikke tiltrukket sig samme opmærksomhed. De få kendte tidlige landsbykirker i sten, der beviseligt stammer fra 1000-tallet, synes alle at være knyttet til landets elite enten i form af kongen eller kirken (Berthelsen, 2016, s. 126). Igennem bygningsundersøgelser har det været muligt at bevise, at en række af de stående stenkirker har en betydeligt længere bygningshistorie end hidtil antaget. Det har indtil videre kun været muligt at gennemføre disse undersøgelser på et fåtal af landsbykirker, men det åbner op for muligheden for, at en langt større andel af Danmarks landsbykirker kan have været opført i sten allerede i 1000-tallet. I den forbindelse kan Svend Estridsens stiftsinddeling af landet fra omkring 1060 have spillet i væsentlig rolle (Berthelsen, 2016, s. 126-132).

Der kan igennem den eksisterende forskning følgelig ikke udpeges et nærmere begyndelsestidspunkt for anlæggelsen af landets stenkirker. Hertil er der forbundet for stor usikkerhed med deres datering. Andelen af kirker i sten må dog formodes at have været stigende op igennem 1100-tallet i takt med, at stadig flere trækirker blev erstattet af stenkirker. Hvis dette havde haft betydning for mængden af kirkegulvsmønt, bør en tilsvarende stigning i andelen af disse i forhold til den samlede fundmængde fra alle miljøer kunne spores i fundmaterialet. Dette synes dog ifølge Figur 1 ikke at være tilfældet. Andelen af kirkegulvsmønter stiger frem mod Kong Niels' regeringstid til 47%, hvorefter den med en enkelt undtagelse under Knud VI holder sig på mellem 37% og 49%. Det må følgelig konkluderes, at udviklingen af kirkebyggeriet ikke har betydning for andelen af møntfund fra landsbykirker.

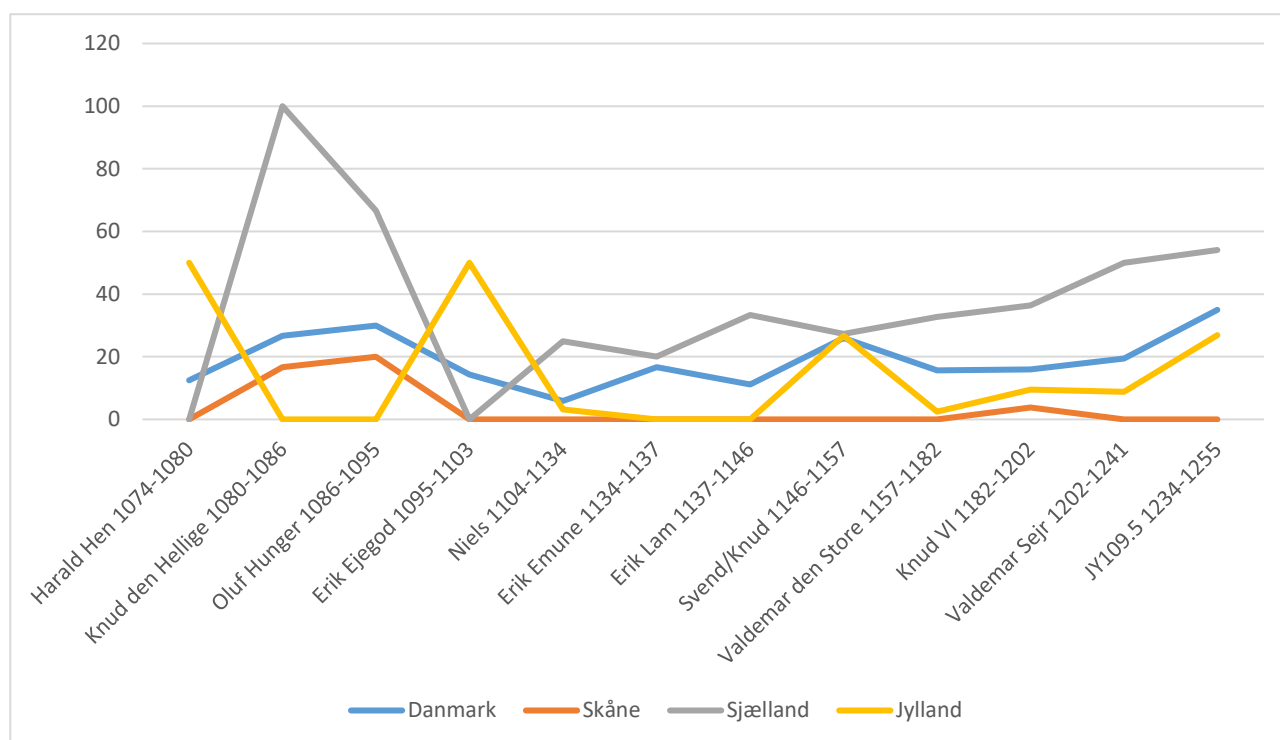
Figur 1: Andelen af mønter fra kirker i forhold til den samlede mængde af enkeltfund opgjort på regentniveau. Valdemar Sejrs møntserie JY109 er her udskilt som selvstændig gruppe.

Den ensartede holdning til undersøgelser i de middelalderlige kirker i både Danmark og Sverige betyder, at udviklingen indenfor de tre landsdele ikke påvirkes forskelligt for denne fundgruppe. Det samme kan ikke siges at være gældende for mønter fundet med metaldetektor. Da de første detektorfundne mønter i 1974 indleveredes til Den kgl. Mønt- og Medaljesamling var afdelingens overinspektør Otto Mørkholm fra starten nervøs for, hvad det mon vil bringe (Jensen 1988b, s. 223). Der var fra begyndelsen en udbredt skepsis i museumsverdenen om, hvad dette nye redskab ville betyde for landets fortidsminder. Denne skepsis blev delt i andre dele af Europa, og i lande som Frankrig og Sverige valgte man således helt at forbyde privat brug af metaldetektorer (Olsen 1984, s. 14). I Danmark valgte man i stedet at tillade privat brug af metaldetektorer. Blandt andet som følge af den øgede mængde detektorfund vedtoges en ny danefælov, hvis lovtekst var klarere og kundgjorde, at finderens ikke alene ville blive belønnet for fundets metalværdi og sjældenhed, men også for den omhu, hvormed fundet var blevet sikret (Museumslov af 6. juni 1984, § 27, stk. 3). Den mere liberale holdning til metaldetektoren i Danmark har betydet, at langt størstedelen af fundene indleveret til Den kgl. Mønt- og Medaljesamling, i dag er metaldetektorfund. Forskellen i lovgivningen i forhold til privat brug af metaldetektorer i henholdsvis Sverige og Danmark har væsentlig betydning for beregningen af tabsfrekvensen, idet de mange detektorfund mangler fra de områder af det middelalderlige Danmark, der i dag er del af Sverige. Da detektorfund langt overvejende gøres i det åbne land, har dette betydning for fordeling af møntfund mellem land og by.

I Figur 2 og Figur 3 præsenteres andelen af detektorfundne mønter for hver landsdel samt det samlede danske enkeltfundsmateriale for at illustrere betydningen af metaldetektoren for beregningen af tabsfrekvensen og fundspredningen. Indtil omkring 1100 er der store udsving i alle tre landsdele tillige med det samlede danske materiale. Dette skyldes den yderst begrænsede mængde enkeltfund, hvor et enkelt fund kan influere det samlede billede. For tiden efter ca. år 1100 fremgår det tydeligt, at der stort set ikke

gøres detektorfund i Skåne. Dette står i skarp kontrast til det samlede danske materiale og det sjællandske, hvor der ses en støt stigning i andelen af detektorfundne mønter frem mod den undersøgte periodes afslutning. Det jyske fundmateriale derimod er ligesom det skånske kun i begrænset omfang præget af detektorfund, og først ved periodens afslutning ses en stigning i andelen af detektorfund. Hvorfor der ses denne forskel mellem det sjællandske og jyske detektorfundmateriale er uvis. En mulig forklaring kan være, at brugen af metaldetektor tidligere nød større udbredelse på Sjælland end i Jylland (Moesgaard 2006, s. 261). I dag melder stort set alle danske museer om stærkt stigende interesse for metaldetektorer, og det kan således ikke afvises, at fordelingen af fund fra Jylland ad åre vil - komme til at minde om det sjællandske.

Til trods for forskellen mellem det sjællandske og det jyske detektorfundsmateriale i 1100-tallet, så viser begge landsdele samt det samlede danske materiale en stigning i andelen af detektorfundne mønter under Knud VI og Valdemar Sejr og i særdeleshed i hans senere regeringsår i forbindelse med indførelsen af mønttypen JY109.5. En tilsvarende stigning kan ikke spores i det skånske materiale. Dette har konsekvenser for både beregningen af tabsfrekvensen og analysen af fundspredningen, og det er følgelig vigtigt at inkludere i den endelige tolkning af begge dele af det skånske møntmateriale.

Figur 2: Andelen af detektorfundne mønter i forhold til den samlede mængde af enkeltfund fordelt på de tre landsdele samt det samlede danske materiale. Opgjort på regentniveau. Valdemar Sejrs mønttype JY109.5 er her udskilt som selvstændig gruppe.

	Danmark		Skåne		Sjælland		Jylland	
	I alt	Detektorfund	I alt	Detektorfund	I alt	Detektorfund	I alt	Detektorfund
Harald Hen	8	1	6	0	0	0	2	1
Knud den Hellige	15	4	6	1	3	3	6	0
Oluf Hunger	10	3	5	1	3	2	2	0
Erik Ejegod	7	1	3	0	2	0	2	1
Niels	51	3	12	0	8	2	31	1
Erik Emune	6	1	1	0	5	1	0	0
Erik Lam	9	1	3	0	3	1	3	0
Svend/Knud	27	7	1	0	11	3	15	4
Valdemar den Store	128	20	29	0	58	19	41	1
Knud VI	69	11	26	1	22	8	21	2
Valdemar Sejr	386	75	68	0	114	57	204	18
JY109.5	286	100	0	0	85	46	201	54

Figur 3: Antal detektorfundne mønter og den samlede mængde af enkeltfund i absolutte tal fordelt på de tre landsdele samt det samlede danske materiale.

De mange udefrakommende faktorer, der kan påvirke fundsituationen, har fået flere til at rejse spørgsmål ved anvendeligheden af tabsfrekvensanalyser som Rigolds og Blackburns (Rigold, 1977, Blackburn 1993). Navnlig Jens Christian Moesgaard har været stærk fortalende for mere detaljerede studier, hvor udgravningsdata i højere grad inkluderes i analyserne (Moesgaard 2006 og 2016). Moesgaard har ved flere lejligheder vist, hvor meget der kan opnås ved sådanne grundige detailanalyser (Moesgaard og Thornbjerg 2008, Moesgaard 2019). Der kan ikke herske tvivl om, at udefrakommende faktorer fra både møntfundenes samtid og nutid har stor indflydelse på fundmassen, men det vil være forkert derfra at udlede, at disse faktorer har så stor betydning, at det bør frarådes at lave analyser af store samlede fundmasser, der strækker sig over længere tidspand, hvilket Moesgaard da heller ikke gør. Det betyder dog, at der bør udvises forsigtighed i forhold til, hvordan tabsfrekvensen anvendes som redskab til komparative studier. Af samme årsag vil der heller ikke blive gjort forsøg på at sammenligne enkeltlokaliteter eller udrede enkelte byers aktivitetsniveau. Et materiale af den størrelse, som det der her behandles, er derimod velegnet til studier af den nationale og regionale møntcirkulation (Grinder-Hansen 2000, s. 175).

3.3: Landsdelsmønt

I Danmark var møntproduktionen spredt på en række regionale møntsmedjer. At dømme ud fra møntfundenes spredning har møntsmedjerne forsynet deres respektive regioner med mønter. Baggrunden for placeringen af møntsmedjerne fremstår ikke fuldstændig klart, men det er alment accepteret, at der findes en sammenhæng mellem møntsmedjernes placering og landets administrative opdeling. Opdelingen af landet i forskellige landsdele med hver sine love og tingsteder går betydeligt længere tilbage i tid end den her undersøgte periode, og kan følges igennem hele middelalderen. En sammenhæng blev allerede påpeget af Hauberg (Hauberg 1900, s. 67-79). Anders Andrén har på baggrund af en gennemgang af kongens gods i Jordebogen adskilt kongens ejendomme i krongods og slægtsgods. Ifølge Jordebogen fandtes slægtsgodset primært i Jylland, på Fyn, Lolland og de sydfynske øer. Det var her kongemagten havde sin økonomiske base (Andrén 1985, s. 73). Andrén ser en sammenhæng mellem krongods og møntsmedjernes placering, idet møntsmedjerne har været en del af kongens administrative apparat til at styre de dele af landet, der ikke var domineret af slægtsgods. Udmøntningen var således knyttet til kongens

magtapparat og økonomi, og de kongelige rettigheder der knyttedes til den (Andrén 1983, s. 43). I Norge er ligeledes argumenteret for en tilsvarende sammenhæng mellem kongeligt nærvær i form af en kongsgård og placeringen af møntsmedjerne ved samtlige kendte udmøntningssteder (Ramberg 2017, s. 159).

3.3.1 Definition af landsdelene

Landsdelene bestod af Skåne inklusiv Halland og Blekinge, Sjælland og Jylland. Jylland var yderligere opdelt i en række mindre områder bestående af Nørrejylland, Sønderjylland/Slesvig og Ribe. Adskillelsen mellem Nørre- og Sønderjylland defineres af Kongeåen. Det er ikke muligt med sikkerhed at definere området dækket af Ribemønten. Som udgangspunkt er der for Ribes vedkommende opereret med Ribe Stift bestående af området dækket af de tidligere amter Ringkøbing, Ribe, Tønder og Vejle. Mønterne har dog at dømme ud fra fundspredningen cirkuleret mere eller mindre frit imellem alle de tre jyske områder. Det har derfor ikke været muligt ud fra fundspredningen at henføre alle mønter til hvert deres område. Jens Christian Moesgaard har overbevisende argumenteret for en henførelse af en række nye mønttyper til Slesvig (Moesgaard, Hilberg og Schimmer 2016). Mønterne er næsten udelukkende fundet i byen, og det er derfor overordentligt svært at koble dem sammen med resten af fundmassen. Af disse grunde præsenteres det jyske materiale nedenfor samlet som én region. Fyn er traditionelt blevet regnet som en del af den jyske møntregion, men dog ofte med en smule tøven eller forbehold. Ud fra primært fundspredningen er mønttyperne JY3, JY8, JY9, JY44, JY47, JY49, JY50, JY70, JY97 og JY100 foreslået henført til Fyn. Under Knud VI ser Odense endda ud til at indtage en særlig vigtig rolle i møntvæsnets. Fundspredningsmønstrer generelt taler dog ikke for, at Fyn var et selvstændigt cirkulationsområde, idet fundsammensætningen er blandet og på ingen måde domineret af fynske mønter. Fundspredningen peger til gengæld entydigt på, at Fyn var del af den jyske landsdelsmønt (Fig. 4).

	Skånske typer	Sjællandske typer	Jyske typer
n	6	9	71
%	7	10,5	82,5

Figur 4: Enkeltfund fra Fyn fra perioden 1074-1241 opdelt efter oprindelse.

På mønterne fra slutningen af 1000-tallet og begyndelsen af 1100-tallet findes ofte henvisninger til deres udmøntningssted på bagsidernes indskrifter. Herefter er der for langt den største andel af mønterne ingen henvisninger til udmøntningsstedet i hverken indskrift eller motiv. Det kan dog med rimelig sikkerhed formodes, at der for Skånelandenes vedkommende er tale om mønter fra Lund, mens der for Sjællands vedkommende er tale om mønter fra Roskilde. Dette skyldes, at byerne er langt de vigtigste i deres respektive landsdele. Tidligere, hvor indskrifterne i højere grad angav udmøntningsstedet, fremgik dette også tydeligt. For Skånelandenes vedkommende findes der ikke henvisninger til andre udmøntningssteder end Lund efter Knud den Hellige, mens der helt til Kong Niels og muligvis Erik Emune endnu er henvisninger til Lund på mønterne. På Sjælland er billedet en smule anderledes, idet udmøntning i Ringsted og Slagelse fortsatte op til Erik Ejegods regeringstid. Fra Kong Niels og fremefter er der kun henvisninger til Roskilde i det omfang møntstedet angives.

For det jyske materiale er mængden af oplysningsgivende indskrifter mere righoldig. På brakteaterne fra midten og anden halvdel af 1100-tallet nævnes således en række nørrejyske byer. Alligevel er hovedparten af de nørrejyske mønter blot beskrevet som nørrejyske. Dette skyldes, at sådanne opklarende indskrifter kun optræder på en mindre del af den samlede nørrejyske møntmasse. På ”stumme” mønter er det ikke

muligt ud fra fundspredning alene at fastslå udmøntningsstedet, idet mønterne har cirkuleret i hele Jylland. I sin analyse af møntmaterialet fra Grenåskatten har Galster foreslået, at de fem mest talrige mønttyper (mønttyper repræsenteret ved over 1000 eksemplarer) repræsenterer den sidste årgang mønter fra fem forskellige jyske møntsteder. Han konstaterer dog, at det er "ugørligt" med sikkerhed at henføre mønterne til de forskellige jyske møntsteder (Galster 1931, s. 232-234). I Kong Valdemars Jordebog fra 1231 nævnes mønten i Viborg, Horsens, Ribe, på Fyn og i mere forbigående vendinger Slesvig (Aakjær 1943, s. 91-116). Selvom det ikke med sikkerhed kan fastslås om henvisninger i Jordebogen er til reelle udmøntningsteder, eller om der blot er tale om indtægter fra veksling af mønter, er sammenfaldet med sammensætningen af mønter fra Grenåskatten påfaldende. Det kunne således se ud som om, at der under Valdemar Sejrs blev slået mønt fem steder i det jyske og fynske område.

Ved et forsøg på en at rangdele disse fem byer, er det værd at kaste et blik på de anførte indtægter fra dem i Jordebogen. Ud for kategorien mønt angives en indtægt på 80 mark fra Viborg, fra Horsens 40 mark, fra Ribe 150 mark og fra Fyn 30 mark. Der angives ikke indtægt fra Slesvig. Det er blevet foreslået, at de meget afrundede tal repræsenterer forpagtningsafgifter fra personer med ansvar for udmøntningen. Det kunne således se ud som om, Ribe var langt det vigtigste udmøntningssted i Jylland, efterfulgt af Viborg. Da disse tal stammer fra tiden efter, at plovskatter var blevet indført til fordel for møntveksling, er tallenes præcise betydning ukendt. Ribes betydning som udmøntningsted ved Jordebogens tilblivelse er dog også meget tydelig i form af det særdeles store antal mønttyper henført til byen. Viborg træder navnlig frem i materialet fra den første del af den undersøgte periode. Fra brakteatserien JY21, der er del af Svend Grathes anden serie af nørrejske brakteater, kendes to markant adskilte varianter, som må repræsentere to adskilte udmøntninger. Ved den ene udmøntning er JY21 blev slået i Viborg, Randers, Aalborg, Horsens, Århus og Hjørring, mens de i den anden kun er blevet slået i Viborg, Randers og Aalborg. Der er altså i begge udmøntninger blevet udstedt mønter fra Viborg, Randers og Aalborg, hvilket tyder på, at disse tre nørrejske byer har spillet en væsentlig rolle i datidens møntvæsen. Det er ligeledes påfaldende, at netop disse tre byer også går igen på Knud den Helliges JY4 mønter og Erik Ejegods JY7 mønter. Begge mønttyper er foreslået forbundet med vigtige politiske begivenheder, henholdsvis Knuds planlagte Englandstogt og Eriks pilgrimsrejse (Poulsen 2016 s. 133 og 136). Det synes således herigennem at kunne fastslås, at de nørrejske byer Viborg, Randers og Aalborg spillede en større rolle i det danske møntvæsen igennem en lang periode af den ældre middelalder. Det er foreslået, at Valdemar den Store fortsatte brakteatudmøntningen i Nørrejylland igennem hele sin regeringstid, og her ses Viborg og Randers igen, sammen med Horsens (Ingvardson 2016a, s. 87-90).

Gennemførelsen af en opdeling af landet i et regionalt møntsystem foregik med lidt forskelligt tempo i de enkelte landsdele, men synes endeligt at være faldet på plads i slutningen af 1000-tallet og begyndelsen af 1100-tallet (Jensen 1996, Moesgaard 2018b). En vigtig forudsætning for dette var indførelsen af mønter, der tydeligt markerede deres regionale tilhørsforhold. Der ses spæde tilløb under Svend Estridsen, men mest tydeligt er det under hans efterfølger Harald Hen med indførelsen af mønttyperne SK1 og SJ1 i henholdsvis Skåne og på Sjælland (Poulsen 2016, s. 174). Den hyppige sammenkædning mellem kongemagtens administrationsapparat og udmøntningstederne har betydet, at den regionale mønt i flere tilfælde opfattes som et selvstændigt administrativt værktøj. Det er således ofte foreslået, at mønter skulle veksles, når man bevægede sig imellem regionerne (Moesgaard 2008, s. 147). Ikke alle tilslutter sig dog denne teori, og referencer til den regionale mønt findes da også først relativt sent i de skriftlige kilder. Michael Kræmmer afviser således helt, at kongemagten overhovedet skulle have haft en interesse i en regional mønt, og finder desuden heller ikke belæg for fænomenet i hverken det skriftlige kildemateriale

eller møntfundene. Han argumenterer i stedet for, at regionerne i virkeligheden blot repræsenterer landets kirkestifter, og at det er bisperne, der som følge af, at de fik andel i indtægterne fra udmøntningen, har haft incitament til at opretholde en opdeling af mønternes cirkulationsområder. Den mere frit cirkulerende jyske mønt er udtryk for, at bisperne aldrig fik andel i indtjeningen fra den nørrejyske mønt (Kræmmer 2017, s. 134-136). Kirsten Bendixen og Keld Grinder-Hansen mener begge, at mens der er tydelig spor af en opdeling i landsdelsmønt i både det skriftlige kildemateriale og møntfundene selv, så vil det være at strække kilderne for langt at postulere, at denne opdeling også omfattede et forbud mod at bruge mønter uden for deres respektive landsdel (Bendixen 1977, s. 14, Grinder-Hansen 2000, s. 81).

3.3.2 Spor af landsdelsmønt i møntfundene

Vender man sig imod møntfundene selv, synes argumenterne for regional mønt iøjefaldende. Da baggrunden for nedlæggelsen af henholdsvis enkeltfund og skattefund er meget forskellig, er fundtyperne nedenfor blev skilt ad. Som det tydeligt fremgår af Figur 5, dominerer de regionale mønttyper overvældende i deres oprindelsesområde. Det fremgår dog ligeledes klart, at en ikke uvæsentlig mængde mønter har cirkuleret uden for deres region. Ved første øjekast kan de jyske mønttyper se ud til at være dem med størst udbredelse i Danmark. Dette er i og for sig også korrekt, men af de 148 enkeltfundne jyske mønter fundet uden for Jyllands cirkulationsområde består de 112 af typen JY109.5, der blev indført i anden halvdel af 1230'erne. Typen cirkulerede i både Jylland og på Sjælland og fortsatte med at være i cirkulation indtil slutningen af 1250'erne. Noget tilsvarende, om ikke i helt så ekstremt omfang, er gældende for Sjælland med typen SJ45. Ligesom JY109.5 er typen fra anden halvdel af 1230'erne og synes at have haft en større udbredelse end andre samtidige mønttyper (Lindahl 1963, s. 51-52). Den udgør 18 af de 52 sjællandske mønter fundet uden for Sjællands cirkulationsområde. I Figur 6 er disse to specielle mønttyper derfor udeladt, og herved forsvinder forskellene imellem regionerne mere eller mindre fuldstændigt.

Geografi synes at spille en rolle i forhold til, hvilke regioner mønterne cirkulerede i uden for deres oprindelsesområde. Således ses skånske mønttyper oftere på Sjælland end i Jylland, ligesom jyske mønter har haft lettere ved at finde vej til Sjælland end til Skåne. Med sin placering midt i landet har de sjællandske typer ikke overraskende cirkuleret i nogenlunde lige stort omfang i Jylland og Skåne. Ud fra et kronologisk perspektiv fordeler mønterne, fundet uden for deres primære cirkulationsområde, sig forholdsvis jævnt i forhold til deres absolutte fundmængde over hele den undersøgte periode. Én mønttype skiller sig dog markant ud og fortjener særlig omtale. Knud den Helliges skånske type SK3.a fra Lund er ved flere lejligheder fundet i både Jylland og på Sjælland. Typen er generelt yderst vel repræsenteret i fundmængden, perioden taget i betragtning, og det er derfor interessant at se, at den også har nydt mere national popularitet. Under Knud den Hellige sås også forsigtige tegn på et forsøg på en kortlivet enhedsudmøntning mellem Skåne og Sjælland i form af den hyppigt anvendte sjællandske SJ1 serie og den skånske SK2 type (Poulsen 2016, s. 160). Der ses således flere tegn på, at Knud den Hellige kan have ønsket et opgør med den regionale mønt. Generelt ser Knud den Hellige ud til at have en stor interesse i møntvæsnet, og de muligheder det gav kongemagten (Poulsen 2019, s. 58).

	Skånske typer	Sjællandske typer	Jyske typer
Skåne	356 (89%)	17 (5%)	3 (1%)
Sjælland	38 (9%)	280 (84%)	139 (21%)
Jylland	7 (2%)	35 (11%)	518 (78%)
I alt	401	332	660

Figur 5: Enkeltfundne mønttyper fra perioden 1074-1241 fordelt efter regionalt tilhørsforhold og fundsted i absolutte tal og i procent.

	Skånske typer	Sjællandske typer	Jyske typer
Skåne	356 (89%)	17 (6%)	2 (1%)
Sjælland	38 (9%)	258 (88%)	28 (9%)
Jylland	7 (2%)	17 (6%)	289 (90%)
Danmark	401	292	319

Figur 6: Enkeltfundne mønttyper fra perioden 1074-1241, eksklusiv JY109.5 og SJ45, fordelt efter regionalt tilhørsforhold og fundsted i absolutte tal og i procent.

For skattefundenes vedkommende er tendenserne de samme, men her ses mønterne oftere uden for deres primære cirkulationsområde. Der er i Figur 7 ikke taget højde for, hvor stor en andel af en given skat mønterne udgør. Blot at skatten ikke er fundet i mønttypens primære cirkulationsområde. Med få undtagelser udgør mønter fundet i skattefund uden for deres primære cirkulationsområde enten en meget beskeden andel, ofte under en procent, eller også udgør de hele eller næsten det hele af skattens indhold. I førstnævnte tilfælde underbygger skattefundene således yderligere teorien om landsdelsmønter. I det andet tilfælde, hvor skattefundene domineres af udefrakommende mønttyper, viser tallene tydeligt, at skattefund kun med forbehold kan tages som udtryk for almindelig møntcirkulation. Skattefundene er i høj grad også udtryk for kontaktnet og handelsforbindelser.

	Skånske typer	Sjællandske typer	Jyske typer
Skåne	19 (63%)	4 (3%)	2 (6%)
Sjælland	8 (27%)	22 (74%)	5 (15%)
Jylland	3 (10%)	4 (3%)	26 (79%)
Danmark	30	30	33

Figur 7: Mønttyper fra skattefund fra perioden 1074-1241 fordelt efter regionalt tilhørsforhold og fundsted i absolutte tal og i procent.

3.3.3 Spor af vægtforskel på landsdelenes mønter

Sporene efter opdelingen af den danske mønt i landsdele kan ikke kun ses i mønternes fundspredning. Deres værdi var også afhængig af, hvor i landet de var slået, og mønterne i Vestdanmark var ofte betydelig lettere end dem i Østdanmark. Udgangspunktet for møntproduktionen var vægtenheden mark, som udgjorde grundlaget for udmøntningen. Ifølge Hauberg opstod forskellen imellem landsdelenes mønter ved, at der udmøntedes forskellige antal mønter på en mark sølv (Hauberg 1900, s. 149-150). I Skånelandene blev der slået 240 penning på en mark sølv svarende til en gennemsnitsvægt på 0,91 g. På Sjælland blev der slået 288 penning på en mark sølv svarende til en gennemsnitsvægt på 0,76 g, og i Jylland veksledes der mellem 288 og 384 penning på en mark svarende til en gennemsnitsvægt på henholdsvis 0,76 g og 0,57 g (Hauberg 1906, s. 16). Haubergs forklaring på forskellene i mønternes vægt landsdele imellem er efterfølgende gengivet flere steder (Bendixen 1977, s. 14, Poulsen 2016, s. 119-120).

	Skånelandene	Sjælland	Nørrejylland	Ribe	Slesvig
Harald Hen	0,91-1,08	0,96-1,105	0,67-0,955		
Knud den Hellige	0,72-1,07	0,86-0,92	0,57-0,925		
Oluf Hunger	0,75-0,895	0,71-1,02	0,63		
Erik Ejegod	0,82-0,84	0,66-0,77	0,67-0,72		
Niels	0,75-0,86	0,70-0,76	0,40-0,71	0,24	
Erik Emune	0,71-1,08	0,6-1,08			
Erik Lam		0,8			0,49
Svend Grathe		0,78-0,85	0,33-0,45	0,76-0,9	0,65
Knud V	0,85	0,9	0,2-0,35		0,65-0,84
Valdemar den Store	0,80-0,92	0,82-0,95	0,56-0,80	0,65-0,68	0,84
Knud VI	0,89-0,95	0,85-0,93	0,62	0,55-0,77	0,82-0,94
Valdemar Sejr	0,82-0,95	0,85-1,00	0,58-0,78	0,88-1,00	0,74-0,91

Figur 8: Laveste og højeste vægt for regenternes mønter. For regenterne Harald Hen til og med Erik Lam er anvendt vægtangivelser fra Poulsen 2016, s. 120 samt typebeskrivelserne i kapitel 2 i herværende afhandling. For perioden fra Svend Grathe og frem refererer vægtangivelserne til Haubergs møntbestemmelser (Hauberg 1906, s. 16). Det har desværre ikke været muligt at supplere Haubergs tal for perioden 1146-1241 med data fra nyere fund, da en så relativ lille del af skattefundene fra perioden er publiceret med vægtangivelser. En stor del af kirkegulvmønterne er publiceret med vægtangivelser, men mange af disse er fragmenterede og korroderede og vægten derfor påfaldende lav (Bendixen 1972).

Af tallene fra Figur 8 fremgår det tydeligt, at de jyske mønter gennemgående er lettere end de sjællandske og skånske. Vægten på de sjællandske og skånske mønter synes til gengæld at være forholdsvis ens. Der er dog store udsving, og under Valdemar Sejr ser forskellene helt ud til at udlignes. Tallene er langt fra entydige nok til at tillade så bastant en konklusion, som den fremført af Hauberg. Det er yderligere ikke muligt at finde bevis for Haubergs konklusion i det skriftlige kildemateriale, og det kan derfor ikke bevises, at der skulle være tale om en systematisk og planlagt vægtforskel landsdelene imellem (Kræmmer 2017, s. 40). Kildematerialet tillader simpelthen ikke en så vidtrækkende konklusion (Grinder-Hansen 2000, s. 81, Kræmmer 2017, s. 100).

Også i England ses i begyndelsen af middelalderen variationer i mønternes vægt, og de lettere mønter er søgt forklaret som et forsøg på stimuleringer af eksporten (Bolton 2012, 92-94). Ligesom i Danmark er der for stor uregelmæssighed inden for typernes vægt og regelmæssigheden, hvormed de blev udmøntet, og teorien er siden blevet afvist (Metcalf 1998, s. 281). I Norge ses ligeledes store forskelle i vægten på brakteaterne, hvilket har givet anslag til en teori om, at de repræsenterer to vægtklasser, halve og kvarte penninge. Ved en kontrolvejning af et større antal brakteater har der dog ikke kunne findes grundlag for denne teori (Gullbekk 2003, s. 194).

Overordnet set må det konkluderes, at selvom mønternes vægt tydeligvis viser stor variation, kan det ikke med sikkerhed fastslås, hvad disse variationer er udtryk for. Følgelig kan mønternes vægt kun med forbehold bruges som geografisk markør.

3.3.4 Hvorfor landsdelsmønt

Som det er vist ovenfor, peger flere faktorer på, at der var landsdelsmønt i middelalderen. Fundspredning må siges at være et meget overbevisende argument. Det samme gælder de regionale forskelle i motiverne, hvilket er særligt tydeligt i den undersøgte periodes første halvdel, og for det jyske materiales

vedkommende igennem hele perioden. For det skånske og sjællandske materiales vedkommende udviskes de markante forskelle under Knud VI og første del af Valdemar Sejrs regeringstid. Fra 1230'erne er der igen tale om markante regionale forskelle mellem sjællandske og skånske mønter. Vægt er ofte fremhævet som en meget vigtig regional markør, men som vist ovenfor, er det sværere at argumentere for et helt bevidst gennemført regionalt vægtsystem. Forskellen i tempoet for indførelse og håndhævelse af renovatio monetæ viser til gengæld meget tydeligt, at der var tale om adskilte regioner, der opererede efter forskellige administrative systemer (se afsnit 3.5 Renovatio monetæ). Det er i tolkningen af betydningen af disse mønstre og spor, at uenigheden opstår (Kræmmer 2017, s. 136). Var der ved lovgivning forbud mod at anvende mønter uden for deres ophavsregion, eller var regioner mere udtryk for praktisk administration af møntvæsenet?

Man bør her i stedet stille sig selv spørgsmålet: Hvorfor overhovedet operere med markant forskellige motiver og forskellige administrative regler for møntveksling? I England observeres netop meget ensartede mønter, der har cirkuleret over hele landet. Mønternes fundspredning har vist, at de på trods af hyppige møntvekslinger har kunnet spredes over store dele af landet forholdsvis hurtigt, således at det engelske fundbillede på ingen måde kan sammenlignes med det danske (Metcalf 1998, s. 275). De store cirkulationsområder for mønterne fra Roskilde og Lund taler imod, at fundspredningen alene skulle være udtryk for praktiske tiltag i form af kort afstand til nærmeste udmøntningssted. Selv med fem udmøntningssteder i Jylland kan personer, der ønskede at veksle deres mønter, også have haft endog meget langt til nærmeste udmøntningssted. Kræmmers argument om, at den regionale opdeling i virkeligheden skulle være udtryk for kirkestifterne, må afvises. Argumentationen hviler i høj grad på formodningen om, at kirken ikke fik andel i udmøntningen i Nørrejylland. Dette skulle være grunden til, at de nørrejske mønter ikke viser tegn på en regional opdeling knyttet til de nørrejske kirkestifter. Da der er flere tegn på, at kirken også har haft andel i indtjeningen fra den nørrejske mønt, kan dette dog ikke være tilfældet (se afsnit 3.4 Monopolmønt).

Når der langt op i den her behandlede periode både i Blekinge og på Bornholm fortsat ses meget blandede skattefund med en stor andel udenlandske mønter, er det netop udtryk for, at disse regioner ikke har deres egen mønt (von Heine 2004, s. 151-152). Udmøntningstederne har derfor udgjort vigtige dele af det kongelige administrative apparat, og deres funktion har ikke kun været af praktisk karakter. Den relativt store mængde af mønter fundet udenfor deres oprindelsesregioner viser dog også, at brugen af mønt ikke har været forbudt uden for mønternes region. Befolkningen har blot måttet tage forbehold for kursforskellen regionerne imellem (Grinder-Hansen 2000, s. 239)

3.4: Monopolmønt

Det danske middelalderlige møntvæsen var grundlæggende bygget op omkring kongens egenhændige kontrol med alle niveauer af udmøntningen. Det blev aldrig splittet op imellem købstæder og bispesæder med egen mønt. Denne kontrol betegnes som monopolmønt. Kontrol over udmøntningen havde den for kongemagten klare fordel, at det gav mulighed for at give mønten en højere pålydende værdi end den reelle sølvværdi samt at tjene penge på veksling af mønter. Enten når fremmede handelsfolk måtte veksle til dansk mønt for at handle i landet eller ved tvangsveksling, renovatio monetæ.

3.4.1 Kongemagtens monopol på mønten

De tidligste ansatser til en definition af begrebet monopolmønt i Skandinavien stammer fra Sture Bolin i form af begrebet "feudal udmøntning" (Bolin 1962, s. 146-152). Begrebet feudal udmøntning stammer

oprindelig fra den franske numismatiker Babelon (Babelon 1908). Det betegnes dog i dag som misvisende som samlebegreb for et middelalderligt møntsystem, og i stedet kan anvendes betegnelsen reguleret mønt, eller det proprietære møntvæsen (Grinder-Hansen 2000, s. 70). Der er tale om et bredere begreb, der dog grundlæggende forudsætter, at retten til udmøntning lå hos kongen og ikke hos kirken eller stormændene. Kongen bestemte lødighed og vægt og kunne tage indtægterne fra udmøntningen. En forudsætning for at kunne tage indtægterne fra udmøntningen var dog, at kongemagten kunne regulere den cirkulerende møntmasse, og at den havde monopol på mønten. Spørgsmålet om, hvornår et sådan monopol opnåedes, har givet grund til flere diskussioner.

De skriftlige kilder er tavse med hensyn til indførelsen af et kongeligt møntmonopol, så møntmaterialet er den eneste forhåndenværende kilde. Graden af kongeligt monopol kan opdeles i tre niveauer (Woods 2013, s. 118). Ved en begrænset kongelig kontrol med den cirkulerende mønt produceres der mønter lokalt, men uden et system til at holde udenlandske mønter ude af cirkulationen. På dette niveau vil udenlandske mønter være stærkt repræsenteret i fundmaterialet. Dette niveau af kongelig kontrol med møntvæsenet karakteriserer Danmark fra slutningen af 900-tallet og frem til anden halvdel af 1000-tallet, som ligger udenfor den i afhandlingen behandlede periode. Ved det næste niveau af kongelig kontrol med møntvæsenet tolereres udenlandsk mønt ikke længere, men ældre lokale mønter er fortsat i cirkulation. Her vil der kun ses få udenlandske mønter i fundmaterialet, der til gengæld for skattefundene vil bestå af blandede indenlandske mønter. På sidste niveau er der tale om et gennemført, reguleret møntvæsen, der også inkluderer *renovatio monetæ*. Her er kun den sidst-udmøntede type ideelt set repræsenteret i skattefundene. For dansk forskning har udelukkelsen af klipsølv, sølvbarrer og smykker også været en væsentlig del af diskussionen (Bendixen 1977, Kræmmer 2017).

I Danmark blev tiltag til en landsdækkende mønt første gang iværksat af Harald Blåtand med hans korspenninge fra Hedeby (Moesgaard 2015). Denne udmøntning må betegnes som en begrænset kongelig kontrol med den cirkulerende mønt. Det er også fra slutningen af 900-tallet, at udmøntet sølv i skattefundene overstiger mængden af ikke udmøntet sølv, som barrer og smykker (von Heine 2004, s. 72, 128). Der kan findes talrige langt senere eksempler for brug af sølvbarrer, ligesom der også kendes flere skatte bestående af sølvbarer, men disse må betegnes som værdier påtænkt større transaktioner som jordhandel eller international transaktioner (Bendixen 1977, s. 7 og Christiansen 1970). Brugen af sølvbarrer til større transaktioner ses også i England helt op i 1300-tallet, og ophører først ved indførelsen af guldmønter (Spufford 1988, s. 222). Det har dog fortsat kunne holde liv i en diskussion om, hvornår og i hvilket omfang mønter blev taget i brug. Denne diskussion har været særligt omfattende i Norge (Gullbekke 2003, s. 189-193). I Danmark er den dog for nyligt blevet taget op af Michael Kræmmer, der argumenterer for, at de mange værdiangivelser med betegnelsen mark i 1100-tallets skriftlige kildemateriale referer til vejet sølv og ikke mønter. Kræmmer ser først i midt 1200-tallet tegn på, at mønterne er så dominerende i alle økonomiske sfærer, at de også dominerer de skriftlige kilder (Kræmmer 2017, s. 112). Traditionelt er specifikationen af mark penge i skriftlige kilder ellers blevet set som udtryk for den løbende devaluering, der slutteligt nødvendiggjorde en adskillelse mellem mark penge og mark sølv (Kræmmer 2017, s. 109-110).

Fra 1030'erne og 1040'erne er der i enkeltfundsmaterialet fra flere af landets større byer indikationer på tendenser imod monopolmønt (von Heine 2004, s. 156). Egentlig indførelse af monopolmønt i Danmark er dog allerede tidligt blevet henført til Harald Hens regeringstid (Erslev 1875, s. 181). Godt 70 år senere fremsatte N.L. Rasmussen teorien om, at reformeringen af det danske møntvæsen fandt sted noget tidligere under Svend Estridsen (Rasmussen 1957, s. 248). Det ser også ud til, at Harald Hårderåde samtidig

med Svend Estridsen forsøgte at indføre monopolmønt i Norge. Et forsøg, der formodentlig kronedes med held, idet hans mønter stort set ikke findes i skatte nedlagt efter hans død (Gullbekke 2003, s. 30, 63).

Monopolmønt blev dog ikke indført i hele Danmark i slutningen af 1000-tallet. I Blekinge og på Bornholm er der tegn på, at vægtøkonomi fortsat blev anvendt. Fra begge områder stammer meget blandede skattefund, der trækker tråde tilbage i tiden. Det drejer sig om skatten fra Johanneshus i Blekinge nedlagt omkring 1120. Den består af over 4000, hovedsageligt tyske men også mange engelske, mønter. Hertil kommer islamiske, byzantinske, franske, ungarske og mange flere andre landes mønter samt et guldsmykke og 106 sølvsmykker og brudsølv (von Heijne 2004, s. 263, 2:3). Fra Bornholm kendes Store Frigård skatten nedlagt 1104-1115 med snoede armringe, hængesmykker, brudsølv og møntblanketter og over 1000 mønter. Mønterne stammer primært fra Tyskland, men der er også flere danske, engelske og islamiske mønter. Skatten indeholder endda en mønt fra kejser Hadrian (DMS nr. 37 Store Frigård). Der er udbredt tegn på, at mønterne er blevet bøjet og testet for deres sølvindhold (Moesgaard 2018a, s. 225). Fra Østermarie er der også inden for de senere år dukket to skatte op med imponerende smykker og sølvbarrer, der viser tydelige tegn på den fortsatte brug af vægtøkonomi på Bornholm (Grinder-Hansen m.fl. 2013, Pedersen, Salomonsen og Nielsen 2014). Først imod slutningen af 1100-tallet synes Bornholm indlemmet i det danske møntvæsen. For Blekinge er fundmaterialet for beskedent til, at det kan bestemmes hvornår dette indtræffer her (Moesgaard 2018a, s. 227).

Ud fra studier af periodens skattefundsmateriale har Gitte Ingvardson dog udfordret den ellers veletablerede teori om indførelse af møntmonopol i slutningen af Svend Estridsens regeringstid. Faktisk mener Ingvardson, at der tidligst i midten af 1100-tallet kan findes entydige spor på monopolmønt i skattefundsmaterialet (Ingvardson 2016b, s. 144). Tolkningen baseres på en meget forsigtig tolkning af periodens begrænsede skattefundsmateriale. Ved yderligere kun at betragte materialet adskilt i landsdele, kommer indiciene for en kongeligt monopol til at fremstå meget svage. Generelt for perioden er dog, at udenlandske mønter med ganske få undtagelser forsvinder fra møntskattene. I en kommentar til Ingvardsons arbejde påpeger Jens Christian Moesgaard en stribe punkter som stilistiske træk og placering af udmøntningsteder, der alle traditionelt er blevet set som tegn på en reform af møntvæsenet i den sidste del af Svend Estridsens regeringstid. Han henviser ligeledes til en række nye skattefund, der understøtter teorien om indførelsen af monopolmønt i 1060'erne. Flere blandede skattefund, som Ingvardson bruger i sin argumentation imod indførelse af monopolmønt i 1060'erne, er ligeledes i nyere studier blevet placeret tidligere i Svend Estridsens regeringstid og således før den foreslåede reform (Moesgaard 2017, s.107-111).

Det er korrekt, som påpeget af Ingvardson, at skattefundsmaterialet fra Harald Hen er yderst begrænset, og derfor ikke alene tillader en tolkning imod kongelig monopolmønt. Set i lyset af 1000-tallets skattefundsmateriale generelt kan der dog ikke herske tvivl om, at mængden af udenlandsk mønt i det danske skattefundsmateriale er kraftigt reduceret allerede omkring slutningen af Svend Estridsens regeringstid (Moesgaard 2018a, s. 208). Tidspunktet er ligeledes sammenfaldende med en generel udvidelse af kongens magtbeføjelser som krav på bøder og fredskøb, ret over skov og vand samt mere indirekte ved begyndende forleninger (Andrén 1985, s. 78). Standardisering af motiver og udmøntningsteder bør følgelig fortsat ses som tegn på kongelig kontrol med møntvæsenet. For den her behandlede periode har de vigtigste diskussioner derfor også i stedet stået om, hvorvidt kongen havde tilstrækkelig kontrol over møntvæsenet til at kunne gennemføre et effektivt *renovatio monetæ* system, og om hvorvidt kirken havde del i udmøntningen. *Renovatio monetæ* diskuteres i et særskilt afsnit, så der vil nedenfor blive fokuseret på kirkens rolle i udmøntningen.

3.4.2 Kirkens rolle i udmøntningen belyst igennem de skriftlige kilder

Der er intet i det skriftlige kildemateriale, der antyder, at kirken nogensinde fik andel i andet end indtjeningen fra udmøntningen. Tildelingen af retten til udmøntningen var en udvikling, der kom fra Tyskland, men i modsætning til her, var det i Danmark fortsat kongen, der bestemte motiv, vægt og lødighed. Det samme gælder Norge, hvor det fra kong Håkons gavebrev til ærkebiskopen af Nidaros i 1222 meget tydeligt fremgår, at kongen fortsat havde kontrol over møntvæsnet, og ærkebiskoppen var underordnet denne kontrol (Gullbekk 2003, s. 112). Spørgsmålet om, hvornår kirken begyndte at få andel i udmøntningen, går i store træk på hvilken værdi de skriftlige kilder, der nævner at kirken blev givet ret til mønten eller alt ret i byen, bør tillægges, samt hvilken betydning mønter med gejstlige motiver bør tillægges.

I det skriftlige kildemateriale findes en del kilder, som berører spørgsmålet om kirkens andel i indtægterne fra udmøntningen. Valdemar Sejrs bekræftede i 1213 ærkebispesædet i Lunds ret til en fjerdedel af mønten, givet til det i ærkebiskop Eskils og Absalons tid (Dipl. Dan. I. rk., bd. 5, nr. 34). Der er altså tydeligvis tale om en ældre ret, men hvornår den er tildelt kirken vides ikke med sikkerhed. Ifølge Saxo skal Knud den Hellige have skænket domkirken en fjerdedel af mønten, men det er usikkert om der vitterligt er tale om indtægter fra mønten eller blot skatter og afgifter fra byen (Saxo II, VII, 8, s. 322).

For Roskildes vedkommende nævner bispesædets jordebog fra slutningen af 1300-tallet, at det fra gammel tid har haft ret til en tredjedel af byens mønt (Christensen 1956, s. 101, Mørkholm 1989, nr. 491, s. 57). Det fremgår dog ikke præcist, hvilket tidsrum der henvises til.

I Ribes tilfælde gives både under Knud den Store og Svend Grathe halvdelen af alt kongelig ret til bispesædet, men mønten nævnes her ikke specifikt (Søgaard, 1972, s. 266). Henvisninger stammer dog fra en betydeligt senere kilde. En andel af indtjeningen må dog på et tidspunkt være tilfaldet biskopen, siden Valdemar Sejrs i 1234 kunne få den tilbage mod anparten i plovskatterne (Rep. I. s. 24; Reg. *219).

I Slesvig skænkede Valdemar den Store biskoppen halvdelen af møntindtægten i 1175 (Rep. I, udat. 6). Ifølge Slesvigs stadsret skal Svend Grathe have tilstået byen Slesvig delvist kontrol over mønten (Dipl. Dan. I rk., 2 bd., nr. 96). Hvis dette er korrekt, er det en enestående begivenhed både i 1100-tallets Danmark og Tyskland (Galster 1931, s. 233). Michael Gelting har dog afvist, at der skulle være tale om Svend Grathe og i stedet argumenteret for, at det var Svend Estridsen, der gav Slesvig sin stadsret (Gelting 2016). Hvis dette er korrekt, synes en så tidlig tildeling af mønten ikke blot enestående, men meget usandsynligt. Den ældste latinske udgave af stadsretten findes kun i ét håndskrift, der stammer fra Ebeltoft. Der mangler tydeligvis dele af teksten, og herved opstår også muligheden for, at henvisningen til tildelingen af dele af mønten ikke stammer fra Svend Estridsens tid. Gelting beskæftiger sig ikke specifikt med denne del af stadsrettens tekst, men det må være den eneste mulige forklaring, hvis stadsretten skal føres helt tilbage til Svend Estridsens regeringstid, som foreslået af Gelting. Mønttypen JY15, henført til Erik Lam, har dog muligvis en henvisning til biskop Herman (1140-1141), så kirken kan tidligere have haft del i mønten, om ikke andet så i en kortere periode.

Forholdene omkring mønten fra Viborg, der anses for Nørrejylland's vigtigste møntby, er som den eneste ikke nævnt i nogen kendt skriftlig kilde. Der bør dog udvises påpasselighed ved at tage dette til indtægt for, at kongen her ubeskåret beholdt sin andel i mønten, da der i så fald vil være tale om et *ex silentio* argument.

3.4.3 Kirkens rolle i udmøntningen belyst igennem mønterne

Under forudsætning af, at gejstlige møntmotiver vitterligt er udtryk for, at kirken havde andel i mønten, kan det konstateres, at det tidligst kendte eksemplar for dette er Svend Norbakkens (biskop i Roskilde 1074-1088) mønt fra Roskilde SJ2, der af flere er blevet foreslået som udtryk for en midlertidig tildeling af møntindtægterne fra Roskilde til at dække udgifter til domkirkebyggeriet (Galster 1978, s. 81-86; Jensen 1995, s. 116). Tilsvarende gælder for Lundmønten SK9 og de jyske mønter JY9 fra Odense og JY13 fra Ribe, alle fra Kong Niels regeringstid og alle fra tidspunkter, hvor større kirkebyggerier var i gang i de respektive byer (Jensen 1993, s. 6; Poulsen 2016, s. 121). Disse tildelinger af møntindtægterne er dog som nævnt alle af midlertidig karakter.

Fra Erik Lams regeringstid og frem til den her undersøgte periodes afslutning er der konsekvent gejstlige motiver på de skånske mønters bagside. Oftest i form af et bispehoved eller buste. På Sjælland er der fra Absalons indtrædelse i bispesædet og frem til periodens afslutning ligeledes konsekvent gejstlige motiver på mønternes bagside. I langt overvejende grad i form af bispebuster.

I Jylland er billedet noget mere broget, idet der findes en lang række mønter, hvis bagsidemotiv er forskellige varianter af et kors. Korsmotiv kan dog ikke bruges som en sikker markør for møntens tilhørsforhold. Det kan til gengæld motiverne nøgle, krumstav, bispehuer og bispehoveder eller buster (Grinder-Hansen 2000, s. 120). Hauberg anvendte konsekvent gejstlige motiver som henførelseskriterie for de jyske mønter. Han gik ud fra, at Viborgbispens aldrig havde fået andel i mønten, og at mønter med gejstligt motiv således per definition måtte stamme fra enten Ribe eller Slesvig (Hauberg 1906, s. 7). Hypotesen har vist sig at være for usikker til at kunne anvendes så konsekvent som Hauberg gør. Blandt andet i form af mønten JY53, på hvis bagside læses A S. Hauberg anvendte konsekvent bogstaver på mønternes bagside som henførelseskriterie til biskopper. Da de eneste kendte biskopper med disse initialer er bisperne Asger (1191-1208) og Asgot (1208-1220) fra Viborg, foreslog Hauberg, at der må være tale om henvisning til møntprægeren og/eller udmøntningsbyen (Hauberg 1906, s. 40). Dette står dog i stærk kontrast til alle hans andre fortolkninger af bagsidebogstaver. JY53 Mønten er da også af Galster henført til Viborg netop med henvisning til initialerne på bagsiden (Galster 1931, s.234). Ligeledes findes flere nørrejyske brakteater med bispemotiv fra JY31 serien. Kirkens andel i de jyske udmøntninger kan således ikke entydigt aflæses af mønternes motiver, og der bør udvises større forsigtighed i forhold til, hvilken betydning der tillægges kirkens rolle i den jyske udmøntning.

På basis af skriftlige kilder kan spørgsmålet om, hvornår kirken fik andel i udmøntningen i de respektive byer kun belyses i forhold til Slesvig. Ved de andre udmøntningsbyer må svaret søges på mønterne selv. Galster daterer kirkens tildeling af indtægterne fra mønten til henholdsvis Erik Lams regeringstid for Lunds vedkommende og Absalons udnævnelse til biskop for Roskildes vedkommende (Galster 1935, s. 271-273). I Ribes tilfælde omfatter Svend Grathe gave på halvdelen af al kongelig ret til bispesædet formodentlig også mønten. Dette er antagelig baggrunden for mønttyperne JY17 og JY19, med bispebuster på bagsiden. Det kan dog ikke med sikkerhed fastslås, om mønterne er slået af Svend Grathe eller Knud V. Forholdene omkring Viborg er fortsat behæftet med stor usikkerhed. Navnlig fordi der ikke som ved de andre byer udelukkende er tale om en diskussion om, hvornår kirken fik andel i mønten, men også om hvorvidt kirken overhovedet fik andel i mønten. De forskellige mønter med gejstligt motiv, der med stor sandsynlighed kan henføres til Nørrejylland og Viborg, peger dog på, at kirken formodentlig har haft andel i mønten, i hvert fald periodisk fra midten af 1100-tallet.

3.5: Renovatio monetæ

Renovatio monetæ eller tvangsveksling bestod ideelt set i, at mønterne med mere eller mindre jævne intervaller blev udskiftet. De eksisterende mønter var ikke længere gangbare, og befolkningen måtte veksle deres ældre mønter til nye ved kongelige veksleboder. Kongemagtens umiddelbare interesse i systemet lå i, at der måtte betales et gebyr for at få vekslet sine mønter. Enten ved, at der blev udleveret færre mønter tilbage, end der afleveredes, eller ved at de nye mønter indeholdt mindre sølv end de gamle. Denne type møntvæsen dominerede Central- og Østeuropa i perioden 1000-1300 (Svensson 2016, s. 1112-1114).

Hvornår et effektivt tvangsvekslingssystem blev begyndt implementeret i Danmark er et spørgsmål, der har delt numismatikere og historikere, siden man begyndte at beskæftige sig med emnet. Som med så meget andet omtales det først i skriftlige kilder langt senere, og oplysninger om tidspunktet for begyndelsen må derfor søges i mønterne selv. Et effektivt renovatio monetæ system kommer ideelt set tydeligst til udtryk i form af "rene skattefund", hvilket vil sige skattefund med kun én type mønt. Dette vil dog som sagt repræsentere en ideel situation. Oftest vil én mønttype i stedet totalt dominere i skattefundet. Et godt eksempel er skatten fra Tikøb Kirkegård bestående af i alt 75 mønter (DMS nr. 57 Tikøb Kirkegård). Her udgør Valdemar den Stores skånske SK18 mønt ikke mindre end 72 af skattens mønter. Periodens beskedne mængde skattefund besværliggør dog en endelig bestemmelse af, i hvilket omfang renovatio monetæ var indført på det pågældende tidspunkt (se oversigt over den undersøgte periodes skattefund i Bilag 1).

Den tidligste omtale af årlige møntfornyelser findes i Valdemar Sejrs privilegier til byen Lübeck, der var under dansk herredømme i perioden 1202-1224 (Dipl. Dan. I rk., 4 bd., nr. 88 og 158). Heraf fremgår det, at mønten skulle fornyes hvert år, og at det skulle ske på Skt. Mikkelssdag den 29. september. Der kendes ikke tilsvarende skriftlige kilder fra det danske område, men ud fra Skånske Lovs tekst kan det udledes, at møntveksling må have fundet sted. Det fremgår ligeledes af loven, at vekslinger kunne betyde, at mønternes værdi ændredes (Grinder-Hansen 1997, s. 130). Sidstnævnte kan kun være en henvisning til den devaluering, der tydeligvis også havde fundet sted i løbet af 1100-tallet og begyndelsen af 1200-tallet (Kræmmer 2017, s. 120-123). Fra Danmark kendes en direkte reference til møntveksling først fra Erik Klippings regeringstid fra 1284 (Mørkholm 1989, nr. 99, s. 23).

3.5.1 Forskningshistorie

Ved hjælp af en analyse af skattefund har Jørgen Steen Jensen argumenteret for, at der er tendenser i materialet fra slutningen af 1000-tallet og begyndelsen af 1100-tallet, der peger i retning af, at kongemagten nærrede et ønske om at gennemføre renovatio monetæ med en vis grad af succes til følge. Der er forskelle regionerne imellem, men fra Skåne finder han tegn på gennemført møntveksling allerede fra 1070, mens det samme først gør sig gældende på Sjælland fra 1100-tallet. I Jylland er materialet for dårligt til at sige noget entydigt (Jensen 1996). Jensen foreslår en sammenkædning mellem Svend Estridsens indførelse af runemønterne og tilsvarende typer med latinsk inskription. Vekslingen mellem runer og latinske bogstaver har skulle gøre det muligt at adskille typerne fra hinanden, hvilket var en forudsætning for at gennemføre møntvekslinger (Jensen 2006, s. 161-165). Jensens opfattelse af renovatio monetæ i begyndelsen af middelalderen er i store træk videreført af Jens Christian Moesgaard i hovedværket *Denar til daler, Danmarks mønthistorie indtil 1550*, dog med tilføjelser til det jyske materiale.

I det norske skattefundsmateriale findes tegn på møntveksling i forbindelse med tronskifte i anden halvdel af 1000-tallet (Gullbekk 1997). I 1100-tallet kan der derimod ikke findes tegn på møntveksling. Forholdene i landet var urolige grundet den langvarige borgerkrig, og kongens mønt var ikke tydeligt

genkendelig i forhold til tidligere, hvilket må have været en forudsætning for et effektivt møntvekslingssystem. At ældre mønter forsvandt skyldes mere, at de som følge af højere vægt og sølvindhold blev taget ud af cirkulation (Gullbekk 2003, s. 70). Fra de norske skriftlige kilder findes først referencer til gyldig og ugyldig mønt fra 1270'erne (Gullbekk 2003, s. 101).

For Sveriges vedkommende er billedet mere usikkert, idet ikke meget er kendt om de tidligste brakteater fra midten af 1100-tallet. Først fra slutningen af 1100-tallet produceres kontinuerligt brakteattyper fra Sigtuna og Lödöse. Der er ingen skriftlige kilder, som beskriver møntveksling, og skattefundmaterialet er generelt for begrænset til at have en stor udsagnsværdi. Det svenske møntvæsen er på flere punkter sammenligneligt med det danske, og det er på den baggrund blevet foreslået, at der i Sverige blev gennemført hyppige møntvekslinger fra midten af 1100-tallet til slutningen af 1200-tallet. Hypotesen er dog alene baseret på indicier (Svensson 2017).

Antagelsen af en tidlig indførelse af *renovatio monetæ* er for det danske materiales vedkommende blevet udfordret af Gitte Ingvardson. Hun mener grundlæggende, at skattene fra Svend Estridsens regeringstid fortsat er meget blandede, samt at der slet ikke er belæg for at påstå, at Svend Estridsen havde held til at udelukke udenlandske mønter fra Danmark. Yderligere påpeger hun, at der også i skattene fra Svend Estridsens tidlige regeringstid kan findes eksempler med typer, der er meget dominerende i fundmaterialet. Hun foreslår i stedet en sammenhæng mellem runemønterne og Svend Estridsens Englandstogter i slutningen af hans regeringstid (Ingvardson 2016b, s. 148-159). Ingvardsons tekst kommenteres af Jens Christian Moesgaard, der på flere punkter er uenig med henvisning til nyere undersøgelser og skattefund. Han tilslutter sig dog hendes argument om, at det ikke lykkedes at indføre *renovatio monetæ* under Svend Estridsen. Han mener dog fortsat, at kongemagten var den kontrollerende hånd bag det danske møntvæsen, og at der på den baggrund kan være et grundlæggende incitament til at forsøge at gennemføre *renovatio monetæ* (Moesgaard 2017, s. 112-113).

Antagelsen af, at *renovatio monetæ* blev indført i begyndelsen af middelalderen, er også blevet grundlæggende anfægtet af Michael Kræmmer. Kræmmer problematiserer det manglende skriftlige kildemateriale, og de mange forbehold som skal tages for skattefundsmaterialets udsagnsværdi. Han mener, at der kun kan findes tegn på *renovatio monetæ* før 1200 i samlet 11 danske skatte. Blandt andet udfordrer han tolkningen af Grenåskatten som værende udtryk for *renovatio monetæ*. Af de 37 forskellige mønttyper, der indgår i skatten, udgør fem typer tilsammen 10.000 af skattens i alt 12.000 mønter, hvilket er blevet tolket som udtryk for den nyeste årgang fra fem jyske mønsteder, og derfor tegn på et fungerende møntvekslingssystem. Kræmmer påpeger, at dette alt andet lige også betyder, at skattens ejermand fortsat har været i besiddelse af 2000 ældre mønttyper. Hvis skatten repræsenterer udmøntningerne fra fem mønsteder, har ejeren altså været omkring alle fem og veksle mønter. Hvorfor har han så ikke også vekslet de resterende 2000 mønter på den rundrejse i Jylland? Kræmmer udelukker ikke *renovatio monetæ* før 1200, men mener, at det ikke kan have været hyppigt og eventuelt kun er blevet effektueret ved særlige lejligheder eller ved særlig finansielle behov (Kræmmer 2017, s. 131- 134).

Kræmmers konklusion ligger på flere punkter på linje med Keld Grinder-Hansen. Grinder-Hansen ser også tegn på, at der i slutningen af 1000-tallet og begyndelsen af 1100-tallet kan have fundet møntvekslinger sted, men at disse ikke har været hyppige nok til at have fiskalt sigte. Grinder-Hansens undersøgelse beskæftiger sig med perioden 1241-1340. Her viser skattefundsmaterialet også, at systemet ikke er blevet håndhævet konsekvent. Omvendt viser det høje tal på knap 600 typer præget i perioden fra Erik Klipping til Christopher II, 1259-1332, at der hyppigt er skiftet ud i mønttyperne. Grinder-Hansen foreslår, at gangbare

mønter kun blev brugt til betaling til og fra kongemagten, men ikke i det regionale og lokale møntomløb (Grinder-Hansen, 2000, s 61-70).

3.5.2 Renovatio monetæ i lyset af den opdaterede møntrække

Perioden 1074-1241 er generelt karakteriseret ved relativt få skattefund i forhold til den efterfølgende periode fra anden halvdel af 1200-tallet og hele 1300-tallet. De fleste skattefund er ligeledes af forholdsvis beskeden størrelse (se Bilag 1). Materialets udsagnsværdi bør derfor tages med visse forbehold. For periodens tidligste skattefund er det svært at finde spor efter renovatio monetæ. Skatten fra Löddeköpinge er blevet fremført som et eksempel på et af landets tidligste ansatser til renovatio monetæ, idet omkring 90% skattens mønter er Svend Estridsens Hbg. 32 og 32a samt Harald Hens SK1.1a typer (Jensen 1996, s. 130). Svend Estridsens mønter er dog klart de mest dominerende, selvom Harald Hens SK1.1a mønttype er den yngste. Dette synes således ikke i særlig høj grad at pege mod renovatio monetæ. Fra Knud den Helliges regeringstid findes til gengæld flere skatte, hvor én mønttype dominerer meget tydeligt. Det drejer sig om de jyske skatte fra Jegstrup Mose, Bjerregrav Mose og Danelund (DMS nr. 31 Jegstrup Mose, DMS nr. 32 Bjerregrav Mose, Moesgaard, 2004). Muligvis også skatten fra Skt. Laurentius Kirke i Lund, men her er desværre kun bevaret en enkelt mønt (von Heijne 2004, s. 239 fynd 1.88). Holsteinborgskatten fra Sjælland synes derimod at have været meget blandet. Desværre er det endelige antal mønter ikke kendt i dag, men skatten indeholdt mønter fra både Svend Estridsen, Harald Hen og Knud den Hellige (DMS nr. 30 Holsteinborg). Fra Oluf Hunger og Erik Ejegods regeringstid findes ligeledes flere eksempler på skatte, der næsten totalt domineres af én mønttype. Bland andet skatten fra Fuglie Kyrka og Skt. Mårten i Lund (CNS 3.1.25, von Heijne 1.90). Hvis det som Jørgen Steen Jensen har foreslået, tillades udelukkende at fokusere på de danske mønter i Lundby Krat-skatten, vil denne også slutte sig til rækken (Jensen 1996, DMS nr. 36 Lundby Krat). Den nyligt fundne skat fra Egelev på Nordfalster peger, ligesom Holsteinborgskatten, i en anden retning (Moesgaard 2018b). Skatten er nedlagt under Oluf Hungers regeringstid og bestod af en større mængde mønter fra Svend Estridsen og Knud den Hellige samt en smule fra Harald Hen. I skrivende stund er skattene fra Holsteinborg og Egelev, de eneste sjællandske skatte fra slutningen af 1000-tallet, og begge peger på, at Sjælland ikke helt fulgte samme udvikling som Skåne og Jylland. Begge skatte er dog fundet i yderområderne af det sjællandske cirkulationsområde, og det ville være ønskeligt med en tilsvarende skat fra området omkring Roskilde, der var centrum for den sjællandske møntproduktion, for at se om billedet her var det samme (Moesgaard 2018b, s. 29).

Fra Kong Niels' regeringstid er rækken af skattefund med tydelige spor af renovatio monetæ endnu længere. Flere skatte har endda kun én type, herunder Særslev Kirkegård og Glim Kirkegård (DMS nr. 35 Særslev Kirkegård, DMS nr. 41 Glim Kirkegård). Der findes dog også her enkelte skatte, der slet ikke viser tegn på renovatio monetæ. Det drejer sig om skattene fra Store Frigård og Allerslev. Store Frigård er fundet på Bornholm, og er et tydeligt udtryk for, at øen ikke fulgte den samme udvikling som resten af landet. Der bør derfor ses bort fra den i denne sammenhæng. Allerslev er derimod et eksempel på, at systemet ikke altid kunne håndhæves konsekvent, idet den består af lige mange Erik Ejegod og Kong Niels mønttyper. En forklaring på den blandede skat kunne være, at den er nedlagt i begyndelsen af Niels' regeringstid, men den viser ikke desto mindre, at ældre mønter ikke konsekvent blev vekslet, når nye blev udstedt. Det samme gælder skatten fra Græse, der indeholder 13 Svend Estridsen mønter og 37 norske mønter fra perioden 1093-1103. Skatten er nedlagt omkring 1130. Den domineres af 826 SJ9 mønter, hvorfor de 13 Svend Estridsen mønter mere må betragtes som en ældre opsparing, end at de har cirkuleret i daglig handel på dette tidspunkt.

Fra Erik Emunes turbulente og korte regeringsperiode kendes to meget store skattefund, Tessebølle og Haraldsborg Slotsbanke (DMS nr. 42 Tessebølle og nr. 43 Haraldsborg Slotsbanke). Begge skattefund viser, at Erik Emune har haft svært ved at håndhæve *renovatio monetæ* i hans regeringstid. For Tessebølles vedkommende består hovedparten af skattens 535 mønter af Kong Niels' sjællandske SJ9 type, mens kun fem er fra Erik Emunes regeringstid. Skatten er således et godt eksempel på, at der i slutningen af Kong Niels regeringstid fandtes et effektivt møntvekslingssystem, mens at det ikke ser ud til at være ført videre af Erik Emune umiddelbart efter hans magtovertagelse. Det samme gælder den lidt senere nedlagte Haraldsborg Slotsbanke skat, der består af en ligelig fordeling af Erik Emunes to sjællandske mønttyper SJ10 og SJ11 samt hans skånske type SK13. Skatten indeholder yderligere otte eksemplarer af Kong Niels' sene skånske mønttype SK12. Fra Erik Lam kendes kun Åkesholmskatten, men den er til gengæld et fint eksempel på et effektivt *renovatio monetæ* system, idet den kun indeholder typen SK14 (Haugberg 1900, s. 179 nr. 179 Åkesholm).

Fra den efterfølgende borgerkrigsperiode under Svend Grathe og Knud V ser det, i det omfang skattefundene tillader det, ud til, at *renovatio monetæ* systemet ikke har kunnet håndhæves. Muligvis har Svend kunne håndhæve systemet på Sjælland og i Skåne, idet skattene fra Bårapp domineres af hans sjællandske type SJ13.3 (Myntfund från Halland. Sveriges Mynthistoria 10, Landskapsinventeringen 215). Skattene fra Bastup Tårnruin understøtter også billedet af et effektivt *renovatio monetæ* system i Østdanmark, men deres beskedne størrelse betyder, at den bør behandles med nogle forbehold (DMS nr. 44 Bastrup). Typen SJ13.3 dateres til slutningen af Svends regeringstid, og det ser således ud til, at han har kunnet opretholde systemet på Sjælland og i Skåne i hele hans regeringstid.

I Jylland har det derimod ikke været muligt at håndhæve *renovatio monetæ* systemet. Dette viser den store brakteatskat fra Øster Uttrup (DMS nr. 47 og 48 Øster Uttrup I-II) tydeligt. Begge Svends Grathes brakteatserier JY20 og JY21 er velrepræsenteret, og de mest talrige typer kommer fra de traditionelt store møntsteder i Viborg, Aalborg og Randers snarere end fra de nyeste udmøntninger. Knud V's mønttyper JY26 og JY27 er ligeledes velrepræsenterede i skatten. Skatten fra Vester Starup Kirkegaard bestående af sønderjyske mønttyper er ligeledes blandet (DMS nr. 46 Vester Starup Kirkegaard). Af jyske skatte er kun den fra Vejen Mose domineret af én mønttype (DMS nr. 45 Vejen Mose).

Fra Valdemar den Stores regeringstid og frem peger skattefundsmaterialet på, at *renovatio monetæ* systemet blev gennemført langt mere konsekvent. Indledningsvist dog først på Sjælland og i Skåne. Den eneste skat med mere blandet møntmateriale fra Skåne er Kv. Ugglund 1 fra Lund (Carelli 2005, s. 96). Skatten består af én SK16, otte SK17 og tre SK18 mønter. Jf. sammensætningen af møntmaterialet fra skatten fra Tikøb er SK18 yngre end SK17, og Kv. Ugglund 1 viser derfor, at *renovatio monetæ* ikke nødvendigvis gennemførtes konsekvent.

I Jylland viser brakteatskatten fra Biersted Hede tydeligt, at *renovatio monetæ* systemet blev anvendt, idet typen JY34.6 klart er overrepræsenteret i skatten (DMS nr. 52 Biested Hede, Ingvardson 2016a, s. 87-90). Omvendt viser skatten dog også, at det ikke kunne håndhæves konsekvent, idet samtlige af Valdemars nørrejyske brakteater fortsat fandtes i skatten. Et lignende billede kendes fra andre steder i Europa, hvor brakteater og hyppig *renovatio monetæ* anvendtes (Svensson 2016, s. 1118). Flere steder i 1100-tallets Europa kunne brakteaters cirkulationstid være helt ned til seks måneder (Bolton, 2012, s. 104). Denne meget hyppige tvangsveksling var i virkeligheden udtryk for en hyppig skat, og gav således befolkningen et incitament til ikke at veksle, men derimod gemme ældre mønter for deres sølvværdi (Svensson 2016, s. 1118). Billedet fra Biersted Hede understøttes af skatten fra Østerild Kirke, der ligeledes er blandet (DMS nr. 56 Østerild Kirke). Under Knud VI tyder skatten fra Albani Torv på, at *renovatio monetæ* systemet igen

blev gennemført mere konsekvent i Jylland (DMS nr. 60 Odense I, Albani Torv). Skatten består af 24 JY50 mønter mod kun syv JY49. Dette er dog langt fra den én-type dominans, som hovedparten af de sjællandske og skånske skattefund udviser. Skatten fra Albani Torv udgør, med to små usikre undtagelser, ligeledes det eneste skattefund fra det jyske cirkulationsområde før 1220'erne.

På Sjælland og i Skåne fremstår fundmaterialet fra Valdemar den Stores og Knud VI's regeringstid meget mere entydigt. Som eksempler kan nævnes skattene fra Lyngby-, Vemmelev- og Rø Kirkegård, der alle kun består af én mønttype, henholdsvis SJ13.5, SJ14 og SK25 (DMS nr. 54 Lyngby Kirkegård, nr. 54 Vemmelev Kirkegård og Rø I Kirkegård). Billedet er gennemgående entydigt for begge landsdele.

Fra Valdemar Sejrs regeringstid stammer ligeledes flere "rene" skatte, hovedsageligt fra Sjælland. Langt de fleste er dog af ret beskeden størrelse, hvilket vil sige under ti mønter pr. skat. Kun skattene fra Grenaa, Bråskovgård og Obbekær Hede kan tælle deres mønter i hundreder og for Grenåskattens vedkommende tusinder (DMS nr. 66 Grenå I, Ågade, DMS nr. 73 Bråskovgård, DMS nr. 74 Obbekærhede). Både Obbekær Hede og Bråskovgård er fra slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid, og der er således tale om et meget spinkelt skattefundsmateriale fra den periode. Med sine over 12.000 mønter udgør skatten fra Grenaa et ekstremt tilfælde - ikke alene fra Valdemar Sejrs regeringstid, men for hele den undersøgte periode. Som påpeget af Kræmmer har skattens ejer fortsat haft en relativt stor andel ældre mønter i sin opsparing ved skattens nedlæggelse (Kræmmer 2017, s. 131- 134). Skattens sammensætning viser således både, at *renovatio monetæ* blev anvendt, samt at det ikke nødvendigvis kunne håndhæves fuldstændigt. Der kan ikke herske tvivl om, at hovedparten af den cirkulerende masse af mønter blev vekslet, når nye typer blev udmøntet, men en relativt stor andel blev ligeledes lagt til side, formodentlig for at undgå den beskatning, som *renovatio monetæ* var udtryk for.

Det kan således konkluderes, at der at dømme ud fra skattefundsmaterialet har fundet *renovatio monetæ* sted igennem størstedelen af den her behandlede periode. De mange helt "rene" skattefund viser tilmed, at *renovatio monetæ* systemet generelt har fungeret meget effektivt igennem store dele af perioden begyndende med Knud den Hellige. Der er dog forskelle regionerne imellem. Således består halvdelen af de skånske skatte af blot én mønttype og kun skatten fra Kv. Ugglund 1 fra Lund (Carelli 2005, s. 96) tyder på, at *renovatio monetæ* ikke nødvendigvis gennemførtes konsekvent i Skåne.

For Sjælland er billedet det samme med over halvdelen af skattene med kun én mønttype, og stort set resten bestående af skatte med næsten total dominans af én mønttype. På Sjælland er den første del af perioden dog karakteriseret ved et yderst begrænset antal skatte. Skatten fra Holsteinborg, nedlagt under Knud den Helliges regeringstid, og skatten fra Egelev, nedlagt under Oluf Hungers regeringstid, består af blandede mønttyper, hvilket tyder på, at *renovatio monetæ* på Sjælland ikke blev gennemført samtidig som i resten af landet. Fra Kong Niels findes flere skatte med spor af *renovatio monetæ*, og fra Valdemar den Stores regeringstid og resten af den undersøgte periode er der tydelige tegn i skattefundmaterialet på, at *renovatio monetæ* systemet kunne håndhæves effektivt på Sjælland.

I Jylland peger skattefundsmaterialet på, at der ligesom i Skåne allerede under Knud den Hellige kunne håndhæves et ganske effektivt *renovatio monetæ* system. Ved 1100-tallets midte synes dette dog ikke længere at have været muligt, navnlig i Nørrejylland. Skattenes sammensætning viser dog fortsat, at *renovatio monetæ* blev anvendt. Det var blot ikke muligt for kongemagten at håndhæve det. Det jyske skattefundsmateriale fra 1100-tallet er forholdsvis beskeden, og stort set alle skattene er fra århundredets midte. Det er følgelig svært at tegne noget entydigt mønster for udviklingen i Jylland, idet skatte med kun én mønttype fordeler sig over hele den undersøgte periode. På baggrund af det forhåndenværende materiale må det således konkluderes, at *renovatio monetæ* blev forsøgt gennemført i Jylland i stort set

hele den undersøgte periode, men at det omkring midten af 1100-tallets ikke kunne håndhæves konsekvent.

Ved ovenstående gennemgang er der primært lagt vægt på skattefund bestående af kun én mønttype og sekundært på skattefund domineret af én type. Dette er traditionelt set blevet betragtet som tegn på *renovatio monetæ* i en tid uden direkte referencer i det skriftlige kildemateriale. I perioder som anden halvdel af 1200-tallet, hvor der er generel konsensus om, at *renovatio monetæ* systemet blev praktiseret, og hvor de første skriftlige kilder med referencer til *renovatio monetæ* dukker op, findes der dog også talrige eksempler på, at skattefundene ikke følger det beskrevne mønster. Et eksempel der ofte fremhæves er Bjæverskov-skatten. Skatten bestod af flere mønttyper, der var sorteret i små poser. Én mønttype dominerede sammensætningen af mønttyper, og denne mønttype lå for sig selv. Denne mønttype formodes at være den gyldige ved nedlæggelsestidspunktet (Moesgaard 2000). I og med at denne mønttype er sorteret ud, viser skatten, at de ”gyldige og ugyldige” eller ældre mønter med stor sandsynlighed har haft forskellige funktioner. Generelt rummer den efterfølgende periode, indtil møntvæsnets sammenbrud i 1330’erne, også mange skatte med flere typer og i nogen tilfælde endda rigtig mange typer (Grinder-Hansen 2000, s. 69). Undersøgelser har vist, at ved hyppig *renovatio monetæ* mindskedes befolkningens incitament til at veksle mønt. Møntveksling var grundlæggende en skat, og ved at undlade at veksle mere end det mest nødvendige, kunne befolkningen minimere udgifterne til denne skat. Selvom den ældre mønt blev ugyldiggjort, så udgjorde dens sølvindhold fortsat en værdi (Svensson 2016, s. 1118).

Diskussionen synes således snarere at dreje sig om, hvordan fundmaterialet fra et samfund med gennemført *renovatio monetæ* ser ud, end om hvornår det blev gennemført i forhold til den her undersøgte periode. Der findes ingen skriftlige kilder, heller ikke senere, der direkte siger, at ældre mønter er ulovlige at bruge. I forbindelse med afviklingen af Erik af Pommerns udskældte kobbersterlinger i 1440’erne findes der talrige eksempler på, at mønterne er blevet gennemboet med en kniv for at ugyldiggøre dem. Dette fænomen kendes ikke fra højmiddelalderen, eller i hvert fald ikke i nær så høj grad, og der er således ikke fysiske tegn på, at det fra myndighedernes side aktivt blev søgt at ugyldiggøre ældre mønter. Det tyder på, at de ældre mønttyper fortsat har kunnet cirkulere sammen med de nye. For at give befolkningen et tilstrækkeligt incitament til at veksle deres ældre mønter, har kongemagten formodentligt krævet, at skatter og afgifter er blevet betalt i gyldig mønt. Det er ikke muligt at føre konkret bevis for denne teori i den undersøgte periodes skattefundmateriale, men den senere Bjæverskov-skat understøtter teorien. Denne tolkning er også blevet fremført i andre sammenhænge; blandt andet med henvisning til specifikke omtaler i det skriftlige kildemateriale af beløb, der skal betales i ”ny mønt” (Grinder-Hansen 2000, s. 69-70 og s. 239, Moesgaard 2018a s. 221).

Forklaringsmodellen synes også umiddelbart logisk, idet der må forventes at være ganske betydelige logistiske udfordringer forbundet med at veksle et helt lands valuta på én gang. Det er i England blevet forslået, at de mange nyoprettede møntsteder forbundet med reformen i 973 havde til formål at assistere med vedligeholdelse af det 2-3 årige *renovatio monetæ* system. Nærmere studier har dog vist, at to tredjedele af mønterne er blevet udmøntet fra de samme ti steder. Der var altså ikke tale om et tæt net af udmøntningsteder, hvor der højst var 15 miles til hver møntvekslingssted, som ellers er blevet foreslået (Bolton 2012, s. 94). Det samme gælder for Danmark, hvor der i store dele af den undersøgte periode kun blev slået mønt i ganske få byer. En forudsætning for at vekslingen overhovedet har kunne finde sted var naturligvis også, at kongemagten havde sølv til rådighed til at udmønte de nye mønttyper. Der findes i Europa eksempler på, at sølv blev handlet i mønt eller barrer -, men det hører til sjældenhederne og kendes

ikke fra Danmark (Spufford 1988, s. 142). Det har ligeledes langt fra altid været muligt at kunne regne med stabile forsyninger af sølv fra plyndringer eller udenrigshandel, og en helt essentiel forudsætning for, at nye mønter har kunnet udmøntes, var derfor, at ældre mønter blev brugt i produktionen. Nødvendigheden af, at ældre mønter måtte indgå i produktionen, må i høj grad betragtes som et forsinkende element, hvis der opereres med et system, hvor ældre mønter blev ugyldiggjort natten over.

Ved at kræve afgifter og skatter betalt i gyldig mønt har kongemagten sikret en løbende aktivitet i møntvekslingen. Ved fortsat at tolerere ældre mønters anvendelse i lokale og regionale handelsaktiviteter er møntvekslingssystemet til gengæld ikke blevet udfordret i forhold til forsyning af sølv til produktion af nye mønter. I det omfang *renovatio monetarum* kunne håndhæves i middelalderens Danmark må det derfor konkluderes, at i Skåne og Jylland blev systemet gennemført fra perioden fra Knud den Helliges regeringstid og frem til slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid. På Sjælland er der derimod ikke tilstrækkeligt belæg for at argumentere for, at *renovatio monetarum* kunne gennemføres før engang i begyndelsen af 1100-tallet. Herefter blev det ligeledes anvendt indtil Valdemar Sejrs regeringstid.

3.5.3: Frekvensen af *renovatio monetarum*

Det er ovenfor beskrevet, hvorledes *renovatio monetarum* systemet i store dele af landet var en integreret del af møntvæsenet. På grundlag af det revisionsarbejde, der er foretaget for perioden 1074-1241, er det værd at se nærmere på, hvorledes dette kommer til udtryk i den reviderede møntrække i form af frekvensen af møntvekslinger. Møntvekslingsfrekvensen er ikke direkte knyttet til effektiviteten af *renovatio monetarum* systemet. Dette ses tydeligt i Kong Niels' regeringstid, hvor møntvekslingsfrekvensen er lav, mens skattefundsmaterialet viser et højt niveau af *renovatio monetarum*'s håndhævelse. Bestemmelsen af vekselfrekvensen foretages ved, at antallet af kendte mønttyper fra en given regent divideres med antallet af dennes regeringsår (Fig. 9). I de tilfælde, hvor ensartede typer udmøntes fra flere byer i samme region, som for eksempel Oluf Hungers sjællandske type SJ1.3a-SJ1.3c, er dette regnet for én udmøntning, der blot er distribueret fra flere steder.

I de tilfælde, hvor den kronologiske rækkefølge af mønttyperne er nogenlunde sikker, er det således muligt igennem vekselfrekvensen at datere mønterne, under forudsætning af, at cirkulationstiden for hver enkelt mønt var nogenlunde ens. I typepræsentation er dette i flere tilfælde blevet gennemført, bl.a. på de sjællandske mønter fra Valdemar den Stores regeringstid. En række mindre skattefund gør det muligt at opstille en relativ kronologi for hans sjællandske mønter, og det er med udgangspunkt i den, at dateringen er foretaget (Moesgaard 2013).

Der er mange usikkerheder forbundet med denne metode. For det første spørgsmålet om, hvornår noget er en ny type, og hvornår det blot er en variation af en eksisterende. For det andet er der spørgsmålet om, hvilken betydning en variant bør tillægges. Kan det være udtryk for en møntveksling, eller er det blot en sløset stempelskærer? Denne usikkerhed gør, at metoden kun i meget begrænset omfang er anvendt til dateringen af mønterne i typepræsentations yngre del, hvor der ikke er så store forskelle i typerne imellem, som i tiden før midten af 1100-tallet. Det kan således heller ikke helt afvises, at den 1-årige vekselfrekvens, der nævnes i Valdemars privilegiebrev til Lybæk også har været gældende i Danmark. Ud fra vores viden om mønterne ser det dog ikke ud til at have været tilfældet. Grenåskatten, der giver det nok bedste indblik i den yngre del af den her undersøgte periodes mønter, viser tydeligt, at møntvekslingen fortsat har været forbundet med markant forskellige motiver i forhold til de forrige. Der er naturligvis kun tale om jyske mønter i Grenåskattens tilfælde, og de sjællandske og skånske mønter er da også betydelig mere ensartede, men ikke desto mindre demonstrerer Grenåskatten, at det har været vigtigt at kunne adskille

mønterne fra hinanden efter en veksling. Noget der umiddelbart også virker naturligt, idet ikke kun borgere men også kongens embedsmænd har haft behov for let og uden tvivl at kunne genkende den gangbare mønt.

	Nørrejylland	Ribe	Slesvig	Sjælland	Skåne
Harald Hen	6	-	-	6	2
Knud den Hellige	2	-	3	3	1,5
Oluf Hunger	9	-	-	9	2,25
Erik Ejegod	4	-	4	4	2,67
Niels	5	30	30	5	7,5
Erik Emune	-	-	-	1,5	3
Erik Lam	-	-	9	9	9
Svend Grathe	3	3,6	-	3	-
Knud V	3		-	-	-
Valdemar den Store	4,2	4,2	usikker	2,3	5
Knud VI	usikker	usikker	usikker	2,5-2,9	1,8
Valdemar Sejr	2,3			1,7	2,3

Figur 9: Frekvens af møntveksling som udtrykt i regeringsår pr. mønttype. I nogle tilfælde er møntrækken og den geografiske henførelse for usikker til at veksselfrekvensen kan udregnes. I andre tilfælde kendes ikke mønter fra det pågældende møntsted. Disse tilfælde er markeret med en strek. Ved Knud VI's sjællandske mønter er angivet to mulige tal, da møntrækken er usikker. Til udregning af veksselfrekvensen for Valdemar Sejrs sjællandske og jyske materiale er kun anvendt perioden 1202-1234, da møntvekslingen herefter ophørte i disse landsdele.

For det skånske materiales vedkommende er den kronologiske møntrække sikker og de enkelte kongeskift veldefinerede. Det er interessant at se, at møntvekslingsfrekvensen ligger omkring to regeringsår pr. mønttype både i begyndelsen og afslutningen af den undersøgte periode. Den lille forskel, der er mellem frekvensen af Knud VI's og Valdemar Sejrs mønter, tillægges derfor heller ikke større betydning i forhold til udfoldelsen af renovatio monetæe systemet under de to konger. Der er til gengæld en signifikant forskel til Valdemar den Stores møntrække, hvor der var fem år pr. mønttype. Det er tankevækkende, at frekvensen synes øget af én omgang ved Knud VI's tronbestigelse, for herefter at være konstant perioden ud.

For det Sjællandske materiales vedkommende er den kronologiske møntrække også sikker, og de enkelte kongeskift rimelig veldefinerede. Omkring skiftet mellem Knud VI og Valdemar Sejr er der dog en enkelt mønt, SJ28, som kan henføres til begge konger. Som det fremgår af Figur 9, ses på Sjælland ikke den samme høje møntvekslingsfrekvens i begyndelsen af den undersøgte periode. Her er frekvensen meget varierende indtil Svend Grathes regeringstid, hvor den er på tre regeringsår pr. mønttype. Under Valdemar den Store falder den til lidt over to år pr. mønttype, og holder sig her indtil periodens slutning. Forskellen mellem Valdemar den Store og Knud VI er muligvis ikke tegn på hyppigere møntveksling under Valdemar den Store. De yngste mønter henført til Valdemar den Store består af en længere række mønter, hvis dekorationsbånd består af små ringe, SJ18-SJ22. Kun SJ18 er dateret igennem skattefund. De resterende mønter er givet samme datering ud fra ligheden i dekorationsbåndene. Det kan ikke udelukkes, at regeringsskiftet skal findes i denne serie, hvilket ville ændre veksselfrekvensen ved begge konger. Der er dog ikke evidens for dette i hverken skattefund eller motiv, hvorfor dateringen fastholdes. Fra Valdemar Sejr kendes 18 eller 19 mønttyper. Da møntvekslingen formodes at være ophørt i 1234 med indførelsen af møntserien JY109 og den sjællandske SJ45, er Valdemar Sejrs fulde regeringstid ikke inkluderet i udregningen af

vekselfrekvensen (se afsnit 3.6 Rigsmønten og afslutningen på møntveksling nedenfor). I stedet er perioden 1202-1234, hvor møntvekslingen er foregået, anvendt. Det giver lidt mere end 1,5 år pr. mønttype, hvilket svarer til det foregående på Sjælland og er lidt højere end det skånske materiale. I forhold til det skånske materiale ser den sjællandske møntvekslingsfrekvens ud til at blive øget en generation tidligere.

For det jyske materiales vedkommende besværliggøres beregningen af møntvekslingsfrekvensen betydeligt af, at regionen har haft flere udmøntningsteder igennem hele den her behandlede periode. Beregningen af møntvekslingsfrekvensen besværliggøres yderligere betragteligt af, at cirkulationsområderne for disse udmøntningsteder i bedste fald kan betragtes som flydende og i store dele af den undersøgte periode som ét stort cirkulationsområde. Der udmøntes ligeledes langt fra konsekvent fra alle udmøntningsbyer, herunder navnlig Ribe, hvorfor det er svært at beskrive et strengt lineært forløb. Tallene for møntvekslingsfrekvensen kræver således lidt mere forklaring end for Sjællands og Skånes vedkommende. Generelt udmøntes der i Nørrejylland i hele den her behandlede periode. Ud over en enkelt Kong Niels mønt er der ikke henført mønter til Ribe før midten af 1100-tallet. Til Slesvig er der derimod henført mønter mere eller mindre løbende igennem hele perioden, men dog med meget varierende møntvekslingsfrekvens. Under Harald Hen og Oluf Hunger udmøntes kun én mønttype i hele Jylland, hvorfor møntvekslingsfrekvensen under begge disse konger er lav. Fra Knud den Hellige og Erik Ejegod er møntvekslingsfrekvensen forholdsvis høj og svarer til, hvad der ses imod slutningen af den undersøgte periode. For begge kongers vedkommende er fundet flere typer, som henføres til Slesvig. Disse er næsten udelukkende fundet i byen, hvorfor Slesvig her med rette bør betragte den som et selvstændigt cirkulationsområde (Moesgaard, Hilberg og Schimmer 2016). Som i Skåne og på Sjælland ser møntvekslingsfrekvensen under Kong Niels heller ikke ud til at have været særlig høj. De kun to mønttyper fra hans regeringstid henført til henholdsvis Ribe og Slesvig er, ligesom tidligere regenters mønttyper fra disse byer, kun fundet her.

For den yngre del af den her behandlede periode fra Svend Grathe og fremad ser møntvekslingsfrekvensen ud til at have været relativt stabil med mellem fire og tre år pr. mønttype, hvilket er en smule lavere end i de to andre landsdele. Jørgen Steen Jensen har forslået, at udmøntningen af brakteaterne begyndte efter hyldningen af den tyske Kejser Frederik Barbarossa i Merseburg i 1152 (Jensen 1975). I samtiden anførtes det nemlig, at Svend bragte mange tyske skikke med sig hjem herfra, herunder formodentlig også de tyske stempelskærere, der kunne slå brakteater (Galster 1936, s. 86). Det er usandsynligt, at begyndelsestidspunktet kan have været under den mere stabile periode i anden halvdel af 1140'erne, hvor Svend regerede i Østdanmark og Knud i Jylland, og hvor de to ovenikøbet i fællesskab i 1147 tog på korstog. Under forudsætning af, at udmøntningen af brakteaterne først begyndte efter 1152, har Svend Grathe og Knud V kun slået brakteater i ganske kort tid i Nørrejylland. Ingvardsons hypotese om, at brakteaterne er udmøntet som successive møntserier fra fem til seks nørrejyske møntsteder, er opbygget omkring Valdemar den Stores brakteater fra Biersted Hedeskatten (Ingvardson 2016a, s. 87-90). Hypotesen ser ud til at kunne overføres til Svend Grathes og Knud V's brakteater, der primært kendes fra Øster Uttrup-skatten. Svend Grathes nørrejyske brakteatudmøntning kan således opdeles i to emissioner, svarende til tre år pr. emission. Ved første emission er der udmøntet fra Viborg, Aalborg, Randers og Aarhus, mens der i anden emission er udmøntet fra Viborg, Aalborg, Randers, Aarhus, Horsens og Hjørring. Knud V's brakteater kan også opdeles i to emissioner, hvis hypotesen om, at de ubestemte nørrejyske brakteater, JY23-JY25, JY27 og JY28, er slået af ham er korrekt. Disse har været spredt på fem forskellige møntsteder, der ikke ud fra mønterne selv eller fundspredningen kan bestemmes nærmere end Nørrejylland. Hertil skal lægges JY16, der er slået af Knud V i Nørrejylland, før brakteatudmøntningen

begyndte. For materiale fra Ribe kan et nogenlunde tilsvarende billede påvises, idet tre ensartede mønttyper er henført her til. Ingen af disse kan med sikkerhed bestemmes nærmere end perioden under Knud V og Svend Grathe, men ud fra deres ensartethed må det formodes, at de er slået af den samme regent i perioden 1146-1157. Det svarer til tre et halvt år pr. emission til én af de to mulige møntudstedere. Ingen mønter fra denne periode er henført til Slesvig, hvilket er påfaldende set i lyset af, at der igennem den forrige periode kan påvises en mere eller mindre ubrudt række af slesvigske mønttyper.

Valdemar den Stores brakteater kan opdeles i seks emissioner. Gitte Ingvardson har foreslået, at der under hele Valdemar den Stores regeringstid udelukkende blev slået brakteater i Nørrejylland (Ingvardson 2016a, s. 90). Hvis dette er korrekt, betyder det, at der er fire år pr. emission. Fra Ribe kendes mindst seks mønttyper fra Valdemar den Stores regeringstid, hvilket stemmer overens med emissionsfrekvensen i Nørrejylland. To typer kan ikke med sikkerhed bestemmes nærmere end Ribe eller Slesvig, og to slesvigske typer kan ikke dateres nærmere end Valdemar den Store eller Knud VI. Henføres alle disse usikre typer til Slesvig og Valdemar den Store, opnås en emissionsfrekvens, der er meget lig Ribe og Nørrejylland.

For Knud VI's mønter er billedet betydelig mere uklart, idet der både er usikkerhed omkring dateringerne af mønter omkring overgangen mellem hans og Valdemar den Stores regeringstid samt om overgangen til Valdemar Sejrs regeringstid. Ingen mønttyper er med sikkerhed henført til Ribe eller Slesvig under Knud VI's regeringstid. Fem mønttyper henføres til Nørrejylland, mens seks ikke kan bestemmes nærmere end Jylland. Det er i den forbindelse værd at bemærke, at fire af de fem nørrejyske mønttyper muligvis kan henføres til Fyn. Det må betyde, at antallet af nørrejyske møntsteder i denne periode er blevet kraftigt reduceret, samt at Odense under Knud VI's regeringstid har spillet en særlig rolle. Når antallet af udmøntningsteder således er ukendt, er det svært at beregne frekvensen af møntvekslinger. Mellem 11 og 16 jyske mønttyper kan henføres til Knud VI's regeringstid alt efter dateringen. Selv når det højeste antal vælges, betyder det, at antallet af udmøntningsteder i Knud VI's regeringstid må være blevet kraftigt reduceret. Opereres der hypotetisk med kun tre udmøntningsteder i Knud VI's regeringstid giver det mellem fem et halvt og tre trekvart år pr. emission. Materialet fra Skåne viser, at det netop var i Knud VI's regeringstid, at frekvensen for møntveksling her blev sat op. Desværre kan det ikke med større sikkerhed bestemmes, hvilke jyske mønter, der skal henføres til Knud VI, for at se om noget tilsvarende gør sig gældende her.

For Valdemar Sejrs mønters vedkommende vil hele det jyske møntmateriale her blive behandlet samlet, idet sammensætningen af Grenåskattens mønter viser, at de forskellige udmøntningsteders mønter flød frit i hele Jylland. Der kendes mindst 67 mønttyper samt tre, der muligvis kan være Knud VI's. Grenåskattens sammensætning viser, at der er blevet slået mønt fem forskellige steder i Jylland. Det giver omkring 14 mønttyper pr. udmøntningssted, hvilket fordelt på hans 32 regeringsår, indtil indførelsen af møntserien JY109 i 1234, betyder lidt over to år pr. mønttype. Dette er nogenlunde samme frekvens som Skånes og Sjællands. Anskues fordelingen af mønttyper på de enkelte udmøntningsteder, er der meget stor forskel imellem dem. Ribe skiller sig markant ud med 29 mønttyper fra Valdemar Sejrs regeringstid. Fra Nørrejylland kendes kun 16 mønttyper og fra Slesvig fem. Hertil skal lægges ti mønttyper, der ikke kan bestemmes nærmere end Jylland, og syv der ikke kan bestemmes nærmere end Ribe eller Slesvig. Selv når der tages højde for de usikkert bestemte mønttyper, er Ribes dominans meget tydelig. Dette stemmer som sådan fint overens med, at Valdemars rigsmønt netop oprindeligt kommer fra Ribe, samt med Jordebogens opgørelse af indtjeningerne fra mønter, hvor Ribe ligeledes skilte sig markant ud fra resten af de jyske byer.

At dømme ud fra fundmaterialet ser møntvekslingen ud til gennemgående at være foregået med to til tre års intervaller afhængigt af tid og sted. Generelt er der større udsving i perioden indtil midten af 1100-

tallet, særligt for Jylland. Gennemgangen af antallet af landsdelens mønttyper fordelt på de forskellige regenters regeringsår viser med al ønskelig tydelighed, at selv om der er nogle overordnede nationale tendenser i forhold til møntvekslingssystemet, så er dette fortsat styret af regionale forhold, og ikke centralt fra kongemagtens side. Det er netop dette, som Valdemar Sejrs imod slutningen af hans regeringstid forsøger at gøre op med ved indførelsen af den landsdækkende rigsmønt. Udfordringerne ved dette viser til gengæld også, hvor forankret i landsdelene møntvæsenet fortsat var. Den landsdækkende mønt blev aldrig udbredt til Skåne. For mønterne fra perioden 1074-1134 er det slået fast, at udmøntningen i den jyske møntregion var langt mere decentral end i resten af landet (Poulsen 2016, s. 174). Dette ser også i høj grad ud til fortsat at være tilfældet i perioden op til indførelsen af den landsdækkende mønt. Den fremtrædende rolle, som Ribe synes at have haft under Valdemar Sejr, viser også, at de indledende tiltag frem mod indførelsen af den landsdækkende mønt begyndte med om ikke en centralisering af mønten i Ribe, så i hvert fald en betragtelig styrkelse af Ribes rolle i den jyske møntcirkulation.

3.6: Rigsmønten og afslutningen på møntveksling

Det er ovenfor beskrevet, hvorledes kongens incitament til møntveksling lå i de indtjeningsmuligheder, der var forbundet herved. Frekvensen af møntveksling viser, at den typisk blev foretaget hvert andet eller tredje år, men dog med store variationer. Den tidligste beskrivelse af hvor store indtægter kongen kunne forvente at få i kassen ved møntvekslingerne, findes overleveret i Valdemar Sejrs Jordebog. Bogen består af en række lister fra første halvdel af 1200-tallet, hvoraf Hovedlisten fra 1231 er den vigtigste (Kræmmer 2017, s. 14). Heraf fremgår det, at kongen fra mønten i Roskilde og Lund havde indtægter på henholdsvis 900 mark sølv og 1200 mark sølv og 8 mark guld (Aakjær 1943, s. 91-116). Det fremstår således tydeligt, at kongen havde ganske anseelige indtægter fra udmøntningen i disse to byer, men hvor stor en andel af landets samlede indtægter de udgjorde er svært at bedømme. Fra det mere righoldige engelske kildemateriale fremgår det, at indtægten udgjorde op til 10 % af kongens samlede finanser, men at der til tider også var tab forbundet hermed. Typisk lå indtægterne på et par procent (Allen 2012, s. 203-206). For Danmark er det blevet anslået, at indtægterne fra omkring 1230 kunne have været helt oppe omkring 10-15 % af kronens samlede indtægter (Poulsen 1995, s. 116-112).

3.6.1 Forskelle i mønternes lødighed

Kongen havde ved møntveksling også mulighed for at devaluere mønterne for herved at skabe en indkomst. Udgangspunktet for møntproduktionen var sølvmarken. I middelalderen bestod mønterne langt fra altid af rent sølv. Allerede i anden halvdel af 1000-tallet ses dog en reduktion i mønternes sølvindhold, der ikke alene kan tilskrives produktionsformen (Gullbekk 2000, s. 112). Ved mønterne fra Tessebølleskatten dateret til efter 1131 er der foretaget en række lødighedsprøver på mønttypen SJ9, der er den sidste sjællandske mønt fra Kong Niels' regeringstid. Disse viste, at hovedparten af mønterne havde en lødighed på omkring 700‰, men flere var lavere, og en enkelt havde kun ca. 200‰ (Galster 1955). På Roskildemønten SJ13.5 fra Valdemar den Stores regeringstid er der ligeledes foretaget lødighedsprøver på flere af mønterne fra Vråbjergskatten. Disse viste, at lødigheden gennemsnitligt lå på omkring 550‰ (Galster 1935, s. 274). Der må således være sket en betydelig reduktion af mønternes lødighed over de ca. 30 år, der ligger imellem nedlæggelsen af de to skatte. På den sjællandske SJ45 mønt fra slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid var lødigheden kommet helt ned på 200‰. Tilsvarende lødighed ses også på JY109.5, der ligeledes har cirkuleret i hele det nuværende Danmark (Kaaber 1986, s. 213). På mønterne fra

Grenåskatten nedlagt omkring 1225-1230 er lødigheden på 200-250%, men på enkelte mønter er lødigheden helt nede på 100-150%.

Om faldet i lødighed skyldtes bevidste devalueringer er dog stærkt omdiskuteret, ikke kun i Danmark. Galster forestillede sig, at den beklagelige tilstand af mønterne i Valdemar Sejrs sidste regeringsår skyldes de 45.000 mark sølv, der i 1225 skulle betales i løsesum for frigivelsen af Valdemar Sejr fra Henrik af Schwerins fangenskab (Galster 1931, s. 235). Dette forklarer dog ikke den devaluering, der tydeligvis skete op igennem 1100-tallet. Her kan den europæiske sølvforsyningssituation have spillet en rolle for udviklingen i Danmark, men den kan ikke forklare udviklingen alene. Et generelt stigende behov for mønt har også haft en væsentlig betydning. En devaluering af mønten kan være sket for at tiltrække sølvtungere mønter med højere lødighed fra omkringliggende lande. Dette kendes i hvert fald fra senere i middelalderen (Spufford 1988, s. 312). At devalueringerne kan have været bevidste, som en mulighed for indtjening, kan heller ikke udelukkes. Der må dog i så fald være tale om et meget varierende niveau for devalueringerne. Skulle hver eneste møntveksling have været forbundet med en devaluering, ville mængden af sølv, der kunne tjenes ved devalueringerne, have været meget beskedne. I stedet bør devalueringerne ses som begivenheder adskilt fra den løbende møntveksling (Kræmmer 2017, s. 165). Baggrunden for beslutningerne om at devaluere har været forskelligartede og kan blandt andet have ligget i sølvangel såvel som finansiering af større byggeprojekter eller krige, men de har ikke været en fast integreret del af møntvekslingssystemet. Svein Gullbekk har på baggrund af de store variationer i lødigheden inden for de samme mønttyper også foreslået, at devalueringerne kan være udtryk for skjulte forringelser af lødigheden (Gullbekk 2003, s. 295). Teorien vil være svær at bevise endeligt, men den flugter på flere måder med konklusionen om, at devalueringerne ikke kan have været en fast integreret del af møntvæsenet.

3.6.2. Skriftlige kilder omhandlende plovskatten og afvikling af *renovatio monetæ*

Imod slutningen af sin regeringstid ønskede Valdemar Sejr at gøre op med møntveksling som indtjeningskilde ved at indføre en plovskat. Noget som hans efterfølgende søn Erik senere lagde navn til. Ved et møde på Femern den 6. juli 1234 overlod Ribebispen sin andel af byens mønt til kongen imod indtægterne fra plovskatter i tre sysler samt byerne Varde og Lemvig (REP. I. s. 24; Reg. *219). Kongen fik således fuld kontrol med udmøntningen i Jyllands vigtigste udmøntningsby, hvor kirken ellers længe havde haft andel i udmøntningen. Som beskrevet ovenfor peger kildematerialet på, at biskoppen i Viborg formodentlig kun periodevist har haft andel i udmøntningen. Under forudsætning af, at det er korrekt, havde Valdemar Sejr med overtagelsen af den fulde ret til Ribes mønt således fået kontrol med en stor del af den jyske mønt.

Der findes ikke oplysninger om den slesvigske mønt. Hverken Slesvigs biskop Niels (1209-1233/34) eller hans efterfølger biskop Tyge (1234-1238) synes at have deltaget i mødet på Femern. Umiddelbart virker det mest oplagt, at en lignende overdragelse af slesvigbiskoppens ret til udmøntningen i Slesvig også var blevet gennemført ved dette møde, men ud fra de kilder vi i dag har til rådighed, synes dette ikke at have været tilfældet. Vi ved således heller ikke, om Slesvigs biskop fortsat havde ret til en del af udmøntningen fra byen efter 1234. Der kendes ligeledes heller ikke til lignende aftaler indgået med de nørrejske bisper. Her synes kirkens andel i mønten dog også at have været af mere midlertidig karakter, hvorfor det formodentlig ikke har været nødvendigt (se afsnit 3.4.3 Kirkens rolle i udmøntningen belyst igennem mønterne)

Valdemar Sejrs tiltag imod en indførelse af plovskatter fremgår meget tydeligt af Jordebogen. Mens indtægterne fra mønten i Roskilde og Lund i 1231 var henholdsvis 900 mark og 1200 mark, var de for de

jyske møntsteder Ribe, Viborg, Horsens og Fyn langt mindre, henholdsvis 150, 80, 40 og 30 mark (Aakjær 1943, s. 91-116). Forskellen i tallene er ikke tegn på, at Roskilde var hverken 10, 20 eller 30 gange mere indbringende end de jyske møntsteder. Forskellene er udtryk for, at en indtjening baseret på møntveksling i Jylland allerede var skiftet til en indtjening baseret på skatter. I Indkomstlisten, der er skrevet et par år efter, er indtægterne adskilt i *de moneta* (indtægt fra produktion) og *pro moneta* (indtægt fra skat). Heraf fremgår det, at *de moneta* indtægten for Roskilde er faldet fra 900 mark til 80 mark, mens *pro moneta* er steget. I Skåne fortsætter indtægterne fra posten *de moneta* til gengæld uændrede. Her indføres plovskatterne først i løbet af 1240'erne (Märcher 2018, s. 315).

3.6.3 Spor af afviklingen af *renovatio monetae* i møntfundene

Konsekvenserne af kongens overtagelse af retten til hovedparten af eller hele Jyllands udmøntning og skiftet fra møntveksling til plovskatter træder frem i møntmaterialet på flere måder. Mest iøjefaldende er JY109 mønten, der fuldstændig dominerer fundmaterialet i Vestdanmark (Fig. 10). Den er refereret til som en rigsmønt, fordi den synes at have cirkuleret i hele landet (Bendixen 1977, s. 15). Mønttypen er knyttet til begivenheden i 1234 netop ved dens store udbredelse, der stemmer overens med kongens fulde overtagelse af retten til mønten i Ribe, og det deraf formodede ønske om at opnå større kontrol med udmøntningen. Samtidig har den flere lighedstræk med SJ42, den såkaldte Anno Domini mønt, der som noget helt særligt, også internationalt, har årstallet 1234 i bagsideindskriften. JY109 mønten kendes i fem undergrupperinger, med JY109.5 som langt den mest talrige. Både Grenåskatten og Valdemar Sejrs Jordebog peger på fem udmøntningsbyer i den Jyske møntregion. Det er således nærliggende at tolke de fem undergrupperinger som repræsentanter for disse fem udmøntningsbyer. Den talrige JY109.5 er formodentlig fra Ribe, der ud fra tallene i Jordebogen også var Jyllands vigtigste udmøntningsby. Dette kan dog ikke alene forklare overrepræsentationen af JY109.5. Således var de fem talrigeste typer i Grenåskatten nogenlunde ligeligt repræsenteret i skatten, og fra Jordebogen fremgår det, at indtjening af mønten i Ribe var 150 mark imod Viborgs 80 mark. Overrepræsentation af JY109.5 tyder følgelig på, at der har været et stærkt ønske fra kongens side om at centralisere mønten i én type. Eventuelt er den også blevet udmøntet fra flere steder på én gang.

	Enkeltfund					Skattefund (antal mønter/antal skattefund)				
	JY109.1	JY109.2	JY109.3	JY109.4	JY109.5	JY109.1	JY109.2	JY109.3	JY109.4	JY109.5
Skåne	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Sjælland	2	1	1	3	111	0	0	1/1	2/1	101/3
Jylland	1	4	0	6	229	0	0	0	4/1	565/9
Danmark	3	5	1	9	341	0	0	1/1	6/2	666/12

Figur 10: Fordelingen af mønttyperne fra JY109 serien i henholdsvis skattefund og enkeltfund i de respektive landsdele og hele Danmark.

At kongens ambitioner har været større end blot den jyske mønt, synes udbredelsen af JY109.5 tydeligt at pege på. I hvert fald for Sjællands vedkommende. I Skåne findes mønten derimod ikke. Biskopperne fra Roskilde og Lund var begge tilstede ved mødet på Femern i juli 1234, og formodentlig er de blevet præsenteret for lignende "tilbud" som Ribebispen. Både fra Lund og Roskilde stammer - fra netop dette tidspunkt - mønter, der ikke alene i forhold til deres motiv er markant anderledes end det hidtil anvendte motiv med konge- og biskopbyste men også i forhold til omskrifterne, hvor biskopperne nævnes både med

navn og titel (SK41 og SK42 fra Lund og SJ43 til SJ45 fra Roskilde). NICHOLHVS EPC for Niels Stigsen i Roskilde og VFO ARC for ærkebiskop Uffe Thrugotsen i Lund. Denne selvhævdelse skal formodentlig ses som et ønske om at fremhæve, at kirken i Roskilde og Lund fortsat havde andel i udmøntningen (Lindahl 1963, s. 55). Dette må dog være sket med kongelig velsignelse, idet den overordnede møntret fortsat lå hos kongemagten. Mens de skånske mønter ikke udbredtes udenfor Skåne, blev SJ45 udbredt til hele landet. Ikke i nær samme omfang som JY109.5, men i forhold til andre samtidige mønter i et helt uset omfang. Der er kendskab til 40 enkeltfund, hvoraf de 18 er fra Jylland. Det rejser spørgsmålet om, hvilket forhold der har været imellem SJ45 og JY109.5. Da det generelt formodes, at kongen fortsat sad inde med den overordnede udmøntningsret, og at biskopperne blot fik andel i indtjeningen fra udmøntningen, kan SJ45 ikke ses som et gejstligt modsvar til JY109.5, men snarere et udtryk for kongens ønske om at lade JY109.5 cirkulere i hele Vestdanmark. Når store mængder jyske mønter således spredtes til Sjælland, er det naturligt, at der kommer en del med den anden vej i form af SJ45. Da JY109.5 ikke cirkulerede i Skåne, findes de skånske mønter heller ikke i fundmaterialet uden for denne region. Det er således også lidt misvisende at kalde JY109.5 for en rigsmønt, idet der ikke er tegn på, at den overtog cirkulationen i hele riget. Blot at den cirkulerede i hele Vestdanmark side om side med SJ45. Anskues de to mønttypers indbyrdes fordeling i landet er det tydeligt, at JY109.5 dominerer både i Jylland og på Sjælland (Fig. 11). Faktisk lader det sig ikke ved første øjekast afgøre, hvilken landsdel den er bedst repræsenteret i, idet den i flere sjællandske amter er fundet i betydelig mængde. Kun Ribe og Aalborg har en markant højere fundmængde. Heller ikke for SJ45's vedkommende er det muligt at registrere en dominans i hverken det sjællandske eller det jyske fundmateriale. Den er kun overrepræsenteret i Sorø. Teorien om en forbindelse imellem disse to mønter bekræftes således af deres fundspredning.

Landsdel	Jylland								
Amt	Slesvig	Tønder	Åbenrå	Haderslev	Ribe	Vejle	Ringkøbing	Skanderborg	Århus
JY109.5	1	6	4	7	36	22	2	20	5
SJ45			1	2	1			1	

Landsdel	Jylland							Sjælland	
Amt	Viborg	Randers	Thisted	Aalborg	Hjørring	Svendborg	Odense	Maribo	Præstø
JY109.5	10	8	5	52	15	23	13	8	19
SJ45	1	1	2	2	4	2	1	1	

Landsdel	Sjælland					Skåne	
Amt	Sorø	Holbæk	Roskilde	København	Frederiksborg	Bornholm	I alt
JY109.5	17	19	21	4	23	1	341
SJ45	10	1	4	1	5		40

Figur 11: Fordelingen af enkeltfund af mønttyperne JY109.5 og SJ45 i Danmarks amter og i Sydslesvig. Ingen af mønttyperne er fundet i Skånelandene.

Dominansen af mønttypen JY109.5 i skattefundsmaterialet i Vestdanmark gør det svært at bedømme dens cirkulationstid. I den her behandlede periode er kun fire andre mønttyper fundet i skattefund sammen med JY109.5 typen. Heraf er kun SJ45 repræsenteret med mere end to eksemplarer. Det er således overordentlig svært at vurdere, hvilke typer der har cirkuleret samtidig med JY109.5. JY109.5 fortsætter

med at optræde i skattefundene indtil midten af 1250'erne, hvorefter nye mønttyper udgør langt den overvejende del af skattefundsmaterialet. Dette tolkes forsigtigt som tegn på, at ønsket om ikke at udsætte mønterne for tvangsveksling fortsatte indtil midten af 1250'erne, hvorefter tvangsveksling blev genindført (Märcher 2018, s. 311). Referencer til plovskatten ophører ligeledes samtidig i det skriftlige kildemateriale (Grinder-Hansen 2000, s. 67). Senest i 1273 får biskoppen i Ribe indtægterne fra udmøntningen tilbage (Märcher 2018, s. 318).

Overgangen til plovskatter frem for møntveksling og indførelsen af en landsdækkende mønt er overfor beskrevet som værende Valdemar Sejrs værk. Der er dog også fremført den hypotese, at Roskildes biskop og Valdemar Sejrs kansler Niels Stigsen skal have stået bag (Kaaber 1986). Kaaber argumenterer ud fra bogstavtyperne på Anno Domini mønten SJ42 for, at mønten både er blevet slået i Roskilde og Ribe. Han mener derfor, at Niels Stigsen må have været dirigerende for motivvalget i Ribe og dermed har lagt grunden til møntsystemets centralisering med henblik på etableringen af en rigsmønt. Han redegør for en længere kronologisk møntrække bestående af både sjællandske og jyske typer, der på biskoppens befaling udstedes over en relativ kort årrække (Kaaber 1986, s. 225-230). Det er svært at gennemskue den meget stramme kronologi, Kaaber opbygger på baggrund af mønternes bogstavtyper, vægt og lødighed. Samtidig kan der ikke i fundmaterialet findes belæg for Kaabers teori, idet hovedparten af de mønter, der inkluderes i teorien, kun er fundet i yderst begrænsede mængder. Ideerne til reformen har Valdemar Sejr snarere fået af hans engelske møntmester Nicholas af Skt. Alban. Han fungerede i 30 år som møntmester under Valdemar Sejr og rejste først i 1237 tilbage til England, hvor han blev møntmester i London (Jensen 2005).

Valdemar Sejr ønskede et opgør med møntveksling som indtægtskilde, men ikke at forbedre lødigheden af mønten. Vægten på JY109.5 øges og blev tilsvarende resten af landets mønter, men lødigheden forbedres ikke. Kaaber argumenterer endda for, at der sker reduktioner af lødigheden for både JY109.5's og SJ45's vedkommende (Kaaber 1986, s. 230-231). Forsøg på at udregne og sammenligne indtægterne fra henholdsvis plovskat og møntveksling har vist, at plovskatterne kun lige akkurat var på niveau med indtægterne fra møntvekslingen (Kræmmer 2017, s. 199, Bolin 1962, s. 150).

Den regionale fordeling af JY109.5 viser, at Valdemar Sejrs projekt kronedes med held for store dele af landets vedkommende. Renovatio monetæ gav en god indtjening til herskeren i tidlig middelalderlige samfund, men var dårligt for handel og forretning, for lokale markeder og specialisering af arbejde. Derfor blev samfund med et høj niveau af renovatio begrænset i deres vækst, og derfor blev systemet opgivet i slutningen af 1200-tallet (Svensson 2016, s. 1127). Det er også blevet foreslået, at indførelsen af en ensartet mønt skulle virke stabiliserende på møntvæsnet som et hele (Märcher 2018, s. 315). Det har formodentlig øget troværdigheden af mønten ganske betydeligt. En fortsat møntveksling synes der i hvert fald ikke at have været tale om. Både de kraftigt reducerede indtægter fra mønter og den lange levetid for JY109.5 typen viser, at der ikke skulle veksles mønter mere. Det betyder naturligvis ikke, at der ikke fortsat blev udmøntet nye typer. Alene fra JY109.5 typen kendes et hav af varianter med små bitemp, der adskiller dem fra hinanden. Et større studie af disse foregår for tiden, men afslutningen ligger længere ude i fremtiden (Niels Jørgen Jensen og Mogens Skjoldager, www.danskmoent.dk) Disse små bitemp kan repræsentere enten forskellige udmøntningsteder eller emissioner, men er ikke udtryk for møntveksling.

3.7: Analyse af tabsfrekvensen

Som beskrevet i metodeafsnittet bliver mønternes tabsfrekvens beregnet som antallet af fund divideret med møntens cirkulationstid; i denne afhandling anvendt som udtryk for niveauet af møntbrug. Ved hjælp af denne relativt simple metode er det muligt at analysere omfanget af mønttab igennem den undersøgte

periode i de forskellige landsdele. En væsentlig forudsætning for at kunne estimere mønternes tabsfrekvens er bestemmelsen af deres cirkulationstid. Forud for selve beregningen af tabsfrekvensen vil mønternes cirkulationstid følgelig blive bestemt.

3.7.1: Mønternes cirkulationstid generelt

Cirkulationstiden bestemmes ved at sammenligne mønternes prægningstidspunkt med dateringen af de skattefund, som de indgår i. Bilag 2 viser alle registrerede skattefund fra perioden samt deres terminus post quem jf. den reviderede møntrække for hele den behandlede periode. Tilstedeværelsen af Svend Estridsens mønter i skattene er ligeledes anført. Bilag 2 er for oversigtens skyld ordnet efter regenter og ikke enkelte mønttyper. I en tilsvarende undersøgelse har Gitte Ingvardson vist, at mønterne i store dele af den her behandlede periode udelukkende cirkulerede i udstederens regeringsperiode (Ingvardson 2010, s. 39). Bilag 2 følger i hovedtrækkene denne undersøgelse. Der er dog i herværende undersøgelse også valgt at se på, hvilke mønttyper der cirkulerede uden for udstederens regeringsperiode. Dette gøres for at undersøge, om der er tale om typer, som på andre måder markerer sig i fundmaterialet ved for eksempel at have en højere tabsfrekvens eller afvigende regional udbredelse, eller om det snarere tyder på at være tilfældigheder, der gør, at nogle mønter dukker op i senere skattefund.

I Ingvardsons undersøgelse indgår 35 skattefund fra det nuværende Danmark. Bilag 2 inkluderer 67 skattefund. Det højere antal skyldes til dels, at der i den mellemliggende periode er tilgået et ikke ubetydeligt antal skattefund til Møntsamlingen, men også at fund fra navnlig de gammel-danske områder øst for Øresund er medtaget. Til trods for, at der således er medtaget næsten dobbelt så mange skattefund i Bilag 2, har det billede, der tegnes, en slående lighed med Ingvardsons. Ingvardson konkluderer, at mønterne til og med Erik Lam indgår i cirkulationen af udstederens regeringsperiode samt af den efterfølgende konges. Herefter cirkulerer mønterne udelukkende i udstederens regeringsperiode. Vendes blikket mod Bilag 2 vil det fremgå, at Ingvardsons konklusion med få undtagelser bekræftes. Ingvardson vælger at trække skillelinjen efter Erik Lam, men det kan allerede fra dennes regeringstid ses, at udelukkende den siddende konges mønter var i cirkulation, idet dennes mønter ikke findes i blandede skattefund. Erik Lams mønter er kun fundet i en enkelt skat fra Åkesholm i Skåne, og den består udelukkende af hans SK14 mønt (Hauberg 1906, nr. 179).

I den efterfølgende periode findes en lille håndfuld skatte med blandede mønter, men i denne periode fandtes også flere konger, der udstedte mønter samtidig. Kun i fem af de resterende 38 skattefund fra den undersøgte periode ses mere end én regents mønt, og i alle på nær én er der udelukkende tale om en enkelt af forgængerens mønt. Én skat kan dog beskrives som en regulært blandet skat med mønter fra mere end en regent. Skatten fra Skt. Jørgensbjerg kirke, fundet ved en udgravning i 1992, består af flere mønter fra både Valdemar den Store og Knud VI (Moesgaard, 2013, s. 11-13). Otte af mønterne er fra Valdemar den Store og fire er fra Knud VI. Type SJ23 henført til Knud VI er skattens mest velrepræsenterede mønt, idet den udgør alle fire eksemplarer fra Knud VI's regeringstid. Mønttyperne henført til Valdemar den Store er repræsenteret ved en til tre mønter hver. Sammensætningen af skatten viser således, at Valdemars mønter fortsat har cirkuleret i begyndelsen af Knuds regeringstid, men at SJ23, der tolkes som en af Knuds første sjællandske mønter, er den bedst repræsenterede enkelttype i skatten. Til trods for, at der kun er tale om en enkelt skat med et beskedent antal mønter, så rækker Skt. Jørgensbjerg skatten ikke desto mindre ved opfattelsen af møntsystemet fra anden halvdel af 1100-tallet, idet den tydeligt viser, at forgængerens mønter ikke automatisk er blevet ugyldiggjort, men i stedet fortsat har cirkuleret. Der knytter sig dog ét stort kildekritisk problem til skatten fra Skt. Jørgensbjerg, idet det ikke

med sikkerhed kan fastslås, at der er tale om samtidigt nedlagte mønter. Mønterne er fundet i et affaldslag og er udelukkende tolket som værende en skat ud fra deres relative samtidighed. Affaldslaget er opstået over en længere årrække. Ud fra udgravningens resultater er det dateret til begyndelsen af 1200-tallet. Med møntfund fra Valdemar den Store må det altså være akkumuleret over mindst 20 år. Møntfundene fra affaldslaget er koncentreret omkring 1180'erne eller tidligere. Dette tyder ikke på, at de er tilfældigt tabte, idet der i så fald burde ses en spredning, der dækkede hele affaldslagets akkumulationstid og ikke blot dets begyndelsestidspunkt. Tolkningen af mønterne, som stammende fra en tabt pung, synes således velbegrunderet. Det forbehold, som ikke desto mindre følger med tolkningen af møntfundene som stammende fra en skat, betyder, at der ikke bør drages for store konklusioner på baggrund af skattens sammensætning. Såsom, at forgængerens mønter fortsat har cirkuleret, efter at nye er udstedt.

Ingvarsons konklusion kan således med ganske få undtagelser bekræftes, idet næsten halvdelen af skattefundene fra tiden før Erik Lams regeringstid indeholder mønter fra mere en én regent, mens det kun undtagelsesvis ses i tiden efter. Af disse undtagelser er kun skatten fra Skt. Jørgensbjerg af væsentlig betydning, men som beskrevet ovenfor, er der en del forbehold forbundet med den. Der bør altså tages højde for, at mønter, indtil Erik Emunes regeringstid, kan have fortsat med at cirkulere under den efterfølgende regent, mens der for tiden fra Erik Lams regeringstid og frem bør regnes med, at mønterne udelukkende cirkulerede under den udstedende regents regeringsperiode.

For at komme et lag dybere ned i problematikken omkring mønternes cirkulationstid er det værd at se på, hvilke mønttyper der i den første del af perioden cirkulerede under den efterfølgende regent. Sammensætningen af mønttyperne i disse skattefund præsenteres for hver landsdel i Bilag 3-5.

Harald Hens mønter har muligvis cirkuleret igennem hele Knud den Helliges regeringstid, idet de er fundet i både Holsteinborg skatten og Danelund skatten, hvoraf sidstnævnte må være nedlagt meget sent i Knud den Helliges regeringstid. Skatten fra Danelund indeholder dog kun et enkelt eksemplar af Harald Hens mønter, mens det endelige antal fra skatten fra Holsteinborg ikke er kendt. De er også fundet i skatten fra Egelev nedlagt omkring 1090, og i skatten fra Johanneshus nedlagt i Kong Niels' regeringstid. Begge skatte er dog snarere udtryk for lokale variationer af den generelle udvikling, og ikke udtryk for længere cirkulationstid for de pågældende mønter på landsplan.

Knud den Helliges mønter er fundet i skattene fra Egelev, Allerslev og Store Frigård nedlagt efter hans regeringstid. Heraf er Egelevskatten den mest interessante, idet Knuds mønter er fundet i ganske stort antal. Der er primært tale om Knuds skånske mønttype SK3a, men der er også en del af Knuds Sjællandske mønter i skatten. I Alleslevskattens tilfælde er der tale om én mønt, men den er ligesom en enkelt Svend Estridsen mønt blevet omdannet til et smykke. Det vil derfor være rimeligt at definere dem begge, som værende taget ud af cirkulation. Store Frigårdskatten fra Bornholm minder på mange måder om Johanneshusskatten fra Blekinge og er udtryk for helt det samme billede. Ellers er Knud den Helliges mønter kun fundet i skatte nedlagt i hans regeringstid. Det ser således ud til, at Knud den Helliges mønter har fulgt forskellige cirkulationsmønstre alt efter, hvilken landsdel de cirkulerede i. At dømme ud fra skattefundsmaterialet må Knud den Helliges mønter formodes kun at have cirkuleret i hans regeringstid i Skåne og Jylland. På Sjælland derimod har de muligvis også cirkuleret i Oluf Hungers regeringstid. Denne vurdering baseres dog alene på Egelevskatten. Den er endnu ikke færdigbearbejdet, så den bør anskues med forbehold. Skatten er fundet over et relativt stort område på 100x100 m og kan ud fra sammensætningen opdeles i en tidlig gruppe domineret af Svend Estridsens mønter, og en sen gruppe domineret af Knud den Helliges mønter. Der kan være tale om to skattefund nedlagt i henholdsvis 1075 og 1090, men før en spredningsanalyse af skattefundets mønter er gennemført, kan dette ikke endeligt

fastslås. Indtil videre baseres vurderingen på finderes opfattelse, som er, at mønterne lå blandet og følgelig stammer fra én skat (Moesgaard 2018b, s. 27-28).

I modsætning til broderens mønter synes Oluf Hungers at have cirkuleret i stort set hele Erik Ejegods regeringstid. Indledningsvist som den dominerende mønttype, hvilket skatten fra Skt. Mårten i Lund peger på, og efterfølgende i mere begrænset omfang i skatten fra Lundby Krat fra slutningen af Erik Ejegods regeringstid. Det er kun Oluf Hungers sidste mønttype SK6.1, der findes i skattene fra Erik Ejegods regeringstid. Erik Ejegods mønter findes ligeledes i den tidligste skat, Allerslev, nedlagt i hans efterfølgers Niels' regeringstid, hvor de udgør lidt over halvdelen, men herefter forsvinder de helt. Det er også kun Erik Ejegods sidste type, der er fundet i skatten fra Allerslev, der til gengæld kun indeholder typer fra begyndelsen af Kong Niels' regeringstid. Det bør derfor påregnes, at Erik Ejegods sene typer har cirkuleret i begyndelsen af Niels' regeringstid. Dette mønster fortsættes delvist under Kong Niels, hvis mønter fuldstændig dominerer skatten fra Tessebølle fra begyndelsen af Erik Emunes regeringstid, og er næsten forsvundet fra den få år yngre Haraldsborgskat. Der er dog den forskel, at det ikke kun er Niels' sidste sjællandske mønttype, SJ9, der findes i Tessebølleskatten. Den noget ældre SJ8b er repræsenteret med 103 eksemplarer, ligesom SJ7 og SJ8c også er repræsenteret i skatten.

Overordnet kan det konkluderes, at mønttyperne fra Oluf Hunger, Erik Ejegod og Kong Niels findes i begyndelsen af efterfølgerens skatte, hvor de dominerer fundmassen. Det drejer sig i langt overvejende grad om kongernes sidste mønttyper, der fortsætter med at cirkulere. I den pågældende del af den undersøgte periode ser det således ud til, at den forrige regents mønter ikke er blevet vekslet med det samme, når en ny konge kom på tronen, samt at indførelsen af de nye mønttyper er foregået glidende i sameksistens med forgængerens. At dømme ud fra sammensætningen af skattene fra Tessebølle og Haraldsborg, der er nedlagt med ganske få års mellemrum, er udskiftningen af forgængerens mønter til gengæld sket relativt hurtigt.

For Harald Hen og Knud den Hellige er billedet mere utydeligt, da fundmængden er stærkt begrænset, og da der ikke kendes skattefund fra begyndelsen af deres respektive efterfølgeres regeringstid. Her udgør Egelevskatten et kærkomment bidrag til fundbilledet, om end sammensætningen er speciel med så mange ældre mønttyper. Holsteinborgskatten indeholder ligeledes både Svend Estridsens, Harald Hens og Knud den Helliges mønter, men det fulde antal af skattens mønter kendes ikke, hvorfor den ikke kan anvendes til at bestemme forholdet mellem kongernes mønter. Danelundskatten er nedlagt meget sent i Knud den Helliges regeringstid og indeholder kun en enkelt Harald Hen mønt. Til trods for at skattefundene fra Skt. Laurentius Kirke, Jegstrup- og Bjerregrav Mose er "rene", må det følgelig konkluderes, at Harald Hens mønter har cirkuleret i store dele af Knud den Helliges regeringstid. I hvert fald på Sjælland. Fra Oluf Hungers regeringstid kendes skattene fra Egelev og Fuglie Kyrka. At dømme ud fra SK4.2 mønten er Egelevskatten nedlagt meget tidligt i Oluf Hungers regeringstid. Skatten fra Fuglie Kyrka består udelukkende af Oluf Hungers SK5.a mønter, der er dateret til midten af hans regeringstid. Ud fra disse to skatte ser det således ud til, at Knud den Helliges mønter har cirkuleret i begyndelsen af Oluf Hungers regeringstid men forsvandt ved midten af hans regeringstid.

At dømme ud fra fundsammensætningen af periodens skattefund er udskiftningen af forgængerens mønter sket glidende fra Knud den Helliges regeringstid og frem. Selvom der kun er tale om forholdsvis få skattefund fra perioden 1074-1135, er alle tre landsdele ikke desto mindre velrepræsenteret i fundmaterialet. De tydeligste tegn på overlap mellem regenternes henholdsvis sidste og første mønttyper findes både i Skåne og på Sjælland, mens skattefundsmaterialet fra Jylland ikke viser dette træk. I Skåne kommer systemet med glidende overgang mellem regenterne yderligere meget tydeligt til udtryk i

mønternes motiv. Mellem hver konge indtil og med Erik Ejegod er der et motivoverlap, således at mønterne alene adskilles ved den nye kongens navn (Poulsen 2016, s. 174). Motivoverlappene i Skåne understøtter således entydigt hypotesen om, at forgængerens sidste mønttype glidende er blevet udskiftet med efterfølgerens første.

Fra og med Erik Lam ophører denne praksis fuldstændigt. Kun i seks af de resterende 47 kendte skattefund optræder forgængerens mønter og altid kun som et enkelt eksemplar, der af den ene eller anden grund ikke er blevet vekslet. Disse mønter adskiller sig hverken ved deres tabsfrekvens eller spredningsmønster fra resten af den samlede fundmængde. Der synes følgelig ikke at være noget, der peger på, at der er tale om særlige mønttyper med længere cirkulationstid, men derimod tilfældigheder.

Ingvarsdons konklusion om, at regenternes mønter indtil Erik Lam fortsat cirkulerede under efterfølgeren, står fortsat i hovedtræk ved magt, dog med den væsentlige modifikation, at det kun er regenternes sidste mønttyper, der cirkulerede ind i efterfølgerens regeringsperiode, samt at disse kun gjorde det i begyndelsen af denne. Betydningen heraf varierer alt efter længden af efterfølgerens regeringsperiode. For Erik Ejegods mønttyper har det således stor betydning, idet en formodning om, at alle hans mønttyper forventeligt skulle have cirkuleret under hele Kong Niels' 30 årige regeringsperiode, ville have betydet, at deres tabsfrekvens blev væsentlig lavere end med de foreslåede ændringer. I andre tilfælde som for eksempel for Kong Niels' mønttyper er efterfølgerens Erik Emunes regeringstid så kort, at det stort set ingen betydning har.

3.7.2: Beregning af mønttypernes cirkulationstid

Ovenstående betragtninger ligger bag estimeringen af cirkulationstiden for de enkelte regenters samlede udmøntninger og subsidiært også deres tabsfrekvens. Det ville have været optimalt at anvende en tilsvarende metode til at beregne cirkulationstiden på enkelttypeniveau. Dette indebærer dog ganske væsentlige udfordringer, grundet det til tider mangelfulde og ikke-repræsentative skattefundsmateriale. Navnlig i den behandlede periodes yngre del ville en sådan beregningsmetode have betydet, at resultaterne ville være behæftet med en stor del usikkerhed og til tider inkonsistens. Derfor er der taget udgangspunkt i mønttypernes vekselfrekvens ved vurderingen af deres cirkulationstid. Herved er det muligt at bestemme mønttypernes gennemsnitlige cirkulationstid ud fra en mere ensartet og konsistent formel. Indledningsvist vil de mere generelle udfordringer forbundet med en bestemmelse af mønttypernes cirkulationstid baseret på skattefundsmaterialet blive gennemgået. Denne fremgangsmåde tydeliggør, hvorfor en metode baseret på vekselfrekvensen i stedet for en baseret på skattefundsmaterialet er blevet valgt i forbindelse med bestemmelse af mønternes cirkulationstid.

En gennemgående usikkerhed ved at forsøge at bestemme cirkulationstiden på enkelttypeniveau ud fra skattefundsmaterialet er, at det ofte er lettere at bestemme prægningstidspunktet for en mønt ud fra regentskiftet, end hvornår mønten forsvinder ud af cirkulation ud fra skattefundsmaterialet. Navnlig når der i høj grad fokuseres på regentskift frem for typeskift i forbindelse med vekslingen af mønter. Dette betyder, at mønter præget i begyndelsen af en given regeringsperiode ofte vil have længere cirkulationstid, end mønter præget længere fremme i regeringsperioden. Herved vil tabsfrekvensen ofte synes at stige imod slutningen af en regeringsperiode.

Det mangelfulde skattefundsmateriale betyder også, at det i flere tilfælde ville være nødvendigt at behandle typer samlet med fælles cirkulationstid, selvom de ikke nødvendigvis har cirkuleret samtidig. Det kan således godt være muligt igennem skattefundsmaterialet eller typologiske træk at bestemme mønttypernes kronologiske rækkefølge, men ikke desto mindre være umuligt at bestemme deres

individuelle cirkulationstid. En sådan samlet behandling af flere mønttyper vil dog stride imod afhandlingens grundlæggende ønske om, i videst mulige omfang at behandle mønttypernes tabsfrekvens enkeltvist for at opnå det størst mulige nuanceniveau. Derudover er det i dele af den undersøgte periode slet ikke muligt at bestemme den kronologiske rækkefølge af en regents mønttyper. I disse tilfælde vil en samlet beregning af flere mønttyper være den eneste mulig løsning.

Udfordringerne med at bestemme mønttypernes cirkulationstid gælder for store dele af de yngre mønttyper, hvor skattefundene sjældent er blandet og generelt er af et beskedent omfang. Det betyder, at meget store grupper af mønter fra navnlig Knud VI og Valdemar Sejrs ville skulle behandles samlet med de ovenfor nævnte problemer til følge. For eksempel ville det være nødvendigt at behandle samtlige af Valdemar Sejrs jyske mønttyper fra tiden før nedlæggelsen af Grenåskatten samlet i én stor gruppe. Kun de fem talrige mønttyper fra skatten, der betragtes som den nyeste årgang, ville kunne behandles som en selvstændig gruppe. Det store tab af nuancer, som dette ville medfølge, var i særlig grad udslagsgivende for beslutningen om at finde en anden metode til beregning af mønternes cirkulationstid.

Således er der ved bestemmelsen af mønttypernes cirkulationstid taget udgangspunkt i den beregnede vekselfrekvens (se afsnit 3.5.3 Frekvensen af *renovatio monetarum*). Vekselfrekvensen viser, hvor ofte der veksledes mønter, og er følgelig også et udtryk for mønternes gennemsnitlige cirkulationstid. Denne metode er dog ligeledes præget af forskellige usikkerheder. For det første forudsætter metoden et mere effektivt *renovatio monetarum* system, end det danske skattefundsmateriale viser har været virkeligheden i Danmark. Den tager således ikke forbehold for, at skattefundsmaterialet viser, at nogle mønter havde længere cirkulationstid end andre. Ligeledes har mønter selv i perioder med et velfungerende *renovatio monetarum* system ofte cirkuleret i længere tid, efter en møntveksling havde fundet sted (Svensson 2016, s. 1117-1118). Denne forlængelse af cirkulationstiden må derfor inkluderes i vurderingen, når det ikke igennem skattefundsmateriale er muligt at bestemme denne præcist. I forbindelse med en beregning af aktivitetsniveauet for tyske mønter for perioden 750-1100 har Mark Blackburn forsøgt at kompensere for netop dette ved at antage, at rundt regnet en tredjedel af møntfundene er tabt efter deres officielle cirkulationstid (Blackburn 1993, s. 39). Blackburn arbejder med mekanisk definerede tidsperioder af 25 år, hvorfor det er mængden af møntfund han vælger at korrigere med. I denne afhandling er det derimod cirkulationstiden, som korrigeres. Med udgangspunkt i Blackburns metode vil vekselfrekvensen derfor blive ganget med 1,5 for at tage højde for, at nogle mønter cirkulerede ind i næste types cirkulationsperiode.

Tabsfrekvensen er følgelig beregnet ved at dele mængden af møntfund med den gennemsnitlige cirkulationstid, beregnet ud fra vekselfrekvensen ganget med 1,5. Ved på denne måde at indberegne forlængede cirkulationstider er det muligt at skabe et konsistent grundlag for beregningen af cirkulationstiden i de perioder, hvor skattefundsmaterialet er mangelfuldt. Det er som sagt en metode, der ideelt set forudsætter et mere effektivt *renovatio monetarum* system, end skattefundsmaterialet viser har virkeligheden, og det vil være nødvendigt at tage højde for dette i forbindelse med tabsfrekvensanalysen. Ligeledes skal der tages højde for, at enkelte mønttyper beviseligt har haft en cirkulationstid, der overstiger den, der fremkommer ved ovenfor anførte beregningsmetode.

Ved visse typer eller tidsperioder vil dette dog ikke være tilstrækkeligt, hvorfor det her vil være nødvendigt at finde en anden måde at beregne cirkulationstiden. At dømme ud fra skattefundsmaterialet blev *renovatio monetarum* systemet først gennemført i Skåne og Jylland under Knud den Hellige, mens det på Sjælland først blev gennemført i begyndelsen af 1100-tallet (se 3.5 *Renovatio Monetaria*). Følgelig vil vekselfrekvensen først kunne anvendes til udregning af cirkulationstiden for tiden efter Knud den Helliges regeringstid i Skåne og Jylland og i tiden efter Erik Ejegods regeringstid på Sjælland. Ligeledes blev

møntveksling i Jylland og på Sjælland opgivet i slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid med indførelsen af mønttyperne JY109 og SJ45. Yderligere fortsatte JY109.5 med at cirkulere indtil 1250'erne. Der må følgelig arbejdes med en længere cirkulationstid for disse to mønttyper. Beregningen af cirkulationstiden for de ovenfor nævnte perioder og mønttyper vil blive nærmere kommenteret i forbindelse med tabsfrekvensanalysen.

En anden og ganske væsentlig udfordring ved, med udgangspunkt i vekselfrekvensen, at beregne cirkulationstid for alle mønttyper er, at der i Jylland blev slået mønt samtidig flere forskellige steder, og at disse mønttyper for størstepartens vedkommende cirkulerede i hele landsdelen samtidig. For at kunne få et retvisende billede af Jylland er det derfor nødvendigt at vide, hvilke mønter der cirkulerede samtidig. Mens dette er muligt at fastslå for de ældre mønttyper, er det for de yngre typer kun muligt i forbindelse med de fem mest talrige typer fra Grenåskatten (JY91-JY95). Det er derfor nødvendigt at foretage et skøn over, hvor mange møntsteder der har fungeret samtidig i Jylland under Knud VI og Valdemar Sejrs. For Valdemar Sejrs vedkommende peger både Grenåskatten og Valdemars Jordebog på, at der blev slået mønt fem steder i landsdelen. Begge kilder ligger i anden halvdel af Valdemars regeringstid, men de er ikke desto mindre blevet taget som udtryk for situationen i hele hans regeringstid. For Knud den VI er der ikke nogen tilsvarende kilder. Der vil følgelig ligesom i afsnit 3.5.3 blive taget udgangspunkt i en formodning om, at der blev slået mønt tre forskellige steder i Jylland under Knud VI. Denne formodning er alene baseret på vekselfrekvensen fra Skåne og Sjælland, og således behæftet med en betydelig usikkerhed.

Grenåskattens mønter demonstrerer tydeligt, at selvom fem mønttyper ud fra fundsammensætningen overbevisende kunne udpeges som værende samtidige, er der intet i deres motiver, der antyder en sådan samtidighed. Når der således ikke igennem motivet kan udpeges samtidige mønttyper, er det kun muligt igennem skattefund som Grenåskatten. I stedet for at forsøge at udpege samtidige jyske mønttyper under Knud VI og Valdemar Sejrs er den beregnede cirkulationstid jf. beskrivelsen ovenfor derfor blevet divideret med antallet af estimerede udmøntningsteder, henholdsvis tre og fem. Herved tages der højde for, at en given mønttype kun har udgjort en vis andel af den cirkulerende møntmasse. Denne metode forudsætter, at antallet af udmøntningsteder var konsistent, hvilket som nævnt ikke er bevist. Metoden tillader til gengæld at beregne cirkulationstiden for det jyske møntmateriale på samme måde som det skånske og sjællandske.

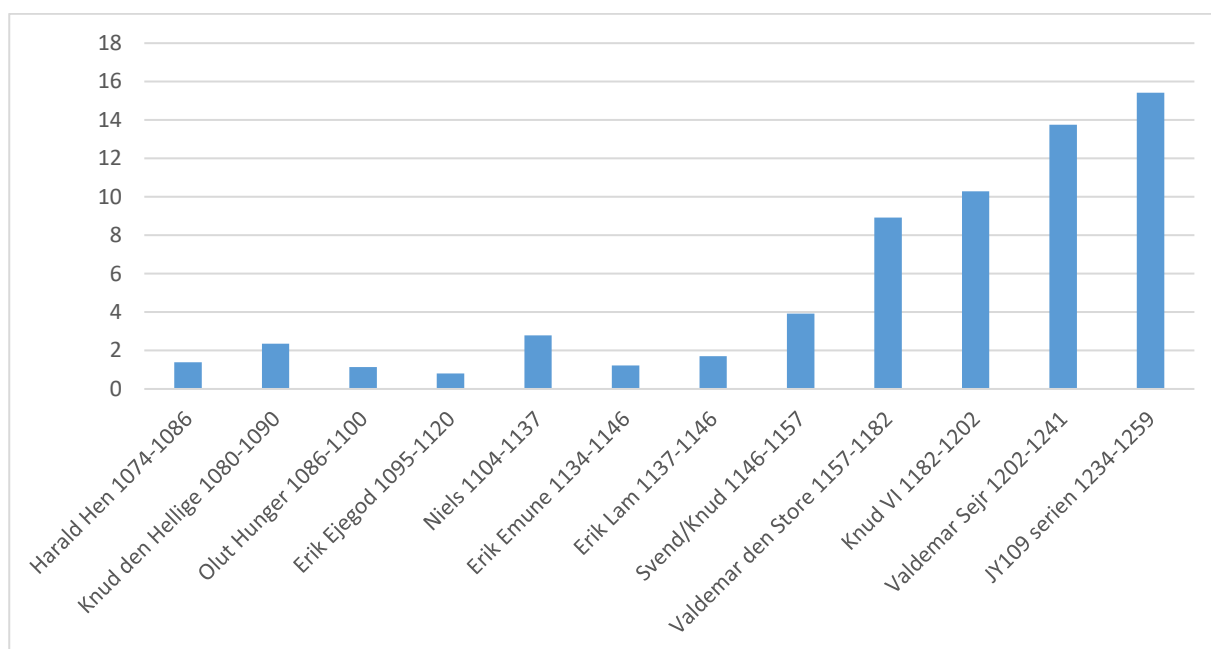
3.7.3: Analyse af tabsfrekvensen

Med udgangspunkt i den estimerede cirkulationstid er det muligt at beregne tabsfrekvensen for hver enkelt mønttype. For at kunne studere tabsfrekvensens udvikling er en opdeling af analysen på landsdelsniveau nødvendig, hvorfor det ikke er muligt at opstille én figur, der rummer samtlige danske mønttyper. Dette skyldes, at antallet af mønttyper i hver enkelt landsdel er meget forskellig.

Som det fremgår af ovenstående, er der flere forbehold forbundet med den her valgte metode til beregning af mønttypernes cirkulationstid og subsidiært deres tabsfrekvens. Det er derfor naturligvis også nødvendigt at tage tabsfrekvensens udviklingsforløb med visse forbehold. For at imødekomme dette, vil cirkulationstiden for de enkelte mønttyper blive kommenteret i forbindelse med vurderingen af resultaterne fra tabsfrekvensanalysen. Tabsfrekvensens endelige udviklingsforløb vil således være baseret på en samlet vurdering af de forskellige faktorer, usikkerheder og forbehold, herunder også fundspredningsmønstret der præsenteres i afsnit 3.8. Det endelige forløb vil blive udtrykt som en tolket tabsfrekvens, der vil blive indsat i skemaform sammen med tabsfrekvensen baseret på analysens rådata. Tabsfrekvensen for de enkelte mønttyper præsenteres ved hver region som søjlediagrammer, mens det tolkede forløb er lagt ind over

søjlerne som en kurve. Herved vil der i videst muligt omfang blive søgt kompenseret for de usikkerheder, der er forbundet med den her valgte metode.

Nedenfor præsenteres derfor indledningsvist tabsfrekvensen på regentniveau for det samlede danske materiale. Ved præsentationen af et så stort materiale, forsvinder udviklingens nuancer dog hurtigt. For det første tager tallene ikke højde for, hvor mange mønttyper den enkelte regent har udstedt, og for det andet repræsenterer tallene ikke mønttypernes varierende cirkulationstid. Udviklingen af tabsfrekvensen for det samlede danske materiale skal således udelukkende bruges i kombination med udviklingsforløbet for tabsfrekvensen for de enkelte mønttyper i de enkelte landsdele, og er på ingen måde tænkt til at skulle fremstå selvstændigt.

Figur 12: Tabsfrekvens for det middelalderlige Danmark 1074-1241 fordelt på regenter samt JY109 serien. Den overordnede estimerede cirkulationstid for den enkelte regents mønter er anført efter hvert kongenavn.

Ved præsentationen af tabsfrekvensen for det samlede danske materiale (Fig. 12) er Valdemar Sejrs JY109 serie holdt for sig selv, da den på flere punkter adskiller sig fra resten af periodens mønttyper.

Tabsfrekvensen i Figur 12 er udregnet på baggrund af den maksimale cirkulationstid for hver af regenternes samlede møntmateriale baseret på vurderingen af skattefundsmaterialet (se afsnit 3.7.1 Mønternes cirkulationstid generelt).

Udviklingen for det samlede danske materiale viser en varierende tabsfrekvens i perioden op til Valdemar den Stores regeringstid. Under Knud den Hellige og Kong Niels er tabsfrekvens således højere, ligesom der også ses en stigning i den borgerkrigsplagede periode i 1100-tallets midte. I Valdemar den Stores regeringstid sker til gengæld en voldsom forøgelse af tabsfrekvensen i forhold til alle de forrige regenter efterfulgt af en mindre stigning under Knud VI og en stigning igen under Valdemar Sejr. Med undtagelse af stigningerne under Knud den Hellige og Kong Niels stemmer dette billede fint overens med det klassiske billede, der er tegnet for udviklingen af det danske møntvæsen (Carelli 2001, s. 192-201, von Heijne 2004, s. 146-147, 156, Hybel og Poulsen 2007, s. 330-331, Ingvardson 2010, s. 41-44, 58-61, Poulsen 1979, 183-185).

3.7.4: Tabsfrekvensen for Jylland

I forbindelse med beregningen af cirkulationstiden for de jyske mønttyper præsenteres indledningsvist de mønttyper, hvor det ikke var muligt at anvende vekselfrekvensen til formålet. Herefter kommenteres tabsfrekvensens udviklingsforløb for landsdelen.

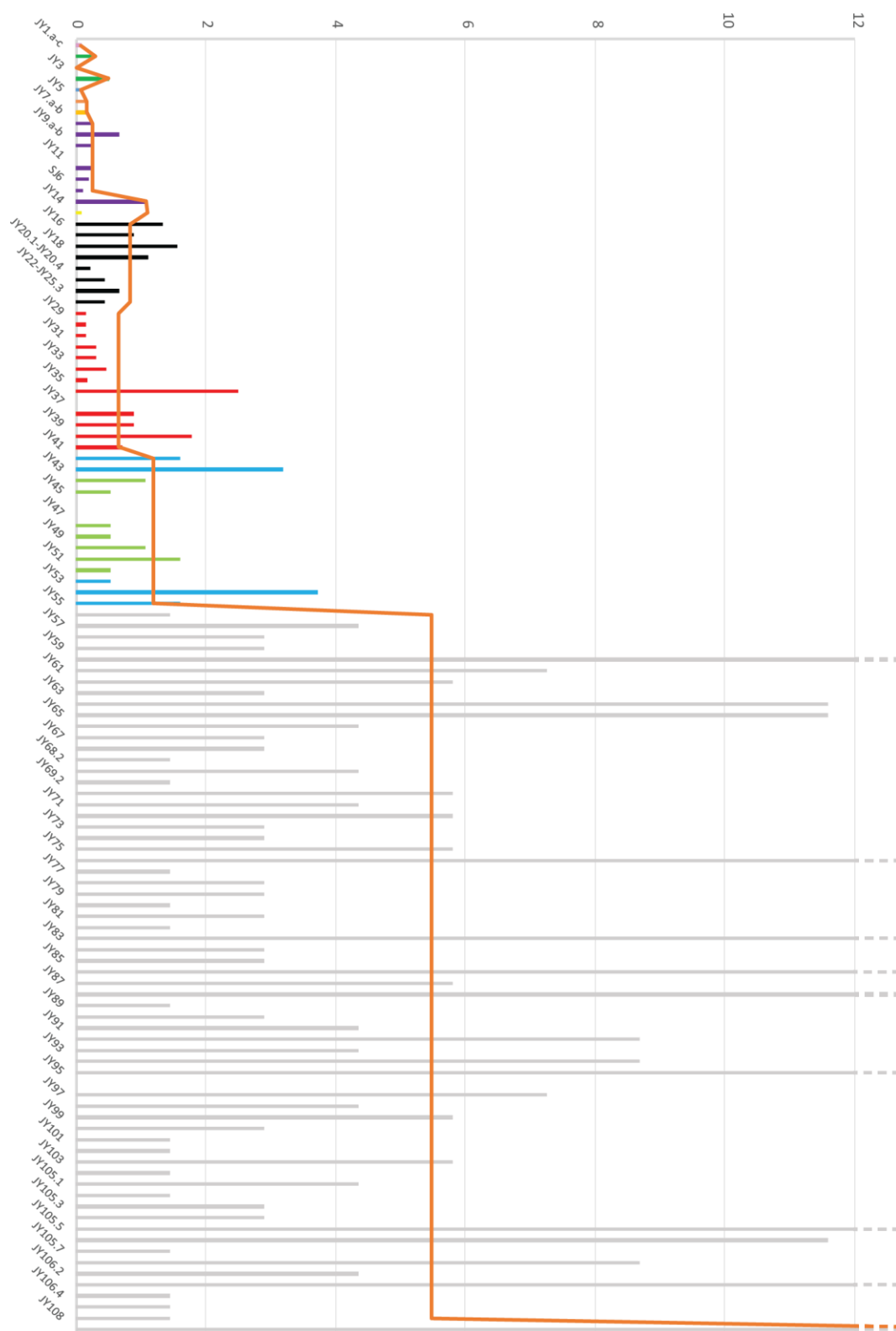
Det har ikke været muligt at skille Harald Hens jyske mønter ad kronologisk, da de kun kendes fra Danelundskatten fra slutningen af Knud den Helliges regeringstid. Ud fra deres ensartethed er de blevet behandlet samlet som én gruppe. De er blevet givet en cirkulationstid, der dækker Harald Hens og hele Knud den Helliges regeringstid, 1074-1086.

Knud den Helliges jyske mønter er kun fundet i skatte nedlagt i hans egen regeringstid. Mønttyperne JY2 og JY3 formodes udelukkende at have cirkuleret i hans regeringstid. JY2 er her henført til Knud den Helliges regeringstid, selvom dette ikke er endeligt fastslået (Poulsen 2016, s. 131). Mønttypen JY4 regnes for præget helt i slutningen af hans regeringstid (Poulsen 2016, s. 133). Typen blev slået i henholdsvis Aalborg, Viborg og Randers, men har udgjort en samlet udmøntning og er følgelig også behandlet samlet. JY4 formodes at have cirkuleret indtil begyndelsen af Oluf Hungers regeringstid, ligesom det var tilfældet med Knud den Helliges sidste skånske mønttyper, og tilskrives derfor cirkulationstiden 1085-1090.

For de efterfølgende regenters mønttyper er vekselfrekvensen anvendt i beregningen af tabsfrekvensen for samtlige mønttyper med undtagelse af JY14. Denne type er formodentlig slået af Kong Niels, men den er uden opklarende inskriptioner og kendes næsten udelukkende fra enkeltfund (Poulsen 2016, s. 142). Typen er dog fundet i skatten fra Østerild Kirke nedlagt omkring 1160. At dømme ud fra skattens sammensætning er den her en af de ældste mønter. Mønttypens fundspredningsmønster viser, at den i langt overvejende grad har cirkuleret i Nørrejylland. Omkring midten af 1100-tallet domineredes møntcirkulationen i Nørrejylland fuldstændigt af brakteater. Tilstedeværelsen af mønten i skatten fra Østerild Kirke synes således ikke at stemme overens med samtidens generelle fundbillede. Sammensætningen af mønterne i denne skat er også på andre punkter speciel, idet den udover JY14 kun består af sønderjyske mønttyper, hvilket vil sige mønter fra Ribe eller Slesvig. Med forbehold for de anførte usikkerhedsfaktorer sættes dens cirkulationstid derfor til tiden efter Allerslevskattens nedlæggelse 1110 og indtil 1150. Den gives en længere cirkulationstid på grund af tilstedeværelsen i skatten fra Østerild Kirke. Fra Kong Niels' død og indtil indførelsen af brakteater efter 1152 kendes kun én nørrejysk mønttype, JY16, fra begyndelsen af Knud V's regeringstid. Dette kunne være forklaringen på de store mængder fund af mønttypen JY14.

Erik Ejegods mønttype JY7 blev slået i Aalborg, Viborg og Randers. Den har ligesom JY4 udgjort én samlet udmøntning og er derfor behandlet samlet. Det samme gælder for Svend Grathes og Knud V's to serier af brakteater, henholdsvis JY20.1-JY20.4, JY21.1-JY21.4, JY22-JY25.2 og JY26-JY28.3.

Med indførslen af mønttypen JY109 ophørte møntvekslingen i Jylland. Cirkulationstiden kan derfor ikke udregnes på baggrund af vekselfrekvensen. Mønttypen har tydeligvis også cirkuleret efter Valdemar Sejrs død og har spillet en væsentlig rolle i møntcirkulationen indtil et stykke ind i 1250'erne (Märcher 2018, s. 316). Mønttypen tilskrives derfor cirkulationstiden 1234-1259.

Figur 13: Tabsfrekvensen for Jyllands mønttyper 1074-1241. Alle værdier over 12 er kappet for at holde illustrationen læsbart. Værdierne på de kappede søjler ligger mellem 19 og 13, og gennemsnitligt på 14,7. Konger er farvemarkeret. Harald Hen – pink, Knud den Hellige - grøn, Oluf Hunger - blå, Erik Ejegod – mørk gul, Niels – lilla, Erik Lam – gul, Svend/Knud - sort, Valdemar den Store –rød, usikkert henførte typer – lyseblå, Knud VI – lys grøn, Valdemar Sejr – grå, Jy109 serien – grå kant. Tabsfrekvensens tolkede forløb er vist som en kurve.

Umiddelbart kan det jyske materiale virke uoverskueligt på grund af de mange mønttyper fra Valdemar Sejrs regeringstid, idet de udgør over halvdelen af den samlede mængde jyske mønttyper (Fig. 13). Ikke desto mindre er det muligt at spore flere af tendenserne fra det samlede Danmarksbillede i det jyske fundmateriale.

Aktivitetsniveauet varierer igennem tiden fra Harald Hen til slutningen af Kong Niels' regeringstid og er generelt lavt. Den højere tabsfrekvens, der på landsplan kunne observeres i Knud den Helliges regeringstid, træder ikke i samme grad frem i det jyske materiale. Den højere tabsfrekvens i Kong Niels' regeringstid er derimod meget tydelig i det jyske materiale. Det detaljeniveau, der i opnås igennem analysen af de enkelte mønttypers cirkulationstid baseret på revisionen af møntrækken, gør det muligt at tidsfæste denne stigning til slutningen af Kong Niels regeringstid i form af mønttypen JY14. Dette til trods for, at denne mønttype, som anført ovenfor, er tilskrevet en betydelig længere cirkulationstid.

En interessant mønttype fra Kong Niels' regeringstid er SJ6, der tidligere henførtes til Roskilde, men i den nyeste forskning har vist sig at kunne henføres til Slesvig (Poulsen 2016, s. 151 og 171, Moesgaard, Hilberg og Schimmer 2016). Den er kun fundet i byen, hvorfra der til gengæld er kendskab til seks enkeltfund, hvilket er mange for en mønttype fra første halvdel af 1100-tallet. Der er tale om den eneste kendte mønttype fra Slesvig fra Kong Niels' regeringstid, og derfor må høje antal enkeltfund skyldes, at typen har haft en meget lang cirkulationstid.

Perioden frem til Valdemar Sejrs regeringstid er præget af store ujævnheder. Således kendes ingen jyske mønttyper fra Erik Emune, mens Erik Lams mønter kun kendes i ét eksemplar. På Sjælland og i Skåne er begge kongers mønter dog velrepræsenterede og tabsfrekvensen tilsvarende de tilstødende perioder. Yderligere kan JY14 have cirkuleret indtil midten af 1100-tallets, hvorfor aktivitetsniveauet sandsynligvis har været stabilt. Det er blot ikke udtryk igennem disse regenters kendte udmøntninger i Jylland.

Stigningen i tabsfrekvensen for de jyske mønttyper, der påbegyndtes i slutningen af Kong Niels regeringstid, ses at fortsætte under Svend Grathe og Knud V. Stigningen er dog begrænset til de to kongsemners sønderjyske mønttyper samt Knud V's nørrejyske mønttype JY16, der formodes at være tidligere end brakteaterne. Tabsfrekvensen for de nørrejyske brakteater er derimod lav. Dette kan have flere årsager. For det første er brakteater generelt skrøbelige og findes stort set ikke uden for beskyttede miljøer som skattefund og kirkegulve. For det andet viser fundspredningen, at Svend Grathes og Knuds V's sønderjyske mønttyper også har cirkuleret i Nørrejylland. Gennemsnitligt er tabsfrekvensen for Svend Grathes og Knud V's mønter kun en smule mindre end i de tilstødende perioder under Kong Niels og Valdemar den Store. Denne lidt lavere tabsfrekvens er formodentligt reelt periodens uroligheder taget i betragtning.

Ligesom Under Svend Grathe og Knud V ses under Valdemar den Store en højere tabsfrekvens for de sønderjyske mønttyper, mens tabsfrekvensen for de nørrejyske brakteater falder markant. Valdemar den Stores sønderjyske mønttyper er også fundet over hele Jylland og har formodentlig udgjort hovedparten af den cirkulerende møntmasse. Ligeledes er en betydelig andel af Valdemars brakteater formodentlig efterfølgende gået tabt som følge af brakteaternes tynde blanketter.

Flere mønttyper kan ikke med sikkerhed bestemmes til Knud VI's regeringstid. Gruppen af usikkert daterede mønter ved både begyndelsen og slutningen af hans regeringstid gør, at der kun foreligger et yderst begrænset billede af hans samlede møntproduktion. Henføres mønttyperne JY42-JY43.2 og JY53-JY55, hvis bestemmelse er usikker, alle til hans regeringstid, vil veksselfrekvensen og følgelig tabsfrekvensen i højere grad ligne den for samtidens andre mønttyper. Set i lyset af både det resterende regionale

materiale samt det nationale, hvor tabsfrekvensen under Knud VI ligeledes er høj, må dette billede formodes at være det mest retvisende.

I Knud VI's regeringstid ses stor variation i tabsfrekvensen for de enkelte mønttyper, og igen markerer de sønderjyske mønttyper sig ved en højere tabsfrekvens. Særligt markante er JY43 og JY54 fra henholdsvis Slesvig og Ribe. Ligesom hos forgængerne har de sønderjyske mønter cirkuleret i hele den jyske landsdel, hvilket må være forklaringen på variationen i tabsfrekvensen. Gennemsnitligt er tabsfrekvensen for Knud VI's jyske mønttyper en smule over Valdemar Den Stores, hvilket stemmer fint overens med den nationale udvikling.

Ved begyndelsen af Valdemar Sejrs regeringstid ses en markant forøgelse af tabsfrekvensen. Denne ligger langt over, hvad der ses på national plan og kan ikke genfindes i hverken Skåne eller på Sjælland. Den kraftigt forhøjede tabsfrekvens ses både på den gennemsnitlige tabsfrekvens for Valdemars Sejrs mønttyper (selv når JY109 ikke medregnes), og den ses i særdeleshed ved enkelttyper. En mønttype som JY60 for eksempel har en tabsfrekvens på over 18, hvilket ikke kan sammenlignes med nogen andre mønttyper overhovedet. Det, der skiller disse jyske mønttyper ud fra deres samtidige typer i andre landdele, er tydeligvis deres meget korte cirkulationstid. Dette tyder på, at der ikke konsekvent er blevet slået mønt fem steder i Jylland igennem hele Valdemar Sejrs regeringstid, samt at visse møntsteder må have stået for en langt større andel af produktionen end andre. Tabsfrekvensen må derfor formodes at have været lavere, men som nævnt i afsnit 3.7.2 er det ikke muligt at bestemme, hvor mange møntsteder, der har fungeret samtidig i Jylland. Der kan dog ikke herske tvivl om, at der sker en betydelig forøgelse af tabsfrekvensen under Valdemar Sejr. Dette ses ved de mønttyper, der cirkulerede ved nedlæggelsen af Grenåskatten: JY91-JY95. Bestemmes deres tabsfrekvens samlet med udgangspunkt i den jyske vekselfrekvens, er tabsfrekvensen over otte, hvilket viser et langt højere aktivitetsniveau end tidligere. Udfordringen ligger i at bestemme, hvornår denne forøgelse i tabsfrekvensen indtræder. I modsætning til tidligere er mønttyperne med særlig høj tabsfrekvens ikke koncentreret i Sønderjylland, hvilket er yderst påfaldende set i lyset af, at en meget stor andel af jyske mønttyper er fra Ribe. Det må følgelig konkluderes, at selvom hovedparten af de jyske mønttyper er sønderjyske, udgør de nørrejyske mønttyper alligevel en stor andel af den cirkulerende møntmasse. Dette er et væsentligt skift fra den foregående periode.

I forbindelse med indførslen af JY109 serien og i særdeleshed mønttypen JY109.5 sker en voldsom forøgelse i tabsfrekvensen. Selv med denne mønttypes lange cirkulationstid er tabsfrekvensen meget høj og kan ikke sammenlignes med andre mønttyper i den her undersøgte periode. Dette skyldes, at mønten cirkulerede i flere landsdele og blev præget flere steder. Fundspredningen viser, at den aldrig blev udbredt i Skåne, men på Sjælland har den cirkuleret i store mængder. Der skal ikke herske tvivl om, at denne mønttype på flere punkter repræsenterer et meget væsentligt punkt i Danmarks mønthistorie.

Sammenfattende viser det tolkede forløb for det jyske møntmateriale i perioden 1074-1241 en varierende og generelt lav tabsfrekvens indtil slutningen af Kong Niels' regeringstid. Her ses en påfaldende stigning i tabsfrekvensen, der modsvares på Sjælland samt i det nationale materiale. I tiden herefter er tabsfrekvensen på nogenlunde samme niveau indtil Valdemar Sejrs regeringstid, hvor der sker en voldsom forøgelse. Der er tydeligvis stor variation i de enkelte mønttypers tabsfrekvens, hvilket formodentlig er udtryk for, at nogle møntsteder har været mere aktive end andre i produktionen af mønter. Der er en påfaldende tendens fra midten af 1100-tallet til, at tyngden af produktion er placeret i Sønderjylland. Dette stemmer overens med det billede, som fås af indtægterne fra Hovedlisten i Kong Valdemars Jordebog. Her skiller Ribe som enkelt møntsted sig markant ud fra de andre jyske møntsteder. Hovedlisten er fra 1231, men at dømme ud fra møntmaterialet har denne tendens været gældende siden midten af 1100-tallet. I

Valdemar Sejrs regeringstid forøges tabsfrekvensen. Samtidig ses en forøgelse af mængden af nørrejyske mønttyper i cirkulationen. Sammenlignet med indtægterne fra Ribe på 150 mark viser de samlede kendte indtægter fra de nørrejyske mønsteder, henholdsvis 80 mark fra Viborg og 40 mark fra Horsens, også, at produktionen af mønter her har været anseelig. Dette stemmer overens med forøgelsen af de nørrejyske mønttypers tabsfrekvens.

På grund af problemerne med bestemmelsen af antallet af samtidigt cirkulerende mønttyper i Jylland i den yngre del af den undersøgte periode er det ikke muligt med sikkerhed at datere, hvornår stigningen af tabsfrekvensen under Valdemar Sejrs tager sin begyndelse. Der kan dog ikke herske tvivl om, at der med indførelse af mønttypen JY109 i slutningen af hans regeringstid sker et iøjefaldende skift i brugen af mønt, som udtrykt igennem en voldsomt forøget tabsfrekvens og udbredelse af denne mønttype.

3.7.5: Tabsfrekvensen for Sjælland

I forbindelse med beregningen af cirkulationstiden for de sjællandske mønttyper præsenteres indledningsvist de mønttyper, hvor det ikke var muligt at anvende vekselfrekvensen til beregning af cirkulationstiden. Herefter kommenteres tabsfrekvensens udviklingsforløb for landsdelen.

Det er ikke muligt at udskille Harald Hens sjællandske mønttyper i tidlige og sene typer. Både Holsteinborgskatten og Egelevskatten viser, at de cirkulerede under Knud den Helliges regeringstid. Harald Hens mønttyper behandles følgelig samlet og gives cirkulationstiden 1074-1086.

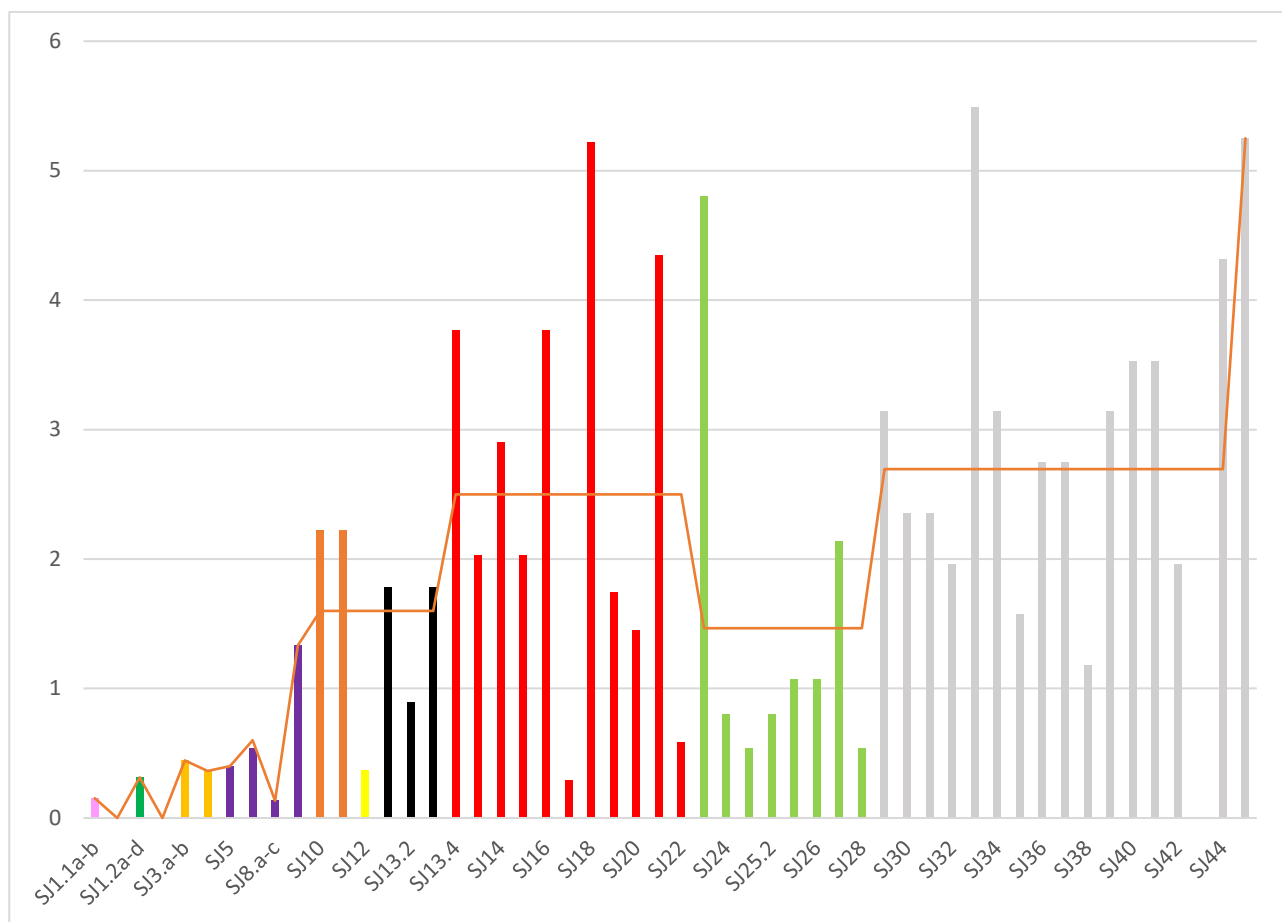
Det samme gælder Knud den Helliges sjællandske mønter, der heller ikke kan udskilles i tidlige og sene mønttyper. Det er det beskedne skattefundsmateriale og den meget dominerende sjællandske SJ1 serie, der besværliggør en kronologisk opdeling af mønttyperne (Poulsen 2016, s. 143-147). Knud den Helliges sjællandske mønttyper findes i ganske betydeligt antal i Egelevskatten, hvorfor de må formodes at have cirkuleret i Oluf Hungers regeringstid. De tilskrives derfor cirkulationstiden 1085-1095.

Oluf Hungers mønttyper kan heller ikke udskilles i tidlige og sene typer, da de ikke kendes fra proveniensbestemte fund. De formodes ligesom periodens andre mønter at have cirkuleret under den efterfølgende regent. Ved overgangen til Erik Ejegods mønter sker der et brat motivskift i forhold til den tidligere totalt dominerende SJ1 serie. Der kunne godt argumenteres for, at dette også markerede et skift i håndteringen af møntvekslingen på Sjælland, men da der ikke er registreret proveniensbestemte eksemplarer af Oluf Hungers sjællandske mønttyper, vil denne diskussion ikke blive taget her. Erik Ejegods tidlige mønttyper SJ3.a-b er ikke fundet i skatten fra Allerslev eller andre skatte, hvorfor de formodes kun at have cirkuleret i kongens regeringstid. SJ4 er derimod velrepræsenteret i Allerslevskatten og mønttypens cirkulationstid er tilsvarende 1100-1110. SJ4 lægger sig på flere punkter op ad Kong Niels mønter, idet skiftet til større blanketstørrelser og motivvalget indleder en stilistisk relativt stabil periode, der fortsætter indtil Svend Grathe kommer på tronen (Poulsen 2016, s.174).

Ligesom i Jylland er grupper af mønttyper behandlet samlet i de tilfælde, hvor de har cirkuleret samtidig og blot repræsenterer en decentral produktion. På Sjælland drejer det sig om den tidlige type SJ1, der er udmøntet primært i Roskilde, men også i Ringsted og Slagelse. Det samme gælder SJ3, der er udmøntet i Roskilde og Ringsted.

På Sjælland er møntvekslingens ophør markeret med indførelsen af mønttypen SJ45. I modsætning til den jyske JY109.5 synes SJ45 ikke at have cirkuleret efter Valdemar Sejrs død. Den tilskrives følgelig cirkulationstiden 1234-1241.

For tiden fra Kong Niels og frem til indførelsen af SJ45 er vekselfrekvensen anvendt i beregningen af mønttypernes tabsfrekvens.

Figur 14: Tabsfrekvensen for Sjællands mønttyper 1074-1241. Kongerne er farvemarkeret. Harald Hen – pink, Knud den Hellige – grøn, Oluf Hunger – blå, Erik Ejegod – mørk gul, Niels – lilla, Erik Emune – orange, Erik Lam – gul, Svend Grathe – sort, Valdemar den Store – rød, Knud VI – lys grøn, Valdemar Sejr – grå. Tabsfrekvensens tolkede forløb er vist som kurve.

Udviklingen i tabsfrekvensen for det sjællandske materiale viser ligesom i Jylland stor variation indtil slutningen af Kong Niels regeringstid (Fig. 14). Den højere tabsfrekvens, der på landsplan kunne observeres i Knud den Helliges regeringstid, træder ligesom i det jyske heller ikke i nævneværdig grad frem i det sjællandske materiale. På Sjælland stiger tabsfrekvensen ligesom på nationalt plan og i Jylland under Kong Niels, og ligesom i Jylland er det muligt nærmere at tidsfæste denne stigning til slutningen af hans regeringstid. På Sjælland er det tabsfrekvensen af type SJ9, der kendes fra de store skattefund fra Græse og Tessebølle, der markerer stigningen.

Stigningen i tabsfrekvensen synes at være jævn, om end der er udsving i forløbet. Således stiger tabsfrekvensen markant under Erik Emune, mens den falder tilsvarende markant under Erik Lam. Dette skyldes formodentlig, at Erik Emunes mønter fortsat har cirkuleret under Erik Lam. Det forekommer usandsynligt, at aktivitetsniveauet skulle udvise så store variationer over så kort et tidsrum. Under Svend Grathe synes tabsfrekvensen i højere grad at flugte med udviklingen i slutningen af Kong Niels' regeringstid. Et samlet blik på perioden fra Erik Emunes regeringstid til Svend Grathe viser en forholdsvis jævn udvikling i tabsfrekvensen, men en lille stigning i forhold til under Kong Niels.

Under Valdemar den Store ses en markant forøgelse i tabsfrekvensen. Der er dog stor variation imellem de enkelte typer. Umiddelbart er der intet i spredningsmønstret for de mere talrige typer, som for eksempel SJ18 eller SJ21, der adskiller dem fra resten af landsdelens mønttyper. Der ses en jævn spredning

mellem de forskellige lokalitetstyper, dog med hovedparten fra byen (se afsnit 3.8 Analyse af fundspredning). Følgelig bør variationen i tabsfrekvensen ses som udtryk for, at flere af de mere talrige mønttyper har cirkuleret i længere tid end antaget her. Stigningen i tabsfrekvensen under Valdemar den Store er som nævnt ganske markant, men der er dog ikke tale om en stigning på samme niveau, som den der kunne observeres på nationalt niveau. Variationen i mønttypernes tabsfrekvens gør det svært at tidsfæste begyndelsen af den forøgede tabsfrekvens nærmere end Valdemar Den Stores regeringstid. Der ses en markant højere tabsfrekvens allerede ved Valdemars tidligste mønttype SJ13.4, hvorfor udviklingen må formodes at være startet meget tidligt i hans regeringstid.

I Knud VI's regeringstid sker et fald i tabsfrekvensen. Knud VI's tidligste mønttype SJ23 har en meget høj tabsfrekvens, mens hovedparten af de resterende mønttyper har en betydelig lavere tabsfrekvens. Adskillelsen mellem Knud VI's og Valdemar den Stores mønter er alene baseret på stilistiske træk (se afsnit 2.3.2 Sjælland). I forbindelse med estimeringen af veksselfrekvensen er det anført, at flere af Valdemar den Stores senere mønttyper (SJ18-SJ22) kunne tilskrives Knud VI (se afsnit 3.5.3 Frekvensen af *renovatio monetae*). Dette ville til en vis grad udligne noget af forskellen i tabsfrekvensen til Knud VI's mønttyper. Der vil dog fortsat være en stor andel af mønttyper med meget lav tabsfrekvens, hvilket vil påvirke det overordnede udviklingsforløb i hans regeringstid. Tilsvarende vil der fortsat være mange mønttyper under Valdemar den Store med meget høj tabsfrekvens, og billedet vil formodentlig ikke ændres væsentligt. Hverken i Jylland eller Skåne og heller ikke på landsplan kan spores et fald i tabsfrekvensen under Knud VI. Tværtimod stiger tabsfrekvensen her, og det er således svært umiddelbart at finde en forklaring på faldet på Sjælland, hvorfor det følgelig er bibeholdt i det tolkede forløb.

Under Valdemar Sejr stiger tabsfrekvensen igen til et niveau som under Valdemar den Store. Perioden er karakteriseret ved en betydelig mere jævn udvikling af tabsfrekvensen end tidligere. Dette peger på, at møntvæsnet må have været stabilt og velfungerende med et *renovatio monetae* system, der i høj grad kunne håndhæves. Kun mønttypen SJ33 markerer sig ved en meget høj tabsfrekvens. Dens fundspredningsmønster viser, at hovedparten af mønterne er fundet på landet, hvilket er et træk, der netop karakteriserer fundspredningen af Valdemar Sejrs mønttyper. Mønttyperne SJ42 og SJ43 har meget lav tabsfrekvens, men begge mønter, dog navnlig SJ42, er knyttet til begivenhederne omkring 1234 (se afsnit 3.6 Rigsmønten og afslutningen på møntveksling) og har formodentlig haft andre betydninger end blot den at forsyne markedet med mønt. Det er påfaldende, at tabsfrekvensen ikke synes at stige i forhold til under Valdemar den Store. I Jylland steg tabsfrekvensen markant under Valdemar Sejr og på landsplan stiger den ligeledes. I Skåne er tabsfrekvensen under Valdemar Sejr ligeledes højere end under Valdemar den Store. En mulig forklaring kunne være et mere velfungerende *renovatio monetae* system end i resten af landet. Sporene efter dette findes dog alene i det mere jævne forløb af tabsfrekvensen. At dømme ud fra skattefundsmaterialet blev *renovatio monetae* systemet i lige så høj grad håndhævet i Skåne som på Sjælland.

Med indførelsen af mønttypen SJ45 sker der en voldsom forøgelse i tabsfrekvensen. Ligesom den samtidige jyske møntserie JY109, har SJ45 også et interregionalt spredningsmønster, men i modsætning til den synes den ikke i nævneværdig grad at have cirkuleret efter Valdemar Sejrs død. SJ45 repræsenterer en væsentlig ændring i frekvensen af møntbrug.

Sammenfattende viser den tolkede tabsfrekvens for det sjællandske møntmateriale i perioden 1074-1241 et forløb, der frem til slutningen af Kong Niels' regeringstid er ujævn, hvorefter der ligesom i Jylland sker en markant forøgelse. Efterfølgende ses en jævn stigning frem til Valdemar den Store regeringstid, hvor tabsfrekvensen stiger mere markant. Denne stigning synes at kunne tidsfæstes til begyndelsen af Valdemar

den Stores regeringstid. Under Knud VI sker et tilsvarende markant fald i tabsfrekvensen, der kommer ned på et niveau som under Kong Niels. Det er ikke umiddelbart muligt at forklare dette fald, men det dækker hele Knud VI's 20-årige regeringstid, hvorfor det ikke kan forklares som en konsekvens af længere cirkulationstid af ældre mønttyper. Under Valdemar Sejrs stiger tabsfrekvensen igen til et niveau som under Valdemar den Store, men den er i modsætning til resten af landet ikke højere end her. Ved slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid ses ved indførelsen af mønttypen SJ45 en markant forøgelse i tabsfrekvensen. Dette sker på trods af, at denne mønttype har en betydelig længere cirkulationstid end Valdemar Sejrs andre sjællandske mønttyper.

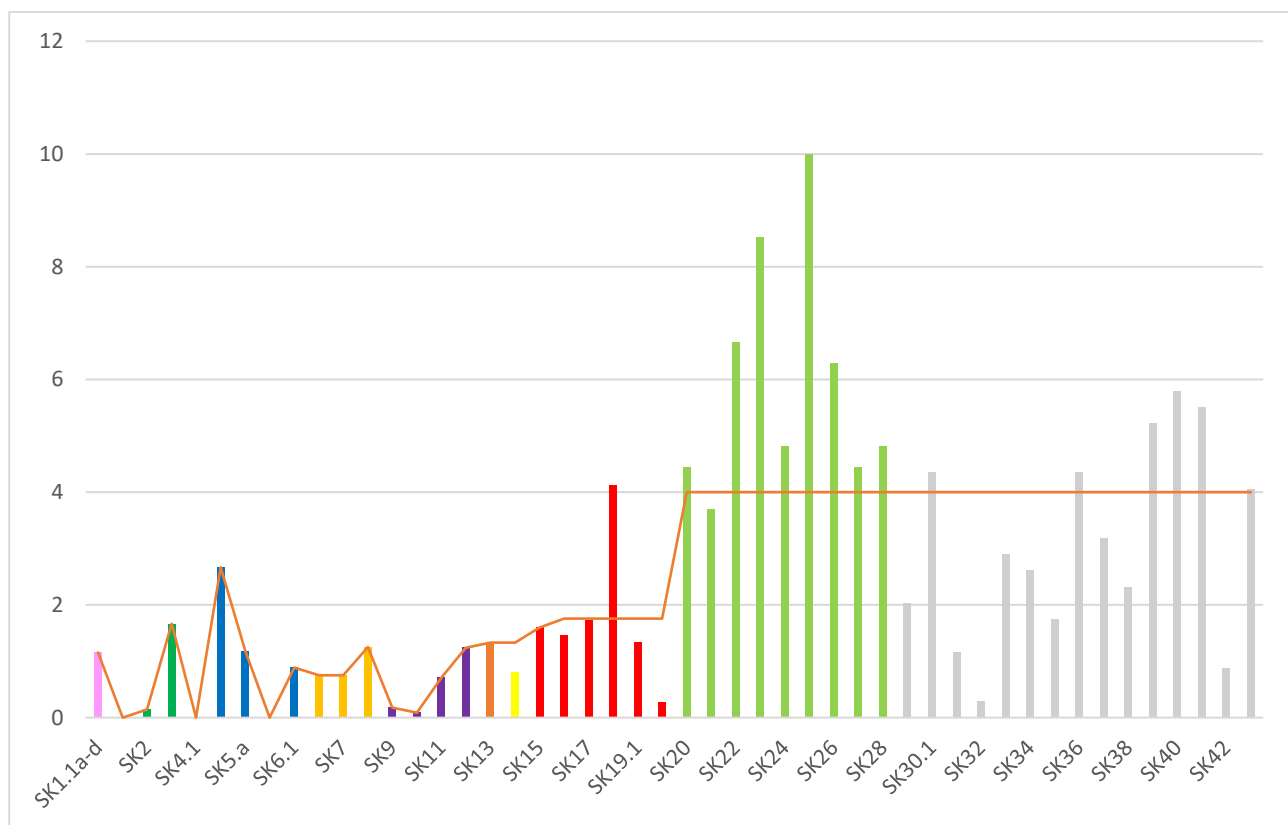
3.7.6: Tabsfrekvensen for Skåne

Som ved det jyske og sjællandske materiale præsenteres indledningsvist de mønttyper, hvor det ikke var muligt at anvende vekselfrekvensen til beregning af cirkulationstiden.

Harald Hens skånske mønter kan hverken ud fra typologiske træk eller skattefund opdeles i tidlige og sene typer. Hans fire kendte mønttyper formodes at have cirkuleret samtidig i hele regeringstiden (Poulsen, 2016, s. 157-159). Tabsfrekvensen udregnes derfor samlet for alle fire mønttyper. Ud fra skattefundmaterialet ser Harald Hens mønter ud til også at have cirkuleret igennem store dele af Knud den Helliges regeringstid. Der kan ikke føres bevis for, at mønterne kun har cirkuleret sammen med Knud den Helliges første skånske mønt SK1.2, selvom de deler motiv. Indtil videre er det kun Egelevskatten, der peger på en længere cirkulationstid helt op til Oluf Hunger. Cirkulationstiden for de fire mønttyper vurderes følgelig til at have været 1074-1086.

At dømme ud fra skattefundsmaterialet blev *renovatio monetæ* indført i Skåne i Knud den Helliges regeringstid. Det er derfor fristende at antage, at Knud den Helliges mønter kun cirkulerede i hans egen regeringstid. Da ugyldiggørelse af ældre mønter ikke nødvendigvis kunne håndhæves, ville dette dog være at strække materialet for langt. Knud den Helliges mønter tilskrives derfor en cirkulationstid svarende til perioden mellem deres prægningstidspunkt og afslutningen af Knuds regeringsperiode. Det formodes, at kun Knud den Helliges sidste skånske mønttype SK4.1 har cirkuleret efter hans regeringstid sammen med Oluf Hungers første mønttype SK4.2. Den gives derfor en cirkulationstid 1084-1090. Tabsfrekvensen for mønttyperne SK3.a-d udregnes samlet for alle fire mønttyper. Selvom disse mønttyper placeres midt i Knud den Helliges skånske møntrække, betyder kombinationen af den store mængde enkeltfund og deres store andel i Egelevskatten, at de også formodes at have cirkuleret i begyndelsen af Oluf Hungers regeringstid. Deres cirkulationstid formodes følgelig at have været 1082-1090.

For de efterfølgende regenters mønttyper er vekselfrekvensen konsekvent anvendt i beregningen af tabsfrekvensen for samtlige mønttyper. I modsætning til på Sjælland og i Jylland er der ingen skånske mønttyper med længere cirkulationstid i slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid.

Figur 15: Tabsfrekvensen for Skåne 1074-1241. Kongerne er farvemarkeret. Harald Hen – pink, Knud den Hellige – grøn, Oluf Hunger – blå, Erik Ejegod – mørk gul, Niels – lilla, Erik Emune – orange, Erik Lam – gul, Valdemar den Store – rød, Knud VI – lys grøn, Valdemar Sejr – grå. Tabsfrekvensens tolkede forløb er vist som kurve.

Det skånske materiale adskiller sig fra de jyske og sjællandske ved allerede fra begyndelsen af den undersøgte periode at have mønttyper med høj tabsfrekvens (Fig. 15). Tabsfrekvensforløbet er dog ligesom i de andre landsdele meget ujævn med mønttyper som Knud den Helliges SK3 med meget høj tabsfrekvens, og mønttyper som SK5.b fra Oluf Hunger med meget lav tabsfrekvens.

Med en tabsfrekvens på 1,7 er Knud den Helliges SK3 mønt Skånes mest tabte mønttype indtil anden halvdel af 1100-tallet. Af mønttypens 14 kendte enkeltfund er de syv fra landzoner, mens fire er fra byzoner og tre er fra kirkegårde. De fire byzonefund er meget spredte med én fra Ribe, én fra Sorø og København og én fra Lund. Af landzonefundene derimod kommer de seks fra Skåne. Spredningsmønstre i byzonerne tyder på, at mønten har været brugt på det nationale handelsniveau, mens spredningen af fund i landzonen tyder på, at den som mønttype til regional og lokal handel udelukkende har cirkuleret inden for det primære skånske møntcirkulationsområde.

De tre fund af mønttypen fra kirkegårde er alle fra udgravningen af Skt. Knuds Plads i Odense. Det er påfaldende, at så mange eksemplarer af en mønttype fra Skåne er havnet i grave klods op og ned af den kirke, der netop er helliget den udstedende konges helgenkult. Mønttypen kunne således også være blevet anvendt som pilgrimstegn i en senere dyrkelse af Knud som helgen.

Den stigning i tabsfrekvensen, der i slutningen af Kong Niels' regeringstid kan spores i det jyske og sjællandske møntmateriale, træder ikke i samme grad frem i det skånske. Tabsfrekvensen stiger ved hans sidste mønttype SK12 i forhold til de umiddelbart foregående mønttyper, men både under Erik Ejegod, Oluf Hunger, Knud den Hellige og Harald Hen findes mønttyper, hvis tabsfrekvens er på højde med eller højere end den er under Kong Niels. Det ujævne forløb af tabsfrekvensen, der præger tiden før slutningen af Kong

Niels' regeringstid, ophører til gengæld. Tabsfrekvensen for det skånske møntmateriale ser således ud til at finde et stabilt leje fra slutningen af Kong Niels' regeringstid og frem til den undersøgte periodes afslutning.

Udviklingen i tabsfrekvensen er jævn og kun let stigende i tiden efter Kong Niels' regeringstid og helt frem til Knud VI's regeringstid. Dette minder om udviklingen i Jylland blot med den forskel, at udviklingen her fortsætter helt til Valdemar Sejrs regeringstid. Kun ved slutningen af Valdemar den Stores regeringstid skiller en skånsk mønttype i form af SK18 sig ud ved en markant højere tabsfrekvens. Spredningsmønstret for SK18 skiller sig ikke ud i forhold til andre samtidige mønttyper (se afsnit 3.8 Analyse af fundspredning). Således er 19 af mønttypens 32 fund fra byzoner og navnlig fra Lund, mens kun seks er fra landzoner. De to efterfølgende mønttyper SK19.1 og SK19.2 har begge noget lavere tabsfrekvens. Dette kunne tyde på, at SK18 har haft en længere cirkulationstid. SK18 er også fundet i en lille skat fra Dalby Kirkegård sammen med den noget yngre SK20 mønttype fra Knud VI. Det er således flere faktorer, der peger på, at SK18 kan have haft en lidt længere cirkulationstid end her antaget.

Ved begyndelsen af Knud VI's regeringstid ses en voldsom stigning i tabsfrekvensen i det skånske materiale. Både gennemsnitligt og ved enkelte typer, der har en endog meget høj tabsfrekvens som for eksempel SK25 med en tabsfrekvens på ti. Selv de mønttyper med lavest tabsfrekvens fra Knud VI's regeringstid ligger langt over perioden op til. Den voldsomme stigning under Knud VI er begrænset til hans regeringstid, idet den efterfølgende under Valdemar Sejr falder og lægger sig på et leje over Valdemar den Store, men i et niveau der minder om det nationale niveau. Der er ikke umiddelbart nogen forklaring på udviklingen under Knud VI. Fundspredningsmønstret udviser ikke radikale ændringer i forhold til de omkringliggende perioder. På et væsentligt punkt adskiller mønttyperne fra Knud VI sig fra hans forgængers og efterfølgers: det uforholdsvis store antal mønter fra udgravningen af Lilleborg på Bornholm (Horsnæs, Märcher og Thomsen 2014). Alle Knud VI's mønttyper på nær SK21 er fundet i stort antal på Lilleborg, og fundene fra denne ene lokalitet udgør alene en tredjedel af alle møntfundene fra Knud VI's regeringstid. Fjernes møntfundene fra Lilleborg, er tabsfrekvensen under Knud VI stort set identisk med tiden under Valdemar Sejr. Der ses fortsat en markant stigning i forhold til Valdemar den Store, men herefter er udviklingen jævn.

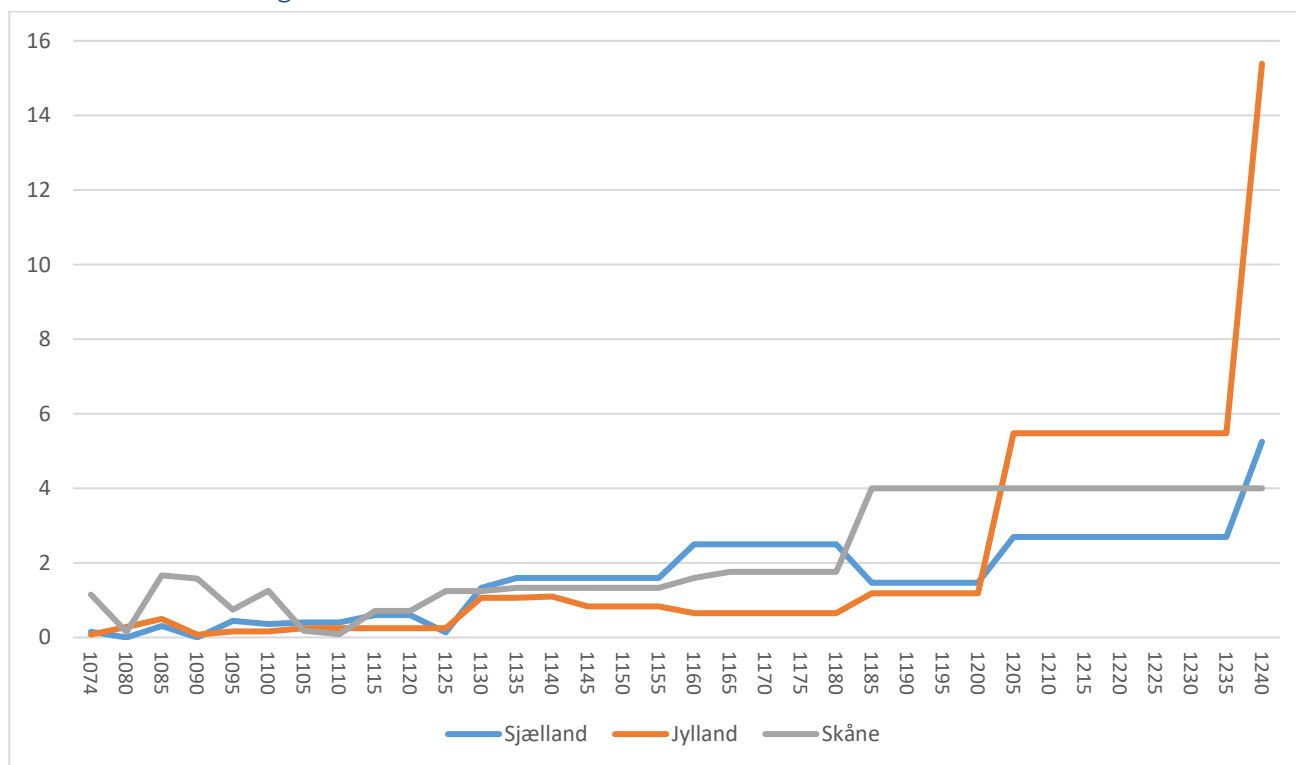
Omkring slutningen af Knud VI's regeringstid og begyndelsen af Valdemar Sejrs ses et fald i tabsfrekvensen ved flere mønttyper. Generelt er mønterne fra denne periode fundet i et antal, der betyder, at faldet ikke i samme grad som i slutningen af 1000-tallet og begyndelsen af 1100-tallet kan tilskrives statistiske usikkerheder. Set i lyset af perioden under Valdemar den Stores høje tabsfrekvens er der dog med stor sandsynlighed tale om, at cirkulationen har været domineret af ældre mønttyper.

Det skånske møntmateriale adskiller sig på ét meget grundlæggende punkt fuldstændigt fra de to andre landsdele. Der findes ikke i Skåne en pendant til den jyske JY109 serie og den sjællandske mønttype SJ45. Mønttyperne SK41 og SK42 er udstedt som reaktion på de begivenhederne, der afstedkom udstedelsen af JY109. Deres tabsfrekvens er dog markant lavere end JY109 serien og SJ45, og i modsætning til disse typer fik de heller ikke national udbredelse. Den lavere tabsfrekvens for de skånske mønttyper kan ikke forklares ved, at møntcirkulationen i Skånes blev overtaget af møntserien JY109 eller SJ45, idet disse ikke findes i Skåne. Kun ét enkelt eksemplar af JY109.5 er nogensinde fundet i det primære skånske møntcirkulationsområde. Det er derfor påfaldende, at der i Skåne ikke ses en tilsvarende stigning i tabsfrekvensen ved periodens afslutning. En stor del af forklaringen skal formodentlig søges i den svenske lovgivning, der forbyder privat brug af metaldetektorer (se afsnit 3.2.5 Kildekritik). I både Jylland og på Sjælland ses netop i denne periode en voldsom vækst i andel af detektorfund, mens noget tilsvarende ikke

er tilfældet i Skåne. Med en mere liberal holdning til metaldetektorbrug ville tabsfrekvensen i Skåne formentlig også have været højere under Valdemar Sejr.

Sammenfattende viser det tolkede forløb af tabsfrekvensen for det skånske møntmateriale i perioden 1074-1241 en meget varierende tabsfrekvens indtil slutningen af Kong Niels' regeringstid. Dette ligger i tråd med udviklingen i Jylland og på Sjælland, men generelt er tabsfrekvensen for de enkelte mønttyper højere, og der er flere med endog meget høj tabsfrekvens. Ved slutningen af Kong Niels' regeringstid stabiliseres tabsfrekvensens udviklingsforløb og er herefter jævnt og let stigende indtil Knud VI's regeringstid. Der er kun enkelte udsving imod slutningen af Valdemar den Stores regeringstid som følge af mønttypen SK18, hvis cirkulationstid formodes at have været længere. Ved begyndelsen af Knud VI's regeringstid ses en voldsom stigning i tabsfrekvensen. Efterfølgende under Valdemar Sejr ses ikke yderligere stigninger i tabsfrekvensen. Den markante forøgelse i tabsfrekvensen, der på dette tidspunkt kunne observeres i både Jylland og på Sjælland, kan ikke spores i det skånske møntmateriale. Dette skyldes med stor sandsynlighed det manglende detektorfundmateriale.

3.7.7: Sammenfatning

Figur 16: Det tolkede udviklingsforløb af tabsfrekvensen for de tre landsdele opsat efter årstal.

Udviklingen i tabsfrekvensen for de tre regioner deler således forløb på flere punkter. Navnlig Jylland og Sjælland synes at følge et relativt ensartet forløb, med stigningen i tabsfrekvensen i slutningen af Kong Niels' regeringstid og ved periodens slutning under Valdemar Sejr.

Den undersøgte periodes første omkring 50 år er i alle tre landsdele karakteriseret ved en stor variation af tabsfrekvensen, hvilket betyder, at udviklingsforløbet i periodens begyndelse er meget ujævnt.

Ved slutningen af Kong Niels' regeringstid ændres dette markant i alle tre landsdele. Denne ændring er i Jylland og på Sjælland repræsenteret ved en forholdsvis markant stigning i tabsfrekvensen, mens den i Skåne er udtrykt ved en stabilisering af tabsfrekvensen. Ændringerne kan i alle tre landsdele tidsfæstes til

Kong Niels' sidste mønttyper henholdsvis JY14, SJ9 og SK12. Det billede der opnås ved at fokusere på mønternes tabsfrekvens på enkelttypeniveau demonstrerer herved, hvor vigtig det er, at få de nuancer med, som denne detaljegrad giver.

Den højere og stabile tabsfrekvens, der observeredes ved slutningen af Kong Niels' regeringstid fortsætter med noget varierende udvikling frem mod periodens slutning. I Jylland ses kun en svag stigning i perioden op til Valdemar Sejrs regeringstid. Her stiger tabsfrekvensen til gengæld betydeligt. I Sjælland ses en stigning allerede under Valdemar den Store. Dette niveau opretholdes indtil slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid. Dog ses et midlertidigt fald i tabsfrekvensen under Knud VI. I Skåne ses i stigning i tabsfrekvensen under Knud VI, der holder resten af perioden. Der er følgelig tale om et forholdsvis ensartet forløb; med en tidsmæssig forskydning i udviklingen af tabsfrekvensen landsdelene imellem.

Ved slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid stiger tabsfrekvensen voldsomt i Jylland og på Sjælland i forbindelse med indførelsen af mønttyperne JY109 og SJ45. Begge mønttyper er karakteriseret ved at være udbredt i både Jylland og på Sjælland, og JY109.5 fortsatte ligeledes med at cirkulere indtil midten af 1200-tallet. Tabsfrekvensen for Skåne er derimod uændret i Valdemar sejrs regeringstid. Herfra kendes ikke mønter med tilsvarende tabsfrekvensniveau og udbredelse som i den jyske og sjællandske. Dette er en ganske markant forskel i forhold til udviklingen i resten af landet, idet den sjællandske og i særdeleshed den jyske mønttype forbindes med en kraftig udvikling i brugen af mønt. En del af forklaringen på denne forskel skal formodentlig søges i det manglende detektormateriale fra Skåne.

3.8: Analyse af fundspredningen

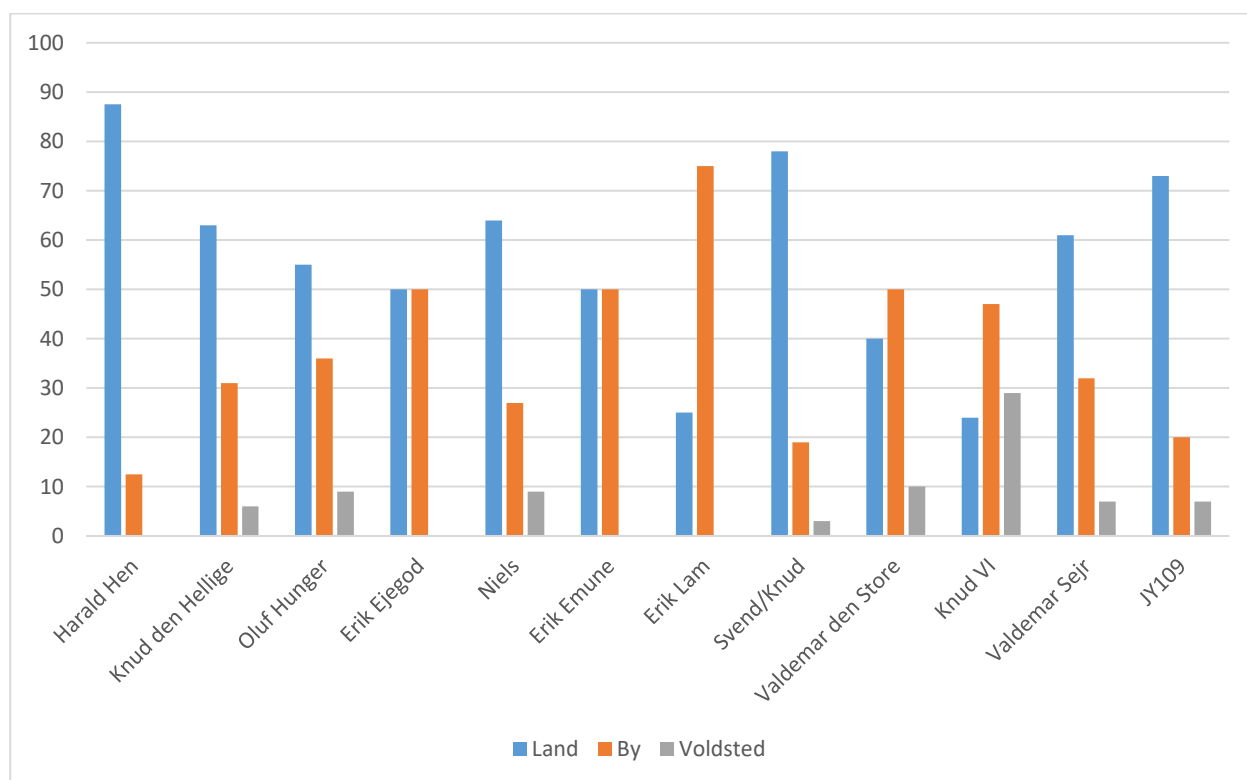
I forbindelse med materialeindsamlingen til herværende undersøgelse er de enkelte mønters fundomstændigheder i grove træk registreret efter følgende otte lokalitetstyper: *Boplads*, *By*, *Kirke by*, *Kirkegård by*, *Kirke land*, *Kirkegård land*, *Mark* og *Voldsted*. Kun under 1% af registreringerne oplyser ikke lokalitetskategori. Lokalitetskategorien kirke dækker for langt størstepartens vedkommende over kirkegulvmønter, der som allerede nævnt betragtes som et udtryk for befolkningens almindelige håndtering af mønter, og som slutteligt bør placeres under kategorien *Land* eller *By* (Klackenberg 1992). Gitte Ingvardson argumenterer dog, med henvisning til spor efter selektion i 1400-tallets kirkemøntmateriale, for fortsat at udskille kirkemønterne, da disse muligvis repræsenterer en særlig økonomisk sfære (Ingvardson 2010, s. 38). Der findes ikke spor efter lignende selektion i materialet fra den her undersøgte periode. Kirkemønterne er meget ligeligt spredt over hele landet set i forhold til antallet af kirker (Fig. 17). De variationer, der ses, må siges at ligge indenfor rammerne af den statistiske usikkerhed. Udskillelsen af kirkegulvmønterne, som selvstændig kategori, er følgelig ikke gennemført i nedenstående analyse.

	Kirker	Kirker med møntfund	Mønter	Mønter pr. kirke med møntfund
Skåne	548	39 - 7%	109	2,8
Sjælland	491	59 - 12%	111	1,9
Jylland	1541	161 - 10%	410	2,5

Figur 17: Kirker med enkeltfundne mønter fra perioden 1074-1241. Antallet af kirker i hver landsdel, efter Andrén 1985, s. 72 tab. 23.

Fund fra kirkegårde er ligesom ved analysen af tabsfrekvensen ikke medtaget. Det samme gælder skattefund, da disse for største partens vedkommende må formodes at være nedlagt et andet sted, end der

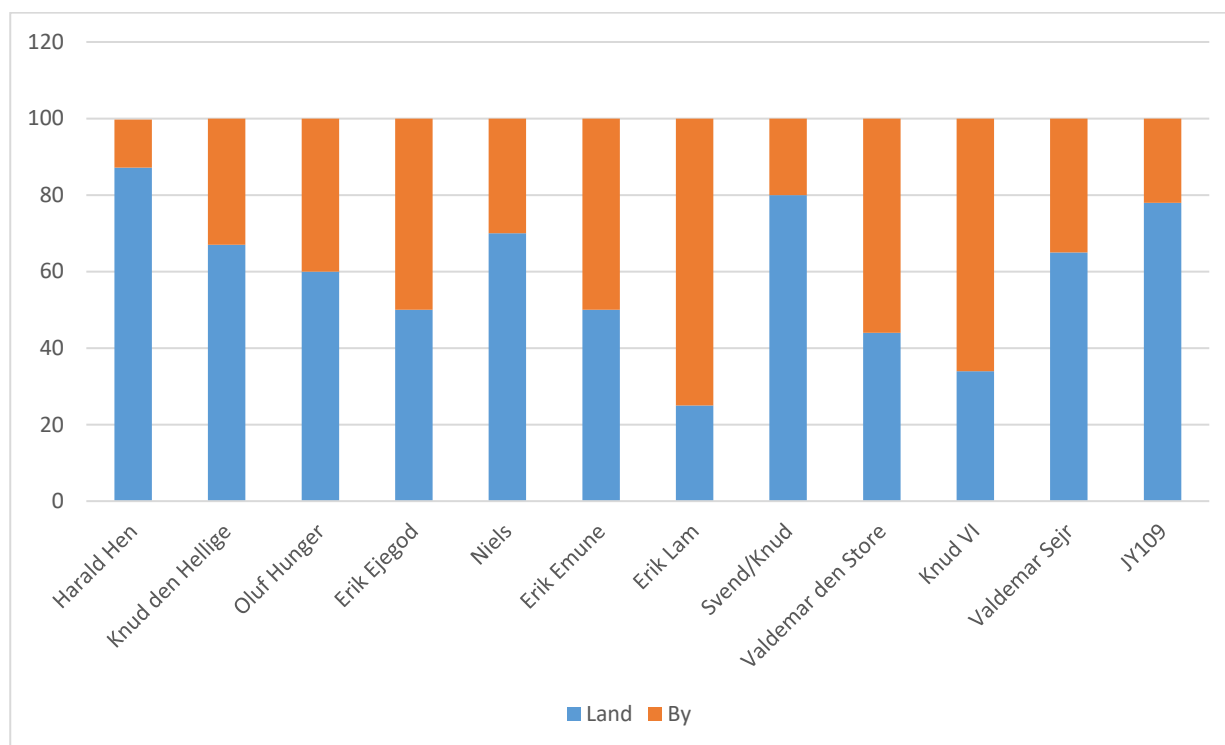
hvor mønterne primært er blevet anvendt og derfor er dårligt egnede til fundspredningsanalyser. Det gælder ikke for tabte skatte, men da registreringsniveauet ikke tillader en nærmere bestemmelse af skattefundenes karakter, er de her alle blevet udeladt. Enkeltfundene er følgelig opdelt i kategorierne *Land*, *By* og *Voldsted* (Fig. 18). Ved denne opdeling bliver højstatuspladserne forfordelt, idet de kun er repræsenteret ved lokalitetskategorien voldsted. Der gemmer sig uden tvivl flere højstatuslokaliteter i både fundmaterialet fra byerne og detektorfundene fra landet, men en udskilning af disse ville fordrer en større detaljegråd i materialeindsamlingen, end der her er gennemført.

Figur 18: Enkeltfundne mønters procentuelle fordeling mellem fundkategorierne *Land*, *By* og *Voldsted* for hele Danmark opgjort på regentniveau.

Som det fremgår af møntfundenes lokalitetsspredning for hele Danmark, tegner der sig et noget broget billede. Den meget fundrige JY109 møntserie fra slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid er præsenteret som en selvstændig periode efter Valdemar Sejr, da den med sit store antal og anderledes fundmønster på mange måder repræsenterer en kategori for sig selv. Det fremgår af fundmaterialet, at kategorien *Land* dominerer i periodens begyndelse til og med Oluf Hunger samt igen i under Valdemar Sejr og dennes sene møntserie JY109, hvor andelen af mønter i denne kategori stiger markant. Møntserien JY109 er ikke nær så velrepræsenteret i byerne, og der kan således ses et regulært fald i forhold til Valdemar Sejrs andre mønttyper og navnlig til Knud VI's og Valdemar den Stores. Stigning i mængden af fund fra kategorien *Voldsted* under Knud VI skyldes for en meget stor dels vedkommende undersøgelsen ved Lilleborg på Bornholm, der kastede mange mønter af sig (Horsnæs, Märcher og Thomsen 2014). Af de 21 fund fra Valdemar den Store er de 7 fra Lilleborg, af de 54 fund fra Knud VI er de 44 fra Lilleborg, og af de 61 fund fra Valdemar Sejr er de 13 fra Lilleborg. Fundene fra Lilleborg udgør således alene 47% af voldstedsfundene fra disse tre kongers regeringstid.

Udviklingen mellem land og by eksemplificeres bedst ved at udelukke kategorien *Voldsted* og se på den procentuelle fordeling af de to kategorier *Land* og *By* alene (Fig. 19). Bortset fra perioden under Svend Grathe og Knud V, stiger andelen af fund fra byerne igennem hele perioden frem til Valdemar Sejrs regeringstid, hvor andelen af fund fra *Land* til gengæld stiger kraftigt. Fra Erik Ejegods regeringstid er andelen af fund fra *By* og *Land* ligeligt fordelt, og under Erik Lam, Valdemar den Store og Knud VI dominerer fundene fra byerne. Der ses en mindre stigning i mængden af fund fra *Land* under Kong Niels, hvilket skyldes en tilsvarende stigning i andelen af kirkefund primært i form af den velrepræsenterede mønttype JY14, men ellers går udviklingen imod en større andel af mønter fra byerne.

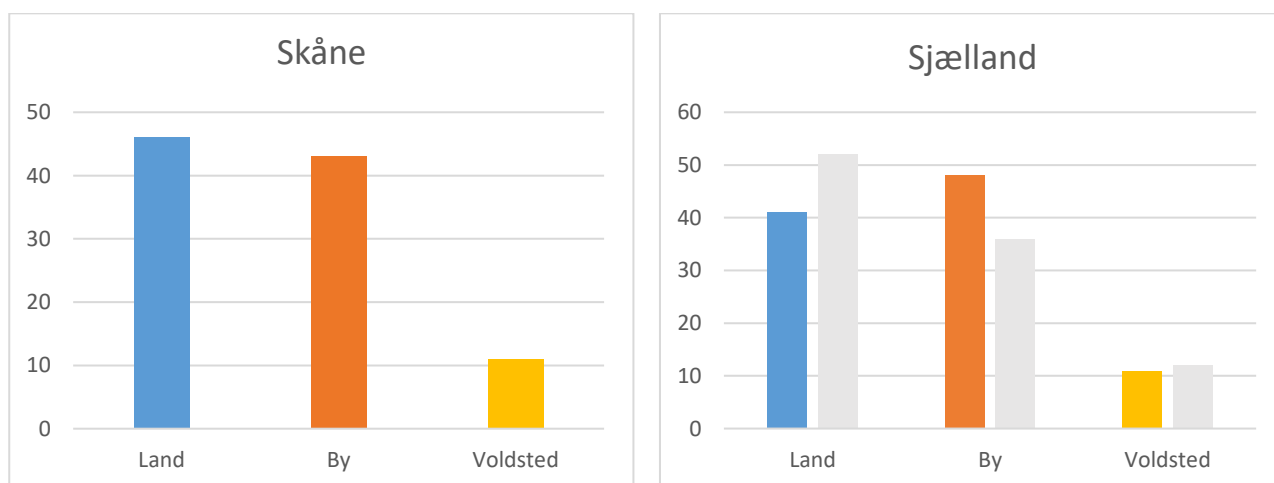
Figur 19: Enkeltfundne mønters procentuelle fordeling mellem fundkategorierne *Land* og *By* for hele Danmark opgjort på regentniveau.

Udviklingen på landsplan stemmer således overens med den udvikling, der er beskrevet af Ingvardson for Sjælland, Lolland og Falster (Ingvardson 2010, s. 58-60). Ingvardson konkluderer, at forskydningen mellem land og by skyldes, at den møntbaserede handel koncentrerer sig i byerne i anden halvdel af 1100-tallet. Dette synes kun delvist at være tilfældet, idet der ser ud til at ske en udligning igen under Valdemar Sejr og navnlig med hans JY109 møntserie. I Ingvardsons undersøgelse er materialet fra 1150-1241 samlet i én gruppe kaldet fase 3, hvorfor det ikke er muligt i større detaljer at følge udviklingen mellem *Land* og *By*. Samtidig er materialet fra Roskilde og omegn analyseret særskilt fra materialet fra det resterende Sjælland og Lolland og Falster. Som følge af Roskildes dominerende position i hele analyseområdet er tabsfrekvensen markant højere for fundene fra byerne i analysen af Roskilde og omegn og markant højere for fundene fra landet i analysen af det resterende Sjælland og Lolland og Falster. Ingvardsons undersøgelse er derfor ikke umiddelbart sammenlignelig med herværende analyse. En mulig forklaring på den udligning, der her ses under Valdemar Sejr, skal formodentlig findes i, at brugen af mønt spredtes til

landet i løbet af 1200-tallet, snarere end at den møntbaserede handel forskydes fra byerne til landzonen (Poulsen 1979, s.284).

Tolkningen af, at fundspredningen viser en spredning af brugen af mønt til landet i løbet af 1200-tallet, ligger i tråd med Peter Carellis tolkning af møntfundene fra Lund. Ud fra spredningskort over byens møntfund argumenterer han for, at de tidlige møntfund fra perioden før 1150, som er koncentreret omkring byens torv, er spor af fiskale transaktioner. Spredningen af møntfundene fra perioden efter 1150 til hele byen ses som tegn på øget monetarisering, idet det først er, når mønterne bruges til alle slags transaktioner, at samfundet er fuldt monetariseret (Carelli 2001, s. 195). Carellis hypotese er blevet kritiseret for i for høj grad at drage skel mellem mønter fundet på byens torv, og mønter fundet i resten af byen, uden at kunne argumentere for hvori forskellene ligger (Gundersen 2019, s. 149, Ramberg 2017, s. 30, Riisvaag 2006, s. 61). Det samme kunne indvendes imod hypotesen om udligningen mellem land og by fremført her. Der er dog her tale om forskellige lokalitetstyper i modsætning til Carellis, der alle falder under kategorien *By*. Omsat til Carellis undersøgelse fra Lund repræsenterer kategorien *By* i herværende hypotese således de tidlige fund fra torvet i Lund, mens kategorien *Land* repræsenterer de spredte fund fra tiden efter 1150.

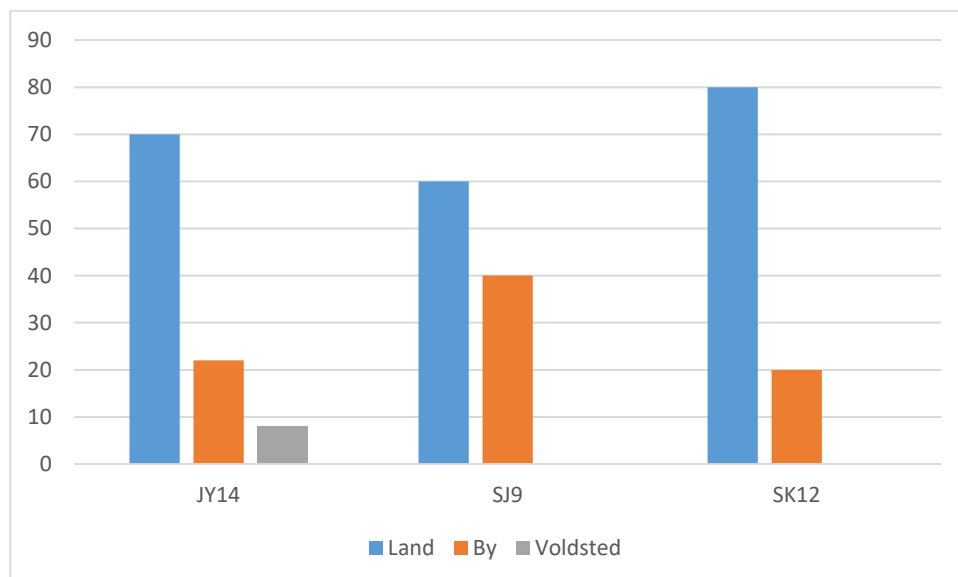
Hypotesen om, at en øget monetarisering af samfundet kan spores i fundspredningen under Valdemar Sejrs regeringstid, finder på flere punkter støtte i udviklingen af mønttypernes tabsfrekvens. Som nævnt ovenfor, ses under Valdemar Sejr grupper af mønttyper med en tabsfrekvens, der markant skiller sig ud fra forgængernes. Det drejer sig i særdeleshed om det jyske materiale. Både i forbindelse med den allerede nævnte JY109 møntserie men også for hele Valdemar Sejrs regeringsperiode generelt. For det sjællandske materiales vedkommende ses først markante stigninger imod slutningen af Valdemar Sejrs regeringsperiode. For det skånske materiales vedkommende kan der derimod ikke spores nogen nævneværdige ændringer i forhold til forgængerne. Skåne inkluderes heller ikke i den reform, der er repræsenteret ved serien JY109. Der udmøntes ikke en skånsk ækvivalent, og JY109 seriens mønter har ikke cirkuleret i Skåne. Vendes blikket imod fundspredningen for de skånske mønttyper fra Valdemar Sejrs regeringstid, vil der da også ses et helt andet billede end det samlede Danmarksbillede. I Skåne er andelen af møntfund fra kategorierne *By* og *Land* i modsætning til det samlede materiale nemlig stort set identisk.

Figur 20: Fordelingen af enkeltfundne mønter mellem *Land*, *By* og *Voldsted* i procent for perioden 1202-1241 i Skåne og fordelingen af enkeltfundne mønter eksklusiv detektorfund mellem *Land*, *By* og *Voldsted* i procent for perioden 1202-1241 på Sjælland. Med lys grå er vist den sjællandske fordeling af enkeltfund inklusiv detektorfund.

Det er således fristende at konkludere, at udviklingen i Skåne følger et helt andet forløb end i Vestdanmark, og at brugen af mønt ikke i så høj grad spredtes uden for de skånske byer. Dette er dog med stor sandsynlighed ikke tilfældet. Det svenske forbud mod private brug af metaldetektor betyder, at der fra Skåne kun findes et yderst begrænset antal detektorfundne mønter (se afsnit 3.2.5 Kildekritik). For de sjællandske møntfund er over 72 % af ikke-kirkefundene fra kategorien *Land* detektorfund, mens det i Jylland er 80 %. Renses det sjællandske fundmateriale fra Valdemar Sejrs regeringstid for detektorfundne mønter, ses der et billede, der i store træk ligner det skånske (Fig. 20). Dette viser tydeligt, at de manglende detektorfund fra det skånske materiale medfører, at kategorien *Land* er kraftigt underrepræsenteret. Det kan derfor ikke udelukkes, at fundbilledet fra Skåne ville ligne det vstdanske, hvis brugen af metaldetektorer for private også her havde været tilladt.

Mens der således er flere paralleller mellem udviklingen i tabsfrekvensen og fundspredning i Valdemar Sejrs regeringstid, er det sværere at få øje på de ændringer, som stigningen af mønttypernes tabsfrekvens viser imod slutningen af Kong Niels regeringstid (Fig. 21). Udover en lille stigning i andelen af fund fra kategorien *Land* som følge af en forøgelse i mængden af kirkefund, sker der ingen forskydninger i mønternes fundspredning. Fundspredning af de tre mønttyper JY14, SJ9 og SK12, der er med til at sætte udviklingen i gang, , udviser heller ingen ændringer i forhold til det generelle fundbillede for hele landet. Kategorien *Land* er således den dominerende med henholdsvis 70%, 60% og 80% for de tre mønttyper. Dette svarer godt til landsgennemsnittet på 64%. Kategorien *By* varierer noget mere i forhold til landsgennemsnittet på 27% med henholdsvis 22%, 40% og 20%. Andelen af fund fra voldsteder er noget under landsgennemsnittet på 9%, idet kun JY14 er fundet på voldsteder. Fundmaterialets størrelse taget i betragtning må disse variationer dog siges at falde indenfor den statistiske usikkerhed. Når stigningen i tabsfrekvensen ved slutningen af Kong Niels regeringstid således ikke kommer markant til udtryk ved ændringer i mønternes fundspredning, må det formodes, at de ændringer stigningen repræsenterer er sket indenfor rammerne af det eksisterende system, hvad brugen af mønt angår.

Figur 21: Procentvis fordeling af enkeltfundne mønter af mønttyperne JY14, SJ9 og SK12 fra slutningen af Kong Niels' regeringstid mellem *Land*, *By* og *Voldsted*.

3.8.1 Sammenfatning

Det er ovenfor vist, hvorledes udviklingen i tabsfrekvensen og møntfundenes spredningsmønster i det store og hele deler en række fællestræk. Med udgangspunkt i dette er det muligt at beskrive et samlet udviklingsforløb, der i grove træk består i, at brugen af mønt som udtrykt igennem tabsfrekvensen forøges ved slutningen af Kong Niels regeringstid. Denne forøgelse synes ikke at afstedkomme ændringer i møntfundenes spredningsmønster. Antallet af handlinger der involverer mønt stiger, men indenfor de samme rammer som tidligere. Forøgelsen fortsætter jævnt, og den møntbaserede handel koncentrerer sig i stigende grad i urbane miljøer, indtil den i Erik Lams regeringstid dominerer over den rurale zone. Under Valdemar Sejrs ses en voldsom vækst i brugen af mønt, der i modsætning til den foregående koncentration af møntbaseret handel i byerne nu også spredes til landet. Andelen af møntfund fra den rurale zone overstiger andelen af fund fra den urbane zone, og det endda ganske betydeligt. Denne udvikling ses som udtryk for en langt større udbredelse af brugen af mønt til alle dele af samfundet end tidligere.

Udfordringen ved at forsøge at tolke på ændringer i tabsfrekvens og fundspredning er, at det er svært at gennemskue, hvilken handling en tabt mønt er udtryk for. Der er blevet gjort adskillige forsøg på dette, primært ved at gå dybere ned i de arkæologiske data for møntfundene. Blandt andet har Gitte Ingvardson forsøgt igennem en detaljeret gennemgang af møntfundene fra Roskilde by og omegn, men uden noget entydigt resultat (Ingvardson 2010, s. 57-58). Som allerede nævnt, har Peter Carelli ligeledes givet sit bud på materialet fra Lund, men er efterfølgende blevet kritiseret for netop den manglende klarhed i hans definition af, hvilke handlinger de enkelte møntfund repræsenterer. Det mest overbevisende forsøg er gjort af Jens Christian Moesgaard. Igennem meget veldokumenterede møntfund fra udgravninger i henholdsvis York, Trondheim og Sigtuna argumenterer han for, at koncentrationen af møntfund i forretningerne ud til gaden i York og Trondheim er udtryk for, at der her anvendtes reguleret møntøkonomi med faste nominaler. I Sigtuna derimod er møntfundene gjort bagerst på matriklerne, hvilket er udtryk for, at der her fortsat anvendtes vægtbaseret økonomi, der krævede, at man trak sig tilbage til lidt mere private omgivelser for at kunne afklare betalingen (Moesgaard 2019, s. 233). Moesgaards argumenter er overbevisende og viser, hvilke resultater undersøgelser baseret på et ekstremt veldokumenteret materiale kan medføre. Ved behandling af et større materiale som for eksempel en hel bys eller et helt lands møntfund vil denne detaljegråd næppe kunne opnås.

De her fremlagte resultater kan ikke sammenlignes direkte med Moesgaards, da der ikke er arbejdet med samme detaljegråd af dokumentationen. Hovedfokus har fra undersøgelsens begyndelse været bestemmelsen af mønttypernes tabsfrekvens, baseret på det revisionsarbejde, der er gennemført på den danske møntrække for perioden 1074-1241. Det er dette mål, der også har styret arbejdet i forbindelse med materialeindsamlingen og videre igennem revisionen af møntrækkerne for de enkelte landsdele. Det er formålet med kombinationen af den gennearbejdede tabsfrekvens og mønternes fundspredning bedre at kunne håndtere udfordringerne med at bestemme baggrundene for det enkelte mønttab. Herved vil der kunne skelnes imellem stigningen i tabsfrekvensen under Kong Niels, koncentrationen af møntbaseret handel i byerne under Valdemar den Store og Knud VI og udbredelsen af møntbrug til større dele af befolkningen under Valdemar Sejrs.

3.9: Konklusioner

I de foregående afsnit er udviklingen i de væsentligste dele af møntvæsnetts administrative apparat blevet beskrevet. En fundamental præmis for tilgangen til materialet med tilknytning til møntvæsnetts administrative apparat har været, at kongemagten igennem hele den behandlede periode var den styrende

kraft bag udviklingen (Moesgaard 2018a, s. 204). Kongemagtens regulering og effektivisering af administrationen af møntvæsnet var ikke den eneste ændring af det kongelige administrationsapparat. Udviklingen i møntvæsnet bør følges som del af en generel udvikling i samtiden. Netop møntvæsnet var et sted, som kongemagten meget tidligt forsøgte at regulere og modernisere, og store dele af det ovenfor beskrevne administrative apparat var følgelig allerede veletablerede ved den undersøgte periodes begyndelse.

Opdelingen af Danmark i landsdele med hver deres mønt fremstod tydeligt allerede under Harald Hen. I den undersøgte periodes første del markeres adskillelsen imellem regionerne meget tydeligt igennem mønternes motiv. Fra omkring midten af 1100-tallet fremstår landsdelene dog ikke rent visuelt så adskilte længere. Dette gælder navnlig for mønterne fra Skåne og Sjælland, der begge anvender motiver med kongebyste eller hoved på forsiden og biskopbyste eller hoved på bagsiden. Under Knud VI og første del af Valdemar Sejrs regeringstid udviskes motivforskellene helt. Dette står i stærk kontrast til den forudgående periode, hvor samtidige typers motiver som for eksempel SJ1 og SK1 fra henholdsvis Sjælland og Skåne var markant adskilte. Forklaringen til denne udvikling skal formodentlig søges i kirkens øgede andel i den danske mønt. Mens kirken tidligere kun periodisk havde haft andel i mønten, blev dette en permanent tilstand i anden halvdel af 1100-tallet. Denne udvikling sker i store træk samtidig med ensretningen i motivvalget. På ældre mønttyper er kongemotivet på møntens forside et gennemgående træk, og det er forståeligt, at kirken på samme måde har ønsket at markere dens andel på mønternes bagside. Med den skånske og sjællandske mønt koncentreret på to store udmøntningsteder, henholdsvis Lund og Roskilde, er det kun naturligt, at mønterne fra disse regioner får et langt mere konsistent udtryk. Fra 1230'erne er der igen tale om markante regionale motivforskelle imellem sjællandske og skånske mønter, og netop i denne periode forsøger kongen at overtage kontrollen med mønten for at afvikle møntvekslingen til fordel for skatteindtægter.

I modsætning hertil står den mere fragmenterede jyske møntregion, hvor kirken ikke i samme omfang har haft permanent andel i mønten i hele regionen. Det har medført, at den jyske møntregion adskiller sig fra Skåne og Sjælland ved dens store variation i typer og motiver. Dette stemmer fint overens med konklusionerne fra undersøgelsen af perioden 1074-1134, der viste, at den jyske møntrække netop var karakteriseret ved en langt større variation i motivvalget (Poulsen 2016, s. 174).

Opdelingen af Danmark i landsdele var således allerede veletableret ved periodens begyndelse, og ændringerne i mønternes motiver er udtryk for helt andre processer end den regionale opdeling. I stedet er udviklingen af et møntvæsen med et mere ensrettet udtryk fra midten af 1100-tallet, hvor hverken udsteder eller brugere længere havde behov for en så tydelig markering af mønternes regionale tilhørsforhold, udtryk for en langt større accept og tillid til mønten i befolkningen end tidligere.

På samme måde som landsdelene efter midten af 1100-tallet ikke skiller sig synderligt ud fra hinanden på mønterne, er det også svært umiddelbart at se kongeskift på dem. I det omfang der ikke er indskrifter til at henføre mønterne til en bestemt konge, hvilket vil sige langt hovedparten, er det ikke muligt at se kongeskift som andet end en ny mønttype, hvis det da overhovedet lader sig gøre. Det kan ses som et udtryk for, at det ikke længere har været nødvendigt så tydeligt at markere kongeskiftet på mønterne, navnlig under Valdemarstidens stabile styre. Det møntmonopol, der blev indført i slutningen af Svend Estridsens regeringstid, krævede til gengæld i den første generation en tydelig markering af både regionalt tilhørsforhold samt udsteder. Enten igennem inskriptionen eller igennem en tydelig markering i motivvalget. Fra midten af 1100-tallet er systemet så veletableret, at dette ikke længere er nødvendigt.

At en markering var nødvendig ses tydeligt i skattefundsmaterialets sammensætning, idet kongernes sidste mønter findes i de tidligste skatte fra efterfølgerens regeringstid til og med Erik Emune. Vekslingen af forgængerens mønter er altså ikke sket samtidig med kroningen af den nye konge, men i stedet ved en glidende overgang i begyndelsen af regeringstiden. Fra Erik Lams regeringstid ses ikke længere spor efter forgængerens mønt i skattefundmaterialet, og relativt hurtigt herefter mindskes den tydelige markering af hvilken konge, der stod bag mønten.

Møntmonopolet var en altafgørende forudsætning for, at det var muligt for kongemagten at gennemføre møntveksling og *renovatio monetæ*. At dømme ud fra skattefundsmaterialet blev *renovatio monetæ* gennemført i Skåne og Jylland allerede under Knud den Hellige. På Sjælland gennemførtes systemet først under Valdemar den Store. De mange skattefund med kun én mønttype viser yderligere, at i det omfang systemet blev gennemført, fungerede det i det store og hele ganske effektivt. Det er ved gennemførelsen af *renovatio monetæ*, at de administrative forskelle mellem de tre landsdele tydeligst træder frem. Der er tegn i alle tre landsdele helt fra den undersøgte periodes begyndelse på, at kongemagten nærrede et ønske om at bruge sit møntmonopol til at tjene penge igennem *renovatio monetæ*, men det lod sig ikke konsekvent gennemføre over hele landet samtidig. Dette synes at stemme dårligt overens med, at kongemagten sad på den ubestridte kontrol over møntvæsnet, med mindre indtægten fra *renovatio monetæ* betragtedes som en skat, og derfor skulle igennem andre organer for at kunne blive godkendt. I den forstand må indførelsen af *renovatio monetæ* administrativt betragtes som adskilt fra resten af møntvæsnet.

Møntveksling foregik igennem hele den undersøgte periode med varierende intensitet. Overordnet set synes møntvekslingen at være foregået hvert andet eller tredje år, men med store udsving både regionalt og kronologisk. Det har ikke været muligt at spore noget mønster i frekvensen af møntveksling. En del af forklaringen på det kan ligge i den fortsatte usikkerhed, der er forbundet med den reviderede møntrække, men i forhold til Haubergs møntrække er der kun registreret ganske få nye mønttyper fra Skåne og Sjælland. Møntrækken fra disse to landsdele må følgelig formodes i det store og hele at være komplet, hvis der ikke over en så lang periode er dukket flere nye mønttyper op. Ikke desto mindre er frekvensen af møntveksling ved dem begge meget svingende og ujævn. Dette indikerer, at møntvekslingsfrekvensen ikke bør ses som et lineært forløb, der udvikler sig frem imod en tiltagende højere eller lavere veksle hyppighed. Beslutningen om at veksle må i stedet have været styret af andre faktorer. Navnlig i den undersøgte periodes begyndelse synes de regionale kræfter at være styrende for frekvensen af møntveksling. I hvert fald er det her, der ses den største forskel landsdelene imellem. Fra Kong Niels regeringstid bringes frekvensen mere i overensstemmelse landsdelene imellem, om end der fortsat ses udsving.

Henimod den undersøgte periodes afslutning foretog kongen en gennemgribende ændring af administrationen af møntvæsnet i form af indførelsen af plovskatter fremfor *renovatio monetæ*. Konsekvensen blev, at *renovatio monetæ* afskaffedes, og der indførtes en interregional mønttype i form af JY109 serien. Landsdelenes vigtighed ses fortsat tydeligt, idet plovskatterne først indførtes i Jylland, derefter et par år senere på Sjælland og først omkring 10 år senere i Skåne. Den interregionale mønttype JY109 fik også kun udbredelse i Jylland og på Sjælland, og den skånske mønt adskiller sig igen visuelt fra den sjællandske igennem motivvalget. Indtægterne fra plovskatterne var ikke væsentligt forskellige fra indtægterne fra mønten, hvorfor der ikke kan have ligget et økonomisk incitament bag beslutningen om at skifte til plovskatterne. Kongemagtens bevæggrund for at udskifte *renovatio monetæ* med plovskatter var, at det i høj grad var stimulerende for kommercialiseringen af samfundet.

Som det fremgår af ovenstående var både landsdelsmønt, monopolmønt og renovatio monetæ taget i anvendelse ved den undersøgte periodes begyndelse. Landsdelsmønt og monopolmønt stod stærkt ved midten af 1100-tallet samtidig med, at kirken fik permanent del i indtjeningen fra mønten. Renovatio monetæ derimod syntes ikke under fuld kongelig kontrol og gennemførtes med varierende succes og intensitet i hele perioden. En forudsætning for at aktivitetsniveauet i transaktioner involverende mønt steg var, at befolkningen engagerede sig i handler, og at mønt i stigende grad anvendtes i disse handler. Denne udvikling er illustreret igennem analysen af tabsfrekvensen. Heraf fremgår det, at hyppigheden af brugen af mønt ændrede sig ved slutningen af Kong Niels' regeringstid. Denne ændring er i det jyske og sjællandske materiale repræsenteret ved en markant stigning i tabsfrekvensen, mens den i det skånske er udtrykt ved en stabilisering af den førhen meget skiftende tabsfrekvens. Herefter følger en stigning i tabsfrekvensen i alle tre landsdele frem til Valdemar Sejrs, hvor der i Jylland og på Sjælland i slutningen af hans regeringstid ses en voldsom forøgelse af tabsfrekvensen. En tilsvarende forøgelse kan ikke spores i det skånske materiale, men dette skyldes med stor sandsynlighed det svenske forbud imod privat brug af metaldetektorer.

Af møntfundenes spredningsmønster fremgår det, at andelen af møntfund fra urbane miljøer forøges jævnt fra den undersøgte periodes begyndelse. Omkring 1100 er andelen af møntfund fra urbane og rurale miljøer ligeligt fordelt, men i anden halvdel af 1100-tallet bliver andelen af urbane møntfund dominerende. Denne ændring i fundspredningsmønstret ses som tegn på, at den møntbaserede handel i stigende grad koncentreredes i byerne. Forøgelsen af tabsfrekvensen i slutningen af Kong Niels' regeringstid kommer ikke til udtryk som en ændring af møntfundenes spredningsmønster, da dette er uændret i den pågældende periode. Den forøgede håndtering af mønt synes altså at være foregået indenfor rammerne af det allerede eksisterende udviklingsforløb, og har ikke afstedkommet markante ændringer i denne.

Udviklingen mod en stadigt stigende andel af fund fra urbane miljøer fortsætter indtil Valdemar Sejrs regeringstid. Her vender udviklingen, og andelen af fund fra rurale miljøer overstiger igen de urbane. Ved indførelsen af den interregionale møntserie JY109 udgør andelen af fund fra rurale miljøer 78% af den samlede fundmasse. Denne ændring af fordelingen af møntfund mellem land og by, kombineret med den voldsomme forøgelse i tabsfrekvensen, er tolket her som udtryk for en langt større udbredelse af brugen af mønt til alle dele af samfundet. Det er ikke muligt at spore denne udvikling i Skåne, men dette skyldes formodentlig de manglende detektorfund, som i Jylland og på Sjælland udgør hovedparten af fundene i denne fases rurale zone.

Generelt må det konkluderes, at forskydningen mellem land og by foregår meget jævnt og uden store udsving, helt fra den undersøgte periodes begyndelse. Der er således tale om et udviklingsforløb, der må formodes at være igangsat forud for den undersøgte periodens begyndelse. Omkring midten af 1100-tallet overstiger andelen af urban mønt den rurale. At parallelisere dette direkte med den samtidige styrkelse af landsdelsmønt og monopolmønt vil være at strække materialet for langt. Fundspredningsmønstret viser jo netop ganske tydeligt, at udviklingen foregik helt fra begyndelsen, og at udligningen mellem land og by skete allerede under Erik Ejegod.

Stigningen i tabsfrekvensen under Kong Niels finder heller ikke direkte paralleller i udviklingen af landsdelsmønt, monopolmønt og renovatio monetæ. Der kan muligvis være en parallel mellem, at frekvensen af møntveksling bringes mere i overensstemmelse landsdelene imellem under Kong Niels og den forøgede tabsfrekvens. Der er dog fortsat udsving i frekvensen af møntveksling, og der er ikke tale om ny retning, blot en udligning landsdele imellem.

Samlet set må det konkluderes, at der er en generel udvikling i hele møntvæsnet, som er forgået i hele den her undersøgte periode. Dens begyndelse kan formodentlig spores tilbage til Svend Estridsens reform i 1060'erne (se afsnit 3.4 Monopolmønt). De forskellige dele af udviklingen følges ikke nødvendigvis ad men er del af en generel monetariseringsproces, der forløber igennem 1100-tallet. Den absolut mest markante del af denne proces er ændringen i tabsfrekvensen ved slutningen af Kong Niels' regeringstid. At begyndelsen på ændringen i tabsfrekvensen kan spores til dette tidspunkt, er en væsentlig ændring i forhold til det billede af udviklingsforløbet, der hidtil har været anset som gældende for hele den første del af 1100-tallet. Perioden frem til 1160'erne er generelt karakteriseret ved en meget lav tabsfrekvens. Denne kobles sammen med en generel tendens i Vesteuropa, hvor mængden af cirkulerende mønt reduceres som følge af sølvangel (Spufford 1985). Når det her er påvist, at tabsfrekvensen ændredes allerede ved slutningen af Kong Niels' regeringstid og herefter steg jævnt frem mod Valdemar Sejrs regeringstid, anskueliggør det, at forsyning af mønt i Danmark enten har kunnet løsrive sig fra sølvangelen, eller at den eksisterende mængde af mønt begyndte at cirkulere med langt større hastighed.

Billedet af det mere jævne udviklingsforløb, der ses efter Kong Niels' regeringstid, er en følge af, at mønttypernes tabsfrekvens i denne undersøgelse er behandlet individuelt fremfor på regentniveau. Valdemarernes mønter fremstilles oftest samlet som for eksempel hos Ingwardson, og herved kommer mønttyperne fra Valdemar Sejrs regeringstid med meget høj tabsfrekvens til at påvirke det generelle billede (Ingwardson 2010). Det mere jævne udviklingsforløb fra slutningen af Kong Niels' regeringstid er dog også en tydelig indikator for, at der vitterligt er sket en væsentlig ændring her, og at denne er af permanent karakter.

I modsætning til 1100-tallets udviklingsforløb, hvor de enkelte aspekter af monetariseringsprocessen ikke nødvendigvis forløb parallelt med hinanden, er der klare paralleller mellem stort set alle aspekter af monetariseringsprocessen i Valdemar Sejrs regeringstid. Sideløbende med den voldsomme forøgelse i tabsfrekvensen ændres fordelingen mellem fund fra den rurale og urbane zone således, at andel af møntfund fra den rurale zone igen overstiger dem fra den urbane. I samme periode sker markante systemændringer for både *renovatio monetæ* og delvist for landsdelsmønt. Udviklingen af fordelingen af møntfund mellem land og by er direkte knyttet til den øgede tabsfrekvens som følge af en større udbredelse af brugen af mønt. På samme måde er afviklingen af *renovatio monetæ* knyttet til den delvise afvikling af landsdelsmønten, idet kongen ønskede én mønttype til hele landet eller i hvert fald store dele af landet. Begge forløb har grund i en generel udvikling i samfundets brug af mønt. Følgelig foregår de to forløb også samtidig og tæt knyttet til hinanden.

4: Administrationen af landets ressourcer

Perioden 1074-1241 er ikke kun kendetegnet ved en udvikling i brugen af mønt, men defineres generelt som en overgangsperiode imellem vikingetiden og det moderne middelalderlige samfund. Samfundet udvikler sig over en meget bred vifte af områder, og monetariseringsprocessen er langt fra noget selvstændigt fænomen, der udvikler sig uafhængigt fra resten af samfundet. Den er derimod et vigtigt aspekt i en transnational udvikling, der kulminerer i det, som Peter Spufford har døbt ”det lange 1200-tal” (se afsnit 1 Indledning).

Denne udviklingsproces omfattede en grundlæggende ændring i opfattelsen og administrationen af landets ressourcer. Et bærende element igennem hele processen var som hidtil jord, og store dele af udviklingen foregik følgelig også indenfor udnyttelsen og administrationen af jordbesiddelser. Handel spillede dog i stigende grad en rolle, og perioden er derfor også karakteriseret ved en stor udvikling af administrationen af handelen, herunder landets købstæder og udviklingen af disse. Alle disse elementer var i et eller andet omfang i berøring med penge og for en stor dels vedkommende også mønter. Monetariseringsprocessen kan derfor heller ikke ansues uafhængigt af denne udvikling. Den fik betydning for hele samfundet, hvor hovedaktørerne, der skubbede udviklingen frem, var landets elite repræsenteret ved kongen, kirken og stormændene. Nedenfor præsenteres derfor i fire afsnit de mest væsentlige ændringer, som indtraf i samfundet i den behandlede periode, og som kan knyttes til monetariseringsprocessen. Det drejer sig om drift af jord, administrationen af de kongelige jorde, kirkens rolle og urbaniseringen.

4.1: Ejerskab og drift af jorden

Ved periodens begyndelse og for en stor dels vedkommende også ved dens afslutning var det vigtigste ressourceelement jord og indtægten fra landbrug. I løbet af 1100-tallet og 1200-tallet skete der et markant skift i forhold til, hvorledes jorden blev drevet. I 1000-tallet baseredes økonomi på magt og tributter fra de mennesker, der beboede ens jorde. Denne administrationsform ændredes til et system bygget op omkring indkomst fra leje af jorden. Formaliseringen af dette system afspejles i lovtekster fra hele Norden. For jordejerne betød det, at de kunne kontrollere og administrere ejendomme, der var langt mere spredt end tidligere (Poulsen et al. 2019, s.10). Det var ikke nødvendigt fysisk at kunne håndhæve sin rettighed over jorden længere. En vigtig forudsætning for dette skift var, hvorledes ejerskabet til jord blev opfattet. For på et meningsgivende niveau at kunne udleje sin jord er det nødvendigt at have et lovmæssigt og uanfægteligt ejerskab til den. Dette havde ikke tidligere været nødvendigt, så længe ejerskabet udelukkende hvilede på magt, hvilket tydeligt træder frem ved den store begrebsrigdom, der var tilknyttet ejerskab af jord. Skiftet er blevet kaldt territorisering af magten, idet der skiftes fra kontrol over mennesker til kontrol over territorier (Berg 2003, s. 241). Denne udvikling tilgodeså i høj grad kirken, der som relativt ny aktør i Norden ikke kunne læne sig op ad gamle skikke og alliancer, og samtidig havde behov for at kunne bekræfte ejerskabet til de store jordområder, der blev doneret til den.

Denne udvikling kan følges ganske nøje i Norge igennem tre lovtekster fra 1100- og 1200-tallet. Gulathings Loven er den ældste og repræsenterer tiden omkring midten af 1100-tallet. Heri er ejerskab til jorden defineret meget bredt og nogen gange modsætningsfyldt. Der findes ingen faste regler for udlejning af jord. I de to senere love: Frostathings Loven fra begyndelsen af 1200-tallet og Lands Loven fra slutningen af 1200-tallet er der mange referencer til udlejning af jord. Det beskrives i klare vendinger, at jordejeren kunne udleje sin jord. I Lands Loven findes de klareste regulativer om, at jorden nu lejes ud over længere

perioder af gangen, og at lejeren således også har rettigheder (Iversen & Myking 2019, s. 34-38). Det synes klart ud fra de tre lovtekster, at der er tale om en udviklingsproces, der navnlig i anden halvdel af 1100-tallet var meget omfattende.

I Danmark er kildematerialet langt fra så godt som i Norge, og navnlig fra 1100-tallet savnes kilder til at beskrive situationen i landet. Det er svært at udlede noget sikkert om forholdene i Danmark før begyndelsen af 1200-tallet, hvor teksten fra Skånske Lov synes at indikere, at ideen om absolut ejerskab var etableret i Danmark (Iversen & Myking 2019, s. 47). Det er dog svært at skelne indtægter forbundet med tribut fra indtægter fra jordudlejning. Generelt synes udviklingen i Danmark at være langt mere indviklet end i Norge. Helt fra slutningen af 1000-tallet ses store jordejendomme spredt over store geografiske arealer, hvilket umiddelbart forbindes med en veletableret forståelse af den uanfægtede ejendomsret til jorden. Forudsætningen for udlejning af jorden synes således tidligt at være i stand, men om det ledte direkte til jordleje er uvist. I stedet synes man i højere grad selv at have drevet ejendommene, muligvis kombineret med udlejning af dele af jorden. Først i slutningen af 1300-tallet dominerede jordleje som driftsform. Ved selv at drive jorden skabtes et behov for en stor gruppe af arbejdere kaldet *familia* til opgaven. Den bestod af tjenere, lønarbejdere og slaver eller frigivne (Iversen & Myking 2019, s. 48). Der findes ikke de samme beviser for forlængede udlejningskontrakter som i Norge, men i stedet synes gruppen af bryder, der drev større ejendomme gradvist at nærme sig jordlejeren, hvorfor udviklingen kom til at ligne den i Norge (Iversen & Myking 2019, s. 50).

I Sverige er kildematerialet til at belyse udviklingen hen imod jordleje ligesom i Danmark heller ikke så godt som det norske. Det er blevet foreslået, at udviklingen forløb i tre faser, hvor der i den midterste var tale om en blanding af jordlejere, der drev deres lejede jord, men samtidig fortsatte med at arbejde på jordejerens jord. Denne midterste fase adskiller sig fra Norge, hvor spor af sådan et system ikke kan findes. Den eksisterede i perioden fra 1100 til 1300. Først efter 1300 synes jordleje at være blevet dominerende i Sverige (Hansson 2014, s. 166).

I Norden spillede slaver en stor rolle for økonomien langt ind i 1100-tallet. Slaver er også omtalt i Absalons testamente fra 1201 (Dipl. Dan. I. rk., bd. 4, nr. 32). Det er blevet estimeret, at slaver udgjorde op imod 20 % af befolkningen (Iversen 1997). Ved afskaffelsen af slaveriet i 11- og 1200-tallet kom den store gruppe af frigivne slaver til at spille en stor rolle ved overgangen til jordleje. Dette skyldes ikke mindst, at de frigivne slaver i flere generationer efter deres frigivelse syntes at være forblevet økonomisk afhængige af deres tidligere ejere (Iversen 1997). En anden vigtig forudsætning for udviklingen frem mod jordleje var en kraftig vækst i befolkningen. Hvor stor befolkningen i Danmark var, er svært at anslå. Baseret på Valdemars Jordebogs optegninger fra Halland, der er langt den bedst dokumenterede landsdel i værket, skønnes det, at Hallands befolkning i 1230 var på 46.250. Omregnet til hele landet giver det en anslået befolkning på mellem 1.100.000 og 1.300.000 personer, alt efter om udregningen baseres på antallet af landsbyer eller antallet af kirker (Hybel og Poulsen 2007, s. 124-126). Det er anslået, at befolkningen i Danmark omkring 1050 var på omkring 500.000 personer (Poulsen et al. 2019, s.17). Det vil sige, at befolkningen i perioden 1050-1230, hvilket i grove træk svarer til denne afhandlings afgrænsning, mere end fordobledes. Dette var ikke kun et fænomen i Danmark, men en generel udvikling i hele Europa.

4.2: Administration af de kongelige jorde

Sideløbende med at driften af jorden ændredes fra arbejdskraft baseret på slaver og landarbejdere til udlejning af jorden, hvor bonden selv drev sin lejede jord, ændredes administrationen af den kongelige jord også. Det kongelige gods var opdelt i enten *patrimonium*, der udgjorde kongens personligt nedarvede jord

og *kongelev*, der repræsenterede jord knyttet til institutionen kongemagten. Alle kongerne i Norden ejede jordområder, der lå spredt ud over hele riget. Det var derfor nødvendigt med repræsentanter for kronen, der kunne agere i kongens sted. Kongerne anvendte enten personer fra den allerede eksisterende stand af stormænd til at drive deres gods, eller udpegede personer fra en lavere stand som repræsentanter. Kilderne, der beskriver de forskellige kongelige repræsentanter og embedsmænd, er få og svære at anvende. I Norge, hvor kilderne giver det bedste overblik, betegnes de kongelige embedsmænd fra lavere stand som *armenn*, mens repræsentanterne fra stormandsstanden kaldes *lendir menn*. Arbejdsopgaverne for gruppen af *armenn* var mange, idet de udover at bestyre den kongelige gård også stod for religiøse arrangementer og konfliktmægling, retsforfølgelse og eksekvering af straffe samt for at udpege og organisere ledingen (Orning & Poulsen 2019, s. 215). Gruppen af *lendir menn* var mere personligt knyttet til kongen, idet de skulle sværge troskab over for denne. Ude i landet havde de til opgave at understøtte gruppen af *armenn* med implementering af loven og i militære sager. Det er navnlig i de militære sager, at gruppen af *lendir menn* dukker op i de norske sagaer (Orning & Poulsen 2019, s. 220-221).

I Danmark er *bryden* repræsentant for den ikke adelige stand af kongelig embedsmænd. *Brydens* arbejdsopgaver er ikke så veldefinerede som de norske *armenn*, men ud fra de skriftlige kilder kan det ses, at der var placeret bryder på nogen af kongens vigtigste administrative centre (Orning & Poulsen 2019, s. 217). Repræsentanterne fra stormændene var jarlerne, der gik under den latinske titel *præfectus*. Ligesom de norske *lendir menn* var jarlernes forhold til kongen af mere personlig karakter, og mindede på flere punkter om en alliance frem for fast defineret embede (Orning & Poulsen 2019, s. 219-220). Det danske kildemateriale er som sagt sparsomt, og ansvarsfordelingen mellem de to grupper heller ikke helt fast. Således sad i det store Varde syssel en bryde som forvalter på den kongelig gård, mens der i Haraldsted, der inkluderede det vigtige landsting ved Ringsted, sad *præfectusen* Erik af Falster på kongens gård (Orning & Poulsen 2019, s. 223). Begge poster dækkede områder af anseelig størrelse og vigtighed og begge områder bestod af *kongelev*. Det er således umuligt umiddelbart at finde forskelle på de to poster, der kan godtgøre, at den ene bestyres af en bryde mens den anden bestyres af en *præfectus*.

Udover de overfor beskrevne titler *armenn*/bryde og *lendir menn*/*præfectus* fandtes også en gruppe af *stallari*. Oprindeligt synes titlen af have været knyttet til funktionen som ansvarlig for de kongelige stalde, og således knyttet til en militær funktion. Gruppen af *stallari* havde en høj status, men var ikke umiddelbart knyttet til specifikke landområder. I stedet kan de have udgjort en embedsstand med mere direkte tilknytning til hoffet (Orning & Poulsen 2019, s. 223-224).

I slutningen af 1100-tallet og begyndelsen af 1200-tallet udskiftedes systemet med to typer kongelige repræsentanter i både Norge og Danmark. I stedet anvendes nu kun én titel, henholdsvis *systemenn* i Norge og *umbozman* i Danmark (Orning & Poulsen 2019, s. 226). I begge lande repræsenterer dette skift et generelt skridt imod en modernisering af det kongelige administrationsapparat. Således krævede den generelle udvidelse af periodens lovkompleks en mere formaliseret administration, hvilket i høj grad også gjaldt for skiftet fra leding til ledingsskat, hvor der i stedet for personlig deltagelse i krigshandlingerne betaltes en skat. Dette bliver første gang nævnt i 1157-64 i form af udtrykket kværsæde (at springe over). Der er dog tvivl om, der er tale om en bøde for ikke at stille eller en afgift. I 1241 er leding derimod en fast skat i Jyske Lov. Leding var den første ordinære skat, der blev indført i Danmark (Hybel og Poulsen 2007, s. 304).

I Danmark sad *umbozmanden* på befæstede gårde og i takt med at flere og flere borge i sten opførtes i landet, fik de tildelt ansvaret for disse. Udbygningen af et netværk af borge i Danmark er ikke direkte tilknyttet skiftet fra bryde/*præfectus* til *umbozman*, men de to forløb er ikke desto mindre samtidige, og

igennem deres tilknytning til borgene fik umbozmændene i Danmark stor militær magt. Over tid ændredes betegnelsen for umbozmænd med tilknyttede borge til titlen *foghd*. I Norge ses ikke et tilsvarende borgbyggeri, og gruppen af *syslemenn* var i højere grad afhængige af kongen til at understøtte deres magtbeføjelser (Orning & Poulsen 2019, s. 230-231).

Der var knyttet magt og prestige til de nye titler, der følgelig var af stor interesse for landets stormænd. Det ses derfor også, at det udelukkende er personer fra landets øverste sociale lag, der bestrider disse embeder. Udviklingen i den kongelige administration foregik således ikke på bekostning af stormændenes magtbase (Orning & Poulsen 2019, s. 234).

4.3: Kirkens rolle

Kirken spillede en stor rolle i den udvikling, der skete i Norden igennem hele middelalderen. Til trods for at de nordiske lande havde været kristne i forholdsvis lang tid ved den undersøgte periodes begyndelse, var kirken som institution fortsat en relativ ny spiller i toppen af de nordiske samfund. I 1060 havde kirken fået en betydelig bedre organisering i forbindelse med, at landet var blevet opdelt i otte bispedømmer, og med oprettelsen af ærkebispesædet i Lund i 1103/4 var Danmark blevet uafhængig af Hamburg-Bremen og en betydelig magtfaktor. Tiende indførtes formodentlig ved samme lejlighed i Danmark (Poulsen 2015, s. 149). Det er første gang nævnt i 1135 i forbindelse med Roskilde biskoppens tiende (Dipl. Dan. I rk., bd. 2, nr. 64). Fra midten af 1000-tallet og frem kendes flere eksempler på, at kirken blev tildelt jord. Som jordejer havde kirken således tilsvarende interesse i driften af jorden som kongen og stormændene. Kirken havde dog behov, der ikke alene kunne dækkes igennem indtægten fra den donerede jord. Navnlig behøvedes også mønt til betaling for ting som bøger, klæde og for slet ikke at tale om de store byggerier, der påbegyndtes i landets købstæder herunder de første klostre. Så tidligt som i 1085 skænkede Knud den Hellige Skt. Laurentius kirke i Lund forskellige gaver herunder 27 mark i indtægten fra byerne Lomma, Helsingborg og Lund (Dipl. Dan. I. rk., bd. 2, nr. 21). Fra begyndelsen af 1100-tallet kendes flere eksempler på, at kirken blev tildelt dele af eller hele indtægten fra forskellige byer.

Det er andet steds i denne afhandling blevet beskrevet, hvorledes Svend Estridsen med indførelse af monopolmønt lagde grunden for, at kongemagten kunne tjene penge på udmøntningen. Denne indtjening fik kirken del i næsten fra begyndelsen. Fra Harald Hen eller Knud den Hellige kendes en mønt med Roskilde biskoppen Sven Norbagge på bagsiden. Mønten formodes at have tjent som en midlertidig indtægtskilde for biskoppen, der netop på det tidspunkt havde påbegyndt byggeriet af byens første stenkirke. Tilsvarende mønttyper med konge på forsiden og biskop på bagsiden kendes i flere tilfælde fra Kong Niels regeringstid fra henholdsvis Lund, Odense og Ribe. I alle tilfælde er dateringen af mønten samtidig med større kirkebyggerier i de respektive byer (Poulsen 2016, s. 121). Ingen af disse rettigheder til indtjeningen fra udmøntning var dog af permanent karakter. Først fra Erik Lams regeringstid synes ærkebispesædet i Lund at have haft fast andel af indtjeningen af udmøntningen og i Roskilde fra biskop Absalons tid. Situationen i Jylland er noget mere usikker, og kun fra Slesvig vides det, at kirken fik tildelt halvdelen af mønten i 1175. Ribe må også på et tidspunkt have fået andel i indtjeningen fra mønten, idet den i 1234 kunne gives til Valdemar Sej, men hvornår det skete vides ikke (se afsnit 3.4.2 Kirkens rolle i udmøntningen belyst igennem de skriftlige kilder).

Kirken havde en stor interesse i udviklingen af et effektivt drifts- og administrationssystem samt i tilskyndelsen af, at en stadig større grad af skatter og afgifter blev betalt i mønt. Fra 1100-tallet findes således flere eksempler på, at bønderne ydede forskellige afgifter i mønt (Poulsen 1990, s. 15-21). Kirken fungerede i tæt samarbejde med kongemagten. Den kunne med sine forbindelser ud af landet læne sig op

ad århundreders erfaring i pengebrug og forvaltning og besad desuden et økonomisk kompetent bureaukrati (Gullbekk 2019a, s. 172). Herigennem kom kirken til at spille en stor rolle i kommercialiseringen af landet. Det samme gælder udbredelsen af møntbrug, hvor det at dømme på baggrund af dateringen af de tusindvis af kirkegulvsmønter fundet i landets kirker kan slutes, at kirken var den første, der i større skala modtog afgifter i mønt (se afsnit 3.2.5 Kildekritik).

4.4: Urbaniseringen

Byer var ikke noget nyt fænomen i det middelalderlige landskab i anden halvdel af 1000-tallet. Adam af Bremen nævner således Lund, Helsingborg, Roskilde, Odense og fra Jylland; Slesvig, Ribe, Aarhus, Viborg og Aalborg. Han nævner også, at der i Jyllands havbugter findes større byer, men dog ikke hvilke der er tale om (Adam af Bremens krønike 4. bog, 1). Adam af Bremen nedfældede sin beskrivelse af Danmark i 1070 umiddelbart forud for afhandlingens begyndelsestidspunkt. Der fandtes således allerede flere byer i landet, men den undersøgte periode er alligevel karakteriseret ved en overordentlig stor vækst i byernes antal. Den øgede kongelige interesse for landets byer kom ikke udelukkende til udtryk ved en øget vækst i deres antal. Ligesom på landet udvikledes og formaliseredes administrationen af byerne og derigennem handelen. Ved at koncentrere handelen i byerne kunne kongemagten kanalisere overskuddet herfra ned i egne lommer igennem skatter og afgifter og gøre handelen mere effektiv ved at styre varestrømmen til specifikke steder. Igennem monopolmønt dirigeredes sølvet fra handel igennem de kongelige møntsmedjer, hvilket tjente som en yderligere indtægtskilde for kongemagten.

Selvom der allerede i Danmark før 1000 fandtes en lille håndfuld byer, var det i løbet af 1000-tallet og begyndelsen af 1100-tallet, at udviklingen først rigtig begyndte at få fat i hele landet. Det formodes, at der i Danmark før 1150 fandtes 22 byer, men at hovedparten af disse allerede blev anlagt i perioden 1000-1050 (Krongaard og Poulsen 2016, s. 73). Byerne lå jævnt fordelt over hele landet, og som nævnt af Adam af Bremen lå der nu byer ved alle de jyske østvendte fjorde. Hovedparten af byerne lå i bunden af fjorde eller ved sejlbare åer, og en del tidlige byer som Viborg, Ringsted og Lund lå inde i landet. Selvom det var muligt at transportere varer over land, var vandvejene absolut den mest effektive transportvej. Navnlig indlandsbyerne er derfor i højere grad udtryk for kongemagtens administrative behov end stimulering af handelen. De mange små kystnære handelspladser fra 600-1000-tallet, som primært dukker op ved detektorafsøgninger, afslører, at urbaniseringen ikke alene blev drevet frem af handel (Hybel og Poulsen 2007, s. 233). Byerne var nødvendige støttepunkter for kongemagten, og den urbane udvikling skal ses i sammenhæng med kongemagtens ekspansion. Denne rettedes indledningsvist mod byerne, hvilket betød, at stadig større overskud kunne samles her. Derved knyttedes vareudbyttet til byerne, hvorfor byerne blev fiskalt interessante (Andrén 1985, s. 80-81). Anlæggelsen af byerne i 1000- og 1100-tallets første halvdel bør således anskues som udtryk for et symbiotisk forhold imellem kongemagtens og handelens behov. Begge understøttede gensidigt hinanden, hvilket førte til en vækst i handelen, der for alvor tog fat i slutningen af 1000-tallet (Krongaard og Poulsen 2016, s. 96).

I denne tidlige fase af byernes grundlæggelse spillede kirken også en stor rolle. Der blev bygget bispegårde i Ribe, Slesvig, Viborg, Odense, Roskilde og Lund, som alle havde betydning for udviklingen af byerne (Hybel og Poulsen 2007, s. 232). Disse nye kirkelige byggerier udgjorde for byerne store materielt og varekrævende institutioner, der tog fast bopæl i alle de tidlige byer enten i form af et domkapitel eller som et eller flere klostre. Herudover anlagdes ligeledes i de tidligste byer et stort antal sognekirker (Andrén 1985, s. 23). Kirkens mange behov var følgelig i høj grad med til at stimulere byernes vækst.

Udviklingen op til midten af 1100-tallet overskygges dog i høj grad af perioden efter 1150, hvor omkring 60 nye byer grundlagdes i Danmark. Denne udvikling menes at have toppet omkring 1250 (Krongaard og Poulsen 2016, s. 122). Samtidig ekspanderede de eksisterende byer også ved at opdele byerne i stadig flere jordlodder. For eksempel steg antallet af jordlodder i Lund fra 65-80 i 1000-tallet til 600-700 i midten af 1100-tallet (Hybel og Poulsen 2007, s. 235). De mange nye byer var i langt højere grad end tidligere rettet alene mod handel, hvilket tydeligst træder frem ved, at de alle er anlagt ved kysten. Dette betyder, at de mange særlige funktioner, der var knyttet til en stor del af de ældre byer, fortsat var med til at skille dem ud, og det fremgår følgelig også af Købstadslisten, at indtjeningen fra dem var størst (Krongaard og Poulsen 2016, s. 140). Anlæggelsen af de mange nye byer fra anden halvdel af 1100-tallet foregik i høj grad på bekostning af den handel, der i 1000- og 1100-tallet fortsat var foregået fra mindre anløbspladser langs kysterne. Disse forsvandt i anden halvdel af 1100-tallet (Ulriksen 1998).

Byerne, der anlagdes efter 1150, havde stort set alle mulighed for sejlads på Østersøen (Krongaard og Poulsen 2016, s.131). Dette skal i høj grad ses i sammenhæng med udviklingen langs Østersøens sydlige kyster, hvor de slaviske stammer blev trængt bort eller lagt under kristent overherredømme. Danmark var førende i denne udvikling og kontrollerede store dele af kyststrækningen, herunder den meget vigtige by Lübeck, der anlagdes i 1159. Det var under det danske overherredømme, at handelen i denne meget vigtige region udvikledes, og tiden op til Valdemar Sejrs tilfangetagelse på Lyø i 1223 og det efterfølgende katastrofale nederlag ved Bornhöved var følgelig særdeles god for udviklingen af Danmarks handel. Det var først efter, at Lübeck stod uden beskytter, at tiltag frem imod det, der skulle udvikle sig til Hansaforbundet, tog sin begyndelse (Krongaard og Poulsen 2016, s. 181-182).

Sideløbende med udviklingen langs Østersøens sydlige kyster etableredes Skånemarkedet på halvøen ved Falsterbo. Sildefiskeriet i Øresund var ikke noget nyt på de kanter, og der er formodentlig blevet fisket sild på begge sider af Øresund langt tilbage i tiden. Ved arkæologiske undersøgelser er der dokumenteret aktivitet forbundet med sildefiskeri fra 1100-tallet - muligvis 1000-tallet ved Falsterbo. Der er blandt andet fundet lerforede gruber, som anvendtes til opbevaring af sild, og i en er fundet en mønt fra kong Niels (Ersgård 1988, s. 41-47). Fra slutningen af 1100-tallet og begyndelsen af 1200-tallet træder Skånemarkedet mere direkte frem i det skriftlige kildemateriale, og fra Valdemar Sejrs regeringstid kendes den tidlige udgave af den såkaldte motbog, der var et regelsæt for markedet (Eriksson 1980, s. 131-132). Markedet kom til at få stor betydning for udviklingen af handelen i Danmark i takt med, at det blev besøgt af et stigende antal udenlandske købmænd. Skånemarkedet kom også til at spille en stor rolle for den kongelige økonomi. Med nedgangen af markedets betydning i senmiddelalderen mistede kongemagten en stor indtægtskilde, der først blev erstattet med indførelsen af Øresundstolden i 1400-tallet.

Udvikling af byerne i Danmark blev for en stor dels vedkommende faciliteret af en voldsom vækst i befolkningen i første halvdel af middelalderen. Parallelt med udviklingen i befolkningstallet steg andelen af opdyrket jord. I Danmark regnes der med, at landbrugsarealet steg med tre til fem gange det tidligere areal (Stenak et al. 2009, s.288-289). Denne udvikling er tidligere blevet forbundet med indførelsen af hjulploven, men det har vist sig, at spor efter anvendelse af hjulploven kan findes helt tilbage i romersk jernalder omkring 200 e. Kr. (Agersnap 2019). Udviklingen er således ikke drevet af teknologiske innovationer inden for produktionsapparatet. Der fandt mindre fremskridt sted såsom overgangen til en mere effektiv segltype, anvendelse af heste med forbedrede hestesko frem for okser og anvendelse af kornmøller i stedet for drejekværne. Den primære årsag til den store forøgelse af landbrugsarealet er dog snarere et generelt skifte fra en produktion baseret primært på kvægdrift til korndyrkning (Poulsen et al. 2019, s.14).

Den voksende bybefolkning blev også i stigende grad mere selvbevidst. Indledningsvis sås en adskillelse mellem folk, der boede på landet, og folk der boede i byen. De tidligste tegn på en særskilt forståelse af begrebet by ses på landets mønter, hvor byen markeres med mure og tårne. Det tidligste eksempel er Kong Niels' SK11 mønt fra Lund, der tydeligt viser en by med mur og tre tårne. Mønten er forbundet med oprettelsen af ærkebispesædet i Lund og således fra det tidligste 1100-tal (Poulsen 2016, s. 171). Fra midten af 1100-tallet bliver motiver med forskellige afbildninger af byer et yndet motiv på mønter fra alle landsdele. I løbet af 1200-tallet træder begrebet borger frem i de skriftlige kilder, og det tillægges i stigende grad prestige på bekostning af landbefolkningen (Krongaard og Poulsen 2016, s.241).

Det er allerede nævnt, at udviklingen af byerne foregik i et samspil imellem kongemagtens og handelens behov. Således spillede kongemagtens administrative ønsker en langt større rolle ved anlæggelse af byer før midten af 1100-tallet, mens alene handelen synes at være blevet tilgodeset ved anlæggelsen af det store antal byer i perioden op til midten af 1200-tallet. Dette skal naturligvis ikke forstås, som at kongemagten ingen interesse havde i disse byer. Byerne anlagt med handel for øje var tværtimod blevet af stor vigtighed for kongemagten i takt med, at indtægterne fra told og andre afgifter øgedes.

Købmandsstanden havde oprindeligt været en del af stormændenes og kongernes hird. I vikingetiden var adskillelsen imellem krigere og købmænd ofte et spørgsmål om opportunisme og tidspunkt. Kongers og stormænds interesse i købmænd lå i deres evne til at skaffe dem luksusvarer fra udlandet, mens købmændene behøvede beskyttelse på deres markeder. Ønsket om at erhverve luksusvarer er fortrinligt udtrykt af Adam af Bremen: "vi hungre efter mårskindfrakker lige så meget som højere lykke" (Adam af Bremens krønike 4. bog, 18). Det er blevet foreslået, at det netop var igennem pelshandel, at store mængder tysk mønt i slutningen af 900-tallet spredtes til Skandinavien (Sawyer 1993, s. 99). I takt med at flere købmænd koncentreredes på handelspladserne, ændredes den overskyggende betydning af luksusvarer til fordel for den afgift, der kunne tages for beskyttelse af markedsfreden. For købmændene betød koncentrationen af handelen, at de nu ikke alene fik fred, men også bedre handelsmuligheder ved at flere samledes på markederne.

Den meget personlige kontakt, som købmændenes tilknytning til hirden havde betydet, ændres med indførelsen af told efter romersk og delvist byzantinsk forbillede. Inspirationen sydfra kommer meget tydeligt til udtryk i en passage fra Knytlinga sagaen, hvor den tyske kejser Henrik V opfordrer Knud Lavard til efter frankisk forbillede at indføre told ved havnen i Slesvig. Det er usikkert, om samtalen rent faktisk har fundet sted, men passagen viser, at den gamle personlige told i Norden skiftedes ud med den romerske (Janke 2019, s. 189). I modsætning til skatter og afgifter fra landbrugsproduktionen blev byernes betalinger lagt i mønt og sølv. Dette kan ses ved at midsommergælden fra Ringsted i 1135 og 1148 blev givet til Ringsted Kloster, for at munkene kunne købe klæde (Dipl. Dan. I. rk., bd. 2, nr. 65 og nr. 101). Af Jordebogen fremgår det tydeligt, at indtægterne fra told var vokset ganske anseeligt. Formaliseringen af handelen i byerne kommer ligeledes til udtryk ved anlæggelsen af torve i de danske købstæder. Der kendes arkæologiske eksempler på torve fra både 1000- og 1100-tallet, ligesom Adam af Bremen beskriver torvet i Lund. Af ordlyden i Skånske Lov fra omkring 1200 fremgår det tydeligt, at torvehandelen på det tidspunkt var gennemført i Danmark (Krongaard og Poulsen 2016, s. 195). På dette tidspunkt var antallet af byer også stort nok til, at ugentlig udveksling af varer med landområderne kunne finde sted (Hybel og Poulsen 2007, s. 240). Der ses også i løbet af 1200-tallet en befæstning af de danske købstæder, der i langt fra alle tilfælde alene kan tilskrives forifikatoriske behov. Der var i mindst lige så høj grad tale om et juridisk ønske om at markere grænsen mellem by og land, og derved grænsen for, hvor der skulle betales told (Krongaard og Poulsen 2016, s. 222).

Det er således tydeligt, at handel allerede meget tidligt i 1100-tallet var blevet en ren økonomisk affære, ligesom købmænd ikke længere betragtedes som en del af hirden. Udviklingen tilskyndedes også af kirken, der i stigende grad havde behov for indtægter ud over dem, der kunne fås fra dens jordbesiddelser, og i høj grad indtægter i mønt. I takt med at magten koncentreredes på kongens hænder, faldt antallet af handelspladser, og kongen anlagde købstæder efter europæisk forbillede, hvor handelen kunne samles. Denne udvikling kan ses som en generel parallel til centraliseringen i de andre Skandinaviske lande (Janke 2019, s. 195).

Udviklingen af handelen fik stor betydning for den monetariseringsproces, der er omdrejningspunktet for denne afhandling. Det skønnes, at luksusvarer indtil omkring 1200 fortsat havde forrang i forhold til storskalahandel, og handelen blev således for en stor dels vedkommende drevet af kongens hushold, kirkens mænd og stormændene (Krongaard og Poulsen 2016, s. 177). Skiftet fra en mere begrænset handel med fokus på luksusvarer til storskalahandel med råvarer skete som følge af behovet fra en voksende og permanent bosat bybefolkning (Kilger 2019, s. 144). Den erhvervsmæssige specialisering af denne bybefolkning var yderligere med til at øge behovet for at kunne købe dagligvarer. I hele denne forbundne udvikling spiller mønter og brugen af mønter en central rolle. De er af fundamental betydning for udviklingen frem mod et formaliseret samfund styret af regler og love frem for personlige relationer.

4.5: Sammenfatning

Det fremgår tydeligt, at Danmark i perioden 1050-1250 gennemgik en voldsom udvikling i forhold til, hvordan landet grundlæggende blev styret. Ikke overraskende er denne udvikling også parallel med, at kongemagten etableres som øverste magt og institution i landet. Det er kun i ganske få tilfælde, som med overgangen til jordleje i de Norske lovtekster, muligt at følge udviklingen af de ændrede administrative forhold. Det må således formodes, at de bevarede skriftlige kilder først begynder at dokumentere udviklingerne, når de er ved at være veletablerede. En stor del af udviklingsforløbets elementer synes således først at træde frem i slutningen af 1100-tallet. Det gælder overgangen til udlejning af landbrugsjord og ændringen af administrationen af de kongelige jorde. Det gælder også opblomstringen af Østersøhandelen og etableringen af Skånemarkedet. Ligeledes er væksten i anlæggelsen af nye byer også langt størst i perioden 1150-1250.

En række andre elementer i udviklingsforløbet synes til gengæld langt tidligere at være faldet på plads. Af størst vigtighed her er overgangen til et toldsystem efter romersk forbillede. Herved blev handel og købmænd rent økonomiske anliggender, der ikke var afhængige af personlige relationer. Af stor betydning var også kirkens rolle i inddrivelsen af told, og ønsket om at denne skulle lægges i mønt fremfor naturalier. Tiende synes derimod primært at være lagt i naturalier (Poulsen 2015, s. 149). Alle elementer synes veletablerede allerede i begyndelsen af 1100-tallet. Alle var ligeledes tæt forbundet til møntvæsenet, der for hovedpartens vedkommende i grove træk var færdigudviklet i slutningen af 1000-tallet.

Som det fremgår, var flere af de grundlæggende elementer for Spuffords "lange 1200-tal" allerede på plads i begyndelsen af 1100-tallet, og den resterende del senest gennemført i slutningen af 1100-tallet eller begyndelsen af 1200-tallet. De store nye europæiske sølvforekomster blev først fundet i slutningen af 1160'erne. Det synes således mere sandsynligt, at der er tale om en løbende proces, der ikke alene blev sat i gang af de fornyede sølvforsyninger. Det var samspillet mellem sølvforsyningen og kongemagtens finansielle og politiske ønsker, lovmæssige og uddannelsesmæssige forandringer samt befolkningsvækst, der i lige så høj grad drev udviklingen fremad (Bolton 2012, s. 145). Spufford mener, at den øgede forsyning af penge var en nødvendig forudsætning for den kommercielle revolution. Blandt andet kunne jordejeren

ikke uden tilstrækkelig penge presse bønderne til at betale leje i mønt. Det er korrekt, at lejen formodentlig ikke blev betalt i mønt førend et stykke inde i 1200-tallet. Til gengæld var der i byerne siden begyndelsen af 1100-tallet, blevet anvendt mønt som lovmæssigt gældende betalingsmiddel og herved opnået den specialisering, som Spufford mener er essentiel for den kommercielle revolution (Spufford 1988, s. 263). Der kan ikke herske tvivl om, at de nye sølvforsyninger udgjorde en katalysator for udviklingen, og navnlig ikke når den anskues fra et europæisk perspektiv, men der er ligeledes på en lang række punkter tale om udviklingsprocesser, der tog deres begyndelse forud for de nye sølvfund.

5: Danmarks monetarisering 1074-1241

Det centrale spørgsmål for denne afhandling er, hvorledes monetariseringsprocessen forløb i Danmark op igennem den behandlede periode 1074-1241. Det er især af interesse at belyse, om der var tale om en lineær udvikling, der med varierende intensitet løb direkte fra 1000-tallet til Valdemar Sejrs regeringstid, eller om der i virkeligheden først kan tales om en egentlig monetariseringsproces fra engang i 1100-tallet. Herudover er kongemagtens intentioner bag indførelsen af mønt, og ønsker om udbredelsen af mønten i samfundet også blevet undersøgt. Udgangspunktet for denne diskussion har været en analyse af kongemagtens ændringer af administration af mønten samt en analyse af mønternes tabsfrekvens og fundspredning. Analysen har haft til hensigt at dokumentere kongemagtens tiltag og befolkningens møntforbrug i den behandlede periode. Afhandlingens arbejdshypotese har været, at såfremt udviklingsforløbet var jævnt, ville dette være et tegn på, at monetariseringsprocessen fulgte et lignende jævnt mønster. En ujævn udvikling ville derimod antyde, at monetariseringsprocessen endnu ikke havde fundet en fast form og følgelig ikke var del af en lineær udviklingsproces. Igennem analysen af kongemagtens administrative tiltag samt fundspredningsanalysen har det været muligt at finde i hvert fald dele af forklaringen på udsving i udviklingsforløbet.

Resultaterne fra den samlede analyse af møntmaterialet vil nedenfor blive sammenholdt med ændringerne i administrationen af landets ressourcer og urbanisering for herigennem at kunne etablere en overordnet model for udviklingen og spredningen af møntbrug og den møntbaserede økonomi i Danmark i perioden 1074-1241. Resultaterne vil indledningsvist blive præsenteret i tre kronologiske afsnit for henholdsvis perioden slutningen af 1000-tallet, 1100-tallet samt første halvdel af 1200-tallet. Slutteligt vil resultaterne fra de tre perioders udviklingsforløb blive sammenfattet til én samlet konklusion.

5.1: Slutningen af 1000-tallet: Monetariseringens begyndelse

De første ændringer i møntvæsenet kommer tydeligvis fra kongemagtens side. Analysen af ændringerne i administrationen af møntvæsenet viser entydigt, at kongemagten formodentlig allerede fra slutningen af Svend Estridsens regeringstid nærede et ønske om og havde succes med igennem monopolmønt at opdele Danmark i adskilte landsdele med hver deres mønt. Landsdelene som administrative enheder har rødder længere tilbage i tid, hvor de tre store landsting i henholdsvis Viborg, Ringsted og Lund havde overmyndighed (Poulsen 2016, s. 119). Den største umiddelbare interesse for kongemagten i denne opdeling og indførelsen af monopolmønt var muligheden for at tjene penge på mønten ved at give den en højere pålydende værdi end den reelle sølvværdi samt ved *renovatio monetæ*. Det lykkedes indledningsvist kun i Skåne og Jylland at gennemføre og håndhæve *renovatio monetæ*.

Ligesom kongemagten inden for møntvæsenet havde intentioner om at gennemføre ændringer, gennemgik den resterende del af samfundet også flere ændringer i denne periode som følge af kongemagtens ønske om udvidet kontrol over landets ressourcer. Det tilgængelige kildemateriale tillader dog ikke en sikker stadfæstelse af nogen af disse forandringer til slutningen af 1000-tallet. Det mest konkrete bevis for, at disse ændringer søgtes iværksat i den pågældende tid, er formodentlig de klager, der i Ælnoths Krønike fremføres over Knud den Helliges indførelse af tiende samt hans fogeders nidkærhed i bøde- og skatteinddrivelser. Selvom krøniken har til hensigt at glorificere Knud, fremgår det ikke desto mindre, at Knud forsøgte at gennemføre ændringer af samfundet, som befolkningen ikke ønskede. Det er også under Knud den Hellige, at de første mulige tegn på, at kirken tildeltes andele i møntindtjening, er registreret i form af mønttypen SJ2 (Poulsen 2019, s. 54). Der er således flere indicier på, at kongemagten nærede et ønske om at indføre ændringer i administrationen af landets ressourcer, men evnerne til at

gennemføre og håndhæve disse synes endnu ikke at have været tilstede. Ligeledes skete der heller ikke nævneværdige ændringer i urbaniseringsprocessen i slutningen af 1000-tallet.

Analysen af tabsfrekvensen viser et meget ujævnt udviklingsforløb og samtidig i Jylland og på Sjælland en lav tabsfrekvens i perioden frem til 1130'erne. Udviklingsforløbet minder i store træk om den foregående periode op igennem 1000-tallet. Der ses enkelte mønttyper med meget høj tabsfrekvens, mens andre stort set aldrig findes. For eksempel er Knud den Helliges skånske mønttype SK3 fundet i et for perioden meget stort antal, mens dens efterfølger SK4.1 slet ikke kendes i proveniensbestemte eksemplarer. Da afhandlingen ikke inkluderer møntmateriale fra tiden op til 1074, vil der i stedet blive anvendt eksempler fra Gitte Ingvarrdsons analyse af det sjællandske møntmateriale (Ingvarrdson 2010). Ingvarrdson opdeler sit materiale i tre faser. Fase 1 dækker perioden 1020-1080, og ligger altså umiddelbart op til perioden dækket af herværende afhandling. Tabsfrekvensen i Ingvarrdsons fase 1 er betydelig højere end i den efterfølgende fase 2, der dækker perioden 1080-1146. Af Ingvarrdsons tabel 9 fremgår det, at langt størsteparten af fundene fra fase 1 består af mønter fra Æthelred II, Otto Adelheid og Svend Estridsen. Dette viser således, at både danegæld og handel med Tyskland spillede en stor rolle i 1000-tallets sølvstrøm (Hybel og Poulsen 2007, s. 325). Af Ingvarrdsons tabel 5 fremgår det, at mønterne fra Æthelred II og Otto Adelheid har cirkuleret fra henholdsvis 978-1070 og 991-1074. Følgelig bør fundmassen fra perioden ansues samlet, da der tydeligvis er tale om typer med meget lang cirkulationstid, hvilket Ingvarrdson også gør. Svend Estridsens mønter skiller sig dog ud ved et påfaldende højt antal enkeltfund i forhold til forgængernes. Opgjort på landsplan er der registreret ikke mindre end 117 enkeltfund fra Svend Estridsens regeringstid (Ingvarrdson 2016b, s. 145). Det kan følgelig slutes, at udmøntningerne fra hans regeringstid skiller sig ud fra både den forrige og den efterfølgende. Således minder udmøntningerne fra Harald Hens, Knud den Helliges, Oluf Hungers og Erik Ejegods regeringstid på flere punkter mere om udmøntningerne fra første halvdel af 1000-tallet, end de minder om Svend Estridsens. Ifølge Ingvarrdsons tal er der fundet lige mange mønter fra Knud den Store som fra Knud den Hellige og lige mange fra Oluf Hunger som fra Magnus den Gode. Det interessante er derfor primært, hvorfor Svend Estridsens mønter er fundet i et for perioden så stort antal.

Svend Estridsen har formodentlig i forbindelse med sin reformering af møntvæsenet i 1060'erne inddraget langt størsteparten af den på det tidspunkt cirkulerende mønt til sine nye monopolmønter. Dette synes at være den mest oplagte forklaring på, at mønterne fra hans regeringstid i den grad skiller sig ud fra forgængernes. Som allerede nævnt, kommer danegæld og handelsoverskud med Tyskland følgelig til at udgøre grundstammer i det danske møntvæsen, og landet må altså fortsat i 1060'erne have ligget inde med betydelige mængder af sølv til trods for, at sølvminerne i Harzen havde været udtømt i mindst 20 år. Det var til gengæld ikke muligt for hans umiddelbare efterfølger at opretholde en konsistent udmøntning på højde med hans, som afspejlet igennem tabsfrekvensen. Der er enkelte mønttyper med høj tabsfrekvens navnlig fra Skåne, men udviklingsforløbet er meget ujævnt, og gennemgående er tabsfrekvensen lavere end tidligere. Dette til trods for, at hovedparten af møntvæsenets administrative apparat såsom landsdelmønt, monopolmønt og delvist *renovatio monetæ*, som beskrevet ovenfor, synes at have været på plads på dette tidspunkt. Udviklingen i tabsfrekvensen og det administrative apparat følges således ikke automatisk ad.

Der er også fremført andre forklaringer på nedgangen i antallet af møntfund i Danmark end Spuffords teori om sølv manglen. Blandt andet set i lyset af det faktum, at nedgangen i Danmark var betydelig større end i Tyskland og England (Moesgaard 2019, s. 233). Dette tyder på, at der også kan være andre faktorer, som er udslagsgivende for det beskedne antal enkeltfund. Et meget tidligt forklaringsforslag blev givet af Sture Bolin, der argumenterede for, at nedgangen i fundmængden var sammenfaldende med dansk mønts

overtagelse af cirkulationen fra udenlandske mønter. Bolin mente, at den danske mønt var blevet en skattepenning med stærkt begrænset gyldighed, og derfor uinteressant at gemme væk (Bolin 1962, s. 147). Denne hypotese tilslutter Kenneth Jonsson sig (Jonsson 2000, s. 916). Det er formodentlig også den korrekte forklaring på de i forhold til den foregående periode stærkt begrænsede antal skattefund. Udfordringen ved teorien er, at den udelukkende kan forklare nedgangen i antallet af skattefund. Den forklarer ikke, hvorfor antallet af enkeltfund ligeledes reduceres. Jens Christian Moesgaard har foreslået at nedgangen i enkeltfund skyldes, at befolkningen ikke har villet godtage kongens mønt, der blev udstedt til en dårligere kurs. Han henviser i den forbindelse til en norsk skriftlig kilde, hvor den islandske høvding Halldorr Snorresson nægter at modtage kongens mønt, fordi den er dårlig (Moesgaard 2019, s. 233). Alternativt kan det nye møntvæsen have været for effektivt i inddragelsen af gammel mønt. Roger Svensson har således argumenteret for, at hyppig møntveksling fungerer særlig godt på underudviklede økonomier, fordi mængden af cirkulerende mønt er så beskeden (Svensson 2016, s. 1115). Det er også blevet foreslået, at større hungersnød skal have ramt landet og skabt en krise, der i sådan en grad har påvirket landet, at det i dag afspejles i fundsituationen (Gullbekk 2019b, s. 195, Hybel og Poulsen 2007, s. 69-75).

Slutteligt skal nævnes en anden mulighed, der ligeledes er fremført af Jens Christian Moesgaard for ganske nylig på baggrund af fundet af møntskatten fra Egelev på det nordvestlige Falster (Moesgaard 2018b). Skatten er nedlagt omkring 1090, men indeholder ikke desto mindre mønter fra både Knud den Hellige, Harald Hen og Svend Estridsen. Af skattens 91 mønter er 45 fra Svend Estridsen og 35 fra Knud den Hellige. Skattens sammensætning minder om det næsten samtidige fund fra Holsteinborg, hvis oprindelige præcise indhold dog desværre er ukendt (Poulsen 2016, s. 123-124). Moesgaard nævner muligheden for, at disse to skatte kunne være udtryk for, at kongemagten på Sjælland ikke i lige så høj grad som i Skåne og Jylland har kunnet holde ældre mønter ude af cirkulationen i slutningen af 1000-tallet. Hovedparten af skattens mønter fra Knud den Hellige er netop SK3, der har en høj tabsfrekvens. Kunne det tænkes, at den beregnede og generelt høje tabsfrekvens fra Svend Estridsen og til dels Knud den Hellige skyldes, at disse kongers mønter har haft længere cirkulationstid? Der er i skrivende stund indicier for dette på Sjælland. De tre kendte samtidige jyske skattefund er kun i meget begrænset omfang iblandet ældre mønttyper. Dog kendes ingen skatte fra Harald Hens regeringstid, hvorfor billedet fra periodens begyndelse ikke med sikkerhed kan fastslås. De fire kendte skånske skatte er ligeledes ikke nævneværdigt blandede med undtagelse af skatten fra Löddeköpinge, der er nedlagt i Harald Hens regeringstid. Skatten indeholder en stor andel ældre mønter, herunder flere Svend Estridsen mønter. Skattefundsmaterialet fra slutningen af 1000-tallet er meget begrænset og består blot af ni skattefund. I de tre, Löddeköpinge, Holsteinborg og Egelev, ses store mængder af Svend Estridsens mønter. Kongemagten synes således fortsat generelt at have haft succes med at holde ældre mønter ude af cirkulationen, men Svend Estridsens mønter må også have spillet en rolle i møntcirkulationen. Dette gælder i særdeleshed under Harald Hen samt muligvis på Sjælland i slutningen af 1000-tallet. Periodens beskedne antal skattefund taget i betragtning, kan billedet dog meget hurtigt ændres ved nye fund.

Af ovenstående afsnit fremgår det tydeligt, at der er flere mulige forklaringsmodeller for det meget lave antal møntfund fra slutningen af 1000-tallet. At kongemagten har spillet en stor rolle helt fra begyndelsen fremgår tydeligt af, hvor relativt hurtigt det lykkes at udskifte udenlandsk mønt med dansk mønt med kongens præg i den danske møntcirkulation. Det er således for simpelt blot at anskue udviklingen udelukkende som udtryk for niveauet af sølvforsyning. Der skal både være vilje og evne i samfundet for at kunne lave mønt. Denne vilje er i første instans kongemagtens og senere også kirkens. Kongemagten havde

både politiske og økonomiske interesser i mønten, mens kirken primært havde økonomiske. Begge nærerede et ønske om at øge brugen af mønt. Herigennem kunne skatter, bøder og afgifter inddrages i mønt, hvilket var langt mere effektivt end naturalier. Dette ønske udgjorde en stærk institutionel drivkraft for møntcirkulationen og distributionen af mønt fra by til land. Store dele af mønten blev tilbageført til konge og kirke, og de spillede derfor begge en central rolle som drivkraft i middelalderens møntomløb (Gullbekk 2003, s. 291-299).

Sølvforsyningen har sandsynligvis også spillet en rolle. Det er muligt, at det har betydet, at der ikke har været tilstrækkelig mønt i cirkulation i slutningen af 1000-tallet til, at monetariseringsprocessen har kunnet tage rigtig fat. Herudover kan købsværdien af en penning have været for høj til at være anvendelig til dagligdagshandel (Bolton 2012, s. 128). Der synes til gengæld ikke at være tale om, at landet var i krise. Således viser møntfund fra udgravninger i Slesvig, at der var ganske høj aktivitet ligesom tabsfrekvensen for flere af periodens skånske mønter også er meget høj (Moesgaard, Hilberg og Schimmer 2016). Samtidig viser analysen af tabsfrekvensen overordnet set, at møntbrugen på flere punkter minder om det tidligere med enkelte typer med høj tabsfrekvens og flere med meget lav.

5.2: 1100-tallet: Det dynamiske århundrede

Kongemagten har haft en åbenlys interesse i at kontrollere brugen af mønt i landet, og de administrative tiltag, der beviseligt blev gennemført meget tidligt, viser, at viljen også har været der. At dømme ud fra resultaterne af tabsfrekvensanalysen synes forsøget dog indledningsvist ikke at være kronet med held. Det lave antal møntfund, der karakteriserede store dele af slutningen af 1000-tallet både i absolutte tal og tabsfrekvens, er ligeledes karakteristisk for den første del af 1100-tallet.

Der synes ikke at være gennemført flere ændringer til administrationen af møntvæsenet i begyndelsen af 1100-tallet. Til gengæld er det på flere punkter i den generelle samfundsudvikling muligt at tidsfæste væsentlige ændringer til netop denne periode. Det gælder navnlig for indførelsen af told på handel og kirkens ønske om, at denne blev lagt i mønt. Den generelle professionalisering af handel og købmænd var begge væsentlige faktorer i udviklingen af møntbrug. Et konkret bevis for denne udvikling ses ved indskriften PAX POR på den skånske mønttype SK11. PAX POR ses som en henvisning til byens fredhellighed. Dette er tidligere tolket som havende en forbindelse til ærkebispedømmet i 1103/4 (Poulsen 2016, s. 171). Det er dog i ligeså høj grad en mulighed, at det er en henvisning til, at der var fred for handlende i byen, hvilket var af overordentlig stor vigtighed for handelen. Det er også på denne mønttype, at der ses den tidligste markering af en by på en dansk mønt. Kirken blev ligeledes væsentligt styrket i denne periode, idet den igennem oprettelsen af ærkebispesædet i Lund i 1103/4 frigjorde sig fra ærkebispesædet i Hamburg-Bremen, og ved indførelsen af tiende fik bekræftet en meget væsentlig rettighed, der sikrede en stabil indtægt (Poulsen 2015, s. 149).

Henimod slutningen af Kong Niels' regeringstid ændres fundbilledet markant i forhold til den foregående periode. Dette kommer til udtryk i form af en stabilisering af tabsfrekvensen i Skåne og en markant forøgelse i Jylland og på Sjælland. Herefter ses over hele landet en stigende udvikling i tabsfrekvensen indtil Valdemar Sejrs regeringstid. Udviklingen af tabsfrekvensen fra slutningen af Kong Niels' regeringstid og frem er i udpræget grad karakteriseret som værende lineær i forhold til det meget ujævne udviklingsforløb, der karakteriserer den foregående periode. Selvom der generelt er tale om en periode med få møntfund, så er det dog også tydeligt, at der målt i absolutte tal sker en ændring i Kong Niels' regeringstid med samlet 69 enkeltfund. Vendes blikket imod periodens skattefund, vil det ligeledes ses, at der netop fra slutningen af Kong Niels' regeringstid kendes en række skattefund, der er betydelig større end flere af de foregående og

efterfølgende (DMS nr. 40 Græse, DMS nr. 42 Tesselbølle). Stempelstudier af Kong Niels' sene mønttyper fra Lund og Roskilde peger ligeledes på, at produktionen har været af en betydelig størrelse (Galster 1956, Jensen 1983a og 1990).

Udviklingen af møntbrug er ofte blevet knyttet til urbaniseringsprocessen (Andrén 1985, s. 144-147, Risvaag 2006, s. 49). Dette skal dog ikke forstås således, at brugen af mønt udsprang fra byerne, om end denne forklaring også er blevet fremført (Poulsen 1979, s. 284). Ændringen i tabsfrekvensen under Kong Niels er ikke sammenfaldene med en forøget aktivitet i anlæggelsen af nye byer. Denne aktivitet tog først sin begyndelse efter 1130/1150 (Krongaard og Poulsen 2016, Andrén 1985). Fundspredningen viser også, at over halvdelen af fundene stammer fra rurale områder. Udviklingen i tabsfrekvensen må således være drevet af andre kræfter end nyanlagte byer, og møntbrugen i de rurale miljøer indtager følgelig en langt større plads. Det kan ikke med sikkerhed fastslås, hvem der har anvendt mønterne på landet, men de mange mindre pladser, som metaldetektorfund i stigende grad bringer for dagen viser, at der i denne periode er blevet drevet en aktiv handel uden for byerne. Selvom disse pladser ikke nødvendigvis kaster mønter fra det tidlige 1100-tal af sig, så synes det at være den mest oplagte forklaring på, hvorledes mønterne er blevet spredt i landzonen. Kongemagtens og kirkens stigende interesse for told har betydet, at ønsket om at komme netop disse små handelspladser til livs og koncentrere handelen inde i byerne må have været stort.

Et bud på, hvorfor tabsfrekvensen viser, at brugen af mønt øgedes markant i slutningen af Kong Niels' regeringstid, kan være, at det er en periode præget af stor stabilitet i forhold til forgængerne (Fenger 1989, s. 71-72). Det har følgelig været muligt for kongen at få gennemført flere af de administrative ændringer, der introduceredes i slutningen af 1000-tallet, i praksis. Oprettelsen af ærkebispesædet i Lund i 1103 samt indførelse af tiende er i høj grad også tegn på, at perioden var præget af stabilitet, hvilket gav kongemagten mulighed for at koncentrere sig om andet end blot at holde på magten. Det er også i Kong Niels' regeringstid, at der findes flere eksempler på, at kirken midlertidigt får overdraget dele af indtjening fra mønten (Poulsen 2016, s. 175). Desuden ses en mindre forskydning i forhold til forgængerne mellem fordelingen af møntfund land og by. Denne forskydning skyldes primært fundgruppen af kirkegulvsmønter, der som nævnt tager sin begyndelse netop i denne periode. Således peger en stribe faktorer på, at netop kirkens rolle i høj grad blev tilgodeset under Kong Niels. Det er med stor sandsynlighed den samlede konge- og kirkemagts bestræbelser på at udbrede brugen af mønt til befolkningen, der kommer til udtryk under Kong Niels, og som starter den jævnt opadgående kurve i tabsfrekvensen.

Den stabile periode må yderligere have været gavnlig for handelen i landet. En meget væsentligt ændring i netop i denne periode er overdragelsen af forsvaret af landets sydlige grænse til Knud Lavard i 1115. Knud forestod et langt mere effektivt forsvar end tidligere. Dette gavnede i høj grad handelen i Slesvig, der var en af Danmarks vigtigste handelsbyer. Handelen i Østersøområdet kom op igennem 1100-tallet til at spille en stor rolle for Danmark. Knud Lavards indsats kan således have været startskuddet. Selvom hans virke oftest er knyttet til Slesvig, har det været gavnligt for alle Østersøvendte handelspladser og byer.

Udviklingen fortsatte jævnt sammen med en række andre ændringer i samfundet og dets administration, der alle i fællesskab var med til at drive monetariseringen frem. Mønternes bevægelse i samfundet må på dette tidspunkt betegnes som vertikal, idet den drivende kraft bag udbredelsen af mønt fortsat var kongens og kirkens ønske om afgifter i mønt. Urbaniseringen var endnu ikke taget til, og selvom de mindre handelspladser ude i landet fortsat har eksisteret, skal man ikke forstille sig en situation, hvor bevægelse af mønt i samfundet var horisontal. Det er dog interessant at se, at det i 1100-tallet ofte er de mindste landboer, der betaler deres pligter og afgifter i mønt. Overskuddet fra deres produktion kan ikke have

været stort nok til at sælge. De må folgelig have fået adgang til mønt på andre måder for eksempel igennem betalt arbejde på større gårde eller ved husflid (Hybel og Poulsen 2007, s. 340-341). At sølvforsyning ikke kan have været den eneste udslagsgivende faktor for udviklingen af møntbrug i Danmark ses ved, at det lykkes for Kong Niels at påbegynde en mere stabil møntproduktion med et højere aktivitetsniveau end tidligere. Mønternes lødighed synes ikke at have været væsentligt dårligere end Harald Hens, så eventuelle problemer med sølvforsyning er altså ikke blevet håndteret ved at sænke den (Kræmmer 2017, s. 213-214). Mængden af egnede lødighedsmålinger, navnlig fra Harald Hens mønter, er dog yderst beskedne, hvorfor dette bør tages med nogen forbehold.

Det udviklingsforløb, der påbegyndtes i slutningen af Kong Niels' regeringstid, fortsatte igennem resten af 1100-tallet. Kongens kontrol over mønten styrkedes, og omkring midten af århundredet synes det ikke længere at have været nødvendigt i så høj grad at markere kongeskift eller mønternes regionale tilhørsforhold. Dette kan også tages som udtryk for, at befolkningen i langt højere grad end tidligere var blevet fortrolig med brugen af mønt. Det ser også ud til, at det er lykkedes kongen at gennemføre *renovatio monetæ* på Sjælland.

Tabsfrekvensen forbliver stigende i perioden efter Kong Niels' regeringstid. Stigningen forløber ikke samtidig i de tre landsdele, men grundlæggende forøges tabsfrekvensen frem mod Valdemar Sejrs regeringstid. Andelen af fund fra byerne overstiger ved midten af 1100-tallet andelen af fund fra landet. Dette må ses som udtryk for, at det er lykkedes kongen at koncentrere den møntbaserede handel i byerne. Denne ændring i fundspredningsmønstret indtræder samtidig med, at der sker en generel vækst i antallet af byer i Danmark, og samtidig med at Østersøhandelen begynder at blomstre i takt med, at de vendiske stammer pacificeres. Det er ikke muligt at være sikker på, at kongens hånd hviler over alt dette, men når der samtidig ses en professionalisering af den kongelige godsadministration, tyder det på en generel lyst og vilje til at effektivisere. Dette udviklingsmønster fortsætter uændret under Knud VI. Dele af materialet, og i særdeleshed det jyske, bærer præg af, at det kronologiske forløb af mønttyper er dårligt belyst. Følgelig kan flere af mønttyperne ikke bestemmes præcist og får derfor en meget lang cirkulationstid med tilsvarende lav tabsfrekvens til følge. I det omfang det er muligt at redegøre for møntrækken under Knud VI, minder udviklingsforløbet dog helt og aldeles om Valdemar den Stores.

5.3. Første halvdel af 1200-tallet: mønt til alle

I Valdemar Sejrs regeringstid ses en voldsom udvikling i monetariseringsprocessen. Sideløbende med en kraftig forøgelse i tabsfrekvensen ændres fordelingen mellem fund fra den rurale og urbane zone således, at andel af møntfund fra den rurale zone igen overstiger dem fra den urbane. I samme periode sker markante systemændringer for både møntveksling og *renovatio monetæ* samt delvist for landsdelsmønt. Udviklingen af fordelingen af møntfund mellem land og by er direkte knyttet til den øgede tabsfrekvens som følge af en større udbredelse af brugen af mønt. På samme måde er afviklingen af *renovatio monetæ* knyttet til den delvise afvikling af landsdelsmønten, idet kongen ønskede én mønttype til hele landet eller i hvert fald i store dele af landet. Begge forløb har grund i en generelt udvikling i samfundets brug af mønt og kommercialiseringen af samfundet. Følgelig foregår de to forløb også samtidig og tæt knyttet til hinanden.

De administrative ændringer i møntvæsenet, der allerede blev indført under Svend Estridsen, var alle centreret omkring kongemagtens mulighed for at trække en indtjening ud af mønten. Valdemar Sejr ændrede i slutningen af sin regeringstid fundamentalt ved dette med indførelsen af plovskatter. Indtægten fra plovskatterne erstattede den indtjening, der tidligere var kommet ind igennem *renovatio monetæ*. Møntserien JY109, ofte kaldet rigsmønten, blev indført og dækkede hele det jyske og sjællandske

cirkulationsområde. Selvom den ikke kom til at cirkulere øst for Øresund, så udgør det ikke desto mindre en stor præstation at udskifte fem jyske og én sjællandsk mønt med én mønttype. Afviklingen af renovatio monetae betød en styrkelse af samfundets kommerialisering (Svensson 2016, s. 1127). Plovskatten udgjorde samtidig en langt mere stabil indtjeningskilde, og lå helt i tråd med udviklingen i resten af samfundet mod faste afgifter, og skat styret af lovtekster og betalt i mønt.

Det er allerede flere gange ovenfor blevet nævnt, hvorledes mønternes tabsfrekvens steg fra slutningen af Kong Niels' regeringstid og fremefter. Ved slutningen af Valdemar Sejrs regeringstid ses en voldsomt forøget tabsfrekvens i både Jylland og på Sjælland. I Skåne kan denne ændring i udviklingsforløbet til gengæld ikke spores. Dette skyldes dog med stor sandsynlighed det manglende detektormateriale fra landsdelen, hvor brug af metaldetektorer er forbudt.

Den voldsomt forøgede tabsfrekvens er sammenfaldende med, at fordelingen af møntfund mellem land og by ændres, således at fundene fra de rurale miljøer dominerer materialet. Dette er særlig udtalt i Valdemar Sejrs sidste serie af mønttyper JY109. Navnlig to forhold er af væsentlig betydning for denne udvikling. Det første er overgangen til jordleje, der som beskrevet fandt sted i slutningen af 1100-tallet og i særdeleshed i 1200-tallet. Ejendomsretten til jord blev sikret igennem lovtekster, og herved kunne jord udlejes og handles. Denne udvikling repræsenterer et klart tegn på en udskillelse af økonomi som særskilt sektor inden for samfundet (Poulsen 1990, s. 12). Det andet forhold er den fortsat øgende urbanisering. Væksten i antallet af byer og den dertil forøgede handel var af største betydning for udbredelsen af mønt i samfundet i 1200-tallet. Den indledende brug af mønt udsprang ikke fra byen, men videreudviklingen af møntøkonomien er tæt forbundet med byerne (Gundersen 2019, s. 232).

Det udviklingsforløb, der som anskueliggjort igennem analysen af tabsfrekvensen tog sin begyndelse i slutningen af Kong Niels' regeringstid, er tidligere blevet placeret i 1160'erne. Herved har udviklingen i grove træk kunnet placeres i Spuffords "lange 1200-tal". Konsekvenser af "det lange 1200-tal" er dog ifølge analysen af tabsfrekvensen og fundspredningen i stedet først synlige i Danmark i 1220'erne. Denne datering synes mere i tråd med observationen af, at udviklingen i Danmark ikke har været så direkte påvirket af sølvforsyninger i Europa. I stedet har den internationale handel udgjort en meget vigtig forudsætning for udviklingen i Danmark, og den blev bragt til Danmark igennem Skånemarkedet. De tidligste spor af Skånemarkedet kan findes allerede i 1100-tallet, men i 1200-tallet indtager det rollen som Danmarks absolut mest vigtige internationale handelsplads. Det var igennem Skånemarkedet, at Danmark fik del i det europæiske opsving (Grinder-Hansen 2000, s. 236). Betydningen af netop Østersøhandelen fremgår også af det faktum, at langt hovedparten af de mange nyanlagte byer var vendt mod netop Østersøregionen.

Den kraftige stigning i tabsfrekvensen i 1230'erne og udbredelsen af mønt til alle samfundslag stemmer overens med den af Spufford beskrevne kommerialisering af samfundet. Der var penge nok i landet til, at brug af mønt blev en hverdagshandling og ikke kun noget, der skete lejlighedsvis. Netop mønt var en meget vigtig forudsætning for kommerialiseringen i middelalderen. Mønt fungerer ved at facilitere transformationen, mellem noget man har og noget man vil have. Uden mønt ville man skulle finde en person, der har netop det, som man vil have, og som samtidig vil have netop det, som man har (Bolton 2004, s. 1). Kongemagtens rolle i denne udvikling burde fortsat ikke undervurderes. Det var kongen, der anlagde byerne og sikrede freden i dem. Hans interesse lå i skatte- og toldindtægter, og i denne udvikling støttedes han af kirken, der havde lignende interesser. Det samme gælder i forhold til overgangen til jordleje betalt i mønt. Særligt for kirkens vedkommende er kirkegulvsmønterne, der også er udtryk for en afgift betalt i mønt. Der har således fra flere sider af magtens top været et udtalt ønske om, at bønderne

kunne betale afgifter i mønt, og dette har spillet en afgørende rolle for udbredelsen af møntbrug til hele landet. Med det langt større net af byer med jævnlige torvedage var det nu i højere grad muligt for befolkningen på landet at skaffe sig mønt. Det var primært behovet for mønt, der trak landbefolkningen ind i byerne. Til gengæld var de råvarer, bønderne bragte til torvs, af stor betydning for den i stigende grad specialiserede håndværks- og købmandsstand i byerne. Magtelitens krav om mønt og urbaniseringen stod følgelig i et symbiotisk forhold og understøttede gensidigt hinanden.

5.4: Konklusion: Monetariseringen af Danmark 1074-1241

Kongens og kirkens krav om betaling af skatter og afgifter i mønt var derfor en meget vigtig katalysator for udviklingen af møntbrug i Danmark. Igennem monetariserings- og urbaniseringsprocessens gensidige forhold sker der en voldsom udvikling af den horisontale håndtering af mønt i form af bønders handel med den urbane befolkning. Det er netop i denne handel, at markedskræfterne spiller den største rolle, idet den er frigjort for magtelitens indblanding og foregår mellem mere eller mindre ligestillede aktører, hvor priser fastsættes på markedsvilkår. Spufford mener, at forsyningen med mønt var en forudsætning for, at jordejerne kunne presse bønderne til at betale leje i mønt. Han tillægger værdisætning af jord i penge overordentlig stor betydning, idet det betyder langt større økonomisk fleksibilitet. Værdierne kunne samles i kraftcentre, der igen tillod specialisering af handelsstyrken, hvilket igen ledte til bankvirksomhed (Spufford 1988, s. 263). Den her fremlagte analyse peger netop på et sammenfald mellem øget tabsfrekvens, spredning af møntbrug til landzonen og overgangen til jordreje. Dette skete dog ikke i 1160'erne men først i 1230'erne, og det skete i tæt parløb med urbaniseringen. Danmark har indirekte været afhængig af sølvforsyningen igennem landets internationale handelsnetværk, men udviklingen i landet er primært drevet af kongemagten og til dels kirken i samspil med urbaniseringen.

Det samme er til dels også gældende for slutningen af 1000-tallet og størsteparten af 1100-tallet. Her spiller kongemagten og kirken dog den altoverskyggende rolle, idet urbaniseringsprocessen fortsat er i sin begyndelse. Urbaniseringens betydning træder dog tydeligt frem i materialet igennem den øgede andel af fund fra urbane områder. Kongemagtens betydning ses navnlig i forbindelse med ændringen af tabsfrekvensen under Kong Niels midt under "sølvtrøken" efter lukningen af minerne i Goslar godt 100 år tidligere. Det er her Danmarks monetariseringsproces begynder. Perioden op til må betegnes som en etableringsfase, der er karakteriseret af flere administrative ændringer men kun med beskedent udtryk i fundmaterialet.

Det har fra begyndelsen ikke været hensigten med denne afhandling at bestemme, hvornår Danmark var monetariseret. I forhold til den engelske middelalderøkonomihistoriker James Boltons definition af begrebet monetarisering kan det dog siges, at der fra en gang i begyndelsen af 1200-tallet har været mønt nok i cirkulation til at gøre møntbrug almindelig og ikke lejlighedsvis. Det er dog tvivlsomt, om landets befolkning var tilstrækkelig veluddannet til dokumentation og regnskabsførelse, og der fandtes ikke nogen ensartet vægt- og måleenhed i hele riget. Slutteligt var der endnu heller ikke noget velfungerende marked for kredit. Ifølge Boltons definition var Danmark således fortsat et stykke fra at være monetariseret, men landet havde med udbredelsen af møntbrug til hele befolkningen taget et meget vigtigt skridt på vejen.

6: Summary

Coinage and power

The monetisation of Denmark 1074-1241

This thesis has five chapters. The first presents the aims and objectives and a discussion of the theory and concepts, as well as defining the chronological scope and structure of the thesis.

Chapter 2 presents an updated coin series for the period 1134-1241, which follows on from the article "*De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner 1074-1134*" (Danish coins minted during the reigns of Sweyn II Estridsson's sons 1074-1134), published in *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* in 2016 (Poulsen 2016). Together, these two studies constitute the empirical framework for the thesis.

In chapter 3, an analysis of the coin finds is presented, based on the complete updated coin series for the period 1074-1241. This encompasses a total of 19,110 coins from Medieval Denmark, including the Scanian territories and southern Schleswig. The chapter begins with a presentation of the chosen analytical approach. The analysis is divided into two main sections. In the first, attention is focussed on the administrative measures applied by the Crown during the study period – including regional coinage, monopoly coinage, *renovatio monetarum* and unified national coinage. In the second, an analysis is presented of the loss frequency and finds distribution of the coins. The combined analysis of loss frequency and finds distribution shows how the use of coins was developed and disseminated throughout society during the course of the study period, while the analysis of the Crown's administrative measures, in addition to augmenting this latter picture, also sheds light on the king's intentions behind these measures. It is important to examine how the Crown's administrative initiatives interact with the developments in loss frequency and finds distribution. The combined conclusions from these two main sections constitute the core of the analysis of the monetisation of Denmark during the period 1074-1241.

In chapter 4, the development of the administration of the country's resources and the urbanisation process are drawn into the analysis of the monetisation process.

Finally, in chapter 5, a general model is presented for the development and distribution of the use of coins and the coin-based economy in Denmark during the period 1074-1241

The aim of the thesis is to investigate how the use of coins developed during the first half of the Middle Ages (1074-1241), as well as the forces responsible for driving this development. The currently accepted theory ascribes great importance to the silver supply in relation to the process. Europe experienced a widespread silver shortage at the beginning of the study period, and it has long been thought that this situation is also reflected in the Danish coin record, which is exceptionally limited for this time. Similarly, the subsequent discovery of major silver deposits in various parts of Europe has been linked to the increased number of coin finds in Denmark from the second half of the 12th century.

The thesis' fundamental hypothesis is that this explanatory model does not satisfactorily explain the entire developmental sequence, because developments in Denmark only approximately followed those in the rest of Europe, and also because this was a period that, to a major degree, was characterised by growth, which is inconsistent with the silver supply being such a decisive factor in the country's development.

A central premise for the thesis is that the Crown was responsible for the introduction of coinage to Denmark, but what were the motives behind the Crown's decision to do this? Was it from the outset a desire for coin use to spread to all levels of society, or was it sufficient that taxes and duties could be paid in legal tender?

Through an analysis of the monetisation process during the period 1074-1241, the thesis examines the developmental sequence of events in Denmark. The analysis focusses on how the use of coins developed

and which forces were responsible for this development. The aim is to describe how the monetarisation process influenced, and was influenced by, conditions and factors in various parts of Medieval society. A crucial question in conjunction with the analysis of the monetarisation process is whether this formed part of a linear development that commenced already in the late 10th century, when a continuous minting sequence began in Denmark, or whether the monetarisation process first acquired a linear character in the second half of the 12th or the first half of the 13th century? The focus on the nature of the developmental process comes from a desire to investigate whether the decline in the number of coin finds in the late 11th century reflects a hiatus in the monetarisation process or simply a temporary situation unrelated to the preceding period.

The analysis of the Crown's administrative initiatives in relation to the coinage shows that the most of these had already been applied by the beginning of the study period. They can probably all be traced back to Sweyn II Estridsson's monetary reform in the 1060s. Regional coinage and monopoly coinage were so well established by the mid-12th century that indications of both regent and regional affiliations had, in most cases, been erased from the coins' motifs. At the same time, part of the revenue from the coinage had now been permanently allocated to the Church. Coin exchange, *renovatio monetae*, on the other hand, was employed with only mixed success during this period and was clearly most efficient and consistent in Scania.

The analysis of the frequency of loss of coins shows that the use of coinage increased at the end of King Niels' reign in the 1130s. This saw most marked expression in Jutland and on Zealand, while the development in Scania is more indicative of a stabilisation of coin usage at this time. The development subsequently continued in the whole country, with increased use of coins towards the end of the century. This picture differs from that previously generally accepted, which assigns the increased use of coins to the 1160s and the time after this.

The analysis shows that, during the second half of Valdemar II's reign, the loss frequency increased dramatically in Jutland and on Zealand. Especially Valdemar II's unified national coinage of the 1230s displays an extremely high loss frequency, even when account is taken of it having been in circulation in both Jutland and on Zealand, and long after the death of Valdemar II. A corresponding rise could not, however, be observed in Scania. This is very probably due to the lack of metal-detector finds from Scania, where their use by private individuals is not permitted. When metal-detector finds are excluded, the record from the rest of Denmark shows both a frequency of loss and a finds distribution resembling the situation in Scania. It must therefore be presumed that there was a general development in coinage across the entire country during the second half of Valdemar II's reign.

The analysis of the distribution of coin finds concentrates on the relationship between recovered coins from rural and urban areas. The use of a special category for church finds has been intentionally avoided. The proportion of finds from rural areas is greatest at the beginning of the study period. But the proportion of urban finds increases subsequently and reaches the same level as those from the countryside around 1100. The proportion of finds from towns then continues to rise until the reign of Valdemar II, when the proportion of finds from rural areas increases once again and becomes dominant. This development is especially pronounced following the introduction of unified national coinage in the 1230s. The clustering of urban coin finds from around 1100 is seen as a reflection of the Crown's desire to concentrate trade in the towns. This development is not linked directly to an increased loss frequency, which is first seen at the end of King Niels' reign. On the other hand, there is a striking coincidence between the increased loss frequency under Valdemar II and the change in the finds spectrum between rural and urban areas. Especially in relation to the distribution of the unified national coinage, finds from the countryside constitute 80% of the total number of finds. The combination of the increased loss frequency with the distribution of the coin

finds to rural areas is seen as an indication that the use of coins had spread to all parts of society at this time.

There are no clear parallels between the Crown's administrative initiatives relative to coinage at the end of the 11th century and the beginning of the 12th century and developments in the loss frequency and finds distribution. Conversely, during the reign of Valdemar II there is coincidence on all levels between marked changes in the developmental process. The massively increased loss frequency and the distribution of coins to the entire society coincides with Valdemar II's confrontation with *renovatio monetarum* and, in part, regional coinage. The changes reflect a desire on behalf of the Crown to optimise its opportunities for revenue.

It was not just in relation to coinage that society experienced major developments during the period 1050-1250. These circumstances were primarily associated with the establishment of the Crown and, in part, the Church. Evidence relating to the primary elements in this process must be sought in the written sources, although these do not always permit a precise determination of the time when the changes in question began.

The transition to customs duty, according to the Roman model, appears to have been completed by the early 12th century. The Church's desire for the duty to be paid in coins rather than in kind was already of great significance in this respect at an early point in time. The introduction of customs duty had consequences for the professionalisation of merchants, who had previously been perceived as part of the king and the magnates' *hird* (i.e. *retinue*).

Ownership of land was, throughout the entire period, a central mechanism for the power elite, and the desire for a formalisation of its operation saw clear expression at the transition to absolute ownership and the letting of agricultural land rather than a system centred on tribute. Similarly, the administration of the royal landed properties also underwent a marked professionalisation, and the Crown exerted a much greater degree of control over who governed its lands. The transition to land letting and changes to the administration of the royal landed properties can be traced in the sources at the end of the 12th century.

During the same period there was a major boom in Baltic trade in the wake of the pacification of the Wendish tribes along the Baltic coast and the annexation of these areas into Danish and German possession. In parallel with this, the great Skanör market was established in Scania, and this came to be Denmark's most important access route to the European market. The number of newly founded Danish towns also increased dramatically in the period 1150-1250. A large proportion of these were oriented towards the Baltic and the growing trade in that region.

The thesis' analysis of the monetarisation process shows that the Crown played a crucial role in the spread of coin usage from the late 11th century. The king had both the will and the means to introduce and enforce a Danish coinage with nominal value: A development that was driven forward by the Crown's political and economic interests. The Church also played a role at an early stage, with its economic interest in the use of coins being spread to an even greater degree throughout society. The analysis of the loss frequency at the beginning of the period showed, in general terms, that the use of coins was, in several respects, reminiscent of the preceding period extending from the late 10th century and through most of the 11th century, with a few types having higher loss frequencies and several having much lower ones. Problems with the silver supply probably played a role with respect to the limited number of finds from the late 11th century, but this shortage is far from the only explanation.

Similarly, there are relatively few coin finds from the beginning of the 12th century. On the other hand, customs duty was imposed on trade, and the role of towns in this is evident from, for example, these being marked on the coins for the first time. During the same period, the Church was released from the

archbishopric of Hamburg-Bremen and tithes were introduced in Denmark. At the end of King Niels' reign, the loss frequency demonstrates a significant increase in the use of coins. The change in loss frequency does not coincide to any notable degree with the founding of new towns, and a large proportion of the finds continue to come from rural areas. Consequently, the most likely explanation for these changes taking place precisely at this time is that Denmark had experienced a longer period of stability under King Niels relative to the reigns of his predecessors. The earliest coin finds from churches also date from this period. These coins would predominantly have been lost in conjunction with the payment of duties to the Church. This group of finds therefore constitutes a further piece of evidence for the Church's and the Crown's interest in the use of coins by the country's population.

The developments that began at the end of King Niels' reign continued throughout the remainder of the 12th century. The Crown's control over the coinage was strengthened, and around the middle of the century it no longer appears to have been so necessary to mark the royal succession or regional affiliations on the coins themselves. The king also managed to introduce *renovatio monetae* on Zealand at this time. The number of coins in circulation increased throughout the remainder of the 12th century. The concentration of trade in the towns also continued, such that the greatest proportion of the coin finds are now of urban origin. The number of towns increased markedly during this period too, and trade began to flourish in the Baltic. All these developments cannot be ascribed solely to the king, but there can be no doubt that the Crown was behind major aspects of them, for example in the founding of new towns and the implementation of new laws. During the same period, the royal estate administration was professionalised, and land was to an increasing degree let out.

In the 13th century, major developments took place in the monetarisation process, in that the loss frequency is seen to increase massively, in parallel with the proportion of finds from rural areas exceeding that from the towns. At the same time, both *renovatio monetae* and, in part, regional coinage were phased out. These two changes followed a general development in society's use of coins and were a direct consequence of the Crown's desire to reinforce control over its revenues. The increased loss frequency and the extension of the use of coins to the entire society was, to a major degree, coincident with a transition to land letting and increased urbanisation. The development towards plough-tax (*carucages*) rather than revenue from coin exchange followed a general development in society towards fixed duties and taxes enshrined in law and paid in coins. The developments described here took place during Peter Spufford's "long 13th century", which extended from around 1160 until 1330, a period when European society underwent a process of commercialisation due to the discovery of new major silver deposits. The rather late date for Denmark's entry into the "long 13th century" shows that the developments in Denmark were not directly influenced to such a major degree by the silver supply in Europe. Developments were instead driven forward by the international trade that came Denmark's way via the Scania market, as well as the Crown's interest in tax and customs duty revenues. The Church also supported these developments and there was, accordingly, a pronounced desire in several elements of society's elite to promote the use of coins in the country. This was not possible without a greater urban network, which is why urbanisation was also of great importance. The power elite's bipartite demand for coinage and urbanisation therefore formed a symbiotic relationship, and these two aspects mutually supported each other.

During the late 11th and most of the 12th century, the Crown and, in part, the Church, similarly played a crucial role in spreading the use of coins. The significance of the Crown in this respect is especially evident in conjunction with the change in the loss frequency at the end of King Niels' reign, in the middle of the "silver drought" following closure of the mines in Goslar, just over a century earlier. It was not until this point in time that Denmark's monetarisation process began. The preceding period must therefore be considered as a founding phase characterised by several administrative changes which, however, also see modest expression in the archaeological record.

7: Opsummering

Mønt og magt

Danmarks monetarisering 1074-1241

Afhandlingen er opbygget i fem kapitler. Det første kapitel indeholder en præsentation af afhandlingens problemstilling, en diskussion af teori og begreber samt præsenterer kronologiske rammer og afhandlingens opbygning.

I kapitel 2 præsenteres en opdatering af møntrækken for perioden 1134-1241. Denne opdatering ligger i forlængelse af artiklen "*De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner 1074-1134*", der publiceredes i Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie i 2016 (Poulsen 2016). Tilsammen udgør de to undersøgelser den empiriske rygrad for afhandlingen.

I afhandlingens kapitel 3 præsenteres en analyse af møntfundene baseret på den samlede opdaterede møntrække for perioden 1074-1241. I alt inkluderer analysen 19.110 mønter fra det middelalderlige Danmark inklusiv Skånelandene og Sydslesvig. Afsnittet indledes med en præsentation af den valgte arbejdsmetode. Analysen af møntfundene er opdelt i to hovedafsnit. I det første hovedafsnit fokuseres på de administrative tiltag, som kongemagten gennemførte igennem den undersøgte periode - herunder landsdelmønt, monopolmønt, renovatio monetae og rigsmønt. I andet hovedafsnit præsenteres en analyse af mønternes tabsfrekvens og fundspredning. Den kombinerede tabsfrekvens- og fundspredningsanalyse viser, hvorledes brugen af mønt udvikledes og spredtes i samfundet igennem den behandlede periode, mens analysen af kongemagtens administrative tiltag, udover at supplere dette billede, også belyser hensigterne bag tiltagene. Det er væsentligt at belyse, hvorledes kongemagtens administrative tiltag spiller sammen med udviklingen i tabsfrekvensen og fundspredningen. Det er kombinationen af de to hovedafsnits konklusioner, der udgør kernen i analysen af monetariseringen af Danmark i perioden 1074-1241.

I kapitel 4 bliver udviklingen af administrationen af landets ressourcer og urbaniseringsproces inddraget i analysen af monetariseringsprocessen.

Endelig præsenteres i afhandlingens 5. kapitel en overordnet model for udviklingen og spredningen af møntbrug og den møntbaserede økonomi i Danmark i perioden 1074-1241.

Det er hensigten med afhandlingen at undersøge, hvorledes brugen af mønt udviklede sig i Danmark i første halvdel af middelalderen (1074-1241) samt hvilke kræfter, der drev udviklingen. Den alment accepterede teori i dag tillægger forsyning med sølv meget stor vægt i forhold til dette udviklingsforløb. Europa oplevede ved den undersøgte periodes begyndelse en generel mangel på sølv, og det har længe været opfattelsen, at dette også kommer til udtryk i det danske møntfundmateriale, der i den her undersøgte periode er meget begrænset. Tilsvarende er fundet af store sølvforekomster forskellige steder i Europa blevet tolket sammen med den øgede mængde af møntfund i Danmark fra anden halvdel af 1100-tallet.

Afhandlingens udgangshypotese er, at denne forklaringsmodel ikke på tilfredsstillende vis forklarer hele udviklingsforløbet. Både fordi udviklingen i Danmark kun i grove træk følger den europæiske, men også fordi det i høj grad er en periode præget af vækst, hvilket passer dårligt med, at sølvforsyningen i den grad skulle være en udslagsgivende faktor for landets udvikling.

Et centralt afsæt for afhandlingen er, at det var kongemagten, der stod bag indførelsen af mønt i Danmark, men hvilke motiver lå bag kongemagtens beslutning om dette? Var der fra starten et ønske om,

at brugen af mønt skulle sprede sig til alle samfundslag, eller var det tilstrækkeligt, at skatter og afgifter kunne lægges i mønt?

Igennem en analyse af monetariseringsprocessen i perioden 1074-1241 vil afhandlingen undersøge udviklingsforløbet i Danmark. Analysen rettes imod, hvorledes brugen af mønt udviklede sig, og hvilke kræfter der stod bag. Det er hensigten at beskrive, hvordan monetariseringen påvirkedes af og selv påvirkede forhold i forskellige dele af det middelalderlige samfund. Et meget væsentligt spørgsmål i forbindelse med analysen af monetariseringsprocessen er, om den var del af et lineært udviklingsforløb, der tog sin begyndelse allerede i slutningen af 900-tallet, hvor en kontinuerlig udmøntning begyndte i Danmark, eller om monetariseringsprocessen først fik en lineær karakter i anden halvdel af 1100-tallet eller første halvdel af 1200-tallet. Baggrunden for dette fokus på udviklingsforløbets karakter er ønsket om at belyse, om nedgangen i antallet af møntfund i slutningen af 1000-tallet er udtryk for et afbrud på monetariseringsprocessen, eller om det blot er udtryk for en midlertidig situation uafhængig af perioden op til.

Analysen af kongemagtens administrative tiltag, involverende mønten, viser, at hovedparten af disse allerede var taget i anvendelse ved den undersøgte periodes begyndelse. De kan formodentlig alle spores tilbage til Svend Estridsens møntreform i 1060'erne. Landsdelsmønt og monopolmønt var ved midten af 1100-tallet så veletableret, at markeringen af både regent og regionalt tilhørsforhold for en stor dels vedkommende udviskedes i mønternes motiver. Samtidig blev dele af indtjeningen fra mønten nu permanent tildelt kirken. Møntveksling, *renovatio monetæ*, gennemførtes derimod kun med varierende succes igennem perioden og klart mest effektivt og konsekvent i Skåne.

Analysen af mønternes tabsfrekvens viser, at brugen af mønt steg i slutningen af Kong Niels' regeringstid i 1130'erne. Dette kommer mest markant til udtryk i Jylland og på Sjælland, mens udviklingen i Skåne mere peger imod en stabilisering af møntbrugen på dette tidspunkt. I hele landet fortsatte udviklingen herefter med en øget brug af mønt frem mod århundredets slutning. Dette billede adskiller sig fra det hidtil accepterede, der henfører den forøgede brug af mønt til 1160'erne og tiden herefter.

For anden halvdel af Valdemar Sejrs regeringstid viser analysen, at tabsfrekvensen steg voldsomt i Jylland og på Sjælland. Navnlig Valdemar Sejrs rigsmønt fra 1230'erne havde en meget høj tabsfrekvens, selv når der bliver taget højde for, at den cirkulerede i både Jylland og på Sjælland og længe efter Valdemar Sejrs død. I Skåne kunne en tilsvarende stigning derimod ikke observeres. Dette har vist sig med stor sandsynlighed at skyldes de manglende detektorfund fra Skåne, hvor privat brug af metaldetektorer er forbudt. Renset for detektorfund viser materialet fra resten af Danmark en tabsfrekvens og fundspredning, der ligner Skånes. Det må følgelig formodes, at der er tale om en generel udvikling for hele landet i anden halvdel af Valdemar Sejrs regeringstid.

Analysen af fundspredningen koncentrerer sig om møntfundenes fordeling mellem land og by. Der bliver bevidst ikke opereret med en særskilt kategori for kirkefund. I den undersøgte periodes begyndelse er andelen af fund fra landet langt størst. Andelen af fund fra byerne stiger dog efterfølgende og når omkring år 1100 samme niveau som den fra landet. Andelen af fund fra byerne fortsætter med at stige indtil Valdemar Sejrs regeringstid. Herefter stiger andelen af fund fra landet og bliver igen den dominerende fundtype. Dette er særlig udtalt efter indførelsen af rigsmønten i 1230'erne. Koncentrationen af møntfund i byerne fra omkring 1100 ses som udtryk for kongemagtens ønske om at koncentrere handelen her. Denne udvikling er ikke direkte relateret til en øget tabsfrekvens, der først indtræffer i slutningen af Kong Niels' regeringstid. Der er til gengæld et påfaldende sammenfald mellem den øgede tabsfrekvens under Valdemar Sejr og ændringen af fundsammensætningen mellem land og by. Navnlig i forbindelse med spredningen af rigsmønten udgør fund fra landet 80% af den samlede fundmængde. Kombinationen af den øgede

tabsfrekvens med spredningen af fund til landet ses som tegn på, at brugen af mønt på dette tidspunkt spredtes til alle del af samfundet.

Der er ingen klare paralleller mellem kongemagtens administrative tiltag inden for møntvæsenet i slutningen af 1000-tallet og begyndelsen af 1100-tallet og udviklingen af tabsfrekvensen og fundspredningen. I Valdemar Sejrs regeringstid er der derimod på alle niveauer sammenfald mellem markante ændringer i udviklingsforløbet. Den kraftigt forøgede tabsfrekvens og spredningen af mønt til hele samfundet er sammenfaldende med Valdemar Sejrs opgør med *renovatio monetæ* og til dels landsdelsmønt. Ændringerne er udtryk for et ønske fra kongemagtens side om at effektivisere sine muligheder for indtjening.

Det var ikke kun inden for møntvæsenet, at samfundet i perioden 1050-1250 oplevede en voldsom udvikling. Denne proces er hovedsageligt knyttet til etableringen af kongemagten og til dels kirken. Sporene efter hovedparten af denne proces skal søges i det skriftlige kildemateriale, der dog ikke altid tillader en præcis fastsættelse af begyndelsestidspunktet for de pågældende ændringer.

Overgangen til told efter romersk forbillede synes at have været gennemført ved begyndelsen af 1100-tallet. Her var kirkens ønske om, at told skulle lægges i mønt frem for naturalier, allerede tidligt af stor væsentlighed. Indførelsen af told havde betydning for professionaliseringen af købmændene, der tidligere var blevet regnet som en del af kongens og stormændenes hird.

Ejerskab til jord var igennem hele perioden et centralt redskab for magteliten, og ønsket om en formalisering af driften af denne kom tydeligt til udtryk ved overgangen til absolut ejerskab og udlejning af landbrugsjord, fremfor et system centreret omkring tribut. Ligeledes gennemgik administrationen af de kongelige jordbesiddelser en markant professionalisering, og kongemagten fik i langt højere grad kontrol med hvem, der styrede dens jorde. Overgangen til jordleje og ændringen af administrationen af den kongelige jord kan spores i kildematerialet i slutningen af 1100-tallet.

I samme periode skete en kraftig opblomstring af Østersøhandelen som følge af pacificeringen af de vendiske stammer langs Østersøens kyster og indlemningen af disse områder i dansk og tysk besiddelse. Parallelt hermed etableredes det store marked ved Skanør i Skåne, der kom til at udgøre Danmarks absolut vigtigste adgangsvej til det europæiske marked. Antallet af nyanlagte danske byer voksede ligeledes voldsomt i perioden 1150-1250. En meget stor andel af disse nyanlagte byer var vendt mod Østersøen og den voksende handel i regionen.

Afhandlingens analyse af monetariseringsprocessen viser, at kongemagten helt fra slutningen af 1000-tallet spillede en afgørende rolle i udbredelsen af møntbrug til landet. Kongen havde både viljen og evnen til at indføre og håndhæve en dansk mønt med pålydende værdi. Denne udvikling blev drevet frem af kongemagtens politiske og økonomiske interesser. Meget tidligt spillede kirken også en rolle med dens økonomiske interesser i, at brugen af mønt i stadig større grad udbredtes til samfundet. Analysen af tabsfrekvensen i periodens begyndelse viser overordnet set, at møntbrugen på flere punkter mindede om den foregående periode fra slutningen af 900-tallet og hovedparten af 1000-tallet med enkelte typer med høj tabsfrekvens og flere med meget lav. Problemer med sølvforsyningen har sandsynligvis spillet en rolle for det begrænsede antal fund fra slutningen af 1000-tallet, men er langt fra den eneste forklaring.

Fra begyndelsen af 1100-tallet kendes ligeledes kun forholdsvis få møntfund. Til gengæld indføres told på handel, og byernes rolle i denne nye udvikling ses blandt andet ved, at disse for første gang markeres på mønterne. I samme periode frigøres kirken fra ærkebispesædet i Hamburg-Bremen, og der indføres tiende i landet. Ved slutningen af Kong Niels' regeringstid viser tabsfrekvensen en væsentligt forøgelse i brugen af mønt. Ændringen i tabsfrekvensen er ikke sammenfaldende med anlæggelse af nye byer i nævneværdig grad, og en stor del af fundene stammer fortsat fra landet. Følgelig er det bedste bud på, hvorfor disse

ændringer fandt sted netop her, at landet under Kong Niels havde oplevet en længere årrække med stabilitet i forhold til forgængerne. Fra denne periode stammer også de tidligste møntfund fra kirkerne. Disse mønter er i overvejende grad tabt i forbindelse med betaling af afgifter til kirken. Denne fundgruppe er således yderligere et bevis for den interesse kirken og kongemagten nærede for, at landets befolkning anvendte mønt.

Det udviklingsforløb, der påbegyndtes i slutningen af Kong Niels' regeringstid, fortsatte igennem resten af 1100-tallet. Kongens kontrol over mønten styrkedes, og omkring midten af århundredet synes det ikke længere nødvendigt i så høj grad at markere kongeskift eller mønternes regionale tilhørsforhold på mønterne selv. På den tid lykkedes det også kongen at indføre *renovatio monetæ* på Sjælland. Antallet af mønter i cirkulation steg igennem hele resten af 1100-tallet. Udviklingen imod en koncentration af handelen i byerne fortsatte ligeledes, således at største parten af møntfundene nu stammer herfra. Antallet af byerne voksede markant i denne periode, og handelen i Østersøen begyndte at blomstre. Hele denne udvikling kan ikke tilskrives kongen alene, men der kan ikke være tvivl om, at kongemagten har stået bag store dele, blandt andet ved anlæggelse af nye byer og gennemførelse af nye love. I samme periode professionaliseres den kongelige godsadministration, og jord blev i stigende grad lejet ud.

I 1200-tallet indtrådte en voldsom udvikling i monetariseringsprocessen, idet tabsfrekvensen forøgedes kraftigt sideløbende med, at andelen af fund fra landet oversteg den fra byerne. Samtidig afvikledes både *renovatio monetæ* og til dels landsdelsmønt. De to ændringer følger en generel udvikling i samfundets brug af mønt, og er en direkte udløber af kongemagtens ønske om at styrke kontrollen over sine indtægter. Den øgede tabsfrekvens og udbredelsen af brug af mønt til hele samfundet er i høj grad sammenfaldende med en overgang til jordleje og en øget urbanisering. Udviklingen mod plovskatter frem for indtægter fra møntveksling følger en generel udvikling i samfundet mod faste afgifter og skat vedtaget igennem love og betalt i mønt. Det her beskrevne udviklingsforløb falder ind under Peter Spuffords "lange 1200-tal", der løber fra omkring 1160 til 1330, og hvor de europæiske samfund gennemgik en kommercialisering som følge af fund af nye store sølvforekomster. Den noget sene datering af Danmarks indtræden i "det lange 1200-tal" viser, at udviklingen i Danmark ikke i så høj grad var direkte påvirket af sølvforsyninger i Europa. I stedet blev udviklingen drevet frem af den internationale handel, der blev bragt til Danmark igennem Skåne markedet, samt kongemagtens interesse i skatte- og toldindtægter. Kirken støttede ligeledes op om denne udvikling, og der var således fra flere sider af samfundets top et udtalt ønske om at udbrede brugen af mønt i landet. Dette kunne ikke lade sig gøre uden et større netværk af byer, hvorfor urbaniseringen ligeledes var af stor vigtighed. Magtelitens krav om mønt og urbaniseringen stod følgelig i et symbiotisk forhold og understøttede gensidigt hinanden.

For slutningen af 1000-tallet og størsteparten af 1100-tallets vedkommende spillede kongemagten og til dels kirken ligeledes den altoverskyggende rolle for udbredelsen af brugen af mønt. Kongemagtens betydning er særligt tydelig i forbindelse med ændringen af tabsfrekvensen i slutningen af Kong Niels' regeringstid midt under "sølvørken" efter lukningen af minerne i Goslar godt 100 år tidligere. Det er først på dette tidspunkt, at Danmarks monetariseringsproces begynder. Perioden op til må betegnes som en etableringsfase, der er karakteriseret af flere administrative ændringer, som dog kun får et beskedent udtryk i fundmaterialet.

8: Litteratur

Adam af Bremens krønike. Oversat og kommenteret af Allan A. Lund, Højbjerg 2000.

Agersnap, Lars 2019: The Early Introduction of the Moldboard Plow in Demark. Agrarian technology and the Medieval Elites. *Nordic elites in transformation* c. 1050-1250 (ed. Poulsen, Bjørn, Helle Vogt and Jón Viðar Sigurðsson). Abingdon, s. 80-106.

Allen, M. 2012: *Mints and Money in Medieval England*. Cambridge.

Amzourou, Salwa 2017: Et nyt eksemplar af fynsk mønt. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2017:4, s. 105-107.

Andrén, Anders 1983: Städer och kungamakt – en studie i Danmarks politiska geografi före 1230. *Scandia, Tidsskrift för historisk forskning*, bd. 49:1, s. 30-76.

Andrén, Anders 1985: Den urbana scenen. Städer och samhälle i det medeltida Danmark. *Acta Archaeologica Lundensia* series in 8° nr. 13.

Andrén, Anders 1995: Signs of Communities. The Iconography of Early Towns in Denmark. *Meddelanden från Lund Universitets historiska museum* 1994-1994. New Series vol. 10. Lund, s. 9-20.

Arentoft, Eskil 1999: *De spedalskes hospital. Udgravning af Sankt Jørgensgården i Odense*. Odense.

Babelon, Ernest 1098: La Théorie féodale de la monnaie. *Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres*. Paris Volume 3, s. 179-347.

Bendixen, Kirsten 1972: Middelaldermønter i de sidste 10 års danske kirkefund. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1972, s. 49-70.

Bendixen, Kirsten 1977: Mønternes funktion i Danmark i perioden c. 1075-1300 belyst ved skriftlige og numismatiske kildeudsagn. *Fortid og Nutid* XXVII 1977, s. 4-20.

Bendixen, Kirsten 1980: Møntcirkulation i Danmark fra Vikingetid til Valdemarssønner. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1978. s. 155-190.

Berg, Johan 2003: Gods och Landskap. Jordäggande, bebyggelse och samhälle i Östergötland 1000-1562. Stockholm.

Berthelsen, Thomas 2016: Kirker af træ, kirker af sten – Arkitektur og dateringsproblemer på Svend Estridsens tid. *Svend Estridsen* (ed. Sonne, Lasse C. A. & Sarah Croix). Odense.

Blackburn, Mark 1989: What factors govern the number of coins found on an archaeological site? *Coins and Archaeology. BAR International Series* 556 (ed. Helen Clarke & Erik Schia). Oxford 1989, s. 15-24.

Blackburn, Mark 1993: Coin circulation in Germany during the Early Middle Ages. The evidence of single finds. *Fernhandel und Geldwirtschaft* (ed. Bernd Kluge). Sigmaringen, s. 37-55.

Bolin, Sture 1962: *Ur Penningens Historia*. Stockholm.

Bolton, J. L. 2004: What is money? What is a money economy? When did a money economy emerge in medieval England? *Medieval Money Matters* (ed. Woods, Diana). s. 1-15

Bolton, J. L. 2012: *Money in the Medieval English Economy 973-1489*. Manchester.

Campbell, Bruce M. S. 1995: Ecology versus Economics in Late Thirteenth- and Early Fourteenth-Century English Agriculture. *Agriculture in the Middle Ages. Technology, Practice and Representation* (ed. Sweeny, Del). Philadelphia, s. 76-108.

Casey, John & Richard Reece (ed.) 1974: *Coins and the Archaeologist*. BAR 4. Oxford.

Casey, John 1974: The interpretation of Romano-British Site Finds. *Coins and the Archaeologist*. BAR 4 (ed. Casey, John & Richard Reece). Oxford, s. 37-51.

Carelli, Peter 2001: *En kapitalistisk anda. Kulturella förändringar i 1100-tallets Danmark*. Stockholm.

Carelli, Peter 2005: *Från Vespasianus till Leopold II*. Malmö.

Casper, Giles, E. & Svein Gullbekk 2015: *Money and the Church in Medieval Europe, 1000-1200*. Farnham.

Christiansen, Asger 1970: Valdemarstidens valuta. *Numismatisk Unions Medlemsblad* 1970, s. 137-142.

Christiansen, Asger 1973: *Dansk møntvæsen i tiden fra og med kong Niels til og med Valdemar Sejr med særligt henblik på tysk påvirkning*. Utrykt speciale ved Københavns Universitet.

Christensen, C. A. 1956: Roskildebispens jordebøger og regnskaber. *Danmarks middelalderlige Regnskaber* 3. rk., 1. bd., s. 1-207.

Danmarks Middelalderlige Skattefund, c.1050-c.1241, bd. 1 (forkortet DMS i teksten). Jensen, Jørgen Steen, Kirsten Bendixen, Niels Knud Liebgott og Fritze Lindahl under medvirke af Keld Grinder-Hansen og Gert Posselt. København 1992.

Dalton, Georg 1967: *Primitive Money, Tribal and peasant economies*. New York.

Dalton, Georg 1971: Ekonomisk teori och primitive samhällen. *Prolog till en marxistisk antropologi: en diskussion om teori och metod* (ed. Gerholm, T.). Stockholm.

Dipl. Dan.: *Diplomatarium Danicum*, udg. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. København 1938.

Dyer, Christopher 1998: Peasants and Coins: the use of money in the Middle Ages. *British Numismatic Journal* 1997, s. 30-47.

Eriksson, Henning S. 1980: *Skånemarkedet*. Højbjerg.

Ersgård, Lars 1988: "Vår marknad i Skåne": bebyggelse, handel och urbanisering i Skanör och Falsterbo under medeltiden. Stockholm.

Ernst, Axel 1948: Bidrag til Ribes Mønts Historie. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1948, s. 1-38.

Erslev, Christian 1875: Roskildes ældste mønter. Studier til dansk mønthistorie. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*, s. 117-187.

Fenger, Ole 1989: "Kirker rejses alle vegne" 1050-1250. *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie* bind 4 (ed. Olsen, Olaf). København.

Galster, Georg 1916: Influence of the English coin-Types on the Danish in the 13. and 14. Centuries. *Numismatic Chronicle* 1916, s. 260-270.

Galster, Georg 1921: Et møntfund fra Odense. *Historisk Aarbog for Odense og Assens Amter* 1921, s. 658-661.

Galster, Georg 1923: Møntfund i Præstø Amt. *Aarbog for Historisk Samfund for Præstø Amt* 1923, s. 93-109.

Galster, Georg 1929: Roskilde mønter. *Fra Københavns Amt* 1929, s. 409-438.

Galster, Georg 1929: Ringsted og Slagelse Mønter. *Aarbog for Historisk Samfund for Sorø Amt* 1929, s. 27-36.

Galster, Georg 1931: Møntfundet fra Grenaa og de jyske penninge fra tiden 1146-1234. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1931. s. 207-264.

Galster, Georg: Møntfundet fra Vraabjerg og Valdemar den Stores ældste mønter fra Lund og Roskilde. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1935, s. 265-274.

Galster, Georg 1936: Danmarks Mønter. *Nordisk Kultur bd. 29: Mønt* (ed. Brøndum-Nielsen et al.). København, s. 139-200.

Galster, Georg 1947: Ribe Mønt. *Fra Ribe Amt* XI. IV 1947, s. 587-619.

Galster, Georg 1956: Græse-fundet og andre fund på Sjælland af mønter fra kongerne Niels og Erik Emune. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1955, s. 61-103.

Galster, Georg 1956: Århus' Mønter. "Den gamle Bys" Årbog 1956, s. 19-43.

Galster, Georg 1957: Fremmed indflydelse på Danmarks møntvæsen i middelalderen. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1957, s. 15-24.

Galster, Georg 1965: Norge eller Jylland. Ramus og Devegges ufuldendte møntværk tab. XXXVII-XXXIX. *Numismatiska Meddelanden* 30, s. 57-78. Stockholm.

Galster, Georg 1977: Uttrup-møntfund 1696 og 1708. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1977, s. 172-174.

Galster, Georg 1981: Viborgs bispemønter. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1981, s. 102-103.

Gooch, Megan 2011: Viking Kings, Political Power and Monetisation. *Studies in Early Medieval Coinage* 2 (ed. Abramson), s. 111-120.

Grinder-Hansen, Keld 1990: Dødemønter fra danske kirker og kirkegårde. *Hikuin* 17, s. 147-162.

Grinder-Hansen, Keld 1994a: Hvor der handles der spildes. Hvad 3300 mønter fortæller om Tårnburg ved Korsør. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1994, s. 186-196.

Grinder-Hansen, Keld 1994b: Mønter som kilde til middelalderens økonomiske historie – en præsentation af et kildemateriale. *Fortid og nutid* 2, 1994, s. 101-103

Grinder-Hansen, Keld 1997: Møntfornyelse (Renovation monetæ) i Danmark fra år 1200 til Christopher II's død i 1332. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1997, s. 130-136.

Grinder-Hansen, Keld 2000: *Kongemagtens krise. Det danske møntvæsen 1241-1340*. København.

Grinder-Hansen, Poul, Michael Märcher, Finn Ole Nielsen, Signe Nygaard og Peter Pentz 2013: Skatten fra Østermarie. *Nationalmuseets arbejdsmark*, s. 140-155

Gullbekk, Svein 1997: Renovatio monetæ i Norge i middelalderen. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1992-1993, s. 52-87.

Gullbekk, Svein H. 2000: Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047-74). *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1994-96, s. 111-127.

Gullbekk, Svein H. 2003: *Pengevesenets fremvekst og fall i Norge i middelalderen*. Acta humaniora 157. Faculty of Arts, University of Oslo.

Gullbekk, Svein H. 2005: Natural and money economy. *Scandinavian Journal of History* 30:1, s. 3-19.

Gullbekk, Svein H. 2011: Myntenens omløpshastighet i norsk middelalder: middelalderens økonomisk system. *Historisk tidsskrift* bd. 90, s. 511-529.

Gullbekk, Svein og Anette Sættem 2019: Norske myntfunn 1050–1319. Penger, kommunikasjon og fromhetskultur. Oslo.

Gullbekk, Svein 2019a: The Elites and Money. *Nordic elites in transformation* c. 1050-1250 (ed. Poulsen, Bjørn, Helle Vogt and Jón Viðar Sigurðsson). Abingdon, s. 161-182.

Gullbekk, Svein 2019b: Ressurskrise og borgerkrig: Et mynt- og pengehistorisk perspektiv. *Collegium Medievale* 2/2019, s. 193-216.

Gundersen, Olav Elias 2019: *Commercialisation and urbanisation on the periphery of medieval Europe c. 986–1448: A comparative analysis of Denmark and Norway*. PhD Aarhus Universitet.

Hansson, At hysa folk på gården. Ett försök till byggnads-arkeologi. *Medeltida storgårdar*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 131 (ed. Olof Karsvall og Kristofer Jupiter). Upspsala, s. 165-188.

Hatz, Gert, "Die Münzfunde aus Schleswiger Grabungen", *Ausgrabungen in Schleswig, Berichte und Studien* 15, Neumünster, 2001, s. 169-206.

Hauberg, P. 1884: Danmarks Myntvæsen og Mynter i Tidsrummet 1241-1377. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie*. 1884, s. 217-374.

Hauberg, P. 1900: *Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146*. København.

Hauberg, P. 1906: *Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146-1241*. København.

von Heijne, Cecilia 2004: *Särpräglad. Vikingatida och tidigmedeltida myntfynd från Danmark, Skåne, Blekinge och Halland* (ca. 800-1130). Stockholm.

Herbst, C. F. 1866: Bjergsted-Fundet. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1866, s. 386-404.

Horsnæs Helle og Michael Märcher og Michael Thorsen 2014. Nye dateringer af Lilleborg - mønter fra middelalderborgen i Almindingen på Bornholm. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2014, s. 226-237.

Horsnæs, Helle og Jens Christian Moesgaard og Michael Märcher 2018: *Denar til daler. Danmarks mønthistorie indtil 1550*. København.

Hybel, Niels og Bjørn Poulsen 2007: *The Danish resources c. 1000-1500. Growth and recession, The Northern World* 34. Brill.

Ilisch, Peter 2013: De tidligste Otto Adelheid-mønter – forløbige bemærkninger på grundlag af Strandby-skatten. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2013, s. 100-108.

Ingvardson, Gitte Tarnow 2010: *Møntbrug – fra vikingetid til vendertogter*. Aarhus Universitetsforlag.

Ingvardson, Gitte Tarnow 2016a: Sjælefrelse eller lommespild – møntfundene fra Hedensted Kirke. *Hedensted Kirke. Undersøgelser og restaureringer* (ed. Andersen, Michael og Hans Mikkelsen). København.

Ingvardson, Gitte Tarnow 2016b: Et sted midt imellem – Svend Estridsen og 1000-tallets mønthistorie. *Svend Estridsen* (ed. Sonne, Lasse C. A. & Sarah Croix). Odense.

Iversen, Tore 1997: *Trelldommen norsk slaveri i middelalderen*. Bergen.

Iversen Tore and John Ragnar Myking 2019: Changes in the Nordic Elites' way of Extracting a Surplus from Landed Resources. *Nordic elites in transformation* c. 1050-1250 (ed. Poulsen, Bjørn, Helle Vogt and Jón Viðar Sigurðsson). Abingdon, s. 32-59.

Janke, Carsten 2019: Customs and Toll in the Nordic Area c. 800-1300. *Nordic elites in transformation* c. 1050-1250 (ed. Poulsen, Bjørn, Helle Vogt and Jón Viðar Sigurðsson). Abingdon, s. 183-211.

Jensen, Jørgen Steen 1973: Die Münzen aus der Rundkirche "St. Michaelis" in Schleswig. *Beiträge zur Schleswiger Stadtgeschichte* bd. 18, s. 16-17.

Jensen, Jørgen Steen 1975: Nørrejske brakteater fra midten af 1100-tallet. *Møntsamlernyt* 1/1975 s. XXI.

Jensen, Jørgen Steen 1983a: Hvor stor var udmøntningen i 1000- og 1100-tallets Danmark? *Fortid og Nutid* XXX 1983, s. 19-26.

Jensen, Jørgen Steen 1983b: Bårup-fundet 1932. Et hallandsk møntfund fra Sven Grathes tid. *Numismatiska Meddelanden* XXXIII. Stockholm.

Jensen, Jørgen Steen 1988a: Erik Lams Lunde-mønt og Ovesholmfundet 1803(?). *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1988, s. 78-79.

Jensen, Jørgen Steen 1988b: Metaldetektorer og møntfund. *Festskrift til Olaf Olsen*. København, s. 223-230.

Jensen, Jørgen Steen 1990: The Lund coinage of King Niels (1104-1134), as illustrated in the hoard from Sct. Drotten. A preliminary report. *Sigtuna Papers. Proceedings of the Sigtuna Symposium on Viking-Age Coinage 1-4 June 1984*. Ed. Kenneth Jonsson & Britta Malmer. Stockholm-London, s.133-138.

Jensen, Jørgen Steen 1993: En mindemønt fra Assers opnåelse af ærkebispesværdigheden i Lund 1104? *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1993/1.

Jensen, Jørgen Steen 1996: Møntfornyelse (Renovatio monetæ) i Danmark indtil år 1200. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1996:8, s. 130-136.

Jensen, Jørgen Steen 2005: Nicholas af Saint Albans - Valdemar Sejrs engelske mønt- og pengemand gennem 30 år. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2005:2, s. 58-62.

Jensen, Jørgen Steen 2006: The introduction and use of runic letters on Danish coins around the year 1065. *Runes and their secrets. Studies in runology* (ed. Marie Stoklund, Michael Lerche Nielsen, Bente Holmberg og Gillian Fellows-Jensen). s.159-168.

Jonsson 2000: Coin circulation and the pattern of hoarding in the Viking Age and Middle Age. *XII Internationaler Numismatischer Kongress Berlin 1997. Akten- Proceedings- Actes II.* (ed. Kluge, Bernd & Bernhard Weisser). Berlin.

Kilger, Christoph 2004: Monetarität und Monetarisierung – Verschiedene Stellungnahmen zur Einführung und Ausübung einer Münzgeldwirtschaft im Deutschen Reich und im elbslawischen Raum während des 11. Jahrhunderts. *The European Frontier: clashes and compromises in the Middle Ages: international symposium of the Culture Clash or Compromise* (ed. Staecker, Jörn). Lund, s. 221-232.

Kilger, Christoph 2019: Silver, Land, towns, and the Elites: Social and Legal Aspects of Silver in Scandinavia c. 850-1150. *Nordic elites in transformation c. 1050-1250* (ed. Poulsen, Bjørn, Helle Vogt and Jón Viðar Sigurðsson). Abingdon, s. 130-160.

Klackenberg, Henrik: Monetization in Medieval Sweden: an archaeological approach. *Coins and Archaeology. BAR International Series 556* (ed. Clarke, Helen & Erik Schia). Oxford 1989, s. 91-100.

Klackenberg, Henrik 1992: *Moneta Nostra. Monetarisering i medeltidens Sverige*. Lund.

Krongaard, Hans og Bjørn Poulsen 2016: *Danmarks byer i middelalder*. Aarhus.

Kræmmer, Michael 2017: *Sølv, guld og penning. Betalingsmidler, møntvæsen og pengemål i tidlig dansk middelalder*.

Kaaber, K. G. 1986: Introduktion til en nyordning af de danske udmøntninger i tiden fra Valdemar den 2. Sejrs senere regeringsår til Valdemar den 4. Atterdag. Niels Stigsens møntreform af 1234/35 og dens skæbne indtil hans fald i 1245. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1986, s. 213-241.

Lagerquist, L. 1970: Svenska Mynt under Vikingatid och Medeltid (995-1521) samt Gotländska mynt (1140-1565). Stockholm.

Langberg, Harald 1982: *Gunhildkorset*. København.

Liebgott, Niels Knud 1989: *Dansk middelalder arkæologi*. København

Lindahl, Fritze 1963: Valdemarernes mønter, især Anno Domini MCCXXIII-mønten, belyst ved løsfund fra kirkerne. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1963, s. 50-60.

Ljungkvist, C. 1986: Omkring "Harald Hens møntreform" og det feudale møntvæsen. *Fortid og Nutid* 33, s. 261-270.

Lunden, Kåre 1988: *Økonomi og samfunn. Synspunkt på økonomisk historie*. Oslo.

Lunden, Kåre 1999: Money Economy in Medieval Norway. *Scandinavian Journal of History* 24:3-4, s. 245-265.

Lunden, Kåre 2007: Mynt andre pengar og politisk-økonomisk system i mellomalderen. *Historisk tidsskrift* 2007, s. 7-34.

Macfarlane, Alan 1978: *The Origins of English Individualism*. Oxford.

Metcalf, Michael 1998: *An Atlas of Anglo-saxon and Norman coin finds 973-1086*. London.

Mikkelsen, Hans 2002: *Vor Frue Kloster. Et benediktinernonnekloster i Randers*. Århus.

Moesgaard, Jens Christian 1999: Enkeltfundne mønter - tab eller tilfældigheder? *Ord med mening. Festskrift til Jørgen Steen Jensen* (ed. Moesgaard, Jens Christian og Preben Nielsen). København, s. 72-75.

Moesgaard, Jens Christian 2000: Bjæverskovskattens mønter. *Køge Museum* 1999, s. 31-40.

Moesgaard, Jens Christian 2002: En fynsk mønt fra o. 1200. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2002, s. 9-11.

Moesgaard, Jens Christian 2006: Single finds as evidence for coin circulation in the middle ages – status and perspectives. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 2000-2002, s. 228-275.

Moesgaard, Jens Christian 2008: Udbredelsen af reguleret møntøkonomi i geografisk perspektiv ca. 600- ca. 1150. *Hikuin* 35, s. 133-150.

Moesgaard, Jens Christian 2009: Gotland og Bornholm I 1100-tallet. Tanker foranlediget af en ny bog om gotlandske mønter. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, s. 7-10.

Moesgaard, Jens Christian 2013: Fem små skattefund. Møntprægning og møntbrug i Roskilde og på Sjælland under Valdemar den Store. *ROMU* 2013, s. 6-25.

Moesgaard, Jens Christian 2015: *King Harold's Cross Coinage. Christian Coins for the Merchants of Haithabu and the Kings Soldiers*. Odense.

Moesgaard, Jens Christian 2016: Mønter fra middelalderlige landbebyggelser. Et overset kildemateriale til belysning af bønderes møntbrug. *KUML* 2016, s. 153-194.

Moesgaard, Jens Christian 2017: Kongemagt og samfund belyst ved møntvæsenet I anden halvdel af 1000-tallet. Nogle kommentarer til Gitte Ingvarðsøns syntese om Svend Estridsens mønter. *Historisk tidsskrift* 2017, bd. 117, s. 97-118.

Moesgaard, Jens Christian 2018a: Kapitel 4: Sølvpenninge i kongens navn – ca. 1060–1230. I Horsnæs, Helle og Jens Christian Moesgaard og Michael Märcher: *Denar til daler. Danmarks mønthistorie indtil 1550*, s. 198–281. København.

Moesgaard, Jens Christian 2018b: Egelev-skatten – og møntsituationen på den sjællandske øgruppe i slutningen af 1000-tallet. *Fund og Fortid* 2018:1, s. 27-33.

Moesgaard, Jens Christian 2019: High street shops and backyard deals. Payment in a monetary or weight economy. *Tidens landskab. En vänbok till Anders Andrén* (ed. Ljung, Cecilia, Anna Andreasson Sjögren, Ingrid Berg, Elin, Engström, Ann-Mari Hållans Stenholm, Kristina Jonsson, Alison Klevnäs, Linda Qviström og Torun Zachrisson), s. 231-233.

Moesgaard, Jens Christian, Volker Hilberg, Michaela Schimmer 2016: Mønter fra Slesvigs blomstringstid 1070-1150. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2016, s. 182-195.

Moesgaard, Jens Christian og Svend Åge Thornbjerg 2008: Møntbrug på landet i middelalderen. Enkeltfundne mønter fra middelaldergården i Bjæverskov: *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 2008, s. 195-212.

Myntfund från Blekinge. Sveriges Mynthistoria 9, Landskapsinventeringen. Nanouschka Myrberg. Stockholm 2000.

Myntfund från Halland. Sveriges Mynthistoria 10, Landskapsinventeringen. Ulrika Bornestaf. Stockholm 2003.

Mørkholm, Otto 1976: Nogle betragtninger over klassificeringen af møntfund. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1976:6, s. 101-106.

Mørkholm, Otto: *De skriftlige kilder til Danmarks middelalderlige møntvæsen ca. 1085-1500*. København.

Märcher, Michael: Kapitel 5: Fra masser af penninge til møntvæsenets sammenbrud – ca. 1230–1380. I Horsnæs, Helle og Jens Christian Moesgaard og Michael Märcher: *Denar til daler. Danmarks mønthistorie indtil 1550*, s. 282–353. København.

Olsen, Olaf 1958: Kirkegulvet som arkæologisk arbejdsmark. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1958, s. 17-30.

Olsen, Olaf 1984: Danefæ i dag. *Nationalmuseets arbejdsmark* 1984, s. 5-20.

Orning, Hans Jacob and Bjørn Poulsen 2019: Holding Royal Office and the Creation and Consolidation of the Elites in Scandinavia c. 1050-1250. *Nordic elites in transformation c. 1050-1250* (ed. Poulsen, Bjørn, Helle Vogt and Jón Viðar Sigurðsson). Abingdon, s. 212-247.

Palm, Ann-Christine 2002: *Danska medeltida Lundamünt* 1146-1241. B-uppsats i arkeologi, Stockholms universitet, vårterminen 2002.

Pedersen, Anne, Eva Salomonsen og Finn Ole Nielsen 2014. Nok en skat fra Østermarie. *Nationalmuseets arbejdsmark*, s. 212-225.

Persson, Erik 1935: Två daterbara markvikter från Lund. *Kulturen* 1935, s. 232-234.

Polyani, Karl 1944: *The Great Transformation*. New York.

Posselt, Gert 1980: Fem firpas-mønter fra Valdemar II. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1980, s.48-53.

Poulsen Bjørn 1979: Møntforbrug i Danmark 1100-1300. *Fortid og Nutid* 28, 1979, s. 281-285.

Poulsen Bjørn 1985: Mønter i den senmiddelalderlige danske agrarøkonomi. *Hikuin* 11, s. 227-281.

Poulsen, Bjørn 1990: *Bondens penge. Studier i sønderjyske regnskaber 1400-1650*. Odense.

Poulsen, Bjørn 1995: Kingdoms on the Periphery of Europe. The Case of Medieval and Early modern Scandinavia. *Economic systems and State Finance: The Origins of the Modern State in Europe, 13th – 18th Centuries* (ed. Bonney, R.). Oxford.

Poulsen, Bjørn 2015: The Church and Monetisation in Early Medieval Denmark c. 1060-1160. *Money and the Church in Medieval Europe, 1000-1200*. (ed. Casper, Giles, E. & Svein Gullbekk). Farnham, s. 141-158.

Poulsen, Bjørn, Helle Vogt og Jón Viðar Sigurðsson (ed.) 2019: *Nordic elites in transformation c. 1050-1250*. Abingdon.

Poulsen, Thomas Guntzelnick 2005: Mønterne fra Nørholm. Lokaliteten tolket på baggrund af detektorfundne mønter. Upubliceret speciale ved Aarhus universitet.

Poulsen, Thomas Guntzelnick 2008: Tolkningen af enkeltfundne mønter. Hvor meget er mange mønter? *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2008:4, s. 151-165.

Poulsen, Thomas Guntzelnick 2016: De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner 1074-1134. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 2015, s. 117-221.

Poulsen, Thomas Guntzelnick 2019: Danish Coinage under the Reign of Cnut IV, 1080-1086. *Life and cult of Cnut the Holy* (ed.), s. 50-59.

Ramberg, L.E. 2017: *Mynt er hva mynt gjør*, doctoral thesis, (Stockholm University, 2017).

Rasmusson, Niels Ludvig 1935: Anno Domini MCCXXXVIII-myntet. *Numismatisk Forenings Medlemsblad* 1935, s. 201-216.

Rasmussen, Niels Ludvig 1957: Vikingetidens skattefynd. *Nordisk tidsskrift for vetenskap, konst och industri* 5-6, s. 241-251.

REP: Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis. Fortegnelse over Danmarks breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte. I Rk. Erslev Kristian. København 1894-1912.

Rendsbro, Henriette 2007: *Spor i Kirkegulve: De sidste 50 års arkæologiske undersøgelser i kirkegulve som kilde til sognekirkernes indretning og brug i middelalder og renæssance*. Ph.d. Afhandling ved Afdeling for Middelalder- og Renæssancearkæologi, Institut for Arkæologi, Antropologi og Lingvistik, Aarhus Universitet.

Rigold, S. E.: Small change in the light of medieval site – finds. *Edwardian Monetary Affairs (1279-1344)*. BAR 36 (ed. Mayhew, N. J.). Oxford 1977, s. 59-80.

Risvaag, Jon Anders 2006: *Mynt og by. Myntens rolle i Trondheim by i perioden ca. 1000-1630, belyst gjennom myntfunn og utmyntning*. Trondheim.

Sawyer, Peter 2013: *The Wealth of Anglo-Saxon England*. Oxford.

Saxo: *Saxonis Gesta Danorum* (ed. Olrik, J. og H. Ræder). København 1931.

Simmel, Georg 1907: *Philosophie des Geldes*. Leipzig.

Skovmand, Roar 1942: De danske Skattefund fra Vikingetiden og den ældste Middelalder indtil omkring 1150. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1942, s. 1-275.

Skre, Dagfinn (ed.) 2008: *Means of Exchange. Dealing with Silver in the Viking Age*, Kaupang Excavation Project Publication Series 2. Århus.

Skre, Dagfinn 2008: Post-substantivist Towns and Trade AD 600–1000. *Means of Exchange. Dealing with Silver in the Viking Age*, Kaupang Excavation Project Publication Series 2 (ed. Skre, Dagfinn). Århus, s. 327–342.

Skre, Dagfinn 2009: Markets, towns and currencies in Scandinavia c. AD 200-1000. From one sea to another. Trading places in the European and Mediterranean Early Middle Ages (ed. Gelichi, Sauro & Richard Hodges), s. 47-63.

Skre, Dagfinn 2015: Post-substantivist production and trade: specialized sites for trade and craft production in Scandinavia AD c700-1000. *Maritime Societies of the Viking and Medieval World*. Society for medieval archaeology monograph 37 (ed. Barret, James Harold & Sarah Jane Gibbon). Leeds, s. 163-177.

Spufford, Peter 1988: *Money and its use in Medieval Europe*. Cambridge.

Stenak, Morten, J. R. Rømer, Ulf Näsman og B. Odgaard 2009: Landskabsforandringer gennem 2000 år. *Danske landbrugslandskaber gennem 2000 år* (ed. Odgaard, Bent og Jørgen Rydén). Aarhus, s. 283-301.

Suchodolski, Stanislaw: Absence of mind or magic? A few remarks on the so called small or single finds. *Quaderni ticinesi di numismatica e antichità classiche* 25, 1996, s. 317-327.

Svensson, Roger 2016: Periodic recoinage as a monetary tax: conditions for the rise and fall of the bracteate economy. *Economic History Review* 69:4, s. 1108-1131.

Svensson Roger 2017: The search for seignorage: periodic recoinage in medieval Sweden. *Scandinavian Economic History Review*, 65:2, s. 189-205.

Swedberg, Richard og Mark Granovetter 1992: *The Sociology of Economic Life*. Boulder.

Søgaard, Helge 1972. Ribe Bispekrønike. *Fra Ribe Amt* 18, s. 260-273.

Søvsø, Morten 2007: Et møntstempel fra Ribe. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2007:3, s. 117-123.

Ulriksen, Jens 1998: *Anløbspladser. Besejling og bebyggelse i Danmark mellem 200 og 1100 e. Kr.* Roskilde.

Volckart, Oliver 2008: The Big Problem of the Petty Coins, and how it could be solved in the late Middle Ages. *Working Papers*, No. 107/08. London School of Economics.

Wood, Andrew R. 2013: *Economy and Authority: A study of the coinage of Hiberno-Scandinavian Dublin and Ireland*. Division of Archaeology and Anthropology. University of Cambridge.

Aakjær, Svend 1943: *Konge Valdemars Jordebog*. København.

Bilag 1 - Renovatio monetæ

Datering	Fund	Landsdel	Mønter i alt	Antal dansketyper	Talrigste type %	Dominerende landsdel	Udenlandske mønter	Smykker og brudsølv
1074	Löddeköpinge	SK	501	?	?	?	75	
1082	Holsteinborg	SJ	?	4	?	?		
1082	Skt. Laurentius	SK	9	1	100%	SK		
1085	Danelund	JY	69	4	91%	JY		
1085	Jegstrup	JY	32	1	100%	JY		
1085	Øster Bjerregrav	JY	33	1	100%	JY		
1089	Fuglie Kyrka	SK	9	1	100%	SK		
1095	Skt. Mårten Lund	SK	62	2	92%	SK		
1100	Lund	SK	21	1	100%	SK		
1100	Lundby Krat	JY	237	4	92%	JY	119	X
1103	Særslev	JY	23	1	100%	JY		
1104	Lund Domkirke	SK	8?	6	83%	SK		
1106	Store Frigård	SK	1195	?	?	?	1134	X
1110	Allerslev	SJ	522	5	75%	SJ		X
1120	Johanneshus	SK	4130	?	?	?	4007	X
1130	Drottens kirkeruin	SK	731	4	95%	SK		
1130	Glim	SJ	4	1	100%	SJ		
1130	Græse	SJ	879	3	98%	SJ	36	X
1130	Tessebølle	SJ	590	7	78%	SJ		
1134	Haraldsborg voldsted	SJ	628	4	40%	SJ		X
1137	Åkesholm	SK	40	1	100%	SK		
1146	Eltang	JY	2	2	50%	JY		
1146	Vester Starup Kirkegaard	JY	11	4	36%	JY		
1150	Bastrup Tårnet	SJ	5	2	80%	SJ		
1152	Vejen Mose	JY	13	1	100%	JY		
1152	Bårapp	SK	146	4	91%	SJ		
1152	Øster Uttrup I-II	JY	146	29	13%	JY		
1153	Østermarie	SK	15	1	100%	SJ	6?	X
1157	Biersted Hede	JY	139	32	42%	JY	14	
1157	Lyngby Kirkegård	SJ	26	1	100%	SJ		
1157	Vråbjerg	SJ	90	2	98%	SJ		
1157	Østerild Kirke	JY	7	4?	29%	JY		
1158	Vemmelev Kirkegård	SJ	29	1	100%	SJ		
1160	Borren Voldsted	SJ	4	1	100%	SJ		
1160	Vridsløsemagle By	SJ	13	1	100%	SJ		
1172	Fensmark Kirke	SJ	22	2	82%	SJ		
1172	Glumsø Indelukke	SJ	39	1	100%	SJ		
1172	Roskilde Havn	SJ	6?	1?	100%	SJ		
1172	Tikøb Kirkegård	SJ	75	3	96%	SK		
1172	Ugglan 1	SK	12	3	67%	SK		
1177	Gråbrøder 26	SK	3	1	100%	SK		
1182	Byparken, Skt. Ibs Vej	SJ	4	1	100%	SJ		
1182	Dalby, Skåne, Bårhustomten	SK	2	2	50%	SK		
1182	Skt. Jørgensbjerg	SJ	12	6	33%	SJ		
1182	Vindeby Syd	SJ	3	1	100%	JY		
1186	Lund Domkirke	SK	54	2	74%	SK		
1188	Lilla Tjärby	SK	34	1	100%	SK		
1188	Rø Kirkegård	SK	40	1	100%	SK		
1195	Albani Torv	JY	31	2	77%	JY		
1202	Tisvilde Hegn, Torup	SJ	3	1	100%	SJ		
1225	Dystrup Kær	JY	2	2	50%	JY		
1225	Hanherred	JY	4	2	75%	JY		
1225	Aagade, Grenaa	JY	12007	37	29%	JY		
1227	Rønne	SK	2	2	50%	SK		
1234	Borgergade	JY	7	1	100%	JY		
1234	Bråskovgård	JY	199	4	90%	JY	2	
1234	Kirke Værløse, Smedegade	SJ	8	1	100%	JY		
1234	Obbekær Hede	JY	318	2	99,00%	JY		
1234	Strandstien	JY	6	1	100%	JY		
1234	Svendborg	JY	9	2	78%	JY		
1234	Tomegatan	SK	2	1	100%	SK		
1234	Trige Kirkegård	JY	2	2	50%			
1234	Æbelholt Kloster	SJ	3	1	100%	JY		
1234	Kosel-Ost	JY	14	1	100%	JY		

I Bilag 1 er den undersøgte periodes skattefund præsenteret samlet med anførelse af hvilken landsdel skatten er fundet i, hvor mange mønter den består af, hvor mange danske mønttyper der indgår i den, hvor stor en andel af skattens mønter den talrigeste danske type udgør, hvilken landsdels mønttyper der dominere i skatten, antallet af eventuelle udenlandske mønter samt om der er smykker, barer eller brudsølv i skatten.

Bilag 2 - Cirkulationstid, konger

Datering	Fund	Svend Estridsen	Harald Hen	Knud den Hellige	Oluf Hunger	Erik Ejegod	Niels	Erik Emune	Erik Lam	Svend Grathe	Knud V	Valdemar den Store	Knud VI	Valdemar Sejr
1074	Löddeköpinge	X	X											
1082	Holsteinborg	X	X	X										
1082	Skt. Laurentius			X										
1085	Danelund		X	X										
1085	Jegstrup			X										
1085	Øster Bjerregrav			X										
1086	Egelev	X	X	X	X									
1089	Fuglie Kyrka				X									
1095	Skt. Mårten Lund				X	X								
1100	Lund					X								
1100	Lundby Krat				X	X								
1103	Særslev						X							
1104	Lund Domkirke						X							
1106	Store Frigård	X		X	X	X	X							
1110	Allerslev	X		X		X	X							
1120	Johanneshus	X	X	X										
1130	Drottens kirkeruin						X							
1130	Glim						X							
1130	Græse	X					X							
1130	Tessebølle						X	X						
1134	Haraldsborg voldsted						X	X						
1137	Åkesholm								X					
1146	Eltang									X	X			
1146	Vester Starup Kirkegaard									X	X			
1150	Bastrup Tårnet									X				
1152	Vejen Mose										X			
1152	Bårapp									X				
1152	Øster Uttrup I-II									X	X			
1153	Østermarie									X				
1157	Biersted Hede											X		
1157	Lyngby Kirkegård											X		
1157	Vråbjerg											X		
1157	Østerild Kirke						X			X	X	X		
1158	Vemmelev Kirkegård											X		
1160	Borren Voldsted											X		
1160	Vridsløsemagle By											X		
1172	Fensmark Kirke											X		
1172	Glumsø Indelukke											X		
1172	Roskilde Havn											X		
1172	Tikøb Kirkegård											X		
1172	Ugglan 1											X		
1177	Gråbrøder 26											X		
1182	Byparken, Skt. Ibs Vej												X	
1182	Dalby, Skåne, Bårhustomten											X	X	
1182	Skt. Jørgensbjerg											X	X	
1182	Vindeby Syd												X	
1186	Lund Domkirke												X	
1188	Lilla Tjærby												X	
1188	Rø Kirkegård												X	
1195	Albani Torv												X	
1202	Tisvilde Hegn, Torup													X
1225	Dystrup Kær													X
1225	Hanherred													X
1225	Aagade, Grenaa												X	X
1227	Rønne												X	X
1234	Borgergade													X
1234	Bråskovgård													X
1234	Kirke Værløse, Smedegade													X
1234	Obbekær Hede													X
1234	Strandstien													X
1234	Svendborg													X
1234	Tomegatan													X
1234	Trige Kirkegård													X
1234	Æbelholt Kloster													X
1234	Kosel-Ost													X
1255	Herlufsholm													X
1285	Skrivergade												X	X
1290	Fyrendal													X

I Bilag 2 er den undersøgte periodes skattefund præsenteret samlet med anførelse af hvilken kongers mønter, der indgår i skattefundet. Det er også anført hvilke skattefund, der indeholder Svend Estridsens mønter.

Bilag 3 viser sammensætningen af periodens skånske skattefund. For overskuelighedens skyld er de mange typer fra Grenåskatten ikke inkluderet i bilag 3. SK30.1 er den eneste skånske mønttype i denne skat, og skatten har ikke betydning for SK30.1's cirkulationstid.

[illegible]

Bilag 4 viser sammensætningen af periodens sjællandske skattefund. For overskuelighedens skyld er kun de jyske mønttyper fra Øster Uttrupskatten, der også er fundet i andre skattefund, inkluderet i bilag 4. S330 er den eneste sjællandske mønttype i denne skat, og skatten har ikke betydning for S330 cirkulationstid.

[illegible]

Bilag 5 viser sammensætningen af periodens jyske skattefund. For overskuelighedens skyld er kun de jyske mønttyper fra Øster Uttrup skattefund, inkluderet i bilag 5, idet dateringen af alle de jyske mønter fra Øster Uttrup er den samme. Mønterne fra Biersted Hedeskatten er derfor kun én mønt fra Biersted Hedeskatten præsenteret i bilag 5. Der er valgt JY29.1 alene på den baggrund, at det er det laveste nummer i mønttrækken. Ligeledes for overskuelighedens skyld er kun de mønttyper fra Grenåskatten, der også er fundet i andre skattefund inkluderet i bilag 5.

Katalog

Følgende registrant dækker møntfund fra perioden 1134-1241, som er anvendt i denne afhandling. Registranten er opsat på samme måde som den, der produceredes i forbindelse med revisionsarbejdet af mønttyperne fra perioden 1074-1134. Den eneste forskel er, at kategorien møntmester ikke er inkluderet, da kun et ganske beskedent antal mønttyper fra perioden 1134-1241 angiver møntmesternavn. Registranten inkluderer møntfund registreret i Den kgl. Mønt- og Medaillesamlings fundprotokol indtil udgangen af 2017. Med enkelte undtagelser er disse fund anført ved deres fundprotokolnummer eller numre i tilfælde af flere. Skatten fra Grenå er registreret under 11 forskellige FP numre, hvorfor den i registranten i stedet er anført med dens journalnummer.

Indsamlingsarbejdet er gennemført efter samme mønster som ved indsamlingen til registranten for perioden 1074-1134. For det ældste materiale er anvendt Haubergs publicerede fundlister (Hauberg 1900 og 1906). Fund fra perioden mellem 1900 og 1984 er hentet fra Kirsten Bendixens registrant på kartotekskort (på KMMS). For perioden fra 1984 og frem til 2017 er anvendt *Arkæologiske udgravninger i Danmark* (AUD) og fra tiden efter AUD's ophør i papirform KMMS' fundprotokoller. Fundoplysningerne er suppleret med oplysninger fra *Danmarks middelalderlige skattefund* og publicerede skattefund. Mængden af publicerede skattefund fra perioden 1134-1241 er dog ganske beskedent. Kirsten Bendixens præsentation af middelaldermønter fra kirkegulvsundersøgelser rummer oplysninger om flere af de nytilkomne mønttyper fra den behandlede periode og er følgelig blevet anvendt i bearbejdningen af disse (Bendixen 1973).

Ligesom ved registranten over møntfundene fra perioden 1074-1134 er der ikke blevet gennemført særskilt materialeindsamling fra de danske lokalmuseer.

Oplysninger om registrantens møntmateriale fra Skånelandene og Sydslesvig tager for en stor dels vedkommende udgangspunkt i Peter Carellis bog *Från Vespasianus till Leopold II* omhandlende møntfund fra Lund (Carelli 2005), Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen (SML) og Gert Hatz publikation af møntfundene fra Slesvig by (Hatz 2001). Oplysningerne fra disse publikationer er suppleret med oplysninger fra relevante museer som Historiska Museet i Lund, Malmö museer og Landesmuseum Schloss Gottorf og deres medarbejdere.

Mønter er opsat regionsvist efter nymummereringen. For oversigtens skyld præsenteres nedenfor i skemaform, hvilke mønttyper, der efter nymummereringen, er henført til de enkelte konger og udmøntningsbyer. En større gruppe mønter har ikke kunnet typebestemmes præcist. I registranten over møntfund fra perioden 1074-1134 inkluderes disse i registranten, da der kun var tale om et beskedent antal mønter. Fra perioden 1134-1241 er der dog tale om over 100 mønter, og disse er følgelig ikke inkluderet i registranten.

	Erik Emune	Erik Lam	Svend Grathe	Knud V	Valdemar den Store	Knud VI	Valdemar Sejr
Nørrejylland				JY16, JY22-JY28.3		JY45	JY62, JY66, JY68.1, JY68.2, JY76, JY84, JY86, JY88, JY93-JY95, JY109.2, JY109.4
Odense/Nørrejylland						JY44, JY47, JY49, JY50	JY70, JY97, JY100
Viborg			JY20.1, JY21.1		JY29.1, JY29.2	JY53	JY53
Aalborg			JY20.4, JY21.3		JY30.1, JY31.1-JY35, JY39-JY40.2		
Randers			JY20.3, JY21.2		JY30.3,		
Århus			JY20.2, JY21.5				
Horsens			JY21.4		JY30.2		
Hjørring			JY21.6				
Ribe			JY17, JY18, JY19	JY17, JY18, JY19	JY36, JY37	JY54	JY54, JY56-JY60, JY63-JY65, JY72, JY75, JY78,-JY80, JY82, JY83, JY90, JY99, JY101, JY105.1-JY106.4, JY109.5
Slesvig		JY15			JY42-JY43.2	JY43.1, JY43.2	JY71, JY85, JY102, JY103, JY107
Slesvig/Ribe					JY38, JY41	JY55	JY55, JY69.1, JY69.2, JY73, JY74, JY77, JY87, JY92, JY108
Jylland						JY46, JY48, JY51.1, JY52.2	JY61, JY67, JY81, JY89, JY91, JY96, JY98, JY104, JY109.1, JY109.3
Roskilde	SJ10, SJ11	SJ12	SJ13.1-SJ13.3		SJ13.4, SJ13.5, SJ14-SJ22	SJ23-SJ28	SJ28-SJ45
Lund	SK13	SK14			SK15-SK19.1	SK19.2-SK28	SK29-SK43

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY15	3239		1	Slesvig	St. Michaels	By, Kirke
JY16	1362	9	1	Ribe	Vester Starup Kirkegaard	Kirkegård
JY16	2426	2	1	Thisted	Hørdum Kirke	Kirke
JY16	3361	1	1	Vejle	Harte Kirke	Kirke
JY16	3456	1	1	Århus	Vestergade 21	By
JY16	3528	1	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY16	4619	1	1	Ålborg	Skelagervej	Mark
JY16	1502	3	1	Ribe	Starup Kirkegård	Kirkegård
JY17	1362	1-4	4	Ribe	Vester Starup Kirkegaard	Kirkegård
JY17	3067	1	1	Vejle	Øster Starup Kirke	Kirke
JY17	5628	1-2	2	Vejle	Korning Kirke	Kirke
JY18	638		1	Vejle	Eltang	Mark
JY18	1362	5-6	2	Ribe	Vester Starup Kirkegaard	Kirkegård
JY18	1502	1	1	Ribe	Vester Starup Kirkegaard	Kirkegård
JY18	3029	1	1	Tønder	Hvidding Kirke	Kirke
JY18	4254	1	1	Ålborg	Skelagervej	Mark
JY18	7145	5	1	Præstø	Store Heddinge	Boplads
JY18	7145	6	1	Præstø	Store Heddinge	Boplads
JY18	8117	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY19	1306	2	1	Viborg	Østerild Kirke	Kirke
JY19	638		1	Vejle	Eltang	Mark
JY19	1362	7-8	2	Ribe	Vester Starup Kirkegaard	Kirkegård
JY19	1502	2	1	Ribe	Vester Starup Kirkegaard	Kirkegård
JY19	2403	1	1	Viborg	Viborg Domkirke	By, Kirke
JY19	4794	1	1	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
JY20.1	uden FP nr.	12-17	6	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY20.1	uden FP nr.		5	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY20.2	uden FP nr.	32	1	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY20.2	uden FP nr.		1	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY20.3	uden FP nr.	34-36	3	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY20.3	uden FP nr.		3	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY20.4	uden FP nr.	45-47	3	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY20.4	uden FP nr.		2	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY21.1	uden FP nr.	18-29	12	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY21.1	uden FP nr.		7	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY21.1	SHM/KMK 20003		2	Halland	Bårapp	Mark
JY21.2	uden FP nr.	37-44	8	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY21.2	uden FP nr.		5	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY21.3	uden FP nr.	48-51	4	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY21.3	uden FP nr.		2	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY21.4	uden FP nr.	30-31	2	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY21.4	uden FP nr.		2	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY21.5	uden FP nr.	33	1	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY21.5	uden FP nr.		2	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY21.6	uden FP nr.		1	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY21.6	uden FP nr.	52-57	6	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY22	3457	1	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY22	612/638		13	Ribe	Vejen Mose	Mark
JY23	uden FP nr.		4	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY24	uden FP nr.		2	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY25.1	uden FP nr.		1	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY25.2	uden FP nr.		1	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY25.3	uden FP nr.		1	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY26	uden FP nr.		7	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY26	uden FP nr.	1-11	11	Ålborg	Øster Uttrup II	Mark
JY27	uden FP nr.		19	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY28.1	uden FP nr.		6	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY28.2	uden FP nr.		10	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY28.2			1	Slesvig	Süderdomstrasse 15	By
JY28.3	uden FP nr.		2	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
JY29.1	215	5-7	3	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY29.2	215	1-2	2	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY30.1	215	3-4	2	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY30.2	215	8	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY30.3	215	9	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY31.1	215	10-13	4	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY31.2	215	14-16	3	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY31.3	215	17	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY31.4	215	18	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY31.5	215	19	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Udgravning	0,49	Se kommentar	
Skattefund	0,61		DMS 46, NNÅ 1953, s. 213
Kirkegulv		Defekt, overlippet.	Galster 1931, s. 253. NNÅ 1956 s. 210 nr. 2
	0,35		Galster 1931, s. 252 fig. 43
Udgravning		Defekt, itu.	Galster 1931, s. 253. NNÅ 1953 s. 213.
Udgravning	0,36	Defekt.	NNÅ 1956, s. 210 nr.
Detektor			
Skattefund	0,78		
Kirkegulv	0,81	variant	NNÅ 1971, s. 194 nr. 1
Udgravning			
Skattefund			Galster 1931, s. 248. DMS 50
Skattefund			
Skattefund	0,65		
Kirkegulv	0,25	overklippet	NNÅ 1970, s. 241
Detektor		usikker bestemmelse	
Udgravning			
Udgravning			
Detektor			
Skattefund			DMS 56. Galster 1931, s. 250-251
Skattefund			Galster 1931, s. 248. DMS 51
Skattefund			
Skattefund			
Grav	0,51		NNÅ 1955, s. 157
Kirkegulv			
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		5 varianter	Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		3 varianter	Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		2 varianter	Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		7 varianter	Galster 1977
Skattefund			Landskapsinventeringen 215
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		5 varianter	Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		2 varianter	Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		3 varianter	Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		2 varianter	Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Udgravning			
Skattefund			DMS 45
Skattefund		4 varianter	Galster 1977
Skattefund		2 varianter	Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		7 varianter	Galster 1977
Skattefund			Galster 1977
Skattefund		11 varianter	Galster 1977
Skattefund		3 varianter	Galster 1977
Skattefund		5 varianter	Galster 1977
Udgravning	0,18	1/2 fragment	Hatz 2001, nr. 4
Skattefund		2 varianter	Galster 1977
Skattefund	0,11		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,22		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,23		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,24		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,19	ikke hel	Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,17		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,2		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,19		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY31.6	215	20-22	3	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY32.1	215	33-34	2	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY32.2	215	35-36	2	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY32.3	215	37-39	3	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY32.4	215	40-42	3	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY32.5	215	43-54	12	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY32.5	2894	2	1	Hjørring	Skt. Olai Kirke	By, Kirke
JY32.6	215	26-29	4	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY32.7	215	30-32	3	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY32.8	215	23	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY33.1	215	56-58	3	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY33.2	215	59-63	5	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY33.3	215	64	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY33.3	2426	3	1	Thisted	Hørdum Kirke	Kirke
JY33.4	215	65	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY33.5	215	55	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY33.6	215	66-68	3	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY33.7	215	69-71	3	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY34.1	215	73	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY34.2	215	74-79	6	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY34.2	3008	6	1	Ringkøbing	Trans Kirke	Kirke
JY34.3	215	80	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY34.4	8166	2	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY34.4	8166	51	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY34.4	8166	69	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY34.5	8166	87	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY34.6	215	81-139	59	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY34.7	215	24-25	2	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY34.8	215	72	1	Ålborg	Biersted Hede	Mark
JY35	3008	4	1	Ringkøbing	Trans Kirke	Kirke
JY36	1306	3	1	Viborg	Østerild Kirke	Kirke
JY36	2497	1	1	Hjørring	Magstrup Kirke	Kirke
JY36	2579	1	1	Randers	Hvilsager Kirke	Kirke
JY36	2608	2	1	Ribe	Malt Kirke	Kirke
JY36	2636	1	1	Ribe	Ølgod Kirke	Kirke
JY36	2636	2	1	Ribe	Ølgod Kirke	Kirke
JY36	3008	7	1	Ringkøbing	Trans Kirke	Kirke
JY36	3209	4	1	Ålborg	Klarup Kirke	Kirke
JY36	4794	1	1	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
JY36	8166	44	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY36	8166	46	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY36	8166	71	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY36	8273	4	1	Ribe	Slotsgade	By
JY36	1850	1	1	Vejle	Ølsted Kirkegård	Kirkegård
JY36	11592	1	1	Ribe	Dagmarsgade	By
JY36	1306	6	1	Viborg	Østerild Kirke	Kirke
JY37	881		1	Ribe	Ribe Domkirke	By, Kirke
JY38	466		1	Vejle	Sønder Bjert Kirke	Kirke
JY38	474		1	Randers	Skt. Mortens Kirke	By, Kirke
JY38	1306	4-5	2	Viborg	Østerild Kirke	Kirke
JY38	3209		1	Ålborg	Klarup Kirke	Kirke
JY38	10090	2	1	Haderslev	Stepping Kirke	Kirke
JY39	2877	1	1	Holbæk	Kolby Kirke	Kirke
JY39	3507	1	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY39	3727		1	Ribe	Kunstmuseets Have	By
JY39	5609	18	1	Sorø	Tårnbor	By
JY39	3129	1	1	Viborg	Ørslev Kloster	Kirke
JY40.1	2435	2	1	Randers	Kærby Kirke	Kirke
JY40.1	2945	1	1	Randers	Gjesing Kirke	Kirke
JY40.1	4712	3	1	Randers	Vor Frue Kloster	By, Kirke
JY40.1	4712	4	1	Randers	Vor Frue Kloster	By, Kirke
JY40.1	865		1	Ribe	Ribe Domkirke	By, Kirke
JY40.1	2608	1	1	Ribe	Malt Kirke	Kirke
JY40.1	2593	26	1	Ringkøbing	Velling Kirke	Kirke
JY40.1	KM 69023326	15	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
JY40.1	3553	1	1	Viborg	Asmild Kloster	Kirke
JY40.1	2493	1	1	Århus	Vor Frue, krypt	By, Kirke
JY41	3528	1	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY41	3008	8	1	Ringkøbing	Trans Kirke	Kirke
JY41	4712	5	1	Randers	Vor Frue Kloster	By, Kirke

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Kirkegulv	0,08	Fragment	NNÅ 1966, s. 141
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,19		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,19		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Kirkegulv		defekt.	NNÅ 1956, s. 210 nr. 3
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Kirkegulv		Brudstykke	NNÅ 1969, s. 235
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Udgravning			
Udgravning			
Udgravning			
Udgravning			
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund	0,2		Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Skattefund			Herbst 1866, s. 386-404. DMS 52
Kirkegulv	0,45		NNÅ 1969, s. 235.
Skattefund		Variant	DMS 56
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 215
Kirkegulv			NNÅ 1959, s. 166
Kirkegulv	0,47		NNÅ 1959, s. 169
Kirkegulv			NNÅ 1960, s. 151
Kirkegulv	0,47	variant	NNÅ 1960, s. 151
Kirkegulv	0,49		NNÅ 1969, s. 235
Kirkegulv			
Udgravning		Varriant	
Udgravning		Varriant	
Udgravning		Varriant	
Udgravning		Fragment	
		defekt	
Udgravning		meget dårlig	
Skattefund		Brudstykke.	DMS 56. Galster 1931, s. 250-251
Grav			Hauberg 39
			Hauberg 33
			Hauberg 32
Skattefund		Variant	DMS 56
Kirkegulv	0,66		
Udgravning			Galster 1931, s. 251
Kirkegulv			NNÅ 1966, s. 141
Udgravning			
Udgravning	0,45		Bendixen 1981
Detektor			NNÅ 1972, s. 60
Kirkegulv	0,58	kobber.	NNÅ 1972, s. 204. Bendixen 1972, s. 61 note 69
Kirkegulv	0,65		NNÅ 1956, s. 211
Kirkegulv			NNÅ 1967, s. 181
Udgravning			
Udgravning			
Grav			Hauberg 38
Kirkegulv	0,58		NNÅ 1959, s. 169
Kirkegulv	0,55		NNÅ 1959, s. 168
Udgravning	0,53		NNUM 1979, Jensen 1980
Udgravning	0,14	Fragment	
Kirkegulv	0,51		NNÅ 1957-58, s. 215
Kirkegulv			
Kirkegulv	0,57		
Udgravning			

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY41	5961	8	1	Thisted	Tingård	Boplads
JY42	5628	3	1	Vejle	Korning Kirke	Kirke
JY42			1	Slesvig	Süderdomstrasse 15	By
JY42	525/532/551		1	Svendborg	Ørkel Slotsbanke	Voldsted
JY43.1	2583	1	1	Ribe	Billum Kirke	Kirke
JY43.1	3690	2	1	Svendborg	Ørkil Voldsted	Voldsted
JY43.1	8414	1	1	Maribo	Sandby	Mark
JY43.1			1	Odense	Lumby Præstegårdshave	Boplads
JY43.2	4493	2	1	Sorø	Tårnbor	By
JY43.2	6224	3	1	Odense	Skt. Knuds Plads	By
JY43.2	6981	1	1	Ålborg	Mellemholm	Mark
JY44	3557	1	1	Odense	Overstræde 1	By
JY44	525/532/551		1	Svendborg	Ørkel Slotsbanke	Voldsted
JY45	3067	2	1	Vejle	Øster Starup Kirke	Kirke
JY48			1	Slesvig	Franziskanerkloster	By, Kirke
JY49	684	1-7	7	Odense	Albani Torv	By
JY50	684	8-31	24	Odense	Albani Torv	By
JY50	Jr. nr. 38/1910	3	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY51.1	3690	1	1	Svendborg	Ørkil Voldsted	Voldsted
JY51.2			1	Odense	Veflinge Kirkegård	Kirkegård
JY51.2	8304	2	3	Maribo	Vindeby Syd	Boplads
JY52.1	10640	1	1	Odense	Dalby Torp	Boplads
JY53	1983	3	1	Vejle	Karbjerg Kirketomt	Kirke
JY54	2339	1	1	Ribe	Fåborg Kirke	Kirke
JY54	2339	18	1	Ribe	Fåborg Kirke	Kirke
JY54	2427	1	1	Ribe	Billum Kirke	Kirke
JY54	2481	7	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY54	2426	9	1	Thisted	Hørdum Kirke	Kirke
JY54	3049	2	1	Hjørring	Skærum Kirke	Kirke
JY54	23/616/771/841		1	Roskilde	Roskilde	By
JY55	5609	17	1	Sorø	Tårnbor	By
JY55	5923	1	1	Odense	Lotzes Have	By
JY55	7280	2	1	Sorø	Borreby	Mark
JY56	Jr. nr. 38/1910	7	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY57	1566	36	1	Præstø	Vordingborg Slotskirke	By, Kirke
JY57	2894	3	1	Hjørring	Skt. Olai Kirke	By, Kirke
JY57	2481	6	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY58	1566	40	1	Præstø	Vordingborg Slotskirke	By, Kirke
JY58	1566	22	1	Præstø	Vordingborg Slotskirke	By, Kirke
JY59	2774	5	1	Hjørring	Jetsmark Kirke	Kirke
JY59	3227	1	1	Maribo	Nakskov	By
JY60	706		1	Ribe	Fanø	Mark
JY60	2508	9	1	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY60	2508	3	1	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY60	2534	1	1	Ribe	Vester Starup Kirke	Kirke
JY60	7957	1	1	Ribe	Dagmarsgården	By
JY60	8592	2	1	Ribe	Grydergade	By
JY60	2430	1	1	Randers	Rimsø Kirke	Kirke
JY60	2765	2	1	Vejle	Vinding Kirke	Kirke
JY60	3476		1	Viborg	Søvej 7B	By
JY60	3500	1	1	Ringkøbing	Sønder Lem Kirke	Kirke
JY60	4779	1	1	Vejle	Karbjerg Kirketomt	Kirke
JY60	4794	2	1	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
JY60	9504	1	1	Thisted	Vester Vandet	Mark
JY60	2631	1	1	Tønder	Brøns Kirke	Kirke
JY60	6504	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY61	3468	3	1	Skanderborg	Søvind Kirke	Kirke
JY61	3528	19	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY61	2352	1	1	Ribe	Kalvslund Kirke	Kirke
JY61	3197	1	1	Haderslev	Aller Kirke	Kirke
JY61	Jr. nr. 38/1910	8	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY62	2662	1	1	Randers	Skellerup Kirke	Kirke
JY62	2862	1	1	Viborg	Ørslev Kloster	Kirke
JY62	3528	20	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY62	Jr. nr. 38/1910	9	8	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY63	1983	2	1	Vejle	Karbjerg Kirketomt	Kirke
JY63	3029	3	1	Tønder	Hvidding Kirke	Kirke
JY64	1246	1	1	Vejle	Åst Kirkeruin	Kirke
JY64	1983	1	1	Vejle	Karbjerg Kirketomt	Kirke
JY64	2305	1	1	Ribe	Åstrup Kirke	Kirke

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Udgravning			
Udgravning			
Udgravning	0,1	fragment	Hatz 2001, nr. 7
			Hauberg 79
Udgravning	0,59		
Detektor			
			Hauberg 57
Detektor			
Udgravning			
Detektor		Fragment	
Udgravning	0,5		
			Hauberg 79
Kirkegulv		meget defekt.	NNÅ 1971, s. 194. Bendixen 1972, s. 62 note 78
Udgravning	0,28		Hatz 2001, nr. 84
Skattefund	0,5-0,65-0,57		DMS 60, Galster 1931, s. 216. og 1921
Skattefund	0,42-0,73-0,58	5 varianter.	DMS 60, Galster 1931, s. 216. og 1921
Skattefund	0,69		
Udgravning	0,67		
			Hauberg 55
Skattefund		3 sammensmeltede mønter	
Detektor			
Kirkegulv	0,57		NNÅ 1940, s. 163
Kirkegulv			
Kirkegulv	0,62		
Kirkegulv			NNÅ 1956, s. 211
Kirkegulv		defekt	NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv			NNÅ 1956, s. 210
Kirkegulv		fragment	NNÅ 1970, s. 241
		Spredte fund	Hauberg 96
Detektor			
Udgravning			
Detektor		Varriant, bispestav vendt	
Skattefund	0,66-0,48-0,4		
Kirkegulv	0,46		NNÅ 1966, s. 141. Bendixen 1972, s. 62 note 72
Kirkegulv	0,43		NNÅ 1957-58, s. 214
		Er gået til grunde	
		Er gået til grunde	
Kirkegulv		overklippet	NNÅ 1964, s. 125. Bendixen 1972, s. 62 note 80
	0,53		NNÅ 1973-74, s. 145
			Hauberg 85
Kirkegulv	0,34		NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 9
Kirkegulv	0,63	variant	NNÅ 1957-58, s. 222
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 225
Udgravning		Stærkt fragmenteret	
Udgravning	By		Galster 1931 s. 258-259
Kirkegulv	0,46		NNÅ 1955, s. 211
Kirkegulv	0,28	variant	NNÅ 1963, s. 193
Andet	0,38		
Kirkegulv	0,4		
Udgravning			
Kirkegulv			
Detektor		Dobbeltpræg	
Kirkegulv	0,64		NNÅ 1960, s. 151
Detektor			
Kirkegulv	0,48		
Kirkegulv	0,3		
Kirkegulv	0,27		NNÅ 1954, s. 145
Kirkegulv		defekt	Galster 1931, s. 218
Skattefund	0,47-0,35-0,27	2 varianter.	
Kirkegulv	0,57		NNÅ 1961, s. 149
Kirkegulv	0,26		NNÅ 1966, s. 142
Kirkegulv	0,24		
Skattefund	0,35-0,52	7 varianter.	
Kirkegulv	0,47		NNÅ 1940, s. 163 nr 2
Kirkegulv	0,46		NNÅ 1970, s. 241
	0,36		Galster 1931, s. 218
Kirkegulv			NNÅ 1940, s. 163 nr 1
Kirkegulv			NNÅ 1953, s. 214

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY64	2427	5	1	Ribe	Billum Kirke	Kirke
JY64	2481	1	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY64	3008	9-10	2	Ringkøbing	Trans Kirke	Kirke
JY64	Jr. nr. 38/1910	5	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY65	2448	1	1	Randers	Linde Kirke	Kirke
JY65	2339	31	1	Ribe	Fåborg Kirke	Kirke
JY65	2892	1-3	3	Vejle	Øster Starup Kirke	Kirke
JY65	3067	5	1	Vejle	Øster Starup Kirke	Kirke
JY65	8166	9	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY65	Jr. nr. 38/1910	12	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY66	2551	1	1	Ringkøbing	Arnborg Kirke	Kirke
JY66	10075	1	1	Ålborg	Als	Mark
JY66	Jr. nr. 38/1910	13	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY67	2427	4	1	Ribe	Billum Kirke	Kirke
JY67	Jr. nr. 38/1910	4	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY68.1	2577	2	1	Frederiksborg	Tikøb Kirke	Kirke
JY68.1	Jr. nr. 38/1910	22	7	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY68.2	Jr. nr. 38/1910	21a	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY68.2	Jr. nr. 38/1910	21b	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY68.2	Jr. nr. 38/1910	21c	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY68.2	Jr. nr. 38/1910	21d	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY69.1	2890	1	1	Viborg	Kragelund Kirke	Kirke
JY69.1	2892	4	1	Vejle	Øster Starup Kirke	Kirke
JY69.1	2508	15	1	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY69.2	2528	2	1	Tønder	Hostrup Kirke	Kirke
JY70	911	4	1	Odense	Skalbjerger	Mark
JY70	1245	1	1	Odense	Melby Kirkegård	Kirkegård
JY70	5185	1	1	Odense	Barløse Kirke	Kirke
JY70	2903	1	1	Odense	Mesinge Kirke	Kirke
JY70	9689	1	1	Maribo	Søllested Kirke	Mark
JY71	2427	7	1	Ribe	Billum Kirke	Kirke
JY71	2508	11	1	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY71	Jr. nr. 38/1910	36	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY72	3343	1	1	Svendborg	Frørup Kirke	Kirke
JY72	9565	1	1	Svendborg	Gudme Kirke	Kirke
JY72	Jr. nr. 38/1910	23	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY72	2173		1	Odense	Åsym By	Boplads
JY73	3585	1	1	Tønder	Møgeltønder Kirke	Kirke
JY73	Jr. nr. 38/1910	33	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY74	8166	10	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY74	Jr. nr. 38/1910	34	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY75	2427	6	1	Ribe	Billum Kirke	Kirke
JY75	2508	14	1	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY75	3029	4	1	Tønder	Hvidding Kirke	Kirke
JY75	Jr. nr. 38/1910	6	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY76	2426	5	1	Thisted	Hørdum Kirke	Kirke
JY76	2481	2	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY76	3291	1	1	Ribe	Lindknud Kirke	Kirke
JY76	2816	2	1	Århus	Viby Kirke	Kirke
JY76	9245	4	1	Ribe	Lindegården	By
JY76	3049	4	1	Hjørring	Skærum Kirke	Kirke
JY76	5628	5	1	Vejle	Korning Kirke	Kirke
JY76	6182	1	1	Viborg	Hjorthede	Kirkegård
JY76	6892	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY76	9234	2	1	Ålborg	Farsø Kirke	Kirke
JY76	9234	3	1	Ålborg	Farsø Kirke	Kirke
JY76	Jr. nr. 38/1910	15	5	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY77	1614	1	1	Hjørring	Vrå Kirkegård	Kirkegård
JY77	Jr. nr. 38/1910	10	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY78	2508	10	1	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY78	Jr. nr. 38/1910	30a	6	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY78	Jr. nr. 38/1910	30b	27	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY78	Jr. nr. 38/1910	30c	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY79	6422	1	1	Ribe	Lustrupholm	Voldsted
JY79	Jr. nr. 38/1910	35	4	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY79	Jr. nr. 38/1910	35a	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY79	Jr. nr. 38/1910	35b	14	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY79	Jr. nr. 38/1910	35c	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY79	Jr. nr. 38/1910	35d	39	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY79	Jr. nr. 38/1910	35e	1	Randers	Aagade, Grenaa	By

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Kirkegulv			NNÅ 1955, s. 211
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv	0,41-0,62		NNÅ 1969, s. 235
Skattefund	0,41-0,39-0,30		
Kirkegulv	0,39		NNÅ 1956, s. 209
Kirkegulv	0,54		NNÅ 1954, s. 145
Kirkegulv	0,31-0,45-0,58		NNÅ 1966, s. 143
Kirkegulv	0,52		NNÅ 1971, s. 194 nr. 5
Udgravning		Varriant	
Skattefund	0,52-0,61		
Kirkegulv	0,47		NNÅ 1957-58, s. 226
Detektor		Slidt	
Skattefund	0,7-0,59-0,55		
Kirkegulv			NNÅ 1955, s. 211
Skattefund	0,43-0,44		
Kirkegulv	0,67		NNÅ 1959, s. 166
Skattefund	0,5-0,77-0,67		
Skattefund	0,52-0,58		
Skattefund	0,78		
Skattefund	0,65-0,73-0,74		
Skattefund	By	0,72	
Kirkegulv	0,38		NNÅ 1966, s. 142. Bendixen 1972, s. 62 note 76
Kirkegulv	0,29		NNÅ 1966, s. 143. Bendixen 1972, s. 62 note 75
Kirkegulv	0,37		NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 15
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 224
Andet	0,68		
	0,81		Galster 1931, s. 256 fig. 52
Andet			
Kirkegulv	0,38	variant.	NNÅ 1967, s. 180. Galster 1931, s. 256
Detektor		Variant med prikker i korsarmen.	Galster 1931, s. 256
Kirkegulv	0,38		NNÅ 1955, s. 211
Kirkegulv	0,21	variant	
Skattefund	0,43-0,5		
Kirkegulv	0,52		
Kirkegulv		Variant, velbevaret.	
Skattefund	0,71		
	0,8	mispræg.	NNÅ 1948, s. 171
Kirkegulv	0,27	defekt	
Skattefund			
Udgravning			
Skattefund	0,76		
Kirkegulv			NNÅ 1955, s. 211
Kirkegulv	0,34		NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 14
Kirkegulv	0,57		NNÅ 1970, s. 241, se NNÅ 1958, s. 223.
Skattefund	0,47-0,48		
Kirkegulv		defekt	ÅNOH 1931, s. 217 nr. 15
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv	0,49		
Kirkegulv	0,57		NNÅ 1964, s. 125
Udgravning		Usikker bestemmelse	
Kirkegulv	0,42		NNÅ 1970, s. 241
Udgravning			
Grav		Varriant	
Detektor			
Kirkegulv			
Kirkegulv			
Skattefund	0,55-0,74-0,61		
	0,52		
Skattefund	0,43		
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 10
Skattefund	0,34-0,65	150‰	
Skattefund	0,34-0,65	150‰	
Skattefund	0,34-0,65	150‰	
Udgravning			
Skattefund		220-240‰	
Skattefund	0,62-0,67		
Skattefund	0,45-0,68		
Skattefund	0,61-0,65-0,68		
Skattefund	0,48-0,67		
Skattefund	0,57		

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY79	Jr. nr. 38/1910	35f	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY79	Jr. nr. 38/1910	35g	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY79	Jr. nr. 38/1910	35h	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY80	Jr. nr. 38/1910	24a	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY80	Jr. nr. 38/1910	24b	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY80	Jr. nr. 38/1910	24c	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY80	Jr. nr. 38/1910	24d	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY80	Jr. nr. 38/1910	24e	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY80	Jr. nr. 38/1910	24f	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY80	Jr. nr. 38/1910	24g	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY81	403		1	Viborg	Ved Domkirken	By, Kirke
JY81	5628	4	1	Vejle	Korning Kirke	Kirke
JY81	Jr. nr. 38/1910	11	12	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY82	Jr. nr. 38/1910	29a	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY82	Jr. nr. 38/1910	29b	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY83	538	2	1	Randers	Dystrup Kær	Mark
JY83	1068	1	1	København	Christiansborg Slot	Voldsted
JY83	2909	2	1	Vejle	Øster Snede Kirke	Kirke
JY83	4794	2	1	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
JY83	Jr. nr. 38/1910	26	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY83	Jr. nr. 38/1910	26a	14	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY83	Jr. nr. 38/1910	26b	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY83	Jr. nr. 38/1910	26c	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY83	Jr. nr. 38/1910	26d	9	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY83	Jr. nr. 38/1910	26e	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY83	2688	7	1	Viborg	Lille Mikkelsgade	Kirke
JY83	3067	4	1	Vejle	Øster Starup Kirke	Kirke
JY83	3363	1	1	Skanderborg	Tamdrup Kirke	Kirke
JY83	3387	1	1	Randers	Slotscentret	By, Kirke
JY83	4338	1	1	Viborg	Almind Kirke	Kirke
JY83	10330	1	1	Viborg	Skt. Villadskirke	By, Kirke
JY83	Jr. nr. 38/1910	26f	14	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY84	2117	1	1	Roskilde	Gevning Sogn	Mark
JY84	Jr. nr. 38/1910	28	5	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY84	Jr. nr. 38/1910	28a	244	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY84	Jr. nr. 38/1910	28b	43	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	7301	1	1	Åbenrå	Rinkenæs Gl. Kirke	Kirke
JY85	Jr. nr. 38/1910	37	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	Jr. nr. 38/1910	37a	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	Jr. nr. 38/1910	37b	6	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	Jr. nr. 38/1910	37c	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	Jr. nr. 38/1910	37d	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	Jr. nr. 38/1910	37e	3	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	Jr. nr. 38/1910	37f	10	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	Jr. nr. 38/1910	37g	68	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	Jr. nr. 38/1910	37h	28	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY85	Jr. nr. 38/1910	37i	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY86	538	1	1	Randers	Dystrup Kær	Mark
JY86	2552	2	1	Randers	Ginnerup Kirke	Kirke
JY86	2580	1	1	Vejle	Hejls Kirke	kirke
JY86	2528	14	1	Tønder	Hostrup Kirke	Kirke
JY86	6200	1	1	Vejle	Skt. Nicolaj Kirke	By, Kirke
JY86	403		1	Viborg	Vammen Kirke	Kirke
JY86	1002	1	1	Ålborg	Ålborg Bymark	Mark
JY86	10427	1	1	Århus	Grønnegade	By
JY86	Jr. nr. 38/1910	14	126	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY87	2596	1	1	Randers	Ginnerup Kirke	Kirke
JY87	3528	24	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY87	Jr. nr. 38/1910	27	9	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY87	Jr. nr. 38/1910	27a	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY87	Jr. nr. 38/1910	27b	208	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY87	615		1	Randers	Grenå	By
JY87	Jr. nr. 38/1910	27c	136	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY88	906		1	Ålborg	Gudumlund	Mark
JY88	1991	2	1	Thisted	Skt. Thøgers Kirketomt	By, Kirke
JY88	2491	1	1	Århus	Kolt Kirke	Kirke
JY88	2592	1	1	Århus	Mejlgade	By
JY88			1	Slesvig	Süderholmstrasse 16	By
JY88			1	Slesvig	Süderholmstrasse 16	By
JY88	3256	2	1	Svendborg	Skt. Nikolaj Kirkeplads	By, Kirke

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Skattefund	0,49		
Skattefund	0,74		
Skattefund	0,55		
Skattefund	0,57		
Skattefund	0,62		
Skattefund	0,61		
Skattefund	0,58		
Skattefund	0,57-0,68-0,7		
Skattefund	0,54-0,63		
Skattefund	0,6		
			Hauberg 56
Udgravning			
Skattefund	0,27-0,61		
Skattefund	0,46-0,48-0,58	TUVO	
Skattefund	0,58-0,67-0,69	TUVO	
Skattefund			
Kirkegulv		defekt.	NNÅ 1967, s. 181
Kirkegulv			
Skattefund	0,46-0,82-0,62	220-240‰	
Skattefund		variant af TUVO.	
Skattefund		variant af TUVO.	
Skattefund		variant af TUVO.	
Skattefund		variant af TUVO.	
Skattefund		variant af TUVO.	
Udgravning	0,46		NNÅ 1961, s. 150
Kirkegulv	0,47		NNÅ 1971, s. 194
Udgravning	0,51		
Udgravning	0,25		
Kirkegulv			
Kirkegulv			
Skattefund		variant af TUVO.	
		understukken	
Skattefund	0,32-0,73	140-180‰	
Skattefund			
Skattefund			
Udgravning			
Skattefund		215-220‰	
Skattefund	0,45		
Skattefund	0,4-0,45		
Skattefund	0,3-0,51		
Skattefund	0,5-0,54		
Skattefund	0,4		
Skattefund	0,41-0,68		
Skattefund	0,41-0,75		
Skattefund	0,4-0,77		
Skattefund	0,58		
Skattefund			DMS 64, Galster 1931, s. 219.
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 226
Kirkegulv	0,47		NNÅ 1959, s. 167
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 224
Udgravning			
			Hauberg 34
	0,5	Defekt.	
Udgravning			
Skattefund	0,46-0,84-0,65	3 stempelvarianter. 250‰	
Kirkegulv			NNÅ 1959, s. 168
Kirkegulv	0,46		
Skattefund			
Skattefund	0,41-0,59		
Skattefund	0,32-0,82	225-235‰	
			Hauberg 54
Skattefund			
	0,58		Hauberg 84
		fragment.	NNÅ 1940, s. 165
Kirkegulv	0,36	kantskade.	NNÅ 1957-58, s. 215
		Understukken	
Udgravning	0,58		Hatz 2001, nr. 72
Udgravning	0,35		Hatz 2001, nr. 73
Udgravning	0,28	Kobberholdig, revers ukendt	

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY88	4326	1	1	Hjørring	Volstrup Kirke	Kirke
JY88	4353	1	1	Hjørring	Voersågård	Mark
JY88	Jr. nr. 38/1910	16	8	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY88	Jr. nr. 38/1910	16a	94	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY88	Jr. nr. 38/1910	16b	16	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY88	Jr. nr. 38/1910	16c	164	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY88	Jr. nr. 38/1910	16d	78	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY89	Jr. nr. 38/1910	20a	58	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY89	Jr. nr. 38/1910	20b	21	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY89	Jr. nr. 38/1910	20c	9	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY89	Jr. nr. 38/1910	20d	107	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY90	2464	1	1	Århus	Ørting Kirke	Kirke
JY90	4883	1	1	Haderslev	Skt. Thøgers Kirketomt	Mark
JY90	7299	1	1	Holbæk	Stubberup	Mark
JY90	Jr. nr. 38/1910	25	206	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY90	Jr. nr. 38/1910	25a		Randers	Aagade, Grenaa	By
JY90	10090	1	1	Haderslev	Stepping Kirke	Kirke
JY90	Jr. nr. 38/1910	25b		Randers	Aagade, Grenaa	By
JY91	5609	4	1	Sorø	Tårnborg	By
JY91	Jr. nr. 38/1910	32a	19	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY91	6578	1	1	Vejle	Horsens Klosterkirke	By, Kirke
JY91	Jr. nr. 38/1910	32b	1110	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	2631	3	1	Tønder	Brøns Kirke	Kirke
JY92	3517	1	1	Hjørring	Jelstrup Kirke	Kirke
JY92	3528	25	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY92	3528	26	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY92	4794	3	1	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
JY92	Jr. nr. 38/1910	31	283	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31a	1382	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31b	32	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31c	5	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31d	8	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31e	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31f	43	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31g	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31h	21	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31i	2	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY92	Jr. nr. 38/1910	31j	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY93	3457	8	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY93	7268	1	1	Århus	Studsgade 42	By
JY93	Jr. nr. 38/1910	17	42	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY93	Jr. nr. 38/1910	17a	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY93	Jr. nr. 38/1910	17b	126	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY93	Jr. nr. 38/1910	17c	702	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY93	Jr. nr. 38/1910	17d	102	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY93	Jr. nr. 38/1910	17e	276	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY93	Jr. nr. 38/1910	17f	170	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY94	4036	1	1	Thisted	Hanherred	
JY94	2399	1	1	Svendborg	Gråbrødrekloster	By, Kirke
JY94	2608	4	1	Ribe	Malt Kirke	Kirke
JY94	3528	21	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY94	10396	1	1	Thisted	Vester Vandet	Mark
JY94	Jr. nr. 38/1910	18	282	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY94	Jr. nr. 38/1910	18a	370	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY94	Jr. nr. 38/1910	18b	1051	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY94	Jr. nr. 38/1910	18c	67	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY94	Jr. nr. 38/1910	18d	17	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY94	Jr. nr. 38/1910	18e	11	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY94	Jr. nr. 38/1910	18f	534	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY94	Jr. nr. 38/1910	18g	88	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY95	4036	2-4	3	Thisted	Hanherred	
JY95	3049	5-6	2	Hjørring	Skærum Kirke	Kirke
JY95	3528	22	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY95	3528	23	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY95	2448	2	1	Randers	Linde Kirke	Kirke
JY95	2575	1	1	Randers	Fjellerup Kirke	kirke
JY95	Jr. nr. 38/1910	19	842	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY95	Jr. nr. 38/1910	19a	538	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY95	Jr. nr. 38/1910	19b	1185	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY95	Jr. nr. 38/1910	19c	132	Randers	Aagade, Grenaa	By

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Kirkegulv			
Detektor			
Skattefund			
Skattefund	0,47-0,87-0,66	250‰	
Skattefund	0,6-0,8-0,68	250‰	
Skattefund	0,46-0,87-0,62	210‰	
Skattefund	0,41-0,69-0,52	180‰	
Skattefund	0,34-0,75	230‰	
Skattefund	0,37-0,53	220‰	
Skattefund	0,43-0,37-0,57		
Skattefund		200‰	
Kirkegulv		TUVO	NNÅ 1957-58, s. 213
Detektor			
Detektor			
Skattefund	0,41-0,81		
Skattefund	245-250/1000		
Udgravning			
Skattefund	230-240/1000		
Detektor			
Skattefund	0,36-0,63	210-220‰	
Udgravning			
Skattefund	0,29-0,7	220-240‰	
Kirkegulv	0,16		NNÅ 1960, s. 151
Kirkegulv			
Kirkegulv	0,28	Lille blanket	
Kirkegulv	0,3	Lille blanket	
Kirkegulv			
Skattefund		Ikke nærmere beskrevet af Galster	
Skattefund	0,3-0,72	100‰	
Skattefund	0,30-0,64	110‰	
Skattefund	0,4-0,5	150‰	
Skattefund	0,45-0,64	170‰	
Skattefund	0,34-0,49	180‰	
Skattefund	0,3-0,55	200‰	
Skattefund	0,51-0,55	200‰	
Skattefund	0,44-0,66	210‰	
Skattefund	0,28-0,37		
Skattefund	0,29		
Udgravning	0,23	fragment	
Andet			
Skattefund			
Skattefund	0,51		
Skattefund	0,39-0,91-0,6	220-250‰	
Skattefund	0,37-0,88-0,54-0,63	220-230‰	
Skattefund	0,58		
Skattefund	0,48-0,59	260‰	
Skattefund	0,4-0,51	190‰	
Skattefund			DMS 65
		defekt	NNÅ 1955, s. 158
Kirkegulv	0,34		NNÅ 1959, s. 169
Kirkegulv		itu, fragmentarisk	
Detektor			
Skattefund			
Skattefund	0,79-0,56	150-190‰	
Skattefund	0,32-0,57	190‰	
Skattefund	0,30-0,39	150‰	
Skattefund	0,44-0,55		
Skattefund	0,53		
Skattefund	0,29-0,56	170‰	
Skattefund	0,30-0,38		
Skattefund			DMS 65
Kirkegulv	0,34		NNÅ 1970, s. 241
Kirkegulv	0,2		
Kirkegulv	0,59	Stor blanket	
Kirkegulv			NNÅ 1956, s. 209
Kirkegulv			NNÅ 1959, s. 166
Skattefund			
Skattefund	0,46-0,57	140-190‰	
Skattefund	0,4-0,56	180‰	
Skattefund	0,46		

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY95	Jr. nr. 38/1910	19d	640	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY95	Jr. nr. 38/1910	19e	4	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY95	2608	5	1	Ribe	Malt Kirke	Kirke
JY95	2533	1	1	Ringkøbing	Vorgod Kirke	Kirke
JY95	Jr. nr. 38/1910	19f	30	Randers	Aagade, Grenaa	By
JY96	1755	1	1	Svendborg	Gisleiv Kirkegård	Kirkegård
JY97	1936	5	1	Maribo	Arninge Kirke	Kirke
JY97	1944	1	1	Odense	Sandager Kirkegård	Kirkegård
JY97	3690	7	1	Svendborg	Ørkil Voldsted	Voldsted
JY97	8223	1	1	Svendborg	Ribers Gård	By
JY97	11610	1	1	Odense	Blusbjerg	Boplads
JY98	2483	1	1	Svendborg	Skrøbelev Kirke	Kirke
JY98	934		1	Odense	Kjærum Kirkegård	Kirkegård
JY98	2542	16	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
JY98	9438	1	1	Maribo	Strandgård	Mark
JY99	2568	196-197	2	Vejle	Bråskovgård	Mark
JY99	3514	1	1	Tønder	Hvidding Kirke	kirke
JY99	3528	18	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	kirke
JY100	1589	1	1	Odense	Søndergård, Lumby Sogn	Mark
JY100	2483	2	1	Svendborg	Skrøbelev Kirke	Kirke
JY101	Bytteprot. 1526		1	Ribe	Ribe Domkirke	By
JY102	2508	13	1	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY103			1	Slesvig	Süderdomstrasse 15	By
JY103			1	Slesvig	Süderdomstrasse 15	By
JY103			1	Slesvig	Plessenstrasse 83/3	By
JY103	2533	2	1	Ringkøbing	Vorgod Kirke	Kirke
JY104	3067	3	1	Vejle	Øster Starup Kirke	Kirke
JY105.1	4794	1	1	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
JY105.1	7601	1	1	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
JY105.1	Bytteprot. 1018		1	Viborg	Sønder Sogns Kirkegård	Kirkegård
JY105.1	590	1	1	Århus	Trige Kirkegård	Kirkegård
JY105.2	2508	16	1	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY105.3	2323	1	1	Ribe	Åstrup Kirke	Kirke
JY105.3	2481	3	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY105.4	6329	1	1	Odense	Stenløse	Boplads
JY105.4	4085		1	Odense	Skt. Jørgensgård, Odense	By, Kirke
JY105.5	564		1	Ålborg	Aardestrup Kirke	Kirke
JY105.5	8592	1	1	Ribe	Grydergade	By
JY105.5	1694	1	1	Hjørring	Gammelkirk Kirketomt	Kirke
JY105.5	2205		1	Ålborg	Grynderup Kirkegård	Kirkegård
JY105.5	2494	1	1	Randers	Ruds Kirke	Kirke
JY105.5	3356		1	Viborg	Skt. Kjelds Kapel	By, Kirke
JY105.5	6685	1	1	Randers	Fjellerup Østergård	Voldsted
JY105.5	7244	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY105.5	8166	124	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY105.5	2481	5	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY105.6	2765	1	1	Vejle	Vinding Kirke	Kirke
JY105.6	2863	1	1	Hjørring	Understed Kirke	Kirke
JY105.6	3238	1	1	Hjørring	Øster Brønderslev Kirke	Kirke
JY105.6	3338	2	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY105.6	6457	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY105.6	9032	1	1	Vejle	Boring Ødekirke	Kirke
JY105.6	9134	3	1	Ålborg	Algade 9	By
JY105.6	11037	2	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY105.7	2590	1	1	Viborg	Dollerup Kirke	kirke
JY106.1	3191	2	1	Tønder	Roager Kirke	Kirke
JY106.1	4267	1	1	Haderslev	Bispegade 13	By
JY106.1	2435	1	1	Randers	Kærby Kirke	Kirke
JY106.1	3449	1	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY106.1	4680	1	1	Svendborg	Lykkesholm Voldsted	Voldsted
JY106.1	38	1	1	Ribe	Obbekær Hede	Mark
JY106.2	2481	12	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY106.2	2636	4	1	Ribe	Ølgod Kirke	Kirke
JY106.2	8166	32	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY106.3	2426	6-8	3	Thisted	Hørdum Kirke	Kirke
JY106.3	2427	8	1	Ribe	Billum Kirke	Kirke
JY106.3	2481	4	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY106.3	2508	12	1	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY106.3	2608	6	1	Ribe	Malt Kirke	Kirke
JY106.3	3528	27	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Skattefund	0,47		
Skattefund	0,52-0,63		
Kirkegulv			NNÅ 1959, s. 169
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 225
Skattefund	0,58		
	0,92		
Kirkegulv	0,86	kobberholdig	NNÅ 1937, s. 182
	0,83		
Udgravning	0,68		
Udgravning			
Detektor			
Kirkegulv	0,71		NNÅ 1957-58, s. 214
			Hauberg 58
			NNÅ 1957-58, s. 218
Detektor		Velbevaret	
Skattefund			DMS 73. Kaaber 1986, s. 231. Posselt 1980, s. 49.
Kirkegulv	0,49		Posselt 1980, s. 48-53
Kirkegulv	0,55		Posselt 1980, s. 48-53
	0,58		Galster 1931, s. 263 fig. 74. Posselt 1980.
Kirkegulv	0,48	itu.	NNÅ 1957-58, s. 214. Galster 1931, s. 263 fig 74. Posselt 1980.
	0,45		Hauberg 82
Kirkegulv	0,43		NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 13
Udgravning	1,19		Hatz 2001, nr. 5
Udgravning	0,18	1/2 fragment	Hatz 2001, nr. 6
Udgravning	0,3		Hatz 2001, nr. 52
Kirkegulv			NNÅ 1957-58 s. 225
Kirkegulv	0,53		NNÅ 1971, s. 194. Bendixen 1972, s. 62 note 79
Kirkegulv			
Kirkegulv		Varriant	
			Hauberg 81
Skattefund			DMS 71. Hauberg 90
Kirkegulv	0,54		NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 16
Kirkegulv	0,63		NNÅ 1953, s. 214
Kirkegulv	0,37		NNÅ 1957-58, s. 214
Udgravning	0,24		AUD 2001, fig. 10, Moesgård 2002
Udgravning	0,32		Arentoft 1999, s. 179, nr. 4, Moesgård 2002.
	0,78		Hauberg 83
Udgravning		Bisp Tuvo	Søvsø 2007
	0,85		
	0,77	variant	NNÅ 1949, s. 154
	0,7	variant	NNÅ 1957-58, s. 215
	0,36	fragment	Galster 1931, s. 261-262 fig. 67
Detektor		Varriant uden ring på for- og bagside	Galster 1931, s. 262 fig. 67
Detektor	0,46	fragment	
Udgravning		Biskop Tuvo af Ribe	Galster 1931, s. 262 fig. 67
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 214, Galster 1931, s. 262
Kirkegulv	0,73	Ukendt variant	NNÅ 1963, s. 193
Kirkegulv	0,51	variant	NNÅ 1966, s. 141
Kirkegulv	0,63		
Udgravning	0,52	variant	
Detektor			
Detektor			
Udgravning			
Detektor		Variant. Korroderet fragment	
Kirkegulv	0,84		NNÅ 1959, s. 168
Kirkegulv		itu, korrederet	
Udgravning			
Kirkegulv	0,92	Biskop Gunner	NNÅ 1956, s. 211
Udgravning	0,67		
Udgravning			
Skattefund			DMS 74. Kaaber 1986, s. 231
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv	0,6		NNÅ 1960, s. 15F
Udgravning			
Kirkegulv	0,71		NNÅ 1956, s. 210 nr. 6-8
Kirkegulv			NNÅ 1956, s. 211
Kirkegulv	0,56		NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 223 nr. 12
Kirkegulv	0,47		
Kirkegulv	0,5		

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY106.3	3528	28	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY106.4	2721	2	1	Tønder	Rejsby Kirke	Kirke
JY107	2426	12	1	Thisted	Hørdum Kirke	Kirke
JY107	1871	1	1	Ribe	Skt. Nicolaj Kirkegård, Varde	By, Kirkegård
JY108	2925	1	1	Viborg	Skals Kirke	Kirke
JY109.1	968		1	Ringkøbing	Ikast Kirke	Kirke
JY109.1	1470	1	1	Roskilde	Skt. Mikkel's Kloster	By, Kirke
JY109.1	1239	2	1	Præstø	Vordingborg Slotsruin	Voldsted
JY109.2	2339	2	1	Ribe	Fåborg Kirke	Kirke
JY109.2	3109	1	1	Odense	Overgade 1-3	By
JY109.2	3209	7	1	Ålborg	Klarup Kirke	Kirke
JY109.2	3690	3	1	Svendborg	Ørkil Voldsted	Voldsted
JY109.2	8686	1	1	Maribo	Haugård	Mark
JY109.3	11608	1	1	Roskilde	Legerup	Mark
JY109.3	318	10	1	Sorø	Herlufsholm	Mark
JY109.4	2568	192-195	4	Vejle	Bråskovgård	Mark
JY109.4	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
JY109.4	1744	1	1	Viborg	Daubjerg Kirke	Kirke
JY109.4	4756		1	Ribe	Korsbrødregeråd	Kirke
JY109.4	3457	6	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.4	3457	7	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.4	3624	1	1	Viborg	Bøgelund By	Kirke
JY109.4	4680	2	1	Svendborg	Lykkesholm Voldsted	Voldsted
JY109.4	4750	1	1	Sorø	Allindemagle	Mark
JY109.4	8229	1	1	Roskilde	Stensgård	Boplads
JY109.4	318	101-102	2	Sorø	Herlufsholm	Mark
JY109.5	1121	1-7	7	Vejle	Borgergade	By
JY109.5	2568	15-191	177	Vejle	Bråskovgård	Mark
JY109.5	3752	2	1	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
JY109.5	5		8	Svendborg	Østerhæsinge	Mark
JY109.5	578		2	Odense	Odense By	By
JY109.5	590		1	Århus	Trige Kirkegård	Kirkegård
JY109.5	736		7	Svendborg	Svendborg	By
JY109.5	838		1	Ålborg	Aalborg ved Kirkegården	Kirkegård
JY109.5	905	14	1	Sorø	Skt. Bents Kirke	By, Kirke
JY109.5	905	15	1	Sorø	Skt. Bents Kirke	By, Kirke
JY109.5	3134	1	1	Frederiksborg	Torup Kirke	Kirke
JY109.5	2678	1	1	Århus	Vor Frue Kirke	By, Kirke
JY109.5	986	2	1	Randers	Todbjerg Kirke	Kirke
JY109.5	986	3	1	Randers	Todbjerg Kirke	Kirke
JY109.5	1044	1	1	Sorø	Lille Plads, Sorø	By
JY109.5	1057	1	1	Roskilde	Rudishøj	Mark
JY109.5	1121	1-2	2	Skanderborg	Borgergade 18, Horsens	By
JY109.5	3440	2	1	Holbæk	Asnæs	Kirke
JY109.5	3528	10	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY109.5	2957	1	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
JY109.5	3588	1	1	Odense	Sortebrødrekloster	By, Kirke
JY109.5	1256	1	1	Odense	Bogensen	Mark
JY109.5	1414	1	1	København	Kommunitetsbygn. København	By
JY109.5	3449	2	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.5	1542		3	Roskilde	Roskilde	By
JY109.5	1548	1	1	Viborg	Tånun Kirkegård	Kirkegård
JY109.5	1566	66	1	Præstø	Vordingborg Slotsruin	Voldsted
JY109.5	1583	1	1	Viborg	Hald Voldbanke	Voldsted
JY109.5	2895	1	1	Randers	Lyngby Kirke	Kirke
JY109.5	1767	1	1	Præstø	Vordingborg Slotsruin	Voldsted
JY109.5	3690	6	1	Svendborg	Ørkil Voldsted	Voldsted
JY109.5	1903	7	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
JY109.5	3457	3	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.5	1942	2	1	Roskilde	Skt. Mariæ Hospitals have	By, Kirke
JY109.5	1948	4	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
JY109.5	1983	4	1	Vejle	Karbjerg Kirketomt	Kirke
JY109.5	2892	5	1	Vejle	Øster-Starup Kirke	Kirke
JY109.5	3338	3	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.5	2055	7	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
JY109.5	2071	1	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY109.5	3528	17	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY109.5	2765	3	1	Vejle	Vinding Kirke	Kirke
JY109.5	2373	2	1	Roskilde	Provstevænget	By
JY109.5	3338	4	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Kirkegulv	0,6		
Kirkegulv		defekt.	NNÅ 1962, s. 262
Kirkegulv			NNÅ 1956, s. 210 nr. 12
			NNÅ 1936, s. 222
Kirkegulv	0,42		NNÅ 1967, s. 180. Bendixen 1972, s. 62 note 77
			Haugberg 86
		itu, defekt	
Udgravning			
Kirkegulv		variant	NNÅ 1954, s. 145
			Nnå 1971, s. 195
Kirkegulv		defekt	
Udgravning	0,78		
Detektor			
Detektor		Bøjet	
Skattefund			
Skattefund			DMS 73. Kaaber 1986, s. 231. Posselt 1980, s. 49.
	0,87		
Udgravning			
Udgravning	0,92		
Udgravning	0,79		
Udgravning	0,24	Overbrudt, fragmentarisk	
Udgravning			
Detektor			
Detektor			
Skattefund			
Skattefund			DMS 72
Skattefund	0,7-0,44-0,63		DMS 73. Kaaber 1986, s. 231. Posselt 1980, s. 49.
Udgravning	0,39	fragmentarisk	
			Haugberg 95
			Haugberg 93
			Haugberg 90
			Haugberg 94
			Haugberg 92
Kirkegulv			
Kirkegulv			
Kirkegulv	0,43		NNÅ 1972, s. 204
Kirkegulv	0,47		NNÅ 1961, s. 149
Andet			
Andet			
Andet			
Andet			
Kirkegulv	0,51		
Kirkegulv	0,52	defekt	
Kirkegulv	0,56	Kobberholdig	NNÅ 1968, s. 150
Udgravning	0,56		
Udgravning	0,57		
		itu, defekt	
Kirkegulv	0,62		NNÅ 1966, s. 143
Udgravning	0,62		
			NNÅ 1937, s. 182
Udgravning	0,64		
		kobberholdig	NNÅ 1938, s. 195
Kirkegulv		defekt, itu	
Kirkegulv	0,65		NNÅ 1966, s. 143
Udgravning	0,65		
			NNÅ 1944, s. 245
			NNÅ 1950, s. 165
Kirkegulv	0,65		
Kirkegulv	0,67		NNÅ 1963, s. 193
			NNÅ 1954, s. 142
Udgravning	0,67		

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY109.5	823		1	Ribe	Seem Kirke	Kirke
JY109.5	870		1	Ribe	Henne Kirke	Kirke
JY109.5	970		20	Slesvig	Stærup Kirke	Kirke
JY109.5	2261	1	1	Ribe	Lejrskov Kirke	Kirke
JY109.5	2305	2,3,6	3	Ribe	Åstrup Kirke	Kirke
JY109.5	2339	19	4	Ribe	Fåborg Kirke	Kirke
JY109.5	2352	3	1	Ribe	Kalvslund Kirke	Kirke
JY109.5	3703		1	Roskilde	Gl. Lindholm Voldsted	Voldsted
JY109.5	2366	1	1	Haderslev	Toftlund Kirke	Kirke
JY109.5	3254	1	1	Sorø	Ørslevvester By	Boplads
JY109.5	2448	3	1	Randers	Linde Kirke	Kirke
JY109.5	2461	1	1	København	København	By
JY109.5	2427	2	1	Ribe	Billum Kirke	Kirke
JY109.5	2427	3	1	Ribe	Billum Kirke	Kirke
JY109.5	2481	8	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY109.5	2481	9	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY109.5	2481	10	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY109.5	2481	11	1	Ribe	Nørre Nebel Kirke	Kirke
JY109.5	2508	4-8	5	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
JY109.5	2528	1	1	Tønder	Hostrup Kirke	Kirke
JY109.5	2600	1	1	Haderslev	Dybbøl Kirke	Kirke
JY109.5	2602	1-2	2	Tønder	Brøns Kirke	Kirke
JY109.5	1121	5-6	2	Skanderborg	Borgergade 18, Horsens	By
JY109.5	3324		1	Ålborg	True Kirketomt	Kirkegård
JY109.5	2483	3	1	Svendborg	Skrøbelev Kirke	Kirke
JY109.5	2490	1-2	2	Svendborg	Stoense Kirke	Kirke
JY109.5	2493	2	1	Århus	Vor Frue Kirke	By, Kirke
JY109.5	3333	1	1	Vejle	Helligkorsgade, Kolding	By
JY109.5	2636	3	1	Ribe	Ølgod Kirke	Kirke
JY109.5	2721	1	1	Tønder	Rejsby Kirke	Kirke
JY109.5	3029	2	1	Tønder	Hvidding Kirke	Kirke
JY109.5	3457	5	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.5	1175	1	1	Roskilde	Trægaarden, Klosterjorden	Mark
JY109.5	3111	1	1	Ribe	Bramming Kirke	Kirke
JY109.5	3519	1	1	Ribe	Gesten Kirke	Kirke
JY109.5	2877	2	1	Holbæk	Kolby Kirke	Kirke
JY109.5	2524	3	1	Præstø	Gråbrødre Kirkegård	By, Kirkegård
JY109.5	4756		6	Ribe	Korsbrødregeård	Kirke
JY109.5	7902	1	1	Ribe	Lustrupholm	Voldsted
JY109.5	7902	2	1	Ribe	Lustrupholm	Voldsted
JY109.5	2533	3	1	Ringkøbing	Vorgod Kirke	Kirke
JY109.5	7902	3	1	Ribe	Lustrupholm	Voldsted
JY109.5	2542	20	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
JY109.5	2543	1	1	Hjørring	Karup Kirke	Kirke
JY109.5	3528	12	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY109.5	7957	2	1	Ribe	Dagmarsgården	By
JY109.5	7957	3	1	Ribe	Dagmarsgården	By
JY109.5	8372	2-3	2	Åbenrå	Øster Løgum Kirke	Kirke
JY109.5	8514	1	1	Ribe	Vivegrøft	Mark
JY109.5	8592	3	1	Ribe	Grydergade	By
JY109.5	3528	14	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY109.5	2823	2	1	Frederiksborg	Jørlunde Kirke	Kirke
JY109.5	2661	1	1	Randers	Nørager Kirke	Kirke
JY109.5	3731	1	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.5	2803	1	1	Viborg	Grinderslev Kirke	Kirke
JY109.5	3690	4	1	Svendborg	Ørkil Voldsted	Voldsted
JY109.5	2701	2	1	Holbæk	Vig Kirke	Kirke
JY109.5	3691		1	Præstø	Varpelev, Bygaden 14	Boplads
JY109.5	3784	1	1	Ribe	Korsbrødregeade	By
JY109.5	3528	13	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY109.5	3528	16	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY109.5	2765	4	1	Vejle	Vinding Kirke	Kirke
JY109.5	2909	1	1	Vejle	Øster-Snede Kirke	Kirke
JY109.5	3049	3	1	Hjørring	Skærum Kirke	Kirke
JY109.5	2608	7	1	Ribe	Malt Kirke	Kirke
JY109.5	3457	4	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.5	1526	1	1	Præstø	Holtug Kirke	Kirke
JY109.5	2877	3	1	Holbæk	Kolby Kirke	Kirke
JY109.5	2679	1	1	Frederiksborg	Tjæreby Kirke	Kirke
JY109.5	1121	3-4	2	Skanderborg	Borgergade 18, Horsens	By

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Kirkegulv			Hauberg 88
Kirkegulv			Hauberg 89
Skattefund			Hauberg 103
Kirkegulv			NNÅ 1951, s. 124
Kirkegulv			NNÅ 1953, s. 214
Kirkegulv			NNÅ 1954, s. 145
Kirkegulv			NNÅ 1954, s. 145
Andet	0,67		
Kirkegulv			NNÅ 1954, s. 145
Andet	0,69		
Kirkegulv			NNÅ 1956, s. 209
Kirkegulv			NNÅ 1956, s. 211
Kirkegulv		kobberholdig	NNÅ 1956, s. 211
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 222
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 224
Kirkegulv			NNÅ 1959, s. 168
Kirkegulv			NNÅ 1959, s. 169
Andet	0,7		
Grav	0,71		
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 214
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 215
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 215
Udgravning	0,71		
Kirkegulv			NNÅ 1960, s. 151
Kirkegulv			NNÅ 1962, s. 262
Kirkegulv		defekt	NNÅ 1970, s. 241
Udgravning	0,72		
Andet	0,73		
Kirkegulv		defekt	NNÅ 1971, s. 195
Kirkegulv			
Kirkegulv	0,73		NNÅ 1966, s. 141
			NNÅ 1957-58, s. 219
Udgravning			
Udgravning		Fs. 3 prikker i hver korsvinkler	
Udgravning			
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 225
Udgravning		Fs. 3 prikker i hver korsvinkler	
			NNÅ 1957-58, s. 218
Kirkegulv			NNÅ 1957-58, s. 226
Kirkegulv	0,73	defekt	
Udgravning		tre prikker i 2. korsvinkel	
Udgravning		Ringe i korsvinkler	
Kirkegulv			
Detektor			
Udgravning			
Kirkegulv	0,74		
Kirkegulv	0,74		NNÅ 1965, s. 142
Kirkegulv		defekt, ulæselig	NNÅ 1961, s. 149
	0,76		
Andet	0,77	Kobberholdig	
Udgravning	0,78		
Kirkegulv		Kobberholdig	NNÅ 1962, s. 262
Andet	0,81		
Udgravning	0,82		
Kirkegulv	0,84		
Kirkegulv	0,85		
Kirkegulv			NNÅ 1963, s. 193
Kirkegulv	0,86		NNÅ 1967, s. 181
Kirkegulv	0,86		NNÅ 1970, s. 241
Kirkegulv	0,87		NNÅ 1959, s. 169
Udgravning	0,87		
Grav	0,88		
Kirkegulv		defekt	NNÅ 1966, s. 141
Kirkegulv	0,89	Kobberholdig	NNÅ 1961, s. 149
Andet	0,9		

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY109.5	2654	12	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
JY109.5	2939	1	1	Vejle	Stk. Nikolaj Kirke	Kirke
JY109.5	3528	11	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY109.5	2259	2	1	Sorø	Gjerlev Kirke	Kirke
JY109.5	3067	6	1	Vejle	Øster Starup Kirke	Kirke
JY109.5	3690	5	1	Svendborg	Ørkil Voldsted	Voldsted
JY109.5			1	Slesvig	Franziskanerkloster	By
JY109.5	3245	1	1	Holbæk	Bregninge Kirke	Kirke
JY109.5	1917	40	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
JY109.5	3256	1	1	Svendborg	Skt. Nikolaj Kirkeplads	By, Kirke
JY109.5	2631	2	1	Tønder	Brøns Kirke	Kirke
JY109.5	2742	3	1	Holbæk	Højby Kirke	Kirke
JY109.5	3080	1	1	Sorø	Fredsgårde, Sneslev	Mark
JY109.5	2017	23	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
JY109.5	3352	1	1	Viborg	Asmild bispegård	Kirke
JY109.5	3394	1	1	Viborg	Ørslev Kloster	Kirke
JY109.5	2118	4	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
JY109.5	3075	1	1	Ribe	Bramming Kirke	Kirke
JY109.5	3731	2	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.5	1121	7	1	Skanderborg	Borgergade 18, Horsens	By
JY109.5	3457	2	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.5	986	1	1	Randers	Todbjerg Kirke	Kirke
JY109.5	1764	1	1	Roskilde	Skt. Laurentiuskirke	By, Kirke
JY109.5	3507	2	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
JY109.5	3517	2	1	Hjørring	Jelstrup Kirke	Kirke
JY109.5	905	16	1	Sorø	Skt. Bents Kirke	By, Kirke
JY109.5	3468	2	1	Skanderborg	Søvind Kirke	Kirke
JY109.5	1900	4	1	Maribo	Arninge Kirke	Kirke
JY109.5	2860	1	1	Vejle	Nørup Kirke	Kirke
JY109.5	2433	1	1	Frederiksborg	Dronningholms ruiner	Voldsted
JY109.5	3528	15	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
JY109.5	2720	1	1	Svendborg	Stenstrup Kirke	Kirke
JY109.5	2689	5	1	Randers	Hørning Kirke	Kirke
JY109.5	2426	10-11	2	Thisted	Hørdum Kirke	Kirke
JY109.5	2708	1-8	8	København	Kirke Værløse, Smedegade	Mark
JY109.5	2774	2-4	3	Hjørring	Jetsmark Kirke	Kirke
JY109.5	2439	1-3	3	Vejle	Viuf Kirke	Kirke
JY109.5	3030	1-2	2	Åbenrå	Rise	Kirke
JY109.5	2503	1-3	3	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
JY109.5	1991	3-4	2	Thisted	Skt. Thøgers Kirketomt	By, Kirke
JY109.5	4252	1	1	Skanderborg	Vrads Kirkegård	Kirkegård
JY109.5	4280	2	1	Sorø	Tårnborg	By
JY109.5	4282	1	1	København	Flødekærgård	Boplads
JY109.5	4378	4	1	Viborg	Viborg Søndersø	By
JY109.5	4379	1	1	Roskilde	Gl. Lindholm	Mark
JY109.5	4393	1	1	Odense	Tanderup	Mark
JY109.5	4409	1	1	Vejle	Brostræde	By
JY109.5	4493	3	1	Sorø	Tårnborg	By
JY109.5	4530	1	1	Vejle	Bredgade	By
JY109.5	4537	7	1	Roskilde	bredgade	By
JY109.5	4548	1	1	Holbæk	Algade	By
JY109.5	4688	1	1	Frederiksborg	Søborg	By
JY109.5	4729	1	1	Ålborg	Hasseris	Mark
JY109.5	4774	1	1	Roskilde	Karlstrup	Kirke
JY109.5	4794	3	1	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
JY109.5	4794	1-2	2	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
JY109.5	4856	1	1	Ålborg	Hasseris	Mark
JY109.5	5035	1	1	Odense	Nyborg, kolonihave	Mark
JY109.5	5271	1	1	Ålborg	Mellemholm	Mark
JY109.5	5294	2	1	Præstø	Herfølge Kirke	Kirke
JY109.5	5363	5-7	3	Sorø	Borreby Voldsted	Voldsted
JY109.5	5609	16	1	Sorø	Tårnborg	By
JY109.5	5641	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY109.5	5647	1	1	Viborg	Tværgade, Skive	By
JY109.5	5653	1	1	Vejle	Skt. Nicolaj Kirke	By, Kirkegård
JY109.5	5674	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY109.5	5691	1	1	Ålborg	Hasseris	Mark
JY109.5	5698	1	1	Ålborg	Hasseris	Mark
JY109.5	5706	2	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY109.5	5706	3	1	Ålborg	Nørholm	Mark

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Kirkegulv	0,9		NNÅ 1960, s. 152
Kirkegulv		defekt	NNÅ 1967, s. 181
Kirkegulv	0,9		
	0,91		NNÅ 1943, s. 166
Kirkegulv		Defekt	NNÅ 1971, s. 194
Udgravning	0,91		
Udgravning	0,92		Hatz 2001, nr. 85
Kirkegulv			
	0,93		NNÅ 1937, s. 182
Udgravning		Kobberholdig	
Kirkegulv	0,93		NNÅ 1960, s. 151
Kirkegulv	0,94		NNÅ 1963, s. 193
	0,94		
	0,95	Kobberholdig	
Udgravning			
Udgravning			
	0,95	Kobberholdig	NNÅ 1943, s. 167
Kirkegulv	0,95		NNÅ 1971, s. 195
	0,95		
Andet	0,97		
Udgravning	0,97		
Andet	0,99		
	1,01		
Udgravning			
Kirkegulv			
Kirkegulv	1,02		
Kirkegulv	1,04		
Kirkegulv	1,05		NNÅ 1937, s. 182
Kirkegulv	1,05		NNÅ 1966, s. 143
	1,06		NNÅ 1956, s. 217
Kirkegulv	1,09		
Kirkegulv	1,11		NNÅ 1962, s. 262
Kirkegulv	1,15		NNÅ 1961, s. 149
Kirkegulv	1,22		NNÅ 1956, s. 210
Skattefund	0,63-0,86-0,74	Kobberholdige og misprægede	DMS 69, Bendixen
Kirkegulv	0,72-0,74-0,93		NNÅ 1964, s. 125
Kirkegulv	0,77-1,11	kobberholdig	NNÅ 1956, s. 212
Kirkegulv	0,79-0,6		NNÅ 1970, s. 241
	0,79-0,7-0,9		NNÅ 1957-58, s. 128
	0,88-0,93		NNÅ 1940, s. 165
Andet			
Detektor			
Udgravning		Meget beskadiget mønt	
Udgravning		Fragment	
Detektor			
Detektor		Forfalskning i kobber	
Detektor			
Detektor			
Udgravning			
Udgravning			
Udgravning			
Udgravning			
Detektor		defekt	
Kirkegulv			
Kirkegulv		Kobber, falsk	
Kirkegulv			
Detektor			
Andet			
Detektor			
Kirkegulv			
Detektor			
Detektor			
Andet			
Grav		Samtidig forfalskning	
Detektor			
Detektor		Varriant, fragment	
Detektor		Varriant	
Detektor			
Detektor			

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
JY109.5	8166	25	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY109.5	8166	127	1	Vejle	Hedensted Kire	Kirke
JY109.5	8240	1	1	Sorø	Sigersted Kirke	Mark
JY109.5	8257	1	1	Holbæk	Herredsbaekgård	Boplads
JY109.5	8343	2	1	Roskilde	Violstræde	By
JY109.5	8412	1	1	Holbæk	Stokkebjergvej	Mark
JY109.5	8669	1	1	Roskilde	Violstræde	By
JY109.5	8822	1	1	Frederiksborg	Selsø	Mark
JY109.5	8831	1	1	Frederiksborg	Søborg	Mark
JY109.5	8971	1	1	Holbæk	Dragsholm	Voldsted
JY109.5	9173	1-16	16	Odense	Avnslev	Mark
JY109.5	9430	1	1	Roskilde	Stensgård	Mark
JY109.5	9504	2	1	Thisted	Vester Vandet	Mark
JY109.5	9669	1	1	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
JY109.5	9831	1	1	Sorø	Vester Broby	Mark
JY109.5	9885	2	1	Maribo	Kippinge Gammelby	Mark
JY109.5	10071	1	1	Holbæk	Ulstrup	Mark
JY109.5	10071	2	1	Holbæk	Ulstrup	Mark
JY109.5	10077	1	1	Ålborg	Østergård	Mark
JY109.5	10160	1	1	Holbæk	Holløse Syd	Mark
JY109.5	10330	2	1	Viborg	Skt. Villadskirke	By, Kirke
JY109.5	10372	2	1	Frederiksborg	Landeslev	Mark
JY109.5	10577	1	1	Odense	Solgård	Mark
JY109.5	10609	2	1	Odense	Agernæs	Boplads
JY109.5	10673	29	1	Frederiksborg	Klippestrup	Boplads
JY109.5	10724	1	1	Præstø	Keldby Nord	Mark
JY109.5	10767	1	1	Skanderborg	Tømmerby	Mark
JY109.5	10776	1	1	Præstø	Vrangstrup	Mark
JY109.5	11003	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY109.5	11006	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY109.5	11037	3	1	Ålborg	Nørholm	Mark
JY109.5	11155	1	1	Maribo	Skovlænge	Mark
JY109.5	11195	1	1	Maribo	Købelevgård	Mark
JY109.5	11515	1	1	Maribo	Vesterborg Kirke	Mark
JY109.5	11534	1	1	Præstø	Sværdborg	Mark
JY109.5	11544	2	1	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
JY109.5			1	Viborg	Engesvang Gl. Kirke	Kirke
JY109.5	10069	1	1	Præstø	Vrangstrup	Mark
JY109.5	318	11-100	90	Sorø	Herlufsholm	Mark
JY109.5	38	2-318	317	Ribe	Obbekær Hede	Mark
JY109.5	2569	1-6	6	Ålborg	Strandstien	Kirke
JY109.5	736	3-9	7	Svendborg	Svendborg	By
JY109.5	23/616/771/841		2	Roskilde	Roskilde	By
JY109.5	590	2	1	Århus	Trige Kirkegård	Kirkegård
JY109.5	2503	1-3	3	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
JY109.5		1-14	14	Slesvig	Kosel-Ost	Boplads
SJ10	139	377-548	172	København	Haraldsborg Voldsted	Voldsted
SJ10	415/421	586-588	3	Præstø	Tesselbølle	Mark
SJ10	139	549-628	81	København	Haraldsborg Voldsted	Voldsted
SJ10	852		1	København	St. Ibs, Roskilde	By, Kirke
SJ10	8302		1	Roskilde	Kirke Hyllinge	Mark
SJ10	8769	1	1	Præstø	Brogade	By
SJ10	415/422	589-590	2	Præstø	Tesselbølle	Mark
SJ11	139	171-181	11	København	Haraldsborg Voldsted	Voldsted
SJ11	139	182-376	195	København	Haraldsborg Voldsted	Voldsted
SJ11	905		1	Sorø	St. Bents Kirke	By, Kirke
SJ11	4885	1	1	Frederiksborg	Birkely	Boplads
SJ12	905		1	Sorø	St. Bents Kirke	By, Kirke
SJ12	2374		1	København	St. Jørgensbjerg	By, Kirke
SJ12	6224	2	1	Odense	Skt. Knuds Plads	By
SJ12	10021	1	1	Vejle	Jelling Kirke	Kirke
SJ12	10271	1	1	Maribo	Højbakgård	Mark
SJ13.1	160		1	Præstø	Bjæverskov Kirke	Kirke
SJ13.1	687		1	Frederiksborg	Bastrup Tårnet	Voldsted
SJ13.1	1056	4	1	København	Skt. Møllemark ved Roskilde	Mark
SJ13.1	2742	1	1	Holbæk	Højby Kirke	Kirke
SJ13.1	2990	1	1	Randers	Grenå Gl. Kirkegård	Kirkegård
SJ13.1	3215	1	1	Præstø	Smerup Voldsted	Voldsted
SJ13.1	7677	1	1	Holbæk	Herredsbaekgård	Boplads
SJ13.1	7877	2	1	Præstø	Farvergade 7	By

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Udgravning			
Udgravning			
Detektor			
Detektor			
Detektor			
Detektor		Variant med tre prikker i to korsvinkler	
Detektor			
Detektor			
Detektor			
Skattefund		Mønttut på 16 mønter.	
Detektor			
Detektor			
Detektor		Velbevaret	
Detektor		Velbevaret	
Detektor		Slidt	
Detektor			
Detektor		Slidt	
Detektor		Slidt	
Detektor		Slidt	
Kirkegulv		Usikker bestemmelse	
Detektor			
Detektor			
Detektor		fragment	
Detektor		Sammensmeltet klump	
Detektor		Korroderet, bøjet, reven	
Detektor		kantskade	
Detektor			
Detektor		Tre prikker i anden korsvinkel	
Detektor			
Detektor		To fragmenter	
Detektor		Kantskade. Tre kugler ml. korsarme	
Detektor		Bøjet, kantskade	
Detektor		Stort fragment	
Detektor		Kugler mellem korsarmene	
Detektor		Bøjet, kantskade	
			Hauberg 91
Detektor			
Skattefund			
Skattefund			DMS 74. Kaaber 1986, s. 231
Skattefund			DMS 78
Skattefund			DMS 70
		Spredte fund	Hauberg 96
Skattefund			DMS 71
Skattefund			DMS 68
Skattefund	0,43-0,79-0,58		Kosel, Kr. Rendsburg-Eckernförde, LA 158. Ausgrabung 1991
Skattefund	0,71-0,95-0,86	MARTIN	Galster 1955
Skattefund		PAPENING, 2 varianter	Galster 1955 s. 87
Skattefund	0,83-0,89-0,88	MARTIN	Galster 1955
Udgravning	0,6	Kantskade	
Detektor			
Udgravning			
Skattefund		MARTIN	Galster 1955 s. 87
Skattefund	0,74-0,96-0,85	PAPENNING, VLFRIK	Galster 1955
Skattefund	0,78-1,08-0,95	PAPENNING	Galster 1955
Udgravning	0,93	Meget kobberholdig, falsk	
Udgravning			
Udgravning	0,28	Fragment	
Udgravning	0,36	Tyndslidt i kant	
Udgravning		Fragment	
Udgravning			
Detektor			
			Hauberg 2
Skattefund			DMS 44
			Galster 1929, s. 27
Kirkegulv	0,42	overklippet	NNÅ 1963, s. 193.
	0,72		NNUM 1968, s. 22-24
	0,47	Defekt, itu	
Detektor			
Udgravning			

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SJ13.1	Bytteprot. 910		1	Roskilde	Vor Frue Kirke	By, Kirke
SJ13.2	687		4	Frederiksborg	Bastrup Tårnet	Voldsted
SJ13.2	5073	1	1	Frederiksborg	Bastrup	Boplads
SJ13.2	7474	1	1	Roskilde	Øm Gammeltoft	Boplads
SJ13.2	8444	1	1	Roskilde	Violstræde	By
SJ13.3	7145	2	1	Præstø	Store Heddinge	Boplads
SJ13.3	7145	3	1	Præstø	Store Heddinge	Boplads
SJ13.3	7145	4	1	Præstø	Store Heddinge	Boplads
SJ13.3	9261	1-2	2	Bornholm	Østermarie	Mark
SJ13.3	9704	1	1	Bornholm	Østermarie	Mark
SJ13.3	9704	2	1	Bornholm	Østermarie	Mark
SJ13.3	9704	3	1	Bornholm	Østermarie	Mark
SJ13.3	9704	4	1	Bornholm	Østermarie	Mark
SJ13.3	SHM/KMK 20003		133	Halland	Bårapp	Mark
SJ13.3	KM 78415:77		1	Skåne	Stortorget	By
SJ13.3	uden FP nr.		6	Ålborg	Øster Uttrup I	Mark
SJ13.3	HM		1	Halland	Övraby Kyrkoruin	Kirke
SJ13.4	905		1	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ13.4	1056	6	1	Sorø	Skt. Mikkel's Kirke	By, Kirke
SJ13.4	1542		1	Roskilde	Blågårdsstræde	By
SJ13.4	1542	1	1	Roskilde	Stændertorvet	By
SJ13.4	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ13.4	2374	5	1	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg Kirke	By, Kirke
SJ13.4	2548	1	1	Sorø	Fodbygård Voldsted	Voldsted
SJ13.4	2616	1	1	Frederiksborg	Slangerup	By
SJ13.4	7304	1	1	Holbæk	Herredsbækgård	Boplads
SJ13.4	8769	2	1	Præstø	Brogade	By
SJ13.4	9089	1	1	Holbæk	Herredsbækgård	Boplads
SJ13.4	9888	1	1	Odense	Birkende Syd	Mark
SJ13.4	10539	4	1	Roskilde	Græse	Boplads
SJ13.4			1	Frederiksborg	Stenløse Kirkegård	Kirkegård
SJ13.5	905		1	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ13.5	1056	7	1	Sorø	Kirke Stillinge	Boplads
SJ13.5	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ13.5	3706	1	1	Holbæk	Årby Kirke	Kirke
SJ13.5	4367	1	1	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
SJ13.5	6438	1	1	Frederiksborg	Lynæs	Kirke
SJ13.5		1-26	26	København	Lyngby Kirkegård	Kirkegård
SJ13.5	1859/1919	3-87	85	Holbæk	Vråbjerg	Mark
SJ13.5	4487	1	3	Holbæk	Vråbjerg	Mark
SJ14	131		1	Frederiksborg	Skuldelev Præstegårdshave	Boplads
SJ14	905		3	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ14	1542		1	Roskilde	Skt. Nicolaj Kirke	By, Kirke
SJ14	1542		1	Roskilde	roskilde	By
SJ14	2637	1	1	Sorø	Fodbygård Voldsted	Voldsted
SJ14	2717	2	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ14	Bytteprot. 1126		1	Præstø	Herfølge Kirkegård	Kirkegård
SJ14	8985	1	1	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg	By
SJ14		1-29	29	Sorø	Vemmelev Kirkegård	Kirkegård
SJ15	905		1	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ15	1542		1	Roskilde	Skt. Ibs Kirkegård	By, Kirkegård
SJ15	1568	1	1	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
SJ15	1945	1	1	Roskilde	Kirke Hyllinge Kirkegård	Kirkegård
SJ15	2664	1	1	Holbæk	Glostrupgård	
SJ15	2717	1	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ15	6447	1	1	Frederiksborg	Eskildsøkløster	Kirke
SJ15	7280	1	1	Sorø	Borreby	Mark
SJ15	7585	1	1	Maribo	Barup	Mark
SJ15			1	Slesvig	Schild 1972, Taf. 2	By
SJ16	7366	1-2	2	Holbæk	Borren Voldsted	Voldsted
SJ16	7366	3	1	Holbæk	Borren Voldsted	Voldsted
SJ16	7584	1	1	Holbæk	Borren Voldsted	Voldsted
SJ16	905		1	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ16	1064	1	1	Roskilde	Gadstrup Kirkegård	Kirkegård
SJ16	1542	1	1	Roskilde	Roskilde	By
SJ16	2053	1	1	Sorø	Vårby Å	Mark
SJ16	2118	1	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
SJ16	2496	7	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SJ16	2577	1	1	Frederiksborg	Tikøb Kirke	Kirke
SJ16	2717	3	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
			Hauberg 1
Skattefund			DMS 44
Andet			
Detektor		Fragment	
Detektor			
Udgravning		Sammenklistret?	
Udgravning		Fragmenter, usikker bestemmelse	
Udgravning			
Skattefund		Fragment	
Detektor		Fragment.	
Detektor		Fragment.	
Detektor		Fragment.	
Detektor		Fragment.	
Skattefund			Landskapsinventeringen Rävinge 215
Skattefund		6 varianter	Galster 1977
Udgravning			Landskapsinventeringen 371b
Andet			Hauberg 75
Kirkegulv	0,6		
Andet			
		Fundsted ikke angivet	
Kirkegulv		overklippet	
			NNÅ 1957-58, s. 219
	0,69		NNÅ 1959, s. 166
Detektor		Lettene fragmenteret	
Udgravning			
Detektor		Fragment	
Detektor		Omdanne til hængesmykke	
Detektor		fragment	
			Hauberg 20
Andet			Hauberg 75
	0,8		
Kirkegulv	0,79		
Udgravning			
Udgravning			
Skattefund	0,63-0,89-0,77		DMS 54, Galster 1935
Skattefund	0,69-1,12-0,84	15 stemplevarianter, 317-445/1000	Galster 1935, Jensen 1983, s. 25. DMS 55
Skattefund		Indkom 1986	DMS 55
			Hauberg 22
Andet			Hauberg 75
		Fundsted ikke angivet	
			NNÅ 1960, s. 148
Kirkegulv	0,63		NNÅ 1962 s. 262
			Hauberg 74
Skattefund		Formodet pung fundet i affaldslag	
Skattefund			DMS 53
Andet			Hauberg 75
	0,7		
	1,32		
	0,72		
Kirkegulv	0,91		NNÅ 1962 s. 262
Udgravning			
Detektor			
Detektor			
Udgravning	0,14	fragment	Hatz 2001, nr. 31
Skattefund			
Skattefund		Fragmenteret	
Skattefund			
Andet			Hauberg 75
	0,9		
Andet	0,61		NNÅ 1943, s. 166
Udgravning			NNÅ 1943, s. 245
Udgravning	0,46		NNÅ 1957-58, s. 213
Kirkegulv	0,63		NNÅ 1959, s. 166
Kirkegulv	0,93		NNÅ 1962, s. 262

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SJ16	4390	1	1	Roskilde	Skt. Budolfi Kirkegård	By, Kirke
SJ16	10559	1	1	Frederiksborg	Vinderød	Mark
SJ16	8985	2	1	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg	By
SJ16	315	74-75	2	Frederiksborg	Tikøb Kirkegård	Kirkegård
SJ16	6561	1-13	13	København	Vridsløsemagle By	Boplads
SJ17	5354	1	1	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ18	179	19-22	4	Præstø	Fensmark Kirke	Kirke
SJ18	162		1	Frederiksborg	Ebelholt Klosterplads	Kirke
SJ18	695		1	Præstø	Vordingborg Slotskirke	Voldsted
SJ18	1542		1	Roskilde	Blågårdsstræde	By
SJ18	1542		1	Roskilde	Munkevænget	By
SJ18	1900	3	1	Maribo	Arninge Kirke	Kirke
SJ18	1948	2	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
SJ18	2524	1	1	Præstø	Gråbrødre Kirkegård	By, Kirkegård
SJ18	2654	4	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ18	3351	1	1	Maribo	Branderslev Kirke	Kirke
SJ18	4285	1	1	Sorø	Tårnborg	By
SJ18	5363	3	1	Sorø	Borreby Voldsted	Voldsted
SJ18	7661	1	1	Holbæk	Tømmerup Kirke	Mark
SJ18	8042	1	1	Holbæk	Borren Voldsted	Voldsted
SJ18	9324		1	Roskilde	Rye Vest	Mark
SJ18			2	Roskilde	Roskilde By	By
SJ18	37/483		2	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
SJ18	8985	13	1	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg	By
SJ19	179	1-18	18	Præstø	Fensmark Kirke	Kirke
SJ19	9151		6	Roskilde	Roskilde Havn	By
SJ19	967		1	København	Højby	
SJ19	1156	2	1	Holbæk	Soderup Kirkegård	Kirkegård
SJ19	1542		1	Roskilde	Blågårdsstræde	By
SJ19	5363	2	1	Sorø	Borreby Voldsted	Voldsted
SJ19	10819	1	1	Holbæk	Eriksholm Avlsgaard	Mark
SJ20	1056	8	1	Holbæk	Bakkendrup Præstegårdshave	Boplads
SJ20	1948		1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
SJ20	3440	1	1	Holbæk	Asnæs	Kirke
SJ20	4900	1	1	Roskilde	Roskilde	By
SJ20	8985	8-9	2	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg	By
SJ21	631	1-39	39	Præstø	Glumsø Indelukke	Mark
SJ21	555		1	Maribo	Hillested Kirkegård	Kirkegård
SJ21	8985	10-11	2	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg	By
SJ21	716	2	1	Sorø	Tårnborg Ruin	Voldsted
SJ21	939		1	København	Herstedvester Kirkegård	Kirkegård
SJ21	1542		1	Roskilde	Skt. Mortens Kirke	By, Kirke
SJ21	1542		2	Roskilde	Roskilde	By
SJ21	1640	1	1	Holbæk	Bregninge Kirkegård	Kirkegård
SJ21	2313	1	1	Frederiksborg	Dronningholms ruiner	Voldsted
SJ21	2654	2	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ21	3152	1	1	Maribo	Borrebakken	Voldsted
SJ21	3708	1	1	Roskilde	Skt. Mikkels Kirke	By, Kirke
SJ21	3777	1	1	Sorø	Tårnborg Ruin	Voldsted
SJ21	4951	1	1	Maribo	Refshale	Kirkegård
SJ21	5017	1	1	Præstø	Hellested	Kirkegård
SJ21	8865	3	1	Frederiksborg	Selsø	Mark
SJ21	8985	12	1	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg	By
SJ21	9324		1	Roskilde	Rye Vest	Mark
SJ21	9610	1	1	Sorø	Vester Broby	Mark
SJ22	1904	1	1	Frederiksborg	Anisse sogn	Mark
SJ22	8255	1	1	Holbæk	Herredsbækgård	Boplads
SJ23	1948	1	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
SJ23	7593	1	1	Holbæk	Herredsbækgård	Boplads
SJ23	2768	1	1	København	Rødovre Kirkegård	Kirkegård
SJ23	9688	1	1	Maribo	Nykøbing Falster	Boplads
SJ23	11352	1	1	Maribo	Vejleby	Mark
SJ23	1309	1	1	Præstø	Kastrup Kirkegård	Kirkegård
SJ23	9150	1-4	4	Roskilde	Byparken, Skt. Ibs Vej	By
SJ23	8985	3-7	4	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg	By
SJ23	1542		1	Roskilde	Provstevænget	By
SJ23	1542		1	Roskilde	Skomagergade 11	By
SJ23	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ23	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ23	1941	1	1	Roskilde	Ny Himmelev	Mark

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Andet			
Detektor		Variant	
Skattefund		Formodet pung fundet i affaldslag	
Skattefund			Galster 1935, s. 272. DMS 57
Skattefund			
Udgravning			
Skattefund			DMS 59
			Hauberg 51
			Hauberg 50
Andet			
Andet			
Kirkegulv	0,95		NNÅ 1937, s. 182
	0,99		NNÅ 1938, s. 195
			NNÅ 1957-58, s. 219
Kirkegulv	0,95		NNÅ 1960, s. 152
	0,89		
Detektor			
Detektor			
Detektor		Stort fragment	
Detektor			
Detektor		Buklet	
Andet			Hauberg 52
			Hauberg 62
Skattefund			
Skattefund			DMS 59
Skattefund		ca. 30 mønter,6 kunne bestemmes	Moesgaard 2013, s. 15
			Hauberg 27
Andet			
Detektor			
Detektor		Usikker bestemmelse	
	0,97		
Udgravning			NNÅ 1938, s. 195
Grav	0,76		
Andet			
Skattefund		Formodet pung fundet i affaldslag	
Skattefund			DMS 58, Christiansen 1970
			Hauberg 25
Skattefund		Formodet pung fundet i affaldslag	
			Hauberg 40
			Hauberg 24
Andet			
	0,63		
Kirkegulv	1,1		NNÅ 1960, s. 152
			Hauberg 104
Grav	0,62		
Detektor	0,75		
Grav			
Andet		Varriant	
Detektor			
Skattefund		Forfalskning	
Detektor			
Detektor			
Detektor			
	0,63		NNÅ 1938, s. 195
Detektor			
	0,82		
Udgravning		Fragment	
Detektor		2 fragmenter	
Grav	0,84		
Skattefund		Mønttut.	
Skattefund		Formodet pung fundet i affaldslag	
	0,94		

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SJ23	8985	6	1	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg	By
SJ23	KM 69023230	13	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SJ23	KM 69023:327		1	Skåne	Repslagaren 13-14	By
SJ23	KM 69023387	14	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SJ23	716	1	1	Sorø	Tårnborg Ruin	Voldsted
SJ23	3066	2	1	Sorø	Skt. Mikkels Kirke	By, Kirke
SJ23	4280	1	1	Sorø	Tårnborg	By
SJ24	716	3	1	Sorø	Tårnborg Ruin	Voldsted
SJ24	827		1	Odense	Skt. Albani Kirkeplads	By, Kirke
SJ24	1900	2	1	Maribo	Arninge Kirke	Kirke
SJ25.1	1056	9	1	Roskilde	Gråbrødre Kirkegård	By, Kirkegård
SJ25.1	2654	5	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ25.1	4537	2	1	Roskilde	bredgade	By
SJ25.2	905		1	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ25.2	1903	1	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
SJ25.2	407		1	Roskilde	Roskilde Domkirkegård	By, Kirke
SJ25.3	162		1	Frederiksborg	Ebelholt Klosterplads	Kirke
SJ25.3	1035	2	1	Præstø	Keldby	Mark
SJ25.3	1542		1	Roskilde	Duebrødre kloster	Kirke
SJ25.3	4493	1	1	Sorø	Tårnborg	By
SJ25.3	5169	1	1	Roskilde	Særløse	Kirkegård
SJ26	1258	1	1	Roskilde	Karlslunde matr. nr. 10	Mark
SJ26	1542		1	Roskilde	Bredgade 18	By
SJ26	7825	1	1	Frederiksborg	Lerbjerggaard	Mark
SJ26			1	Roskilde	Roskilde By	By
SJ27	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ27	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ27	2111	1	1	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
SJ27	2654	3	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ27	3191	1	1	Tønder	Roager Kirke	Kirke
SJ27	3672	1	1	Haderslev	Jegerup Kirke	Kirke
SJ27	5609	2	1	Sorø	Tårnborg	By
SJ27			1	Roskilde	Roskilde By	By
SJ28	1274	1	1	Roskilde	Karlslunde Strandmark	Mark
SJ28	23/616/771/841		2	Roskilde	Roskilde	By
SJ29	1395	1	1	Skanderborg	Tørring Kirke	Kirke
SJ29	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ29	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ29	5609	11	1	Sorø	Tårnborg	By
SJ29	7356	1	1	Frederiksborg	Søborg Bygade	By
SJ29	8343	1	1	Roskilde	Violstræde	By
SJ29	318	1	1	Sorø	Herlufsholm	Mark
SJ29	23/616/771/841		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ29	637		1	Roskilde	Roskilde Domkirkegård	By, Kirke
SJ30	736		1	Frederiksborg	Skibby Kirkegård	Kirkegård
SJ30	1035	3	1	Præstø	Keldby Nord	Mark
SJ30	1290	1	1	København	Herstedvester Kirkegård	Kirkegård
SJ30	1368	1	1	Frederiksborg	Niverødgårds Mark	Mark
SJ30	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ30	2701	1	1	Holbæk	Vig Kirke	Kirke
SJ30	23/616/771/841		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ30	Jr. nr. 38/1910	2	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
SJ31	2654	7	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ31	5530	1	1	Præstø	Tybjerg	Kirke
SJ31	7117	2	1	Roskilde	Asserup	Mark
SJ31		2074	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SJ31	KM 49185:520		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SJ31	KM 77714:23		1	Skåne	Myntet 3-5	By
SJ32	159		1	Holbæk	Sejerø Kirkegård	Kirkegård
SJ32	3616	1	1	Maribo	Kippinge	Boplads
SJ32	4537	3-5	3	Roskilde	bredgade	By
SJ32			1	Halland	Övraby Kyrkoruin	Kirke
SJ33	905		1	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ33	1509	1	1	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
SJ33	2524	2	1	Præstø	Gråbrødre Kirkegård	By, Kirkegård
SJ33	2654	8	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ33	2697	1	1	Århus	Malling Kirke	Kirke
SJ33	3066	3	1	Sorø	Skt. Mikkels Sogn	By, Kirke
SJ33	3668	1-3	3	Frederiksborg	Torup landsby	Boplads
SJ33	7671	2	1	Maribo	Vindeby Syd	Boplads

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Udgravning			
Udgravning	0,74		NNUM 1979, Jensen 1980
Udgravning	0,11	Fragment	NNUM 1979, Jensen 1980
			Hauberg 40
Kirkegulv	0,62		
Detektor			
			Hauberg 40
			Hauberg 31
Kirkegulv			NNÅ 1937, s. 182
	0,65		
Kirkegulv	0,91		NNÅ 1960, s. 152
Udgravning			
Andet			Hauberg 75
			NNÅ 1937, s. 182
			Hauberg 72
			Hauberg 51
	0,64		Galster 1923, s. 108
Andet			
Detektor			
Andet			
Andet	0,83		
Detektor		Kantskade	
Andet			Hauberg 52
	0,65	variant	
	0,62		NNÅ 1944, s. 245
Kirkegulv	1,14		NNÅ 1960, s. 152
Kirkegulv		meget defekt	
Kirkegulv	0,51	fragmenteret	NNÅ 1982, s.
Detektor			
Andet			Hauberg 52
		itu	
			Hauberg 96
Kirkegulv			
Detektor			
Udgravning			
Detektor			
Skattefund			
			Hauberg 96
			Hauberg 72
			Hauberg 76
	0,67		Galster 1923, s. 108
	0,72		
Kirkegulv	0,71		NNÅ 1962, s. 261
			Hauberg 96
Skattefund	0,68		
Kirkegulv	0,6		NNÅ 1960, s. 152
Udgravning			
Detektor			
Udgravning	0,84		
			Hauberg 73
Udgravning	0,6		
Udgravning			
Udgravning			Landskapsinventeringen 371b
Andet			Hauberg 75
			NNÅ 1957-58, s. 219
Kirkegulv	0,84		NNÅ 1960, s. 152
Kirkegulv			NNÅ 1961, s. 150
Kirkegulv	0,43		NNÅ 1971, s. 191
Udgravning	0,29-0,26-0,12		
Detektor			

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SJ33	8890	1	1	Holbæk	Herredsbækgård	Boplads
SJ33	9624	2	1	Sorø	Vester Broby	Mark
SJ33	9656	2	1	Holbæk	Eriksholm Avlsgaard	Mark
SJ33	Bytteprot. 1126		2	Præstø	Herfølge Kirkegård	Kirkegård
SJ33	3668	1-3	3	Frederiksborg	Tisvilde Hegn, Torup	Boplads
SJ33	23/616/771/841		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ34	1239	1	1	Præstø	Vordingborg Slotsruin	Voldsted
SJ34	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ34	2120	1	1	Holbæk	Hagested Præstegård	Boplads
SJ34	2474	2	1	Maribo	Tingsted Kirkegård	Kirkegård
SJ34	2496	18	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SJ34	3574	1	1	Frederiksborg	Slangerup Kirke	Kirke
SJ34	10273	1	1	Maribo	Højbakgård	Mark
SJ34	23/616/771/841		2	Roskilde	Roskilde	By
SJ35	1193	1	1	Maribo	Ravnshøj Bymark	Mark
SJ35	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ35	23/616/771/841		2	Roskilde	Roskilde	By
SJ36	905		1	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ36	1171	1	1	Roskilde	Skt. Mariæ Hospitals have	By, Kirke
SJ36	2388	1	1	Sorø	Kirke Stillinge Kirkegård	Kirkegård
SJ36	2654	9	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ36	7877	4	1	Præstø	Farvergade 9	By
SJ36	10381	1	1	Roskilde	Græse	Boplads
SJ36	10821	1	1	Frederiksborg	Landeslev	Mark
SJ36	23/616/771/841		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ37	1455	1	1	Svendborg	Gl. Præstegård, Nyborg	Kirke
SJ37	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ37	3131	1	1	Frederiksborg	Kulhuse, Dråby	Mark
SJ37	6479	1	1	Maribo	Skibelund	Mark
SJ37	9659	1	1	Frederiksborg	Annisle	Mark
SJ37	10697	2	1	Præstø	Åvej, Tyvelse	Mark
SJ37		26501	1	Skåne	Helsingborg kv. Tor nr 2-3	By
SJ38	5609	3	1	Sorø	Tårnborg	By
SJ38	9069	2	1	Frederiksborg	Hagerup Voldsted	Voldsted
SJ38	3066	5	1	Sorø	Skt. Mikkel Kirke	By, Kirke
SJ39	579		1	Frederiksborg	Draaby Kirkegård	Kirkegård
SJ39	736		1	Frederiksborg	Skibby Kirkegård	Kirkegård
SJ39	1056	11	1	Sorø	Slagelse	By
SJ39	1537	1	1	Præstø	Allerslev Kirkegård	Kirkegård
SJ39	2177	1	1	Roskilde	Osted Kirkegård	Kirkegård
SJ39	2698	1	1	Sorø	Vetterslev Kirke	Kirke
SJ39	3729	1	1	Roskilde	Klostermarken	Mark
SJ39	5609	12	1	Sorø	Tårnborg	By
SJ39	6134	1	1	Frederiksborg	Græse	Boplads
SJ39	7862	1	1	Frederiksborg	Hagerup Voldsted	Voldsted
SJ39	9885	1	1	Maribo	Kippinge Gammelby	Mark
SJ39	10572	1	1	Maribo	Skovlænge	Mark
SJ40.1	3528	6	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
SJ40.1	3528	7	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
SJ40.1	3253	1	1	Præstø	Stubby, Kastrup Sogn	Mark
SJ40.1	1454	1	1	Roskilde	Bistrup Voldsted	Voldsted
SJ40.1	4537	6	1	Roskilde	bredgade	By
SJ40.1	5689	1	1	Sorø	Fyrendal	Boplads
SJ40.2	3152	2	1	Maribo	Borrebakken	Voldsted
SJ40.2	692		1	Odense	Hindsholm	Mark
SJ40.2	1056	12	1	Præstø	Vordingborg Ruin	Voldsted
SJ41	905		3	Sorø	Skt. Bendts Kirke	By, Kirke
SJ41	3209	6	1	Ålborg	Klarup Kirke	Kirke
SJ41	4670	1	1	København	Smørum	Boplads
SJ41	5609	8-9	2	Sorø	Tårnborg	By
SJ41	6200	2	1	Vejle	Skt. Nicolaj Kirke	By, Kirke
SJ41	7579	1	1	Frederiksborg	Store Havelse	Boplads
SJ42	2046	1	1	Vejle	Dørken Kirketomt	Kirke
SJ42	2118	3	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
SJ42	2654	10	1	København	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ42	2654	11	1	København	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SJ42	KM 71839:1921		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SJ44	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ44	2280	1	1	Maribo	Albuen, Kappel Sogn	Mark
SJ44	5363	4	1	Sorø	Borreby Voldsted	Voldsted

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Detektor			
Detektor			
Detektor		Kantskade	
			Hauberg 74
Skattefund			DMS 75
			Hauberg 96
Udgravning	0,55		
Andet			NNÅ 1957-58, s. 215
			NNÅ 1957-58, s. 213
Kirkegulv	0,58		
Detektor		Let bøjet	
			Hauberg 96
	0,69		
			Hauberg 96
Andet			Hauberg 75
Udgravning	0,75		
Andet	0,94		NNÅ 1955, s. 158
Kirkegulv	0,64		NNÅ 1960, s. 152
Udgravning			
Detektor			
Detektor		Buklet, bøjet, kantskade	
			Hauberg 96
	0,93		NNÅ 1972, s. 205
Detektor			
Detektor			
Detektor		Slidt	
Udgravning	-19,2		
Detektor			NNÅ 1972, s. 62 nr. 71
Udgravning			
Kirkegulv	0,74		NNÅ 1971, s. 191 nr. 5. Bendixen 1972, s. 62 note 71
			Hauberg 77
			Hauberg 76
	0,77		
		Biskop Niels	
Grav	0,85	variant	NNÅ 1948, s. 171
Kirkegulv	1,18		NNÅ 1961, s. 150
Detektor	0,39		
Detektor			
Detektor		Dobbeltpræg	
Udgravning			
Detektor		Slidt og bøjet	
Detektor		Niels Stigsen	
Kirkegulv	0,42		
Kirkegulv			
	0,69	Niels Stigsen 1225-49	
		Niels Stigsen 1225-49	
Udgravning			
Skattefund		nedlægning ca. 1290	
			Hauberg 104
			Hauberg 105
Udgravning	0,73		
Andet		Ikke fundet sammen	Hauberg 75
Kirkegulv	0,86		
Udgravning			
Detektor			
Udgravning			
Andet			
Kirkegulv	0,61		NNÅ 1945, s. 165. Lindahl 1963, s. 54
	0,72		NNÅ 1944, s. 245. Lindahl 1963, s. 54
Kirkegulv			NNÅ 1960, s. 152. Lindahl 1963, s. 54
Kirkegulv	0,86		NNÅ 1960, s. 152. Lindahl 1963, s. 54
			Carelli 2005, 874
		Niels Stigsen	NNÅ 1951, s. 125
Detektor			

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SJ44	5609	13	1	Sorø	Tårnborg	By
SJ44	5667	1	1	Roskilde	Ølsemagle	Mark
SJ44	7175	1	1	Holbæk	Borren Voldsted	Voldsted
SJ44	8521	1	1	Holbæk	Årby Præstegård	Mark
SJ44	9610	2	1	Sorø	Vester Broby	Mark
SJ44			1	Sorø	Sorø	By
SJ44	23/616/771/841		2	Roskilde	Roskilde	By
SJ45	2568	1-14	14	Vejle	Bråskovgård	Mark
SJ45	736	1-2	2	Svendborg	Svendborg	By
SJ45	3528	8	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
SJ45	3528	9	1	Hjørring	Aggersborg Kirke	Kirke
SJ45	2508	1-2	2	Haderslev	Starup Kirke	Kirke
SJ45	2608	3	1	Ribe	Malt Kirke	Kirke
SJ45	8372	1	1	Åbenrå	Øster Løgum Kirke	Kirke
SJ45	905	13	1	Sorø	Skt. Bents Kirke	By, Kirke
SJ45	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ45	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SJ45	2277	1	1	Odense	Kærum Kirkegård	Kirkegård
SJ45	2426	4	1	Thisted	Hørdum Kirke	Kirke
SJ45	2529	1	1	Randers	Helgenæs Kirke	Kirke
SJ45	2620	1	1	Hjørring	Serritslev Kirke	Kirke
SJ45	2698	2	1	Sorø	Vetterslev Kirke	Kirke
SJ45	3066	4	1	Sorø	Skt. Mikkel's Kirke	By, Kirke
SJ45	3135	1	1	Hjørring	Strandfogedgård, Lyngby Sogn	Mark
SJ45	3298	1	1	København	Ishøj Kirke	Kirke
SJ45	3323		1	Sorø	Gammel Torv, Skælskør	By
SJ45	3338	1	1	Skanderborg	Øm Kloster	Kirke
SJ45	3777	2	1	Sorø	Tårnborg	By
SJ45	3809	1	1	Ålborg	Stolpedalsvej	Mark
SJ45	5609	14-15	2	Sorø	Tårnborg	By
SJ45	6437	1	1	Frederiksborg	Havelsegård	Mark
SJ45	6437	2	1	Frederiksborg	Havelsegård	Mark
SJ45	6925	1	1	Frederiksborg	Birkely	Mark
SJ45	7162	1	1	Ålborg	Nørholm	Mark
SJ45	7500	1	1	Viborg	Riddergade	By
SJ45	8325	1	1	Maribo	Sandby	Mark
SJ45	8365	2	1	Holbæk	Herredsbækgård	Boplads
SJ45	9610	3	1	Sorø	Vester Broby	Mark
SJ45	9610	4	1	Sorø	Vester Broby	Mark
SJ45	9610	5	1	Sorø	Vester Broby	Mark
SJ45	10218	2	1	Thisted	Vester Vandet	Mark
SJ45	10842	1	1	Svendborg	Vester Hæsinge	Mark
SJ45	11544	1	1	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
SJ45	11545	1	1	Frederiksborg	Toftevej	Voldsted
SJ45	318	2-9	8	Sorø	Herlufsholm	Mark
SJ45	23/616/771/841		2	Roskilde	Roskilde	By
SJ45	525/532/551		1	Svendborg	Ørkel Slotsbanke	Voldsted
SK13	139	5-170	166	København	Haraldsborg Voldsted	Voldsted
SK13	LUHM 29202		1	Skåne	Åspinge Kyrka	Kirke
SK13	LUHM 29376	9613	1	Skåne	Bjäresjö 2:1, 20:2 Bjäresjö socken, Skåne	Mark
SK13	MHM 300225		1	Skåne	Ö Skrävlinge, Malmö	Mark
SK13	SHM		1	Skåne	Skt. Nicolai Kloster, Helsingborg	By, Kirke
SK13	KM 49326:132		1	Skåne	Stortorget	By
SK14	LUHM 29187	10	1	Skåne	Annelöv kyrka, Skåne	Kirke
SK14	LUHM 29376	9612	1	Skåne	Bjäresjö 2:1 Bjäresjö socken, Skåne	Mark
SK14	SHM		1	Skåne	Vattentornet, Helsingborg	By
SK14		22381	1	Skåne	Simrishamn, Skåne, Kv. Sumaros	By
SK14	KM 22825		1	Skåne	Skt. Laurentius 1-2	By
SK14	KM 49185:100		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK14	KM 49326:107		1	Skåne	Stortorget	By
SK14	KM 49326:53		1	Skåne	Stortorget	By
SK14	KM 50193:27		1	Skåne	Stortorget	By
SK14	KM 71839:1017		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK14	St. Inv. 2109		40	Skåne	Åkesholm	
SK15	7505	1	1	Bornholm	Ladegård	Mark
SK15	1859	1-2	2	Holbæk	Vråbjerg	Mark
SK15	KM 69023295		1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK15	KM 69023296		1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK15	KM 69023303		1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK15	KM 69023315		1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Detektor			
Detektor			
Detektor			
Detektor			
Detektor			
			Hauberg 78
		Spredte fund	Hauberg 96
Skattefund			DMS 73. Kaaber 1986, s. 231. Posselt 1980, s. 49.
Skattefund			DMS 70
Kirkegulv	0,35	defekt	
Kirkegulv	0,89		
Kirkegulv	1,1-1,18		NNÅ 1957-58, s. 222
Kirkegulv	1,21		
Kirkegulv			
Kirkegulv			
Andet	1,01		NNÅ 1951, s. 125
Kirkegulv			NNÅ 1956, s. 210
Kirkegulv		Niels Stigsen, kobberholdig	NNÅ 1957-58, s. 224
Kirkegulv			NNÅ 1960, s. 150
Kirkegulv			NNÅ 1961, s. 150
Kirkegulv	0,71		NNÅ 1971, s. 191
	0,85		NNÅ 1972, s. 205
Kirkegulv	0,94		
Udgravning	0,57		
Detektor	0,93		
Detektor	1,13		
Detektor			
Detektor		Kobberudtrækning, kan være brændt	
Detektor			
Detektor			
Detektor			
Udgravning		Bisp Niels 1234	
Detektor			
Detektor			
Detektor		Let bøjet	
Detektor		Kantskadet fragment, let bøjet	
Detektor		Beskadiget	
Detektor			
Detektor			
Detektor		Korroderet	
Detektor		Stort fragment	
Skattefund			
		Spredte fund	Hauberg 96
			Hauberg 79
Skattefund	0,71-1,08-0,86	ALVVIN, PETER	Galster 1955
	0,29	fragment 1/2	CNS 3.4.6.1
Udgravning	0,37	Fragment	
Udgravning	0,37		
Udgravning	0,34	Kantskade	
Udgravning	0,45	To fragmenter	
Skattefund			Hauberg 179
Detektor		Fragment	
Skattefund	0,83/0,87	EZCHI ARCHIEPC	Galster 1935, Jensen 1983, s. 25. DMS 55
Udgravning	0,47		NNUM 1979, Jensen 1980
Udgravning	0,71		NNUM 1979, Jensen 1981
Udgravning	0,26	Fragment af halveret mønt	NNUM 1979, Jensen 1982
Udgravning	0,3	Halveret, beklippet	NNUM 1979, Jensen 1983

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SK19.1	KM 49326:107		1	Skåne	Stortorget	By
SK19.1	KM 49326:97		1	Skåne	Stortorget	By
SK19.1	KM 71075:142		1	Skåne	Färgaren 28	By
SK19.1	KMMS		1	Skåne	Laboratoriegatan	By
SK19.2	KM 78415:109		1	Skåne	Stortorget	By
SK19.2	KM 78415:36		1	Skåne	Stortorget	By
SK20	69023	4	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK20	1420	1	1	København	Christiansborg	Voldsted
SK20		495	1	Skåne	Dalby, Skåne, Bårhustomten	Kirkegård
SK20	1674	3	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK20	2420	1	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK20	8143	1	1	Bornholm	Lilleborg	Voldsted
SK20	9624	1	1	Sorø	Vester Broby	Mark
SK20	MHM 12900		1	Skåne	Tygelsjö	Mark
SK20			1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK20		9988	1	Skåne	Önnerup, Sydgas 1984	Mark
SK20	KM 49185:749		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK20	KM 78415:122		1	Skåne	Stortorget	By
SK21	KMK 693		14	Skåne	Lund Domkirke	By, Kirke
SK21	KM 661662569		1	Skåne	PK-banken, Lund	By
SK21	597		1	Bornholm	Øster Lars Kirke	Kirke
SK21	2434	1	1	Bornholm	Østerlars Kirke	Kirke
SK21	LUHM 29203	1309	1	Skåne	Tommarp (Hemmet), Järrestads härad	Boplads
SK21	KM 49525:2		1	Skåne	Stortorget	By
SK21	KM 66166:2569		1	Skåne	Skt. Clemens 8	By
SK21	KM 76420:45		1	Skåne	Gyllenkrok 3-5	By
SK21	525/532/551		2	Svendborg	Ørkel Slotsbanke	Voldsted
SK22	KM 69023126	16	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK22	KMK 693		40	Skåne	Lund Domkirke	By, Kirke
SK22	1588	3	1	Bornholm	Rø	Mark
SK22	1674	5	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK22	2496	8	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK22	2542	4-5	2	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK22	2542	6	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK22	6446	1	1	Bornholm	Store Myregård	Mark
SK22	LUHM 29203	1313	1	Skåne	Tommarp (Hemmet), Järrestads härad	Boplads
SK22			1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK22		9373	1	Skåne	Löddeköpinge, Skåne, 94	By
SK22		24390	1	Skåne	Trelleborg, Skåne, Svenstorp, 1948 1950	Boplads
SK22	KM 69023:125		1	Skåne	Repslagaren 13-14	By
SK22	KM 71839:1739		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK22	KM 71839:2011		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK22	KM 77714:123		1	Skåne	Myntet 3-5	By
SK22	KM 78367:463		1	Skåne	Skt. Mårten 25-26	By
SK23	1674	15	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK23	2452	14	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK23	2496	15	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK23	2532	1	1	Bornholm	Skt. Pouls Kirke	By, Kirke
SK23	2542	15	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK23			1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK23	1542		2	Roskilde	Gråbrødre Kloster	By, Kirke
SK23	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SK23			1	Roskilde	Roskilde By	By
SK23	KM 69023454	18	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK23	1504	7	1	Skåne	Ågerup By	Mark
SK23	LUHM 29376	9614	1	Skåne	Bjäresjö 2:1, 20:2 Bjäresjö socken, Skåne	Mark
SK23	LUHM 30489	24501	1	Skåne	Helsingborg, Kv. Minerva 20, 21	By
SK23	LUHM 30489	24501	1	Skåne	Helsingborg, Kv. Minerva 20, 21	By
SK23	LUHM 30489	24501	1	Skåne	Helsingborg, Kv. Minerva 20, 21	By
SK23	MHM 100242		1	Skåne	Ö Skrävlinge, Malmö	By
SK23	MHM 100243		1	Skåne	Ö Skrävlinge, Malmö	By
SK23		497	1	Skåne	Dalby, Skåne, Bårhustomten	Kirkegård
SK23	KM 49185:308		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK23	KM 49185:475		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK23	KM 78367:180		1	Skåne	Skt. Mårten 25-26	By
SK23	KM 78415:22		1	Skåne	Stortorget	By
SK23	KM 79551:143		1	Skåne	Tegnér 1	By
SK24	1674	6	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK24	1674	7	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK24	2118	2	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Udgravning	0,7	Skævt centreret	Jensen 1980.
Udgravning	0,72	Itu og defekt	
Skattefund	0,88		
Udgravning			
Andet			
Detektor		Kantskade	
			Hauberg 70
Udgravning	0,5		
		Klippet	
Skattefund			Carelli 2005, s. 97. Hauberg 60
Udgravning	0,6		GG og JSJ 1976, s. 183
Kirkegulv			Hauberg 7
Kirkegulv	0,9		NNÅ, s.211
Udgravning	0,36	Fragment	G 77 b. Rap. i LUHM 6/4-64
			Hauberg 79
Udgravning		Overklippet	NNUM 1979, Jensen 1980
Skattefund			Carelli 2005, s. 97. Hauberg 60
			NNÅ 1957-58, s. 213
			NNÅ 1957-58, s. 218
		Variant	NNÅ 1957-58, s. 218
Detektor			
Udgravning	0,15	Fragment	I 202. Rap. i LUHM 6/4-64
			Hauberg 70
	0,51		
	0,22	Fragment	KMK 417/84
		klippet	
			NNÅ 1957-58, s. 218
			NNÅ 1957-58, s. 213
Kirkegulv	0,73		NNÅ 1957-58, s. 224
	1,09	variant	NNÅ 1957-58, s. 218
			Hauberg 70
Andet	0,65		
Andet		Spredte fund	Hauberg 52
Udgravning	0,43		NNUM 1979, Jensen 1980
Udgravning	0,59		
	0,68	Fragment	
	0,68	Fragment	
Udgravning	0,68	Fragment	
Udgravning	0,50		
	0,63		
	0,72		NNÅ 1944, s. 245

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SK24	2420	3	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK24	2496	9-10	2	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK24	2542	7-8	2	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK24			1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK24		1509	1		Okänd fyndort	
SK24	KM 69023:135		1	Skåne	Repslagaren 13-14	By
SK24	KM 79551:302		1	Skåne	Tegnér 1	By
SK24		1	1	Bornholm	Rønne	By
SK25	527	1-40	40	Bornholm	Rø Kirkegård	Kirkegård
SK25	1642	1	1	Bornholm	Nylars Kirke	Kirke
SK25	1674	13-14	2	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK25	2542	12-13	2	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK25			2	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK25	KMK/SHM 2530		24	Halland	Lilla Tjärby	Mark
SK25	SHM/KMK 2463		10	Halland	Lilla Tjärby	Mark
SK25	KM 69023304	17	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK25	LUHM 29119 G: b	1340	1	Skåne	Tommarp, Nya Kyrkogården	Kirkegård
SK25	LUHM 30944	25396	1	Skåne	Bjärlöv	Mark
SK25	MHM 6111		1	Skåne	Kv Båtyxan	
SK25	MHM 7777		1	Skåne	Naffentorp	Mark
SK25		7224	1	Skåne	Bosarps socken, Skåne, gamla kyrkogården	Kirkegård
SK25		23594	1	Skåne	Kv Lovisa Ystad	By
SK25		9657	1	Skåne	Skeviaborg, Skåne 1988	Voldsted
SK25		9986	1	Skåne	Önnerup, Sydgas 1984	Mark
SK25		9987	1	Skåne	Önnerup, Sydgas 1984	Mark
SK25		23594	1	Skåne	Ystad, Kv. Lovisa	By
SK25		27653	1	Skåne	Ripa Sandar 23:1, 10, 15 Åhus sn	Mark
SK25	KM 5879		1	Skåne	Stora kloakgrävningen	By
SK25	KM 49185:304		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK25	KM 49185:530		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK25	KM 57135:73		1	Skåne	Skt. Botulf 12	By
SK25	KM 71839:2026		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK25	KM 77714:252		1	Skåne	Myntet 3-5	By
SK25	KM 77714:992		1	Skåne	Myntet 3-5	By
SK25	KMMS		1	Skåne	Skt. Mårten 21	By
SK26	465		1	Bornholm	Clemens Kirke	By, Kirke
SK26	505		2	Bornholm	Vester Marie Kirke	Kirke
SK26	2496	12-13	2	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK26	2542	10	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK26	2542	11	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK26			1	Roskilde	Roskilde By	By
SK26		26661	1	Skåne	Helsingborg kv Ruth 44 m fl	By
SK26	162		1	Frederiksborg	Ebelholt Klosterplads	Kirke
SK26	1674	9	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK26	2638	1	1	Bornholm	Nykirke	Kirke
SK26	LUHM 32048	27559	1	Skåne	Barsebäck 42:3, Barsebäcks sn	Mark
SK26		27624	1	Skåne	Uppåkra sn	Boplads
SK26	KM 68447:8		1	Skåne	Gärdet 13	By
SK26	KM 77714:934		1	Skåne	Myntet 3-5	By
SK26	KM 79551:96		1	Skåne	Tegnér 1	By
SK27	1674	8	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK27	2496	11	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK27	2542	9	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK27	Bytteprot. 634		2	Skåne	Lund	By
SK27	LUHM 30615	24310	1	Skåne	Kyrkheddinge 2:19 1995	Kirke
SK27			1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK27	KM 5879		1	Skåne	Stora kloakgrävningen	By
SK27	KM 49185:799		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK27	KMMS bytt. 634		2	Skåne	Lund	By
SK27	KMMS		1	Skåne	Skt. Mårten 21	By
SK28	381		1	Bornholm	Skrivergade	By
SK28	1542		1	Holbæk	Grevinde Kirke	Kirke
SK28	1674	10	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK28	1674	11	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK28	1674	12	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK28	2496	14	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK28	2774	1	1	Hjørring	Jetsmark Kirke	Kirke
SK28			1	Roskilde	Roskilde By	By
SK28			2	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK28		1196	1	Skåne	Skeviaborg, Skåne	Voldsted

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
			NNÅ 1957-58, s. 213
			NNÅ 1957-58, s. 218
			Hauberg 70
Udgravning	0,7		
Skattefund			DMS 63
Skattefund			Galster 1977-78, s. 111. DMS 62
	0,61-0,68		
			NNÅ 1957-58, s. 218
			Hauberg 70
Skattefund			Landskapsinventeringen 183b. Laholms Landsförsamling
Skattefund			Landskapsinventeringen 183a. Laholms Landsförsamling
Udgravning	0,73		NNUM 1979, Jensen 1980
Udgravning	0,61		O 68. Rap. i LUHM 6/4-64
Detektor	0.26	Fragment, usikker bestemmelse	
Udgravning	0,72		
	0,31		
Udgravning	0,75		
Udgravning	0,14	Fragment	
Udgravning	0,21	Fragment	
Udgravning	0,31		
Udgravning			F 86 JP 86 Kristianstadproj
Udgravning		Fragment	
			Hauberg 44
			Hauberg 45
			NNÅ 1957-58, s. 213
			NNÅ 1957-58, s. 218
	0,77		NNÅ 1957-58, s. 218
Andet		Spredte fund	Hauberg 52
	0,49	kantskade	KMK 413/84
			Hauberg 51
	0,78		
Kirkegulv	0,73		NNÅ 1960, s. 152
	0,55	1/2 fragment	
Udgravning	0,59	3/4 fragment	
			NNÅ 1957-58, s. 213
			NNÅ 1957-58, s. 218
			Hauberg 43
	0,67		KMK 417/84
			Hauberg 70
Udgravning		Fragment	
Skattefund			Hauberg 67
	0,74		
	0,7		
			NNÅ 1957-58, s. 213
Kirkegulv	0,4		NNÅ 1964, s. 125
Andet		Spredte fund	Hauberg 52
			Hauberg 70
Udgravning	0,7		B. Wihlsson: Skånes Hembygdsförbunds Årsbok 1950

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SK28	KM 69023:14		1	Skåne	Repslagaren 13-14	By
SK28	HM		1	Halland	Övraby Kyrkoruin	Kirke
SK29	2742	2	1	Holbæk	Højby Kirke	Kirke
SK29	LUHM 30096	9712	1	Skåne	Helsingborg, Kv. Prins Fredrik 50.6	By
SK29		9423	1	Skåne	Dalby kloster	Kirke
SK29		25333	1	Skåne	Stora Uppåkra, Skåne	Boplads
SK29		27640	1	Skåne	Ravlunda sn Ravlunda 28:1	Mark
SK29	KM 16532		1	Skåne	Skt. Mikael 7	By
SK29	KM 43181		1	Skåne	Grynmalaren 29	By
SK30.1	2420	4	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK30.1	2452	17	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK30.1	2496	17	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK30.1	1566	47	1	Præstø	Vordingborg Slotskirke	Voldsted
SK30.1	Jr. nr. 38/1910	1	1	Randers	Aagade, Grenaa	By
SK30.1	2654	6	1	Roskilde	Skt. Ibs Kirke	By, Kirke
SK30.1	KM 69023196	20	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK30.1	LUHM 32048	27560	1	Skåne	Barsebäck 42:3, Barsebäck sn	Mark
SK30.1	LUHM 32179	27478	1	Skåne	Färlöv sn, Kristianstad kn	Mark
SK30.1	LUHM 32319:1		1	Skåne	Hjärup 21:38, Uppåkra sn	Boplads
SK30.1	LUHM 32499:41		1	Skåne	Uppåkra sn	Boplads
SK30.1		500	1	Skåne	Dalby, Skåne, Bårhustomten	Kirkegård
SK30.1		9410	1	Skåne	Dalby kloster	Kirke
SK30.1		9500	1	Skåne	Norra Mellby kyrka, Skåne	Mark
SK30.1	9134	2	1	Ålborg	Algade 9	By
SK30.2	KM 71839:1993		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK30.3	4712	6	1	Randers	Vor Frue Kloster	By, Kirke
SK30.3	LUHM 29376	9616	1	Skåne	Bjäresjö 2:1, 20:2 Bjäresjö socken, Skåne	Mark
SK30.3		2076	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK30.3		2084	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK30.3		9497	1	Skåne	Norra Mellby kyrka, Skåne	Kirke
SK30.3	KM 49185:233		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK30.3	KM 49185:243		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK30.3	KM 71839:2111		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK30.3	KM 71839:2126		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK31	4831	1	1	Ålborg	Hasseris	Mark
SK31	5996	1	1	Sorø	Ting-Jellinge	Kirke
SK31	6156	1	1	Maribo	Nørre Kirkeby	Kirkegård
SK31	LUHM 29203	1315	1	Skåne	Tommarp (Hemmet), Järrestads härad	Boplads
SK32	1562	1	1	Præstø	Kongsted Kirkegård	Kirkegård
SK32	8985	14	1	Roskilde	Skt. Jørgensbjerg	By
SK33	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SK33	LUHM 17300	1705	1	Skåne	Skanör, borgen	Voldsted
SK33	LUHM 31042:201	25407	1	Skåne	Häljarp, Tofta sn (Heljarp)	Mark
SK33	MHM 0417		1	Skåne	Ohlsgård	
SK33		501	1	Skåne	Dalby, Skåne, Bårhustomten	Kirkegård
SK33		502	1	Skåne	Dalby, Skåne, Bårhustomten	Kirkegård
SK33		503	1	Skåne	Dalby, Skåne, Bårhustomten	Kirkegård
SK33		1174	1	Skåne	Skanör, Möllan	Boplads
SK33		2063	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK33		9499	1	Skåne	Norra Mellby kyrka, Skåne	Kirke
SK33	KM 49185:266		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK33	KM 77714:118		1	Skåne	Myntet 3-5	By
SK33	KM 77714:119		1	Skåne	Myntet 3-5	By
SK34	2410	5	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK34	1674	16	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK34	2638	2	1	Bornholm	Nykirke	Kirke
SK34	5765	2	1	Bornholm	Møllebjerg	Boplads
SK34			1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK34	KM 69023174	21	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK34		9760	1	Skåne	Helsingborg, Kv. Prins Fredrik	By
SK34	KM 77714:991		1	Skåne	Myntet 3-5	By
SK34	KM 79551:99		1	Skåne	Tegnér 1	By
SK35		2	1	Bornholm	Rønne	By
SK35	2542	18	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK35		9495	1	Skåne	Norra Mellby kyrka, Skåne	Kirke
SK35	KM 49185:266		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK35	HM		1	Halland	Övraby Kyrkoruin	Kirke
SK36	1674	17	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK36	2420	6	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK36	1948	5	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Udgravning			Landskapsinventeringen 371b
Kirkegulv	0,58		NNÅ 1963, s. 193
Udgravning	0,66		
	0,76	Andreas Suneson	
Udgravning	0,17	Fragment. Andreas Suneson	
Udgravning	0,7		F R5 Kristianstadproj
		itu	NNÅ 1955, s. 158 nr. 4
			NNå 1957-58, s. 218
		itu	Nnå 1957-58, s. 213
Udgravning			
Skattefund	0,9		
Kirkegulv	0,57		NNÅ 1960, s. 152
Udgravning	0,68		NNUM 1979, Jensen 1980
	0,52	kantskade	
	0,6		KMK 418/84 F 865
Udgravning	0,64		
Udgravning	0,67		
Udgravning	0,43		
Udgravning	0,63		
Udgravning	0,99		
Udgravning			
Udgravning			
Udgravning	0,21		
Udgravning	0,78		
Udgravning	0,8		
Udgravning	1,07		
Detektor			
Andet		Ærkebiskop Peder Sunesen	
Andet		Ærkebiskop Peder Saxensen	
Udgravning	0,9	Usikker bestemmelse	O 68. Rap. i LUHM 6/4-64
	0,71		
Udgravning			
Udgravning	0,65	Peder Saxesson	
		Fragment 2/3	
Udgravning	0,69	Peder Saxesson	
Udgravning	0,62	Peder Saxesson	
Udgravning	0,46	Peder Saxesson	
Udgravning	0,3	Fragment	
Udgravning	0,87		
Udgravning	0,6		
	0,46		NNÅ 1955, s. 158
Kirkegulv	0,98	+UFFO	NNÅ 1960, s. 152
Udgravning			
			Hauberg 70
Udgravning	0,59		NNUM 1979, Jensen 1980
	0,65		
Skattefund			DMS 63
			NNÅ 1957-58, s. 218
Udgravning	0,87		
Udgravning			Landskapsinventeringen 371b
	0,47		NNÅ 1955, s. 158
	0,51		NNÅ 1938, s. 195

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SK36	HM 17 477		1	Halland	Övraby Kyrkoruin	Kirke
SK36	SHM/KMK 22 219		1	Halland	Övraby Kyrkoruin	Kirke
SK36	VM 20 151-21 215		1	Halland	Getakärr Kyrkoruin, Gamla Varberg	Kirke
SK36	HM		2	Halland	Övraby Kyrkoruin	Kirke
SK36	KM 69023346	23	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK36		505	1	Skåne	Dalby, Skåne, Bårhustomten	Kirkegård
SK36		506	1	Skåne	Dalby, Skåne, Bårhustomten	Kirkegård
SK36		507	1	Skåne	Dalby, Skåne, Bårhustomten	Kirkegård
SK36		2040	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK36		2065	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK36		25715	1	Skåne	Uppåkra	Boplads
SK36	KM 49185:189		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK36	KM 49185:545		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK36	KM 71570:83		1	Skåne	Skt. Mårten 28	By
SK37	2496	16	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK37	37/483		2	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
SK37	162		1	Frederiksborg	Ebelholt Klosterplads	Kirke
SK37	4371	1	1	Roskilde	Bredgade	By
SK37	10539	5	1	Roskilde	Græse	Boplads
SK37	KM 69023389	19	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK37	LUHM 88483	22051	1	Skåne	Aggarp 7-8 Svedala sn. Skåne	Mark
SK37		1197	1	Skåne	Skeviaborg, Skåne	Voldsted
SK37	KM 60000		1	Skåne	Skt. Peters 27	By
SK37	KM 71839:2034		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK38	1948	3	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
SK38	2542	19	1	Bornholm	Lilleborg Ruin	Voldsted
SK38			1	Skåne	Lund Domkirke	By, Kirke
SK38	KM 16870		1	Skåne	Skt. Mikael 7	By
SK38	KM 71839:2012		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK38	KM 71839:2013		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK38	HM		2	Halland	Övraby Kyrkoruin	Kirke
SK39	381		1	Bornholm	Skrivergade	By
SK39	23/616/771/841		1	Roskilde	Roskilde	By
SK39	556		1	Frederiksborg	Frederikssund	Mark
SK39	1542		1	Roskilde	Roskilde	By
SK39	1948	2	1	Frederiksborg	Æbelholt Kloster	Kirke
SK39	5609	10	1	Sorø	Tårnborg	By
SK39	7117	1	1	Roskilde	Asserup	Mark
SK39	Bytteprot. 1175		1	Frederiksborg	Usserød	Mark
SK39			3	Skåne	Cimbrishamn	Mark
SK39		9486	1	Skåne	Norra Mellby kyrka, Skåne	Kirke
SK39		9496	1	Skåne	Norra Mellby kyrka, Skåne	Kirke
SK39	KM 5879		1	Skåne	Stora kloakgrävningen	By
SK39	KM 49185:804		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK39	KM 49185:883		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK39	KM 71839:1994		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK39	KM 71839:2125		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK40	540,545,547		1	Bornholm	Rø Kirke	Kirke
SK40	479		1	Bornholm	Nylars Kirke	Kirke
SK40	8582	1	1	Maribo	Skovlænge	Mark
SK40	9656	1	1	Holbæk	Eriksholm Avlsgaard	Mark
SK40	LUHM 29152: 1	609	1	Skåne	Gudmundtorp kyrka	Kirke
SK40	LUHM 29376	9615	1	Skåne	Bjäresjö 2:1, 20:2 Bjäresjö socken, Skåne	Mark
SK40	LUHM 29152: 1	609	1	Skåne	Gudmundtorp kyrka	Kirke
SK40	LUHM 29152: 1	609	1	Skåne	Gudmundtorp kyrka	Kirke
SK40	LUHM 29203	1314	1	Skåne	Tommarp (Hemmet), Järrestads härad	Boplads
SK40		2014	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK40		2014	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK40		2014	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK40		9761	1	Skåne	Ven, Tuna by 13: 22, St. Ibb socken	Boplads
SK40		27649	1	Skåne	Vittskövle 1:1, Torrlösa sn	Mark
SK40		27650	1	Skåne	Vittskövle 1:1, Torrlösa sn	Mark
SK40	KM 49185:632		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK40	KM 49185:799		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK40	KM 71839:2015		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK40	KM 71839:2124		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK40	KM 79551:238		1	Skåne	Tegnér 1	By
SK41	540,545,547		1	Bornholm	Rø Kirke	Kirke
SK41	37/483		1	Frederiksborg	Søborg	Voldsted
SK41	KM 33372		2	Skåne	Tomegatan	By

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Udgravning			Landskapsinventeringen 371d
Udgravning			Landskapsinventeringen 371c
Udgravning			Landskapsinventeringen 297b
Udgravning			Landskapsinventeringen 371b
Udgravning	0,59		NNUM 1979, Jensen 1980
Udgravning	0,64		
Udgravning	0,48		
Udgravning	0,42		
Udgravning	0,75	Usikker bestemmelse	
Udgravning	0,8		
Udgravning	0,35	Fragment ca 1/2	
			NNÅ 1957-58, s. 213
			Hauberg 62
			Hauberg 51
Udgravning		Variant, defekt	
Detektor		Stor kantskade	
Udgravning	0,66		NNUM 1979, Jensen 1980
Udgravning	0,57		
Udgravning	0,77		B. Wihlsson: Skånes Hembygdsförbunds Årsbok 1950
			NNÅ 1938, s. 195
			NNÅ 1957-58, s. 218
			Hauberg 60
Udgravning			Landskapsinventeringen 371b
Skattefund			Hauberg 67
		Spredte fund	Hauberg 96
			Hauberg 66
		itu, defekt	NNÅ 1938, s. 195
Detektor			
Detektor			
			Hauberg 65
			Hauberg 64
Udgravning	1,13		
Udgravning	0,79		
Udgravning			
Kirkegulv			Hauberg 69
Kirkegulv			Hauberg 68
Detektor		Variant med scepter i stedet for sværd	
Detektor		Slidt	
Udgravning	0,67		
Udgravning	0,61		
Udgravning	0,67		
Udgravning	0,67		
Udgravning	0,66		T 11. Rap. i LUHM 6/4-64
Udgravning	0,66	Fragment	
Udgravning	0,66	Fragment	
Udgravning	0,66	Fragment	
	0,48		
Udgravning	0,85		F 124 (K 333) Kristianstadproj
Udgravning	0,66		F 14 (K 167) Kristianstadproj
Kirkegulv			Hauberg 69
			Hauberg 62
Skattefund			

TGP	FP. Nr.	NR	Antal	Amt	Sted	Lokalitetstype
SK41	KM 69023455	22	1	Skåne	Skt. Stefani Kirke, Lund	By, Kirke
SK41		1985	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK41		1985	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK41		1985	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK41		9487	1	Skåne	Norra Mellby kyrka, Skåne	Kirke
SK41		23597	1	Skåne	Ystad, Kv. Lovisa	By
SK41	KM 33372		2	Skåne	Tomegatan	By
SK41	KM 49185:521		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK41	KM 69023:305		1	Skåne	Repslagaren 13-16	By
SK41	KM 71839:1978		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK41	KM 71839:2010		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK41	KM 71839:2025		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
SK41	KM 77714:351		1	Skåne	Myntet 3-5	By
SK41	KM 79551:24		1	Skåne	Tegnér 1	By
SK41	KM 79551:28		1	Skåne	Tegnér 1	By
SK42	540,545,547		1	Bornholm	Rø Kirke	Kirke
SK42	LUHM 28114	821	1	Skåne	Lund, Skåne, St Peders Kloster	By, Kirke
SK42	LUHM 28114		1	Skåne	Klosterkyrkan	By, Kirke
SK43	540,545,547		1	Bornholm	Rø Kirke	Kirke
SK43	2434	2	1	Bornholm	Østerlars Kirke	Kirke
SK43	3289	1	1	København	Taarnby Kirke	Kirke
SK43	6425	1	1	Bornholm	Buddegård	Boplads
SK43	9075	1	1	Holbæk	Asnæs	Mark
SK43	LUHM 29062	838	1	Skåne	Luntertun kyrkoruin	Kirke
SK43			1	Skåne	Kivik	Mark
SK43		1504	1		Okänd fyndort	
SK43		2024	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK43		2037	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK43		2044	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK43		2045	1	Skåne	Hammarlunda	Boplads
SK43		26528	1	Skåne	Åhus kv Spillkråkan nr 13	By
SK43	KM 49185:799		1	Skåne	Stadsägä, Skt. Jørgens Hospital	By, Kirke
SK43	KM 71839:2035		1	Skåne	Skt. Clemens 9	By
			15745			

Fundtype	Vægt	Bemærkninger	Henvisning
Udgravning	0,45		NNUM 1979, Jensen 1980
Udgravning	0,8		(Bruun 2373?
Udgravning	0,8		(Bruun 2373?
Udgravning	0,8		(Bruun 2373?
Udgravning	0,87		
	0,28	Fragment	KMK 417/84
Kirkegulv			Hauberg 69
Udgravning	0,89		
Kirkegulv			Hauberg 69
Kirkegulv			NNÅ 1956, s. 211
Kirkegulv	0,49		
Detektor			
Detektor			
Udgravning	0,82		
			Hauberg 63
Udgravning	0,86		
Udgravning	1,01		
Udgravning	0,93		
Udgravning	0,85		
Udgravning	0,92		
	0,56		